

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 21 Iunie 1992

23 (122)

PE LOCURI, FIȚI GATA... (I)

Șădar, data alegerilor generale a fost în sfârșit stabilită : 27 septembrie. S-a votat ceva în Parlament în legătură cu asta, a fost votată și legea aferentă. Se mai așteaptă doar promulgarea prezidențială. Ar urma ca în 27 iulie să înceapă oficial campania electorală. Care campanie se va desfășura la munte și la mare, semn că originalitatea noastră politică se ține tare în șa. Noroc cu bugetul cetățeanului român care va cenzura sever dorul de munte sau de mare, obligându-i pe cei mai mulți să-și petreacă zilele de concediu la domiciliu sau, cel mult, la neamurile de la țară. Gurile rele zic că bugetul acesta e atât de sărac tocmai pentru a-i face pe oameni să se implice în campania electorală, pentru a le spori, nu-i așa, conștiința politică. E o glumă, desigur, dar una cu miez serios, cu miez și cu miză, și s-ar putea ca promotorii ideii originale de a fixa campania electorală în plină vacanță tradițională să aibă surpriza celui care sapă groapa altuia. Pentru că electoratul român a dat deja semne de trezire și va înțelege, credem, cită perfidie dar și cită nepricepere a stat în mintea parlamentarilor care au impus amânarea alegerilor. Oricum, zarurile fiind aruncate, rămâne ca vreme de o lună, adică până la startul propriu zis al campaniei electorale, partidele politice să caute și să găsească drumul cel mai scurt de la velenitatea Puterii la realitatea ei care, în mod normal, se află în mina electoratului. Cu alte cuvinte, să aibă calea regală de acces la această mină. O repede privire asupra mișcărilor din interiorul formațiunilor noastre politice ne poate ajuta să intuim câteva din liniile tactice ale strategiilor lor electorale dar pentru o analiză cu mai mare coeficient de siguranță e nevoie de o privire mai insistentă. Înainte de a o încerca se cuvine să observăm că prima preocupare comună tuturor partidelor în luna care a rămas până la declanșarea campaniei electorale va fi, indiscutabil, întocmirea listelor de candidați pentru cele două camere ale viitorului Parlament. Experiența alegerilor anterioare care au propulsat în Parlament persoane ce au izbutit să se compromită iremediabil în ochii electoratului va duce, probabil, la o întărire a atenției față de propunerile de candidaturi. Vor fi căutate nume noi, ceea ce nu e foarte simplu. Mai ales în cazul coalițiilor de partide, unde se vor ivi, suplimentar, dificultăți mari legate de prezența pe lista comună a candidaților fiecărui partid din coaliție. Orgoliilor — poate firești — va trebui să li se opună o sumă de criterii cât de cât rezonabile de întocmire a listei, criterii care nu sînt nici ușor de precizat și nici ușor de impus în dispută — căci dispută va fi — ordonării numelor pe listă. Dificilă va fi, apoi, — atât pentru partidele solitare cât și pentru coaliții — armonizarea intențiilor de la centru cu dorințele din teritoriu, știut fiind că la această oră electoratul român nu este încă ispitit de programe politice, de doctrine sau de principii de partid, ci mai mult de orientări generale și de persoane. În fine, o anume dificultate va ridica și exprimarea publică a candidaților în condițiile nesușinerii financiare de la bugetul statului a campaniei electorale. Vor fi avantajate în această privință partidele puternice și coalițiile, ceea ce, în definitiv, e firesc. Toate aceste dificultăți sînt, cum spuneam, proprii intervalului pre-electoral. Fiecare din ele conține și presupune o seamă de motivații și consecințe pe care — întrucît ni se par de maximă importanță — le vom analiza data viitoare.

Jean Al. Steriadi : Trăsuri în Piața Mare din București • În celelalte pagini ale revistei sînt reproduse desene și gravuri ale aceluiași artist.

Președinte călare pe o Carte

Are aerul prostiei
crase : în timp ce îi miroase carnea în jur a
trandafir, ei, umbră
a unei plăceri trecătoare, se scutură că
ii e totuna și mai trîntește o
prefață în piața
mare a orașului, ateu, unde e în vizită și
unde e o viermulă de nedescris, ce naiba, este
zi de sărbătoare
religioasă și azi ? E zi de țîrg... Știi,

sînt căldură pe aici, în această parte a locului
nostru natal și totodată frig
în cealaltă parte a corpului ! Sunt
hărțuit, mă auziți ! Își
aruncă pelerina de pe sine, „mai presus de turma
mea”, spune, cabotin și ride la
public : dar de ce îmi descarc eu vouă
sufletul, pentru că voi cîrțiți...

Desface paginile vii, cu proscrisi și tăieturi, de față
cu toți și citește, pe sărite, lozinci,
informări, poezii de demult, curiozități
comuniste... Lepădînd orice
mindrie, ingimfare și
neînțelepciune : o, voi, surizători ai sorții,
strigă, avem o nădejde
comună, cîntările de pace ale cetelor
ingerești ! Vechea lor cîntare de pe vremea visului
de aur

a iubitorilor de slavă
lumească, pizmuiți... izgoniți și
mai ales răstălmăciți... Președinte călare

pe o Carte de carne, urlă, pe
terenul
excitabilității primare.

Liviu Ioan Stoiciu

În favoarea
cui trece
timpul?

Portret de turc

EXECUȚIA nu va fi amînată!

- piesă într-un act,
de Iosif Naghiu

semn

Elicoptere sau alegeri

În sfârșit, dl. Ion Iliescu s-a hotărât: candidează pentru președinție. Am fi ipocriți dacă am spune că ne încântă anunțul făcut undeva, pe la Zalău. Dar din ziua aceea de ianuarie (1990) când domnia sa și-a luat înapoi cuvântul, dat „în focul revoluției” din Decembrie (1989), nu ne mai miră multe lucruri ce vin din direcția asta. La urma urmelor am auzit atâtea și am văzut atâtea încât acest anunț ne lasă reci. Ba chiar, mă gândesc, grea soartă au comunistii în zilele noastre! Ultimul refugiu este, cum știm, întotdeauna și pentru toți, casa părintească („Home, sweet home”). Numai că, după ce le-au aruncat în aer casele părintești milionelor de oameni, comunistii s-au trezit și ei fără „home, sweet home”, acolo unde ar fi putut să se retragă la o adică. Asta pentru că, deși scoaterea în afara legii a P.C.R. a fost ca „alba-neagra”, patronată de noul candidat la președinție, la Moscova, acolo unde era căsuța lor „cuibușor de nebunii”, PCUS-ul a fost eliminat cu hotărâre din viața politică. Deci, unde să se mai ducă un comunist de omenie căruia i s-a retras creanga de sub picioare, după ce singur și-o tăiase? În mod obișnuit ar fi luat drumul Moscovei, cum a făcut Erich Honecker, dar și el a trebuit să se refugieze te miri unde, tocmai pentru că

refugiul tuturor comunistilor, din toate țările, s-a desființat. Și cum Erich Honecker, „Honicher” pre limba lui Ceaușescu, nu prea are unde să mai candideze, a rămas pe drumuri. Cum pe drumuri ar rămâne și comunistii noștri, fără o președinție, un Senat, o Adunare a Deputaților. Așa că ne arătăm înțelegători chiar cu cele care nu ne convin, ne este limpede pentru ce a luat dl. Ion Iliescu hotărârea „în cestie”. Înțelegem și cum vor arăta listele de candidați ale FDSN, FSN, PRM, PSM și restul companiei. Îi vom vedea acolo pe toți cei care nu mai au unde să se refugieze și o iau în sus, tot mai în sus. Cum în sus o luase, în ziua de 22 Decembrie (1989) și fostul lor stăpîn.

Rămîne, totuși, o întrebare: avem destule elicoptere pe Dealul Mitropoliei și pe cel al Cotrocenilor? Că-n Piața Palatului putem spera. Deși istoria nu se repetă chiar întotdeauna și, oricum, vehiculul ei evoluează, adesea, neașteptat.

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

„O putere neocomunistă nu poate îngădui democratizarea societății”. „Ion Iliescu ar fi putut deveni factor important al reconcilierii naționale.” „Busola președintelui indică, din nou, comunismul. Ruperea definitivă a societății românești a culminat cu spargerea Pietei Universității. Cu înecarea Zonei Libere de neocomunism în singe. Era singele poporului său.” „Povara răspunderii pentru această ruptură adîncă a societății românești este limpede, o poartă Ion Iliescu”. (România liberă) ● „Se implinesc doi ani de la suprimarea prin forță a demonstrației maraton din Piața Universității. Doi ani de cînd mineri, la chemarea celui ce are ca simbol o cucuvea, au sosit cu bite, topoare, lanțuri să curețe Piața de «Golani». Ei și alții ca ei, prin acțiuni barbare, prin distrugerile unor instituții de învățămînt, sedii de partid, redacții ale unor ziare, au pus pecetea regimului instaurat în Duminica Orbului, Jălnica imagine a României se datorează acestor personaje, iesite la lumina zilei, dar și celor din umbră: S.R.I., F.S.N., Poliției, președintelui cu sediu într-un palat uzurpat”. (Zig-Zag) ● OCTAVIAN PALER: „... de din ce în ce mai clar că un om al Estului, la Cotroceni, în următorii patru ani poate însemna o catastrofă pentru România”. (România liberă) ● RADU G. TEPOSU: „La Cotroceni, președintele Iliescu reprezintă în acrasă clipă punctul maxim al conservatorismului, al închistării și nostalgiei comuniste. Construind cu tenacitate stalinistă, tot mai durabile metereze pentru o nouă dictatură, președintele Iliescu nu mai are de așteptat decît prima brumă a toamnei, căci toamna se numără bobocii. Și tot atunci li se sucește gîtul”. (Cuvîntul) ● DAN-SILVIU BOERESCU: „O spusă a lui Ion Iliescu, președinte legi-

tîm al României și al unei anumite părți a românilor: «La noi, sînt unii extremiști care vor unirea cu Basarabia!!!”. (Phoenix) ● OCTAVIAN PALER: „Am ascultat într-o seară, la televizor, un fel de declarație-apel a F.D.S.N.-ului și nu-mi venea să-mi cred urechilor”: „După tot ce au făcut de la revoluție încoace, acum pozează în opozanți și pretind că au «soluții»! Ce soluții? Chinezăria lui Iliescu? Cele care ne-au transformat în excepție a Estului european? Oare acești domni ne cred amnezic sau cretini?”. (România liberă) ● DAN STANCA: „F.D.S.N. și-a dat arama pe față și arată cît se poate de limpede că îl interesează stagnarea societății românești”. (Tineretul liber) ● „Dl. deputat F.S.N. — Bacău, Viorel Aramă, a fost văzut în zorii zilei de joi, 21 mai în oborul de vite băcăuan, căutînd să-și plaseze cît mai avantajos marfa: un porc de vreo sută cincizeci de kilograme”. (EM PRESS) ● VALERIA DORNEANU: „Sîntem o țară la cheremul unui Parlament pe drojdie”. (Zig-Zag) ● ... „în Cluj, bufetul «La trei păduchi» (cum de nu i-a schimbat denumirea marele primar amar Funar? n.n.) din strada Gheorgheni nr. 12 are patru patroni. Fiecare vinde prin rotație, cite o săptămînă. Tot așa se roteau președinții fostei Iugoslavii, și se știe ce a ieșit”. (Cuvîntul) ● PETRE FLOREAN: „... „penisul mai căpăta cîtiva centimetri în lungime”; „O întoarse pe Aida cu spatele și fesele acestuia îl excitau înnebunitor așa că anusul ei primi cu o imensă plăcere sexul extrem de răsăritean.” (Prostituția) ● „Na-ți-o frîntă că-ți-am dres-o!”. (Politica) ● „P.N.L. doarme în FRONT”. (Expres magazin) ● „În ce-l privește pe mediatorul partidelor politice pe micul ecran, el este imparțial ca... Covrigul: 5 minute — fără deosebire politică, 20 pentru F.D.S.N. Și uite așa am participat la ceea ce nu mai sperăm să apucăm vreodată: o ședință de P.C.R. O ședință hotărîită și fermă, cu lozinci luate din adîncul istoriei Cominternului: da, co-

dictatura personală

Mirosul luminărilor arse îmi face rău

Sentimentul crepuscular post-revoluționar neocomunist continuă... 13 iunie 1992: de ce revin în Piața Universității? Revin la ora cînd soseam și acum doi ani, înainte de ora 17, să fi fost 16,20? Că se repetă refugiul contemplativ... Acum doi ani la ora 16,20 ardeau baricadele Poliției, autobuze și camioane speciale, era fum înecăcios, funingine și ploua mărunț: astăzi, poliția deviază circulația mașinilor, Piața Universității este ocupată de manifestanți pașnici, e soare și destindere... În 1990 și în 1992, la 13 iunie, înainte de ora 17, Marian Munteanu vorbește de la Balcon, e extraordinară amintirea vocii lui, îmi dau seama, îl ascult tot lingă eseistul Toma Roman (vedeți Jurnalul unui martor, Editura Humanitas, 1992), întîlnit întîmpător: sigur, datele problemei s-au schimbat, azi Marian Munteanu este liderul unui partid contestat (Mișcarea pentru România), fost și actual „legionar”, pe cînd în 1990 el era „apolitic”! Azi, 13 iunie 1992, fostul lider al Pietei Universității (22 aprilie — 13 iunie 1990), Marian Munteanu, de la microfoanele instalate în Balconul Universității... Ce spune? Spune, de pildă că „au sperat dumanii noștri că o să ne cuprîndă frica și deznădejdea, dar s-au înșelat”: sau că „acest comunism post-revoluționar care se zvîrcolește” — netrebuind să avem nici o îndoială că „victoria este a noastră”! Retică goală...

13 iunie 1992, Marian Munteanu, de la același Balcon al fostei Zone Libere de Neocomunism: „Dumnezeu să-i odihnească pe cei ce-au murit pentru noi! Vom învinge!”, cei ce-au murit și la 13 iunie 1990 — în vreme ce mulțimea scandează azi, ca și acum doi ani, „Jos Iliescu!” „Regele Mihai!” sau „Nu mai vrem nici un pic președinte bolșevic!” Nu e nimic nou... În 1992, la ora 17, în 13 iunie, închizîndu-se microfoanele Balconului Universității, deschise simbolic, așa cum s-a întîmplat

și în 13 iunie 1990: se repetă sentimentul că în preajma morții nu mai ai nimic de făcut? Moarte a memoriei noastre imediate, atît de perfect speculate de vinovații principali, I. Iliescu și P. Roman și complicitii lor la crima politică organizată pentru 13—15 iunie 1990...

13 iunie 1992: cei de la Balconul Universității, fosti „golani”, coboară și vin să se închine la Troitele din centrul Pieței, să se roage, să aprindă o luminare și să pună o floare. Deschizîndu-se acum microfoanele tribunei improvizate de „Alianța Poporului”, contestată și ea, peste drum de Universitate, pe trotuar, în fața esplanadei Teatrului Național: Octavian Rădulescu, „golan” agresiv, îi invită pe foștii „golani” ai Pietei Universității să vorbească în fața multimei adunate, îi invită pe greviștii foamei de atunci, adevărații eroi... E aceeași tribună improvizată ce a supraviețuit pînă la 13 iunie 1990, apărută după retragerea studenților din Piața Universității: de ea atîrnă azi o pancartă de pînză pe care scrie — „Dacă acum nu, atunci cînd? Dacă nu noi, atunci cine?”

Nu lipsesc, de altfel, azi, 13 iunie 1992, din Piața Universității „piatra de hotar” (distrusă și ea la 13 iunie 1990 și refăcută) a Kilometrului Zero al libertății noastre, nici steagul găurit al României prins în virful unei prăjini elastice: se scandează „Iliescu judecat pentru singele vărsat!”, în vreme ce Octavian Rădulescu îi strigă de la microfon președintelui țării, plecat în aceste zile la o suetă ecologică la nivel înalt în Brazilia — „Ion Iliescu, ești un gunoi al istoriei românești”, făcîndu-mă să roșesc brusc, în general „cuvintele politice „tari” îmi provoacă emotii! I. Iliescu fiind făcut în continuare trădător al intereselor de stat, căruia — aud bine! — ar trebui să i se pregătească „o cameră la un spital de nebunii”!

„Jos criminalii!”, scandează mai departe mulțimea: „Iliescu -a tras în noi după 22!”... Mirosul luminărilor arse, sute și sute, insinuat în Piața Universității prin cine știe ce curenți de aer de la Troitele Eroilor, îmi face rău, îmi schimbă poziția, mă mișc din loc în loc: mă ridic pe virful picioarelor și caut din ochi cunoscuți, eventual pe cele două personaje ale mele „golani” fondatori ai Pietei Universității, cărora eu le sunt nas, îi surid unuia sau altuia, dar pe personajele mele nu le văd, cum nu le-am văzut nici în 13 iunie 1990, deși bănuiam că-mi sunt în preajmă, prezenți neapărat pe aici? Personajele mele au adus azi aici, știu, o coroană de flori la Troite și au aprins luminări martirilor din 13—15 iunie 1990, în numele Partidului Alianței Civice...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Petre Stoica

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN.

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC (FEȚE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ**

Recunoașterea cititorilor

Probabil că peste puțină vreme în revistele literare va începe să se discute, ca noutate, străvechea noastră problemă: de ce nu avem roman. Cu sau fără semn de întrebare. As fi fost ceva mai sigur de viteza de reacție a prozatorului român dacă, în răstimpul din urmă, acesta si-ar fi încercat norocul (o spun cu toată seriozitatea) în proza scurtă pentru reviste. Fiindcă, pînă la roman povestirea e cel mai sigur indiciu de adaptare la noua prozatură. Vorbesc de prozatorul generic, cel care întretine starea literaturii și îi dă pulsul, indiferent de locul pe care îl ocupă în ierarhia publicului sau a criticii literare.

Un scriitor, în a cărui mobilitate narativă aveam o încredere totală, m-a dezorientat cu câteva luni în urmă. Mi-a spus că nu-și mai recunoaște cititorii. Dacă vă amintiți, unul dintre primele subiecte despre care s-au scris mai multe escuri memorabile în '90 a fost acela despre dispariția cenzurii. Și a autocenzurii. În acele escuri am simțit o teamă, un fel de inhibiție a scriitorului care, după ce a inventat o sumedenie de arme secrete cu ajutorul cărora să dea peste cap redutele cenzurii, se trezește în stăpînirea unui ex-cis de mijloace cu care nu mai știe ce să facă. Ceva asemănător s-a petrecut în așa-numita artă militară în clipa cînd zidul de cetate a fost înlocuit de tranșee. Pentru că libertatea prozatorului de a scrie despre orice (ine nu neapărat de disponibilitatea sa de a spune adevărul, numai adevărul și nimic altceva în plus: martorul nu poate relata mai mult decît e în stare să vadă, și pentru o relatare adevărată, care să nu fie nici simplu reportaj și nici parabolă dezlegată de reprezentarea strictă a lui *aici* și *acum*, martorul are nevoie de instrumente adecvate. Adică, într-un cuvînt, trebuie să știe să vadă. Într-un interviu apărut de curînd în *Contrapunct*, Gellu Naum vorbea despre starea de poezie, o for-

mă integratoare de cunoaștere care n-are nimic în comun cu „rutina de mijloace a literaturii”. Această alternativă, a vîrfului de lance care strică deprinderi, pentru a provoca ulterior altele, are avantajul că netezește locul capodoperei. Dar există o relație inversă, și ea de analizat, în măsura în care „literatura”, cu rutina ei, provoacă reacția de exasperare a capodoperei.

Or, la ora asta, există o făcere îngrijorătoare din partea „literaturii”. Ideea cu nerecunoașterea cititorilor funcționează, după mine, ca o excelentă figură de stil, dar ea trădează mai curînd un soi de complex al neadaptării scriitorului. Pur și simplu lumea s-a modificat mai iute decît capacitatea mea de a o lua în primire. Încît chestiunea esențială nu e aceea de a mă descotorosi de mijloacele inutile. Mai curînd trebuie ca, măcar temporar, să am tăria de a redeveni eu însuși cititor. Cititor al unui text care urmează să fie scris.

O bună parte din literatura noastră interbelică, mai ales aceea apărută imediat după primul război, păcătuiește prin neînțelegerea procesului de modernizare în care intrase România.

Cristian Teodorescu

Șerban Ionescu
16 iunie, orice an

Romanul orașului, cel puțin, abundă în victime de tot soiul: puri, neacomodați, neacomodabili sau, pur și simplu, dezamăgiți. Trebuie spus însă că acest tip de personaje, ca și nostalgia după o perioadă anterioară, edenică, vezi bine, avea deplinul concurs al cititorilor, care oftau la oraș după liniștea țîrgului natal sau după lipsa de complicații a vieții la țară. Dar chiar la romancierii ai unei acuzate modernități, cu personaje acomodată la ritmul existenței urbane mai apare reflexul acestei neînțelegeri. Gheorghidiu al lui Camil Petrescu disprețuiește lumea a-facerilor, nu vrea să se lanseze în speculații de bursă, respinge discuțiile frivole, deși nu e atât de categoric în alegerea cărărilor vieții, încît să refuze moștenirea care-i cade pe cap. Ca mînuitor de capital Gheorghidiu e complet ireponsabil, în vreme ce alfabetul Luminărilor dovedește un remarcabil spirit practic și un simț al a-facerilor care-l ajută să facă avere. De altfel, nici protagonistul celuiilalt roman interbelic al lui Camil Petrescu nu e mai chibzuit decît Gheorghidiu. Fred Vasilescu trăiește modern, are mari complicații sufletești și pare a încerca să răscumpere păcatele tatălui său. Luminărilor, care și-a strîns averea fără să-și bată capul cu chestiuni de etică, cheltuiind zdravăn și evitînd vulgarele probleme financiare.

Acum, treptat, începe să se profileze aversiunea față de cei care aleargă să se îmbogățească și nu m-aș mira să vedem apărînd o literatură a frumoașei lumi dinainte, a acelei sărăcii cuminți, din care ne împărtășeam cu toții. Deocamdată însă scriitorul preferă să tacă. Oricum, sînt curios ce înfățișare va avea semănătorismul acestui sfîrșit de secol.

Despre momos

dl Al. George a constatat (public) că domnia-sa nu este aniversată: drept pentru care a hotărît că singura soluție în fața singurătății este să te aniversezi cum poți: cel mai bine în scris. Așa că a scris un „articol” și l-a oferit fostei (deocamdată) reviste „România literară”. Articolul a apărut și am înțeles cu toții că lucrurile merg prost: iată, un mare scriitor modest, implinind o vîrstă deloc oarecare, a fost uitat de confrăți și, în modestia pe care și-o oferă scrisul, dînsul s-a uitat în oglindă. A văzut acolo un scriitor, dar mai mult decît atât. A văzut acolo cerul instelat. Șiți d-voastră despre ce e vorba. În fulgarii și fără telefon, scriitorul Al. George a avut curaj să-și ridice în nas. Mai orgolios decît dînsul, eu voi scrie un articol despre mine: fără nici un merit, fiind numai dintr-o întîmplare fericită coleg cu adevărații scriitori ai acestei țări, mi-am permis să țin o rubrică numită „Momos”. Rubrică în care nu am fost atenți cu nimeni. Fiindcă „Momos” înseamnă, repet, a nu crede în nimeni, din grecescul dispreț, glumă, batjocură. El a fost „zeul grec al istoriei, zefemelei și birfei”. Am ales o cale nebătătorită știind că „Momos” nu are prea mult de pierdut dacă rămîne neglorificat, fiindcă nu a fost din cei cărora li s-au adus onoruri, nici chiar în vremurile bune”. (Lucian din Samosata). Cîțiva scriitori au avut rubrici, mulți au și acum. Ca aspirant la meseria de scriitor am visat să ajung la acest drept, o incununație. Într-un fel, a meseriei pe care și-ai ales-o. Dl. Laurențiu Ulci, critic și director a hotărît că am acest drept: să țin o rubrică în revista pe care domnia-sa o conduce. Astăzi, fără a fi Alexandru George, fără a fi nici măcar un scriitor important, iată că dintr-o întîmplare fericită a vieții mele, sînt titularul unei rubrici în care pot să-mi bat joc de orice.

Nu cred că Ion Rațiu, un babale sărac (nimeni nu știe dacă I.R. este bogat sau nu, asta rămîne de discutat) cu duhul hotărît să-și consume „potența” la 75 de ani ar putea fi bun de președinte al României. Eu, Ștefan Agopian, după opt (8) luni de „lucru” cu domnia-sa mi-am dat seama că: drept pentru care semnez.

Ștefan Agopian
16 iunie, orice an

Raționalitatea violenței

Coincidență! Încă una prin care gândirea politică românească își reafirmă vocația originalității atît de puternică încît „tiparele” sociologiei și politologiei „clasice” par să fi rămas cu totul neîncăpătoare. Deci, nici mai devreme, nici mai tîrziu, ci tocmai așa, în ajunul comemorării a doi ani de la iunie cel negru al României, Parlamentul (pînă una-altă, scăpat de grila alegerilor) a găsit de cuviință să se producă în fața poporului telespectator, în direct din cifire, cu intonație, raportului despre a patra mineriadă — oîncîntecul, oficial se cheamă altfel, păstrată fiind tradiția titlurilor cu lungimi ce depășesc posibilitățile mnemotehnice obișnuite. Asadar, vezi Doamne, în spiritul transparenței s-a voit ca tot românul să aile cum și de ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat în septembrie '91 ba încă mai mult, abordată fiind și delicata problemă a responsabilității ce iscă bănuiala că cineva, cîndva cumva ar urma să dea socoteală pentru geamurile și capetele sparte, doar ce naiba!, sintem într-un stat de drept. Sau dacă nu chiar tocmai asta a urmărit comisia parlamentară păstorită de dl. senator Timofte: consolidarea ordinii de drept. Treptă care și întrebarea: armîndu-se, într-adevăr, oare ce? Sigur, nu e primul raport parlamentar despre nenorociri petrecute în România post-decembristă și, cunoscută fiind soarta celorlalte, ar trebui poate, să fie tratat ca atare, cu nonșalanță, adică. În același timp însă, gîndind conținutul raportului acum în cauză prin corelarea cu situația politică actuală, n-ar fi deloc exclus ca de astă dată semnificația și implicațiile luării parlamentare să fie altele, de așa natură încît neliniștea continuă în între-barea de mai sus să-și aibă rost.

Abstracție făcînd încă de conținut, în primul rînd, nu poate să nu intrîie alegerea momentului destinat prezentării ra-

portului. Atît de nepotrivit, momentul, incît parcă dinadins s-a urmărit confirmarea crizei de raționalitate remarcată într-o recentă cronică politică a fi dominantă vîstii noastre publice. (Andrei Cornea, *Iraționalitate*, în 22, nr. 23 (124), 1992). Deși tentantă, o asemenea interpretare se dovedește însă mai curînd „poetică”, bref nu rezistă, impunîndu-se căutarea unei alte explicații a coincidenței, ca și, în genere, a tuturor acțiunilor circumscrite ce par a se plasa în zona „misterioasă” a irraționalității. Iar atunci, dacă nepotrivirea ce intrîgă este între (a) scopurile afirmate, sau atribuite Puterii, și (b) modalitățile de acțiune adoptate întru atingerea respectivelor scopuri, în varianta refuzului unei crize de raționalitate, înscamnă că (a) trebuie reconsiderat, ori, altfel spus, înseamnă că scopurile Puterii sînt altele decît cele ce par a se vedea „cu ochiul liber”. Într-un astfel de gînd, momentul ales pentru detonarea raportului „comisiei Timofte”, departe de a fi o stîngăcie sau gafă politică, evaluează coerenta logică a unei raționalități înăuntru și potrivit căreia Puterea a acționat și acționează consecvent. **Raționalitatea violenței.** O raționalitate tragică, atît pentru că au fost jertfite viețile unor oameni nevinovați, cît și datorită înălțurii evenimentelor aldona împlinirii destinului în tragediile antice.

Începutul se află de bună seamă în cele întîmplate în dec. '89 cînd, concomitent cu înlăturarea dictatorului, s-a confecționat „legitimarea revoluționară” a unei noi elite politice prin provocarea țeserii în stradă a maselor și inscenarea bîșmului cu teroriști. La fel ca în orice revoluție, în momentul imediat următor cuceririi puterii politice noul guvernant li s-a impus dezamorsarea potențialului de violență anterioară provocată, a maselor oferindu-li-se o nouă mitologie politică (democrație, abolirea comunismului, stat de

drept, libertăți civice ș.a.m.d.) dar și doi „emanaiți” a căror „aură revoluționară” să poată cataliza consensul unei majorități sociale necesară pentru cîștigarea unor alegeri cît de cît libere: subita acceptării noului regim pe plan internațional. Odată trecută însă euforia inițială, atunci cînd la întrebarea „Frontul ăsta ce mai e?” singurul răspuns plauzibil s-a dovedit a fi cel bine cunoscut, „pe ce re!”. Puterea a fost confruntată cu ample manifestații contestatatoare de stradă în orașele unde „revoluția” i-a vindecat pe mulți de frică. În aceste condiții schema de guvernare adoptată a constat în provocarea și/sau chiar inscenarea unor acțiuni violente împotriva ordinii de drept care să compromită opoziția politică (cos-tul/riscul asumat fiind întretinerea unor falii sociale, inclusiv cea interetnică generatoare de „complicații” politice internaționale), totodată obținîndu-se astfel legitimarea intervenției represive a Statului prin exercitarea a ceea ce în politologie este numit „violenta instrumentală”. Distorsiunea intervenită pe parcursul aplicării acestei scheme se datorează luptei existente între fracțiunile Puterii, momentul de criză intervenînd în partea a doua a zilei de 13 iunie '90 cînd angrenajul de reprimare s-a blocat ceea ce l-a obligat (?) pe dl. Ion Iliescu să a-peleze la mineri. Succesul obținut în următoarele două zile de cosmar conținea însă în sine mai multe efecte bumerang: (1) compromiterea iremediabilă a președintelui Ion Iliescu, dezecilibrul intervenit în relația cu celălalt „emanat” furnizîndu-i acestuia din urmă o periculoasă

încercătură de „muniție politică”; (2) consolidarea unui centru de putere cu statut ambiguu ilegal/legal, întîmplarea făcînd ca în Valca Jiului masa mînerilor să-și aibă și un lider pe măsură, subapreciat pînă în septembrie '91; (3) radicalizarea luptei politice, după iunie '90 orice compromis al opoziției cu Puterea fiind pasibil de grave acuzații morale; (4) izolarea politică și economică a României în plan internațional, handicape recuperabil pentru „guvernarea Roman”. Și astfel pentru a se ajunge la „septembrie negru '91” nu mai lipsea decît ca, pe măsura agravării crizei economico-sociale, aparatul de reprimare al Statului să se modernizeze continuu așa încît guvernantii să se poată simți în siguranță indiferent de amploarea nemulțumirii celor guvernăți. Ceea ce s-a întîmplat. A doua mineriadă n-a fost decît consecința firească a unei guvernări bazată pe raționalitatea violenței responsabilea pentru cele întîmplate revenînd în mod egal tuturor compartimentelor Puterii, eventual cu o mențiune specială pentru dl. Ion Iliescu a cărui carieră prezidențială a interferat meru cu aceea mai mult sau mai puțin sindicală a dlui Miron Cosma. Iar că acesta din urmă și-a ajutat și se dîntele în debarcarea unui tovarăș de drum incomod, nu este cea mai absurdă dintre interpretările posibile ale celei de a patra mineriade.

După cum era de așteptat, concluziile comisiei parlamentare sînt altele, importantă fiind atribuirea rolului de tap ispășitor dlui Miron Cosma, în subsidiar, dacă tot s-a ivit prilejul lovindu-se și în forțele politice de opoziție. Or, dată fiind adeziunea de care beneficiază liderul sindical din Valca Jiului, funcționalitatea reală a menționatei concluzii nu poate fi alta decît că ea pune la dispoziția Puterii posibilitatea ca la nevoie (iminența unei înfringeri electorale), să poată declanșa un nou val de violență. Și nu este singura rezervă „de siguranță”. Încă una mai este pregătită în Ardeal unde românii de talia dlui Funar întretin ncreu aprinsă flacăra „patriotismului”.

17 iunie 1992

Șerban Ionescu

Dumnezeiască este rufăria...

Spre deosebire de proză, care l-a fost privită cu interes încă de la început, poezia lui Călinescu a dat multor cititori impresia unei improvizații, a unui joc („și titanii au dreptul să se joace din când în când“ zice un recenzent în *Buna-vestire*), și apariția volumașului din 1937 prilejuiește doar patru sau cinci recenzii dintre care două numai în *Viața românească*, revistă al cărei redactor fusese cu puțin timp înainte și care îl cultiva în continuare (chiar în acel an, Ralea îi propunea din nou redacția revistei). Între acestea, cronică literară a lui D. I. Suchianu manifestă un entuziasm ieșit din comun pentru poezia lui Călinescu, care i-ar fi pricinuit criticului „o bucurie imensă“ pentru că îi aducea „ceea ce totdeauna dorisem: un poet care să nu se mărginească, la fel cu ceilalți, a visa și eventual a ne povesti pe urmă visul“; Călinescu „este acel Santos Dumond care a făcut cea dintâi plimbare efectivă în tara visului“, poeziile lui au „o originalitate enormă și un farmec unic“, „minunate găsiți verbale“ și, în concluzie, „este un mare și adevărat poet“. Mai la obiect și mai echilibrată este recenzia apărută în numărul următor sub semnătura P. (în care I. Bălu îl identifică pe Al. Philippide); autorul confirmă în volum „existența unui material poetic bogat“, unde „o inspirație ciudată, înclinată către rit și legendă, se revărsa în versuri puternic construite... fără rigiditate totuși și fără stricteți prozodice“, „o sensibilitate trecută prin sита culturii și o emotivitate cerebrală“ care duc, toate, la concluzia rezonabilă: „este o poezie de cunoaștere, adine intelectuală, lucidă și gândită, care aduce o interesantă diversitate în lirica noastră contemporană“ (în *Viața românească* nr. 8-9, 1937, p. 139-140). Al doilea volum de versuri antum, *Lauda lucrurilor*, apărut în 1963, beneficiază de o primă entuziasă care nu mai tolerează decât superlativul: „atitudinea civică, împede și bine marcată... anunțându-se solemn identificarea cu cauza masei, cu cauza socialismului... noua atitudine ideologică se manifestă în întreaga carte prin optimismul ce o inundă“ zice un critic bucuureștean, un altul clujean vorbește de „suflet puternic și generos al unui temperament arzător, de candoarea primordială ce

prezidează nașterea poeziilor călinesciene, candoare desăvârșită uneori ce învinge în cititor aproape orice rezistență sau obiecție...“, iar pe malul Bahluiului se remarcă „atitudinile lirice caracteristice poeziei noi, realist-socialiste... funcția socială a poeziei“ și există impresia că „o pulbere de diamante... sclipește peste tot în *Lauda lucrurilor*“. Mai exersată, sau mai puțin strinsă în cleștele obligațiilor sociale, istoria literară nu va întârzi să pună în evidență structura compozită a unor texte și să ridice întrebări după ce poemele în cauză intră în patrimoniul său, adică după ce titanul va fi plecat în căutarea cetății Cambalu. În monografia sa din 1979, D. Micu vorbește astfel de finalul impropriu din *Profesorul de latină*, de „finalul lipit absolut arbitrar“ din *Lauda zăpezii* sau de vibrația din *La un portret*, care „e stricată în ultima strofă de o pseudoideologizare inutilă, inadecvată motivului liric și cu totul stingace“. Aceste discrepante, aceste rupeți de nivel, de idee, nu pot fi discutate fără o absolută independență de spirit și fără întregul material necesar înainte, adică fără o ediție în sensul adevărat al cuvintului, critică sau nu, dar alcătuită după rigorile filologice și istorico-literare.

Până când va mai putea să apară o ediție științifică a operelor lui G. Călinescu, Marcel Duță — care a colaborat la pregătirea uneia în Institutul purtind astăzi numele maeștrului — publică recent un volum în care reia întreaga lui producție lirică „după manuscrise“*. Ținând cont adică de sumarul celor două volume pregătite

de el (al volumului dactilografiat de autor prin 1950 și cel alcătuit zece ani mai târziu, „cu toate poeziile pe care le-ar fi vrut publicate, exclusiv cele 11 din prima plachetă“), Marcel Duță include în volumul de față cele patru secțiuni stabilite de autor (*Lauda materiei, Dolna lui Orfeu, Statornicie și Gloria cîntării*) cărora le adaugă: o primă secțiune intitulată *Ars poetica* (incluzind *Cititorului, Condeii care arde* s.a.), o *Addendă* de paisprezece poezii, o secțiune *Din manuscrise* cu patru texte din care două parodii (după Tzara și Arghezi) și alta simetrică, *Din manuscrise*, cu șase texte, și alte patru într-o ultimă rubrică de *Traduceri-parafraze* (Catul, Petrarca, Ronsard, Baudelaire). Fiind publicate după manuscris, sau după prima apariție (în revistă sau volum), aceste texte sînt în măsură să dea cititorului imaginea fidelă a voinței autorului și nu aceea deformată, la care a fost silit, după împrejurări, de cenzorul circumstanței istorice și al editurii sau de propria sa complezență. Astfel se lămuresc și nedumeririle — adevărate sau simulate, pentru conturnarea aceleiași cenzuri — cărora le dădea glas cartea lui D. Micu. Întrucît ediția lui M. Duță este extrem de parcimonioasă cu comentariile istorico-literare, aceste elemente sînt doar în fugă amintite în *Argumentul* editorului și cititorul trebuie să le caute în chiar textele acum scoase la iveală pentru întâia oară în forma lor genuină. Strofa finală din *Profesorul de latină*, care în volumul din 1963 suna strident conformist („Astăzi dascălul teribil reieșindu-mi înainte / Mi se pare fără minți, / Azi și eu declam pe antici, dar minind cum pot mai bine / Mari tractoare și combine“), arată de fapt astfel: „Astăzi dascălul teribil reieșindu-mi înainte / Ride candid și cuminte. / Abia azi cînd viața doare înțeleg că

este bine / Să cresc turme și albine“, lăsînd cititorului impresia că sensul cugetării conlucive a fost întors cu o sută optzeci de grade, iar în *Lauda zăpezii* ingerința este de-a dreptul enormă și nu poate să nu implice cunoscutul spirit ludic, înclinarea către canular, a profesorului, care devenea mai acută în momente de contrarietate. Căci ultimul distih al poemei („Așa fără păcat este rufăria / Țesută la fabrică de frunțașă Maria“) suna în realitate „Așa dumnezeiască este rufăria / În care dorm Isus și Fecioara Maria“, cu toate conotațiile posibile în viziunea biblică, mistică sau morală.

Din nefericire (cel puțin pentru istoricul literar), zgircenia cu care sînt oferite detaliile de istorie literară sau textologică, impuse fără îndoială de costurile care sugrumă inițiative editoriale mai puțin norocoase decît aceea de față, împiedică punerea în lumină a întregului proces disimulat în spatele unei simple constatări: un text ia locul altuia. Pentru poeziile incluse în secțiunile *Addenda, Din periodice și Din manuscrise*, o foarte succintă explicație împreună cu minimele trimiteri bibliografice fac accesibile cititorului elementele esențiale ale acestei istorii interne: pentru *Oglinda* e preferat textul inedit, aflat în manuscris, celui apărut în 1963, care este publicat în *Addenda, Nocturna* din aceeași secțiune este prima formă (arătată în 1947) a poeziei *Paful din Lauda lucrurilor, Naufragiu* e forma inedită a poeziei din care va fi „extrasă“, și prelucrată varianta *Cosmonaut*, inclusă în volumul din 1963 s.c.l. Comparația este de tot interesul pentru că nu e vorba întotdeauna de modificări circumstanțiale, ci și de variații în tonalități diferite, cu chei diferite: *Nocturna* din 1947 apăsă mai mult asupra sugestiei materiale, a carnalității vegetale implicate în lucruri, dacă se poate spune așa, de unde și ciclicitatea ei, față de reformularea din 1963, care mută accentul pe reprezentările mentale, pe ludic, pe gratuit („O ladă a Pandorei / Umplută cu himere“). Din notele foarte eliptice grupate în „precizări istorico-literare“ nu înțeleg: preferința pentru varianta din 1963 este a autorului sau a editorului? Dar la *Oglindă I și Oglindă II*?

Este însă de sperat că imensul material documentar și bibliografic înveștit în notele la acest volum și la toată ediția Călinescu în general nu va fi pierdut și că acest prim volum, care prezintă un esanțion al meritorilor ei rezultate, va fi punctul de plecare al unei valorificări integrale — pentru opera lui Călinescu și pentru altele. Deocamdată, avem întâia oară la îndemînă textul necenzurat al versurilor lui Călinescu și judecata critică poate intra în scenă abia acum.

Mircea Anghelescu

* G. Călinescu, *Lauda lucrurilor, Poezii 1927—1965*, ediție integrală după manuscrise, text stabilit și argument de Marcel Duță, Ed. „Grai și suflet — Cultura națională“, București, 1992, 295 p.

povestea verbei

Modalizatori

Categoria modalizării cuprinde, în limbile naturale, mijloacele prin care se exprimă atitudinea vorbitorului față de propriul său enunț. Un tipic enunț modalizat e cel format dintr-o afirmație și un adverb care îi certifică acesteia, din punctul de vedere al vorbitorului, adevărul: „Desigur că e noapte“. Sistemele logice ale modalizării stabilesc tipuri clare: modalități aletice (necesar/posibil), epistemice (se știe/se crede), deontice (obligatoriu/permis), axiologice (bun/acceptabil), etc.: studiul unei limbi identifică, în marca varietate de forme prin care se exprimă modalizarea, câteva raporturi fundamentale corespunzătoare celor logice dar înregistrate în primul rînd numeroase ambiguități și interferențe. Analiza lor pragmatică surprinde diferențe de utilizare între forme aparent sinonime sau sinonime (cum ar fi *pe-semne, pasămite, cică, chipurile*) sau cuprinse în șiruri bazate pe gradație. Cel mai interesant e să urmărești modalizarea nu într-o simplă propoziție izolată, ci în text. Textele comunicării curente, mai ales cele de tip persuasiv, desfășoară strategii deloc simple ale modalizării; chiar o statistică e rele-

vantă în acest domeniu, căci „ticurile“, preferințele pentru un tip sau altul de modalizare, pot întemeia o tipologie a textelor și a autorilor acestora.

Ar trebui observat că pînă și limbajul de lemn a utilizat — și chiar destul de intens — formulele de modalizare. Lungi, greoaie, cu suprapunerii inutile, acestea aveau (cel puțin în textele oficiale românești din ultimii ani) o structură-tip: cu modalizator deontic — *trebuie, poate* (acesta din urmă, în sensul „are voie“, „îi e permis“) și verb de declarație — în primul rînd *a spune*: „putem afirma cu îndreptățită mindrie că...“, „se poate spune că...“, „iată de ce putem spune că...“, „trebuie să spunem deschis că...“, „consider necesar să subliniez faptul că...“, etc. Asemenea formule alternau cu cele prin care se exprima, explicit, certitudinea („fără nici o îndoială“). Analiza sumară a acestor construcții nu poate fi decît superficială: termenii lor sînt polisemantici (*a putea*, de pildă, are cel puțin două sensuri principale modale — de posibilitate și de permisiune, și unul nonmodal — referitor la aptitudine, capacitate) și contextul mai larg e hotărîtor în a stabili valoarea reală a formulei. În exemplele citate, paradoxal, *a putea* e echivalent cu *a trebui*, neutralizarea diferenței dintre cele două verbe corespunzînd de fapt unui principiu general după care tot ce se poate spune (adică e permis), *trebuie*

spus (e obligatoriu). Obligatorietatea opiniilor impuse și certitudinea absolută sînt consecințe firești ale existenței instanței atotputernice și impersonale din totalitarismul comunist. Formulele citate exprimă însă și un adevăr pe care ar vrea să-l ascundă: că limbajul instituie o lume independentă de cea reală, o ficțiune obligatorie; de aici frecvența verbului *a spune* și a echivalentelor sale. Jocul valorilor modale se dovedeste, de la distanță, foarte interesant și ambiguu; obligația sau permisiunea sînt prezentate ca fiind acordate de real („putem spune pentru că așa e“), cînd de fapt sînt acordate de putere („putem spune pentru că asta ni se cere“); textul permite, oricînd, ambele lecturi, și în plus una cinică, în care *a putea* își actualizează sensul de pură posibilitate: „putem spune pentru că orice se poate spune; de ce nu?“ (Nu e nevoie să mai precizăm că asemenea lecturi „postmoderne“ nu au fost prevăzute de textele în discuție).

În textele actuale nesupuse altor constrîngerii decît cele ale stilului și intențiilor de comunicare, ale strategiilor persuasive, dominantele sînt semnificative. Am comparat cîteva editoriale din mai multe publicații recente: diferențele care apar între ele în utilizarea modalizatorilor sînt dintre cele mai frapante. Există, de pildă, un model al „necesității obiective“. În care certitudinea subiectivă a enunțului e prezentată constant ca o realitate incontestabilă și independentă de vorbitor („în mod sigur“, „e clar că...“). Formulele de certitudine alternează cu cele apreciative, la care subiectivitatea e și mai puternică în fond, dar tot atît de atenuată în formă („din păcate“, „din fericire“).

Un alt tip de text e cel dominat de modalizarea căreia i se recunoaște des-

chis caracterul subiectiv — prin explicită raportare la persoana vorbitorului: „eu cred că...“, „eu nu mă îndoiesc“, „mă tem că...“, „pe cuvînt că...“ etc. Există desigur și modele hibride, în care jocul constă tocmai în oscilația permanentă între confundarea și disocierea autorității personale („eu știu că“) cu aceea socială, obiectivă („se știe că“). O strategie de succes pare a fi și evitarea sistematică a modalizării. În fond, o propoziție nemodalizată poate fi mai convingătoare decît cea care acumulează mijloace de întărire — tocmai pentru că prima nici nu evocă posibilitatea de a fi contestată sau pusă la îndoială. Textul care evită modalizarea încearcă de fapt să creeze o puternică impresie de real.

Exemplele de mai sus au avut în vedere doar termenul tare al acestui tip de modalizare: certitudinea. Tehnica de convingere poate însă uza chiar de mărturisirea îndoielii ca de o garanție a onestității vorbitorului. Există texte în care predomină formele incertitudinii și rezervei („presupun că...“, „probabil“, „se pare“, „e posibil“, „nu sînt convins“) și în care modelul propus este cel al dubiului intelectual al moderației: uneori — simplă strategie, folosită pentru a scoate în relief puținele afirmații prezentate ca sigure. Nu e rar nici abuzul de dubitative, ezitînd între ticul unei simple precauții formale — și teama de claritate și de fermitatea expresiei.

Desfășurată în text, modalizarea alcătuiește (alături de alte mijloace, în primul rînd de conectori), un schelet un mecanism al discursului rațional, argumentat, coerent. Pe care unii din cei ce i-au surprins sau i-au deprins tehnica îl pot umple cu cele mai puțin raționale și argumentate aserțiuni.

Rodica Zafiu

Romanul cu geometrie variabilă

Ioan Petru Culianu, HESPERUS, Editura Univers, București, 1992

ă sasinat în împrejurări care au rămas pînă astăzi neelucidate și la o vîrstă la care, de regulă, marile energii creatoare abia încep să iasă din faza de proiect, Ioan Petru Culianu poate fi considerat totuși un adevărat savant, cu o operă impresionantă atît prin dimensiune cît și prin semnificația ei. A apucat să publice aproximativ 15 volume în cîteva din limbile de mare circulație mondială, s-a impus, pe urmele maestrului său Mircea Eliade, la Catedra de Istorie a religiilor de la „Divinity School“ din Chicago și tot ca Eliade a reușit să îmbine vocația literară cu cea științifică, într-o încercare aproape supraomenească de a cuprinde **totalitatea** existenței, după un proiect inaugurat de antichitate și reinviat apoi de marii renașteriști.

Dintre cărțile sale, cea dintîi care apare și în România se întimplă să fie romanul științifico-fantastic **Hesperus**, prefațat de Mircea Eliade în 1982 și publicat pentru prima dată într-o versiune italienească la Milano, în 1990.

Punctul de plecare al cărții lui Ioan Petru Culianu îl reprezintă catastrofa nucleară din anul 2384, care va distruge aproape întreaga civilizație a planetei noastre. Vor supraviețui doar **hiperboreenii**, retrași într-un gigantic adăpost subteran, și **hesperienii**, adică locuitorii coloniei Hesperus—2, din inima continentului sud-american : „Hesperus—2, singura porțiune din Terra locuită de oameni [...] este izolată de natura sălbatică dimprejur prin intermediul unui zid electromagnetic invizibil. Orice obiect, de orice natură, care se apropie de zid la o distanță de mai puțin de 100 metri, este avertizat de primejdie printr-o descărcare de scînteii verzi uriașe, acompaniată de un zgomot de tunet [...]“. Dacă obiectul înaintea pînă la o distanță de 10 metri, este dezintegrat de o scînteie de același fel. Același lucru este valabil și pentru obiecte provenind dinlăuntru suprafeței circumscrise, cu deosebirea că acestea nu sînt niciodată dezintegrate, ci respinse de suflul unei puternice descărcări de culoare roșie“.

Hiperboreenii sînt oameni în înțelesul vechi al cuvîntului, hesperienii în schimb au realizat „visul profeților libertății fără efort“, reușind să scape de emoții, prin extirparea „centrului

inimii“ și să trăiască peste 6—7000 de ani prin regenerarea anuală a celulelor corpului. Hiperboreenii ar vrea să iasă la suprafața planetei (care după circa 6000 de ani de la catastrofa din 2384 a devenit din nou locuibilă), dar se tem de ostilitatea hesperienilor și mai ales de liderul acestora, Dennis Horton, marele Artist al Transformării, un fel de Budda-yogin explicat cînd „mistic“, cînd „științific“ : „În principiu este vorba de utilizarea completă a posibilităților latente ale creierului uman, ceea ce îngăduie anularea tuturor ficțiunilor cu care sîntem obișnuți : spațiul, timpul, cauzalitatea naturală, compoziția fizico-chimică a universului, structura atomului etc., etc. Toate acestea sînt pure modele euristice care explodează de îndată ce sînt puse față în față cu o forță capabilă să transforme în acțiune ideea relativității și a simultaneității lumilor. Într-un mod și mai concret, s-ar putea spune că Horton e capabil să minuiască visele în așa fel încît poate crea, după plac, orice fel de lume, fără a se supune vreunei constrîngerii logice“.

La rîndul lor, liderii hesperienilor bănuiesc că și hiperboreenii ar dispune de serviciile unui Mutant, comparabil cu Horton prin disponibilitățile sale mentale. De aceea, între cele două lumi va începe o activitate febrilă de infiltrare cu spioni și cu agenți de securitate cu nume extrem de evocatoare (Mc Kellog, Vassiliev, Lester Holiatov etc.), în ideea unei anihilări reciproce.

N-ar fi deloc exclus ca în momentul în care și-a compus cartea, Ioan Petru Culianu să fi vrut să recicleze, printr-o combinație aproape cibernetică de „metisaj“, cele mai importante coduri din sistemul literaturii științifico-fantastice și de aventuri.

Din această perspectivă, în **Hesperus** putem identifica de la început „urmele unui roman de anticipație tehnico-științifică, plin de toate acele invenții și gadgeturi cu care imaginația noastră populează realitatea cotidiană a secolelor care vor urma. Coloniștii din Hesperus—2, utilizează propulsoare „ferăstraie moleculare“ pentru prepararea alimentelor sau dezintegratoare electromagnetice, iar locuințele lor sînt realizate din substanțe stranii, obținute prin acțiunea unor tehnologii de vis : „Pornind de la două tipuri principale de material de construcție, [hesperienii

au știut că creeze o uimitoare varietate de locuințe. Cu ajutorul ferăstrielor moleculare, ei au transformat respirația nocturnă a plantelor într-un fel de spumă. Fișile suprapuse, tratate cu pigmenți extrași din aer, care le asigurau culori diverse și discrete, au format, după solidificare, mari locuințe expuse luminii, transparente dinlăuntru și perfect opace pentru privitorul dinafară“.

Avem apoi un sistem de relații proprii pentru romanul S.F. post-atomic, în care civilizația se conservă pe principiul rezervațiilor închise, cu relativ puțini supraviețuitori, iar lumea exteroară se întoarce la aparența celor mai vechi ere geologice. Așadar, în colonia din Hesperus vom înfîlîni copaci de peste 200 de metri, în timp ce prin atmosfera planetei va zbura uriașă pasăre Gavin sau Elethalul, care se va hrăni cu fructele roșii ale arborelui Kanaph.

Contrautopia este și ea reprezentată în **Hesperus** printr-un număr de exigențe tipice acestei specii : controlul riguros al tuturor activităților (inclusiv al celor reproducătoare), extirparea sentimentelor sau indexarea tuturor cuvintelor legate de afect (spaimă, rușine, ris etc.).

S.F.-ul de tip **space opera**, își semnalează prezența prin tema războiului dintre două lumi aflate, la care Ioan Petru Culianu va mai adăuga însă și cîteva din ingredientele romanelor de spionaj, cu agenți secreți ingenioși, dar lipsiți de scrupule, strecurați în inima taberei adverse.

Există în **Hesperus** și o suficient de consistentă partitură umoristică, realizată după tipicul romanelor de călătorii aventuroase, cu savanți-exploratori care se pun în cele mai comice și neașteptate situații, prin naivitatea lor funciară, de oameni cu capul în nori. E cazul profesorului Jacques Guillaume, care cunoaște peste 600 de limbi sau de dialecte arhaice și care a fost trimis de hiperboreenii să-l descopere pe misteriosul Mutant, printre sălbatecii supraviețuitori ai planetei.

Însă lucrul cel mai interesant care se petrece în **Hesperus** este faptul că

schimbîndu-și de mai multe ori înfățișarea, travestindu-se sau metamorfozîndu-se permanent, romanul își adaugă încetul cu încetul o dimensiune vanvogetiană, în care esențial se dovedește a fi potențialul speculativ. Din acest punct de vedere, romanul lui Ioan Petru Culianu pare să reproducă și naratologic traseul unei adevărate inițieri, căci la capătul tuturor metamorfozelor din **Hesperus** se află lumea libertății absolute, cînd oamenii ajung să trăiască în propriul lor vis : „Bărbatul care îl înlocuise pe Keph Solins porni încet spre trunchiul unui arbore, iar în momentul în care piciorul lui îl atinse, în loc de ciocnire urmă o pătrundere lină în masa compactă a lemnului. Intrat pe jumătate în trunchiul uriaș, o invită să-l urmeze. / — Nu-ți fie teamă. Vei ajunge într-un spațiu familiar. / Femeia îl urmă înlăuntru lemnului, care nu opuse nici o rezistență. Pătrunse într-o gelatină de culoare cenușie, în care nu deslușea nimic. Se agăță de mina bărbatului, care o călăuzi către o peluză întinsă, proaspăt cosită, înconjurată de un parc sălbatic“.

Pe traseul acesta, care ne amintește de virtețul lumilor paralele din S.F.-ul speculativ, cel din urmă pas pare să fie operațiunea de „fisiune“ mistică, prin care din trupul fizic al pămîntenilor se va desprinde trupul lor astral : „Își vîrî miinile, încet, sub coastele lui. De data aceasta nu se simți nici o durere, deși vedea dispărînd degetele în carne. Apoi brațele ei se depărtară deodată, trăgînd de cosul pieptului să-l rupă. Oasele și măruntaiele lui slăteau să se despică, pîriau din ce în ce mai tare, pînă ce o deschizătură largă în piept îi eliberă singele în șuvoaie. Nu mai vedea miinile stăpînei, dar le simțea încă presiunea, sub care întreaga sa ființă se rupse în două. Fu o explozie totală, din rătăcirea căreia se regăsi cu greu, dar, în mod straniu, complet dublat. Două conștiințe deliberau la oarecare distanță una de alta, auzindu-se și percepuindu-se distinct. / Stăpîna ieși, lăsînd ușa larg deschisă. Una din ființele care se născuseră din rupea în două a lui Keph o urmă. Găcind cale liberă, alergă în salturi pînă afară și se ascunse în iarbă. (...) Forma ei de existență era cu totul diferită de a lui însuși. La început, energia desprinsă fusese egală cu cea rămasă, dar acum, în timp ce el rămînea același, constant și liber, viața acelei creaturi elementare se micșora tot mai mult, conștiința ei se întuneca. Atunci cînd murmurul ei deveni imperceptibil, Keph rămase din nou unic, deși profund schimbat față de omul plin de rani care intrase noaptea în casa stăpînei“. Nu incape nici o îndoială, partea cea mai profundă și mai artistică din **Hesperus** e de căutat la acest nivel al romanului, plin de viziuni ametoitoare, de freamăt inițiativ și de mister.

Cu o intrigă căreia puterea de concentrare a cititorului obișnuit nu-i poate face față și fără să aibă claritatea stilistică a unui text bine șlefuit, romanul **Hesperus** rămîne însă un excelent exemplu de narațiune cu ofertă multiplă.

Florin Manolescu

De-amorul artei (I)

«A SCRIE. Amăgiri, zbateri și potențieri pe care le aduce dorința de „a exprima“ sentimentul iubirii într-o „creație“ (indeosebi scrisă).»

Roland Barthes Fragment dintr-un discurs îndrăgostit

INSUFICIENȚA POEMULUI

Poemul visează să fie scrisoare. Vrea să aibă un singur destinatar.

Poemul aproape că nu mai suportă să aibă cititori. El își dorește prieteni.

Visul poemului este de-a fi o discuție la crîsmă, la un pahar de vin, cu amicii.

Visul poemului este de-a fi o prelungită privire în ochii femeii. (Nu-mai iubita se poate privi și-n ochi și-n gol în același timp.)

Poemul aproape că nu mai suportă să însemne proasta veșnicie a textului care noaptea se țese și ziua se strică. Poemul visează să fie „cămașă fără

cusătură, de sus țesută în întregime“ (Ioan 19, 23).

Iubita nu este lumea în general ; iubita este o persoană. Dar, în același timp, dragostea pentru ea este o întrupare a dragostei pentru Lume. (În poem lumea de-aici și lumea de dincolo sînt una și aceeași.)

Visul poemului este de-a fi alcătuit numai din cuvîntul **te-iubesc**. Cuvîntul **te-iubesc** este tăcere. (Roland Barthes spune că acest cuvînt „nu e supus nici unei constrîngerii sociale“, „nu are nuanțe“, „suprimă explicațiile, construcțiile, gradele“, „nu este metaforă a ceva“, „nu transmite vreun sens“, „nu poate fi folosit“.) S-ar putea ca **te-iubesc** să fie chiar acel Cuvînt-Unic din care, după Origen, este formată întreaga „limbă“ edenică.

Orice poem visează să fie de dragoste.

De fapt, poemul este doar un exercițiu preliminar, o „sedintă de antrenament“. El vizează performanța neîncetatei mărturisiri — rugăciuni — psalmodieri — bucurii.

IUBIREA NU ESTE NICI BĂRBAT, NICI FEMEIE

Inima, atunci cînd se cuprinde înăuntrul ei de rugăciune, atunci cînd este umplută cu sfințenia liturghiei, este chiar Fecioara Maria în rugăciune : „Iată roaba Domnului, Fie mie după cuvîntul Tău !“ (Luca 1,38).

Iubirea-in-rugăciune este înțeles. Poemul, visînd să fie inimă, nu este nici bărbat, nici femeie. Orice poem tinjește să fie inger păzitor, adică un „inger al castității“.

Poemul-inimă visează să fie gravid de pruncul Iisus, să-l renască la nesfîrșit Logosul.

„Povestea“ poemului nu e cu Binele și cu Răul : poemul e fără conflict : „povestea“ poemului e cu ingeri.

Poemul visează să nu fie un act de

posesiune. (Vorbele se pot rosti cu adevărită **putere** numai dacă le rostește Dumnezeu — Matei 7,29. De obicei, vorbele se spun numai în schimbul a ceva ; ca și banii, sînt neputincioase, așteaptă un răspuns, o răs-rlată). Iubirea nu se face, nu vrea să aibă și nici nu este avută. Iubirea nu există prin posesiune. (Față de tatăl lumesc care are un fiu și față de fiul lumesc care are un tată, în Evanghelia Fiul este în Tatăl și Tatăl este în Fiul.). În iubire nu mai ești eu.

Fecioara Maria este pre-figurarea arhetipală a Sfirșitului Lumii. Primul om îndumnezeit. Orice poem visează să să „re-virgineze“ lumea. Orice poem este visul la Lumea-Fecioară. Continuă Apocalipsă.

În ebraică, „Duh“ are două genuri. El este și feminin. În **Evanghelia evreilor** Iisus spune : „mama mea, Sfințitul Duh“. Iar Dostoievski observă că „Sfințitul Duh este o manifestare a Frumuseții.“ Orice poem este un vas care așteaptă Duhul.

Poetul grădinaște icoana Lumii-Fecioară, icoană înminunată, locuită de soare. Icoana Fecioarei ce ține la piept copilul Iisus. Copilul — preot — Pantocrator.

(Aceste vorbe „ale mele“ — cele de mai sus — sînt adresate, bine-înțeles, oricărui cititor ; dar au ajuns la mine de la textele lui Gheorghe Iova și sînt spuse mai ales lui.)

Cristian Popescu

radu sergiu ruba

Arborele magnetic

Odată smulse toate cuiile vine ea, în micile cratere singurătatea... improvizând... Să vezi și să nu crezi! Tot trupul face cultură citește cu ochii cu degetele de la mîini, de la picioare tălpile noaptea pe gheață calcă din literă-n literă: Alpha Centauri... Epsilon Eridanni și așa mai departe pînă la Omega. Lecturi! Căci treizeci de ani în geometria euclidiană

a stat și a așteptat măsurînd în neștire lungimi de paturi lipind din diferențe protocolul femeii ideale.

A scris. Nu le-a trimis. Lăsînd cutiile poștale să se-nmulțescă în toate direcțiile. A dormit cu fruntea pe o imagine: un idolatru! Cum ce să aștepte? Ca tot omul dar pierzîndu-și pînă la urmă credința în minune.

A stat și a privit. Știa că se scufundă. O civilizație, acolo minoică...

Dar revărsîndu-se uneori în strădă scăpat de sub psihanaliză balcoane, turle și ganguri fluturîndu-i pe urme..

O rușine continentală! Ce spaimă pe sosiile sale! Se-mprăstiau luau chipul prietenilor apropiați apoi din ce în ce mai depărtați. În timp ce singele ca riu înconjura de trei ori infernul vîind la orice reținare a circuitului s-abată cumva privirile femeilor. Ce dans nupțial! — cădea și gîndul peste nu mai știu care păsăroi singuratic...

Unde nu vine un Monte Cristo să răzbune toate tufele acestei lumi!...

Cînd biblioteca odihnește dispusă totuși într-o ordine a culorilor de la coperti să citească tot trupul și s-ajungă în cele din urmă

într-un fel de amurg sub orizont cu prețul ochilor părăsindu-și spirala cromozomială să i se piardă urma sub altă-nfățișare.

Singur în șifonier

Nu-i fac curte de teama să nu strîc o prietenie cu toate că pîndesc un moment favorabil

pe fondul plictiselilor sale și de aceea mingii cu grijă toate cele treizeci și șapte de pisici ale prefacerii ei în ființă umană dar mai ales o stîmez venită cum este direct din neolitic să-și încerce buzele asupra mea abia aștept.

Cu ea îmi umplu viața ca să nu fiu nevoit să înțeleg ce se întîmplă. Mie îmi place spațiul verde din fața blocului

de unde alung copiii miești ca nu cumva să se sărute eu ador să păzesc intrările-n aleea noastră

pe amîndouă deodată interzicînd sorcovele confiscîndu-le celor dintr-a VII-a steaua

eu caut mereu pentru mine în viață exemple de viață superioare.

Cu ea îmi motivez absențele. Directorul săpăturilor o cunoaște. Frumusețea ei nu o dată a pus în ordine tot șantierul. Cu toții mă felicită căci sînt într-adevăr iubitul ei... Ce bine-ar fi totuși s-avem un copil!... Cu el mi-aș motiva neatenția dreptul de-a nu-mi bate capul că tot n-aș pricepe doar mă-nțelegeți e băiețelul la mijloc

educația lui viitorul. Mie îmi plac mai departe treptele de la intrare cum tot vor ele să ducă undeva și ne scot astfel din bloc eu îl simpatizez chiar și pe ciinele premiat de la cinci care nu știe să latre decît la sonerie alcea noastră în general e plină de turisme parcate și ca particular sînt mindru de asta-n tot timpul meu liber.

Cum să am eu copil cu prietena mea? Cînd adică?! E numai așa... un fel de a trage cu urechea pe la ce se mai spune e... ce mai! E o prostie. De fapt eu rămîn același cu obiceiuri fixe

lăudîndu-mă cel mult că timpîții mei sînt mai deștepți ca timpîții colegului de psihologie iar acolo la școală fac figură de medie între amicul Ispas și amicul Enache nimic mai mult. Blocurile din aleea noastră au jucării ce-l drept nevăzute stau față în față să ne uităm unii în casele altora

coordonîndu-ne astfel lingurițele în ceai Cînd lingurița mea e pe direcția acelor de ceasornic cea a prietenei mele se rotește în sens invers. Cu prietenia ei umplu toate razele cercului.

Salvez aparențe. Nimic nu înțeleg din tot ce fac. Ea mă ajută să uit că pe etajera din baie

chelește zilnic perița de dinți mă-ndeamnă să golesc această catedră de persoana mea visătoare și să devin credibil în fața deștepților mei și la intrările-n aleea cu atenția trează întotdeauna căci dinozaurul a dispărut dar șobolanii persistă.

O nimica toată

Am înființat printre copiii de la bloc o mică organizație de apărare spațiul verde

și prin aceasta morala. E mai bine astfel căci ei țipă teribil la presimțirea oricărui pericol deci nu-i picior de cetățean nici de arici

să calce-ntr-un gard și perete ba chiar am pe unul care-n trompeta de hirtie

vestește intruna sfîrșitul lumii e-asa l a învățat bunică sa penticostala.

Plantele în frunte cu un pom își vîd de primăvară și de toamnă iar eu morala e așa că bunăoară o fetiță își critică întotdeauna mama cînd aceasta urcă scările indiferentă.

Sînt duși ca exemplu și pe la alte blocuri.

Trompetistul susține pe acolo că ar vrea să se facă tanchist știu că nu dintr-o chemare anume ci în memoria unui bunice birjar. Eu — spune și fetița — vreau în viață să mă fac eu funcționar.

Mă iubesc s-ar crede ea pe-un tată. Nicidecum. Poate ea pe un taximetrist de lux știindu-le pe toate sosit cum e direct din circulație și dîndu-le pe mîni o joacă ușoară cu jucării ce-l drept nevăzute dar care funcționează... funcționează... funcționează.

despre...

Marginile tăiate

Horia Bădescu e un poet la care elementul artizanal a precumpănit întotdeauna asupra celorlalte. Indiferent de tentațiile vizionare sau de reacțiile atitudinale, poemul său se lăfăia în calofilie, întorcînd totul în pretiozitate și rafinament. Ce-i drept, nici atitudinile nu erau din cele mai brutale și nici tentațiile din cele mai imperative, ambele surdinate într-un proiect muzical al confesiunii. Poetul a găsit o linie de mijloc, domestică și confortabilă, în care frustrările se pierdeau în nostalgii iar nostalgiiile în reverii. Există întotdeauna o limită cuminte în durere și una rezonabilă în fervoare. Un duh caligrafic tăia excesele, programat mai degrabă de-o himeră estetistă decît de vreo exigență existențială. Discursul său năzuia mai curînd la delicatețe decît la acuitate și mai înții la ingeniozitate decît la depozitia de conștiință. Tristeți senine și suferințe voluptuoase defilau pe un ecran grațios al limbajului, întrelăiate de reverii acrișoare și de meditații cu performanță metrică. Confesiunea se aburea, străbătînd un filtru eufemizant și derivînd în grațiozități. Ușoare pale cosmaresti mai crispuu din cînd în cînd cite-un vers sau cite-o imagine, dar rareori un poem întreg îndrăzne să iasă din muzicalitate și vrajă pentru a se angaja în de-

presivitate și a se lavi tranșant de atrocitatea existențială. Utopia calofilă, transformată în religie a poemului, desținea liniile durerii sau ale anxietății într-o lirică mai incîntată de propria-i subtilitate decît îngrijorată de propria-i greutate. Nostalgii și exultanțe se uneau într-un limb amoral al poeziei, sedusă parcă iremendibil de savanteria sensibilității și de bravura livrescă. Horia Bădescu nu numai că nu părea în stare să se mai schimbe, dar nici nu părea să dorească așa ceva. Panta elegiacă pe care mergea avea o înclinație lină, ceea ce dădea suferinței un simț ceremonial. Era greu de presupus că această cumintenie ce-si pusese o țintă fascinatorie a limbajului era, de fapt, rodul unei tunsori sistematice. Iată însă că defuncta cenzură scoate acum la iveală un alt Horia Bădescu. **Furcile caudine** (Ed. Eminescu, 1991) sînt chiar lirica sa depozițională. Stocate de la debut și pînă în decembrie '89 — și tot mai vertiginos după '71 — piesele volumului „nu schimbă — zice Cornel Moraru în *Vatra* (4/92) — esențial imaginea poetului”, dar ele fac trecerea la „vehemența satiricului și grotescului, pe un fond acut de tragism”. Atît și încă ar fi destul pentru a tulbura imaginea unui poet eminent melancolic și suav ori exultant și rafinat. Notele noi nu intră în orizontul de așteptare al evoluției sale, chiar dacă, procedural, poemele nu diferă de genele lor mai fericite.

Două sînt, în principal, marginile tăiate ale acestei poezii: accentele de-

presive în care a alunecat tot mai des elegia existențială și coarda morală. Cele două sînt, firește, întretesute, dar adesea una din ele domină poemul. Coarda morală produce poeme latine, satire născute din indignare și inversurare. Verbul se asprește brusc și cadrul sonetului începe să spumege, întetînd imprecizia pînă la viziunea atroce a jegului moral: „Încep s-aud troznînd împărăția: / bicsnici, hoți, lichele, trădători: / rămîne bilciul agătat de sfori / și în urechea lumii vorbăria. / Și șobolanii care să socoată / cît loc uscat sub punte a rămas / și liota de nespălată gloată / infulecînd flămînd la parastas / și descheații prea setosi să urle / tot ce-au tăcut cu pantalonii uzi / și toți dogmaticii rămași lehuzi / cu sfînterele înghetate-n surle: / și noi rămînem Sancho mai departe / un biet nebun, un înțelept și-o carte”. În acest climat de scribă morală poetul păstrează o vreme iluzia salvatoare a poeziei, opunînd-o detracării. Poemul ca refugiu se dovedește însă curînd o etică fragilă și inconsistentă și Horia Bădescu ajunge repede să-i simtă condiția alienată. Ultima iluzie stînsă e chiar iluzia mintuitoare a poemului. Orizontul existențial devine atunci de o deceptivitate compactă și poetul atinge un sunet bacovian al disperării: „Ceață și ploaie, ploaie și cea-

ță... / Unde-i în urmă, ce e în față? / Viața e moartă, moartea-i în viață / Ceață și ploaie, ploaie și ceață...” Acest sunet ajunge dominant atît în construcția fină a „ronsetelor”, cît și în piesele degrevate de idealul și rigooarea formei fixe. El e adesea calchiat, servit de o memorie insistentă și imediată a cosmarului bacovian, asumat ca o paradigmă. Dar nu mai puțin el e nutrit de propria experiență a atrocității. Poemele și-au pierdut sensul fascinatoriu și ele nu mai leagă realitatea în incantații meticuloase. Ochiul agresat de grotesc răspunde printr-o sintaxă a notației brute în care norma eufemizării a fost substituită de cea a acuității. Realitatea nu mai incîntă în poemele lui Horia Bădescu, ea dezgustă și oripilează. Întors cu fața la real, poetul e socat de mizerabilitatea lumii. El nu mai e tentat acum s-o rafineze, ci doar s-o fotografieze: „Sordid, / pe treptele cerului / lîngă gară: / plin de păduchi / și de prostituate nedecorate, / plin de speranțe și de vagabonzi, / cu grinzile trosnînd / de atîtea imbrățișări vinovate, / plin de rîia timpului / și de benedictia socială, / cuib de oameni săraci / coșcovit de uitare / și de grija zilei de mîine, / scîrbit de numele lui / ca de o tîrzie autorizație / nupțială” (*Hotel Pax*). În **Furcile caudine** notația consemnează progresia sordidului, confesiunea transpune cosmarul interior al conștiinței în meditația se angajează într-o viziune a detracării. Liniile lirismului se adună într-un mînunchi angoasant și se comprimă într-o noapte infernală. Din această noapte Horia Bădescu iese prin invocarea din **Addenda**, datată chiar 25 decembrie 1989.

Însiruite așa, pe ața cenzurii, poemele dovedesc o deosebită coerență de atitudine, în ciuda diversității lor formale și a distanței în timp. Fără îndoială că, împrăstiate la locul lor, ele n-ar fi avut decît forța minimă de a nuanța, pe ici — pe colo, un lirism altfel tonic și solar. Principiul sertarului e cel care le dă coerența.

Al. Cistelecan

POEZIE ȘI RUGĂCIUNE (II)

— despre funcția soteriologică a artei —

De la hotarul morții aduci o mărturie despre viața ta

Încet se ivește o întrebare tulburătoare pentru cel care se ocupă nu numai cu arta de a scrie (**ars scribendi**), dar și cu aceea de a muri (**ars moriendi**) întru Hristos, Dumnezeu nostru: este scrisul un act de iubire și de smerenie față de Dumnezeu sau, tot ca imitație a actului demiurgic, o răzvrătire trufașă, o tragică izbucnire a orgoliului nemăsurat, după care această lume este considerată imperfectă, și deci fie că trebuie corectată, fie imaginată din nou? „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte”, iată un enunț care exprimă un adevăr esențial al religiei, al cuplului om — Dumnezeu: a sta bine în fața celui Atotputernic înseamnă a sta cu frică și smerenie, în conformitate cu ordinea filial-paternală, în care noi sintem, ca fiii ai Domnului, creaturile Sale, iar El va fi mereu și de-a pururi, Creatorul. Credinciosul, ca și poetul (prin poet înțeleg artistul în general) este o ființă în căutarea lui Dumnezeu, a Absolutului, și, născut fie cu un gol, fie cu un prea plin al inimii, el rămâne un sfîșiat între cer și pământ, între inger și demon, încercînd, dacă a avut norocul sau neșansa să călătorească la Delphi, cu gîndul, cu vorba sau cu fapta, să dea curs poruncii oraculare: „Gnothi seauton! Cunoaște-te pe tine însuși în ceea ce ai esențial, nepieritor, care este de esență divină, pînă cînd vei ajunge la adevărurile cele mai simple enunțate în principiile ontologice care stau la baza lumii, enunțuri axiomatice, paradigmatiche, adevăruri exprimate la modul tautologic specific cunoașterii paradisiace, în felul în care Dumnezeu i se dezvăluie lui Avraam: „Eu sînt cel ce sînt”, adevăruri și enunțuri pe care le au în comun și religia și arta, cele două forme ale cunoașterii, care se întemeiază în mod expres pe revelație, pe iluminarea în **orizontul noietic**, al locului de unde începe speculația, în **orizontul metafizic**, și în cel estetic, pentru care imaginarul, recrearea lumii nu se pot realiza decît pornind de la o experiență senzuală practică asupra ei. Dar ambele căi de acces către Ființa absolută, fie că pe aceasta o numim Dumnezeu din punctul de vedere al religiei, fie că Frumusețe — deci aici au intervenit, în conceptul ca atare în devenirea sa istorică, metamorfoze spectaculoase, nu o dată idealul artistic, al frumosului clasic, fiind înlocuit cu uritul, răul și absurdul —, din punctul de vedere al artei, am văzut că apar brusc în conștiința noastră, ca un incendiu sau un cutremur în urma căruia vâlul amăgitor care acoperă obrazul schimbător al lumii se rupe și un nou echilibru se instalează, o altă ordine a universului se instaurează ca adevărată și externă: de aici înainte clipa siderală în care eu și tu devenim conștienți de existența conștiinței universale ca un element, sau poate componentă, sau pur și simplu o proiecție de o clipă — a **clipei siderale** — a acestei conștiințe universale, devine începutul lungului drum al cunoașterii, deci al autocunoașterii, lui Dumnezeu prin picătura de eternitate pe care acesta ne-a dăruit-o din prea mare mila sa. Căci spre deosebire de Iehova, predecesorul său iudaic din Vechiul Testament al cărui succesori de drept este, pe Dumnezeu creștin nu-l definește în primul rînd puterea, forța lui punitivă în cazul încălcării legilor și poruncilor, nu setea de sînge și răzbunare care-și au izvorul într-o ciudată gelozie pe devotamentul trădat al credincioșilor, ci o nesfîrșită generozitate și iubire care merg pînă la sacrificiu: sacrificarea propriului său fiu, Iisus Hristos, și jertfă, și răscumpărare, în același timp, și sub același aspect, pentru a aminti una dintre problemele capitale ale teologiei, tratată și într-o carte a Părintelui Galeriu. Sincretismul noțiunii Dumnezeului ebraic cu alte forme de proiectare a zeităților și divinităților antice este subliniat de Hegel prin apropierea sensului, rolului justițiar al lui Iehova cu cele ale zeiței Nemesis. Dar voi spune că Dumnezeu creștin care-i succede și care va deveni punctul de convergență al celei mai răspîndite și puternice religii mondiale, tocmai fiindcă are la bază iubirea față de aproapele în toate ipostazele sale, deci o generozitate infinită care izvorăște din toate manifestările

sale cerești și pămîntești, **imitatio Christi** nu mai rămîne la nivelul unei practici de cult, ci un ideal soteriologic vizînd revenirea picăturii de eternitate la eternitatea-mamă din care s-a desprins, a conștiinței umane la conștiința divină, topirea omului cu Dumnezeu. Tată al cărui fiu este. **A fi înseamnă a fi crucificat (Esse est exucari — Jaspers)**, înseamnă nu numai să atingi ultima treaptă a păcatului, moartea, dar și să te salvezi, să te mîntuiești, prin această jertfă.

„De la hotarul morții / aduci o mărturie despre viața ta — Cu moartea pre moarte călcînd, asadar același lucru cu „cine moare pentru mine, se naște pentru mine”. Moartea nu înseamnă stingere și dispariție fără urmă într-o irealitate informă și deci inconstientă, în afara bunătații și milostivirii conștiinței divine care prin ea însăși trebuie să fie infinită în spațiu și veșnică în timp, dar în concepția noastră creștină moartea ca experiență limită a cunoașterii absolute înseamnă **Viață, Înviere, Religia** în accepția noastră creștină îl conține pe Dumnezeu ca pe adevărul său revelat, iar Arta care este demnă de acest nume, în clipele sale de glorie, este tot epifanie și urmărește aceeași cale de acces către ideea absolută, cum ar spune bătrînul Hegel, la care trebuie să revenim me-

reu, atît pentru seriozitatea și puterea de analiză, comparabile la numai cu cele ale lui Aristotel, dar mai ales pentru ceea ce-l face contemporanul și fratele nostru, un bărbat pe cit de vrednic în a ieși cu fața curată, luminoasă, din cele mai obscure și primejdioase capcane ale spiritului filosofic, pe atît de credincios și cu frica lui Dumnezeu prin abandonul final în brațele Domnului al oricărui proiect metafizic al omului, al rațiunii sale de a fi, al cunoașterii de sine a omului prin Dumnezeu. Religia și arta, în aceeași concepție, sînt nu numai două căi de acces către cunoașterea absolută, ci și două forme de a ne reprezenta scopul acestei cunoașterii absolute: discursul religios al pietății, credinței și rugăciunii și încercarea de recreare a lumii în conformitate cu gestul demiurgic inițial sînt legate prin același reflex profund specific naturii antropologice — imperativul absolut al lui **imitatio dei**.

Formele sau treptele acestei cunoașterii, ale sacralizării lumii profane prin coborîrea logosului în istorie, a veșniciei în existența temporală, sînt aceleași, fenomenologia spiritului ca desfășurare artistică și religioasă avînd ca punct de plecare și factor declanșator iluminarea epifania, revelația, fie că ea aparține lui Saul din Tars, pe drumul Damascului, fie, **mutatis mutandis**, lui Marcel Proust, pentru care faimoasa bucătică de prăjitură, madeleina, este începutul lungii sale călătorii în memoria voluntară și mai ales involuntară, în căutarea timpului pierdut. Mesajul divin este receptat prin cuvîntul biblic, prin imaginea lui intrupată în icoanele adăpostite de biserică, acest trup mistic al Domnului, de însuși simbolul acestui trup al lui Iisus Hristos, concretizat în sînta împărtășanie. Intuiția și reprezentarea formală, iconică a artei și religiei, ca epifanii ale spiritului absolut sau ale lui Dumnezeu, se pot realiza însă numai prin cre-

dință și totală dăruire, fie că scopul acesta este urmărit și atins ca imagine a frumuseții și binelui, fie ca alternativă a răului prin decăderea omului din raiul său metafizic originar în dezordine, în haosul lucrurilor lipsite de spirit, de conștiința apartenenței la legea universală, la punctul unic de emergență pe care orice credincios și orice artist demn de acest nume le-a putut recunoaște în contemplarea adevărului că: „imaginile scripitoare ce-n repezi siruri se distern / repaasă ne-strămutate sub raza gîndului etern”. Aceste două versuri ale lui Eminescu nu o dată mi-au fost paradigme după care s-au rezumat diferitele forme de manifestare ale spiritului meu, reprezentat fie în direcția senzorială, estetică a cunoașterii și reprezentării lumii („imaginile scripitoare ce-n repezi siruri se distern”), fie în cea intelectuală, noietică („amor intellectualis”), („repaasă ne-strămutate sub raza gîndului etern”), aparență și esență, forma și fondul unei realități spirituale unice cu expresie duală, încît nu o dată am definit poezia ca fiind forma fondului (**fondul artei este forma**!).

Ars amandi = ars scribendi = ars moriendi: de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta: punerea semnelor de egalitate între dragoste și

formulă către care tinde orice cunoaștere dusă la pragul extrem al esenței și după care urmează tăcerea, tautologia fiind ea însăși o expresie sonoră a tăcerii așa cum o visăm noi, poeții moderni, de mai mult de un secol încoace, și cum ea, ca rezultat, ca fruct al cunoașterii metafizice, există încă din cea mai veche antichitate în definirea filosofică a Ființei, de la Parmenide și Heraclit — după care nu s-a făcut nici un progres, pînă la Heidegger, în zilele noastre: **FIINȚA ESTE! Ens est esse! Deus est esse!** De unde rezultă încă o dată că scopul ultim și cel dinții principiu al Religiei, și Artei, și Filosofiei, ca vizînd cunoașterea și întemeierea absolutului, rămîne unic și același, definit tautologic, prin sine însuși, adică trecut sub/acoperit de tăcere.

Cel mai spectaculos caz de iluminare și convertire la opera lui Dumnezeu este însă acela al lui Saul din Tars, care, pe drumul Damascului, din prigonitor al creștinilor, devine, sub numele sfîntului Apostol Pavel, cel mai important propovăduitor al Evangheliei lui Hristos: „Eu sînt iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, dar am fost crescut în cetatea aceasta; am învățat la picioarele lui Gamaliel, în întregime potrivit legii părinților noștri, și am fost atît de plin de rîvnă pentru Dumnezeu cum sinteti și voi toți azi. Am prigonit pînă la moarte această Cale, am legat și am pus în închisoare bărbați și femei. Marele preot și toată bătrînimea îmi sînt martori. Primind și scrisori de la ei către frați, m-am dus spre Damasc, să aduc legați la Ierusalim pe cei care se aflau acolo, ca să fie pedepsiți. Cînd eram pe drum și mă apropiam de Damasc, deodată, pe la amiază, a strălucit în jurul meu o mare lumină din cer (s.m.). Am căzut la pămînt și am auzit un glas care-mi zicea: «Saul, Saul, pentru ce Mă prigonești?» «Cine ești, Doamne?» am răspuns eu. Iar El mi-a zis: «Eu sînt Iisus Nazarineanul, pe care tu îl prigonești». (Faptele apostolilor).

Dacă aceste două cazuri de iluminare aparțin **Bibliei**, din care cel al lui Moise, **Vechiului Testament**, iar cel al lui Pavel, **Noului Testament**, în descrierea cărora este implicat și depune deci mărturie un text sacru, el însuși revelat de la Cel de Sus, următoarele două aparțin timpurilor mult mai apropiate nouă și manuscrisele eroilor acestor miraculoase revelații ne stau la îndemînă, pot fi citite cu ochii noștri. Primul îl are ca protagonist pe filosoful și matematicianul **Blaise Pascal** care, la mănăstirea Port Royal, în vestita noaptea de 23 nov. 1654, „de la aproape zece și jumătate noaptea, pînă la aproape douăsprezece și jumătate noaptea”, încearcă marea iluminare a adevărului lui Dumnezeu, aproape în aceeași termeni de foc cu eroii **Bibliei**: „Foc! Dumnezeu lui Abraham, Dumnezeu lui Isaac, Dumnezeu lui Iacob și nu al filosofilor și savanților. Dumnezeu lui Iisus Hristos. Certitudine. **Bucurie**. Certitudine. Sentiment. **Vedere, bucurie**. Pace. **Dumnezeu lui Iisus Hristos**, „Deum meum et Deum vestrum” **Ioan, XXVII** „Dumnezeu tău va fi Dumnezeu” — Ruth. Uitate a lumii și a tuturor lucrurilor, în afară de Dumnezeu. Nu-l găsești decît pe căile arătate în Evanghelie. Măreție a sufletului omenesc. „Părinte drept, lumea nu te-a cunoscut, — dar eu te-am cunoscut” **Ioan, XVII**. **Bucurie, Bucurie, Bucurie** — și lacrimi de bucurie. M-am despărțit... Dereliquerunt me fontem aquae vivae”. „Dumnezeu meu, mă vei părăsi oare? Să nu fiu despărțit de tine întru eternitate! (...) — Iisus Christos! Iisus Christos! M-am despărțit de el, am fugit de el, am renunțat la El. L-am răstignit — Să nu fiu niciodată despărțit de El! Nu poate fi păstrat decît prin Căile arătate de Evanghelie. Renunțare totală și dulce — **Supunere totală lui Iisus Christos și confesorului meu. Bucurie eternă pentru o zi de exercițiu pe pămînt**.

«Non obliviscar sermones duos. Amen».

MISTERUL — lui Iisus Christos (1655?)

Dan Laurențiu

EXECUȚIA NU VA FI AMÂNATĂ!

Personaje :

Condamnatul la moarte
Gardianul I
Directorul închisorii
Generalul Baraba
Aghiotantul
Gardianul II

Celula unul condamnat la moarte. În colț, locul unde ar trebui să existe un recipient pentru nevoi este acoperit cu o pinză albă. Condamnatul doarme liniștit, senin și pare împăcat cu situația sa, ba chiar mulțumit. Din când în când geme în somn și spune alintat : „Hai Mituleco !”. O rază de soare îi zace pe față. Încearcă să o alunge, apoi prins de jocul ei, fără să se trezească, o mingeie, îi caută formele calde rîzînd și spunînd : „Hai Mituleco !”. Zgomot, scrișnet de balamale. Ușa se deschide. Apar Directorul Inchișorii și Gardianul. Primul, funcționar asalfat de probleme, corpolent, sănătos, cu mustață. Amîndoi privesc la condamnat cu căldură și înțelegere. Apoi, Directorul începe să inspecteze celula, în timp ce Gardianul se apropie de rampă.

CĂLAUL (arătînd către Condamnatul la moarte) : Toti fac pe nepăsătorii !... Că le e lene să se trezească pînă și-n ultima zi. Să nu credeți că fac asta din dorința de a trece pe lumea cealaltă în somn fără nici o durere sau spalmă și să năcălească justitia ! Nu... O fac din delicatete, din dorința ca noi executorii unei sentințe afit de teribile să nu ne simțim vinovați. (Pauză) Si, de cele mai multe ori, reușesc. Execuția decurge senin, ca o mică serbare familială sau de recunoștință. Nimeni nu se mai miră că unul din cei prezenți la serbare a dispărut ! (Priveste la spectatori ca să vadă efectul.) Da, condamnații noștri de azi nu mai sînt cei de altădată, care nu reușeau — din te miri ce motive — trece pe lumea cealaltă fără scandaluri, recursuri repetate și alte subterfugii ! (Priveste cu tandrețe la Condamnat.) Sînt niște condamnați de tin nou, constienți, cu simțul răsunderii, trec granița dintre viață și moarte discret, fără patetismul ridicol și demodat al vechilor condamnați, care, după ce erau decapitați — într-un ultim elan de protest — își luan și capul în mîini, și după ce îl sărutau lung anăsat, pe gură, îl depuneau în coșul alăturat... (Pauză)

E adevărat că în fața unor asemenea dovezi de delicatete nici noi nu ne lăsăm mai prejos. (Se duce în colțul camerei lîngă Director. Scoate de undeva niște instrumente muzicale și la un semn, în celulă răsună un cîntec suav și subtil. Directorul îl însoțește minînd cu dexteritate un triunghi cu niște ciocănașe transparente de sticlă. Ecourile se răspîndesc în celulă, ușor, diafan, ca un cîntec de leagăn. Condamnatul se trezește tîrînt. Privește în sus, pipăie pîriul, apoi cu un zîmbet copilăresc, nevinovat, se scarpină în cap ca în filmele mute. Cei doi privesc la el încințați. Cîntecul a încetat. Condamnatul s-a trezit. Isi dă cu palma peste față ca și cum s-ar spăla mișcă de cîteva ori limba sub buze și cu asta a terminat spălatul pe dinți. Se așază cuminte pe marginea pîriului.)

GARDIANUL (admirativ) : Acum o să mă întrebe cît e ceasul !

CONDAMNATUL : N-am să întreb ca să nu deranjez și tot nu mai are importanță !

GARDIANUL : Dar eu tot spun pentru că așa scrie la Regulament : „Înainte de execuție condamnatului i se va spune cît e ora exactă ca să știe cînd a murit !” Patru și un sfert !

CONDAMNATUL (respiră adînc mulțumit) : De cînd așteptam clipa aceasta !

GARDIANUL : Pentru dumneata este ultima deșteptare !

CONDAMNATUL : În sfîrșit !

GARDIANUL : Și drumul de aici pînă la locul execuției va fi ultimul drum !

CONDAMNATUL : Sper să fie cît se poate de scurt. Nu-mi place tîrăgînarea !

DIRECTORUL (publicului) : În ciuda infracțiunilor comise, a rămas același cetățean conștiincios, care nu vrea să întîrzie cu nimic mersul neabătut al justiției. E încă o dovadă că între mecanismul statal și cetățeni s-a instaurat o armonie deplină ! (Se întoarce.) Bună dimineața domnule Condamnat ! Tin să vă spun că deși atitudinea dumitale e exemplară ne pune în situații tot mai ingrate. Mai ales în cazul de față cînd, înainte de execuție, mai avem de îndeplinit o formalitate destul de meschină. (Arată o foaie tipărită.) Din păcate Regulamentul ! (Face semn Gardianului.) Ce scrie aici, Gardian ?

PIESĂ ÎNTR-UN ACT

GARDIANUL (la foaia, citește) : Serie așa : (Tușeste). Ca să nu se facă de rușine în ultima clipă, Condamnatul trebuie să-și execute mai înainte, toate nevoile ! (Tace jenat.) Vă rog să mă scuzați !

CONDAMNATUL (săritor) : Prudența aceasta mi se pare normală !

GARDIANUL : Unde mai pui că unii condamnați, deși au făcut tot ce trebuia înainte, chiar și de „două ori, tot degeaba !

DIRECTORUL (elegant) : Nu va fi cazul cu dumneavoastră... Sînteți un infractor dintr-o bucată !...

GARDIANUL : Ca și delictul comis. Pînă și avocatul apărării nu a mai cerut onoratei instanțe decît „O moarte cît mai ușoară !” Ca și cum ar exista o moarte ușoară. Toate-s la fel. Și glonțul, și funia și ghilotina !

CONDAMNATUL : Putea fi și mai rău. Am auzit că în unele țări există și condamnarea la moarte prin electrocutare !

GARDIANUL : E o moarte grea ! E o moarte mult mai grea decît celelalte !

CONDAMNATUL : P-asta o merităm ! (Tace.) Dar să nu pierdem vremea și să trecem și peste acest ultim amănunt prevăzut de Regulament ! (Caută cu ochii locul cu pricina.)

DIRECTORUL (zrăbit) : Mai ales că în ciuda mijloacelor noastre de confid destul de modeste v-am pregătit o surpriză. (Dă jos pinza ridicată în colțul celulei. Apare un W.C. de porțelan sau faianță înalt, fastuos, împodobit cu desene exotice. Mindru.) O capodoperă a stilului renascentist din perioada barocă, executată de însăși marile nostru italian Florio !

CONDAMNATUL (coplesit) : Sînt măguli ! Vă garantez că dacă timpul nu m-ar presa, l-aș folosi mai pe îndelete ! (Îi dă sticoale și după cîteva clipe de studiu se așază pe el.)

DIRECTORUL : Nu trebuie să vă grăbiți ! Cu toate că afară gidele procul și nu în cele din urmă, ziaristii asteaptă. Ba, după cîte am auzit, la ultimul drum care vă așteaptă au tinut să fie prezente și cîteva personalități resoectabile ; printre care generalul Baraba !

GARDIANUL (la poziție) : Temutul Baraba ? Cel care la ultima bătălie a măturat infanteria inamică dintr-o privire ?

DIRECTORUL : Dar nu vă faceți probleme... Cîteva minute întîrziere, abia că o să vă facă mai așteptat !

GARDIANUL : Mai ales cînd aceste minute întîrziere sînt cauzate de necesitatea respectării Regulamentului !

CONDAMNATUL (se mișcă stingherit pe W.C.) : Ciudat !

DIRECTORUL : Care a fost conceput de însuși Părintele Patriei !

CONDAMNATUL : Nu imi vine ! Ezit !

GARDIANUL : A căruia grijă față de condamnații la moarte este mult cunoscută !

CONDAMNATUL : Pentru prima oară în viață !

DIRECTORUL : Vă preocupă ! Fiti mai degajat ! Ce-ar fi să vă gîndiți la ceva mai plăcut și mai puțin actual... (Priveste

iosif
naghiu

la Gardian) De exemplu la linia viltoare a modei ?

GARDIANUL (Prompt, scoate dintr-un pachet o cămașă albă, fără guler) : Uitați ce cămașă frumoasă v-am adus pentru ultimul drum... O raritate ! (Condamnatul s-a chireit pe W.C.) Nu vă place ? Fiti liniștit, e curată, nevastă-mea a spălat-o și ea se pricepe ; nu-mi spală decît mie și condamnaților la moarte. N-a avut pînă acum nici o reclamație. (discret.) Și după cîte știți, asta contează. (și mai discret.) Pentru dosarul meu de pensionare.

CONDAMNATUL : Nu-i vorba de asta. N-aș vrea să vă închipuiți că nu fac ceea ce trebuie cu scopul ignobil de a trage de timp. (Cei doi protestează. Condamnatul face un mic efort și scoate un strigăt.)

DIRECTORUL (speriat) : Nu, nu așa ! Vreți ca ziaristii să creadă că vă chinuim ? Nemaivorbind de preoții care abia așteaptă ca bucatărilor închisorii să uite să dea deținutului bucătica de carne la felul doi sau prăjitura preferată și hop ! Au și anunțat Vaticanul ca să-l beatifice pe năpăstuit ! Dacă ține așa, Dumnezeu să mă ierte, dar locul celor 12 apostoli va fi luat de 12 tilhari ! (Se deschide ușa celulei și Gardianul II îi șoptește ceva la ureche. Directorul agitat, ceremonios) Domnule condamnat, o veste grozavă. Însuși Părintele Patriei va veni să asiste la execuție !

CONDAMNATUL (stîns) : Nu aveți un ziar ?

DIRECTORUL : Un ziar ? !...

CONDAMNATUL : Acasă, cînd mă ducem dimineața la baie, luam și ziarul cu mire ca să citesc pagina de vinzare, cumpărări și decese. Mai ales rubrica de decese mă ajută grozav la purgație !

DIRECTORUL : Bineînțeles ! ... Sigur că da ! Să se aducă de undeva un ziar !

CONDAMNATUL : Nu știu cum să vă mulțumesc !

DIRECTORUL : Dar de ce să imi mulțumim ?... De ce credeți că sîntem noi puși aici ? Sa va pazim ? Sa va tînem mîniși ca sa nu fugiți ? Eroare ! Într-un stat evoluat ca al nostru, conștiința, cinstea infracțiunilor sînt mai presus de pedeapsă ! (explica) Sîntem puși aici pentru aici pentru a va satisface orice dorință. Doar este știut, nu exista condamnați care înainte de execuție să nu abia o dorința mai capricioasă, mai poetica... Nu-i așa Gardian ?

GARDIANUL : Poetică să trăiți !

DIRECTORUL : Imi aduc aminte de unul, cu trei omucideri, știți ce-a dorit ? Sa i se faca un om de zapadă ! În pînă vară ! (Așteaptă să vadă efectul.) Am ras toată zapada de pe congelatoarele personalului inchișorii și i-am făcut un om de zapada cum n-a mai văzut... (Se uită spre ușa în așteptarea ziarului. Discret.) Un autul a vrut să vadă cum arăta un timp cînd se uită pentru ultima oară într-o oglindă venețiana... I-am adus din Veneția o oglinda venețiană. Pentru noi ultima dorință a condamnatului este sîntă chiar înainte ca el să fie beatificat de biserică, așa cum s-a împlintat într-o inchișoare vecină... Știți, biserica nu agreează pedeapsa cu moartea și luptă pe toate căile s-o abrogăm.

CONDAMNATUL : Mie condamnarea la moarte mi-ajunge. Am meritat-o, vreau s-o ispășesc. Crima săvîrșită de mine a fost feroasă, nu merit nici să mai trăiesc darmite să mai fiu și beatificat ! Domnule Director, mă simt onorat că imi faceți companie în niște momente afit de grele și nici nu vă închipuiți cît imi e de rușine că eu, între timp, stau aici fără nici un folos. Dar ce să fac, credeți-mă e pentru prima oară.

DIRECTORUL (bucuros) : Uite și ziarul mult așteptat... Acum să sperăm că nimic nu va mai sta în calea dorințelor noastre... (Se înoarcă cu spatele, Gardianul face la fel.) Așa... (Trage cu ochiul.) Și acum să-l lăsăm pe condamnatul nostru să savureze presa în liniște... (Trage cu ochiul) Va trece de pagina intii, de pagina a doua, de pagina a treia și va ajunge acolo unde dorește... (Trage cu ochiul.) La Mica Publicitate... Fără nici o presiune din partea Direcției Inchișorii... (Trage cu ochiul.) Miine, poa e chiar azi, ziarele vor consemna cu exactitate : „Condamnatul nostru la moarte, datorită condițiilor puse la dispoziție de conducerea inchișorii, și-a bătut înainte de execuție cafeleța și și-a citit ziarul acolo, unde îl citește tot cetățenii !” (Trage cu ochiul.) Gata ? (Condamnatul neagă disperat.) Nici acum ? ! (Condamnatul nu știe ce să spună.) Nu-i nimic, nu vă impacientați, timpul poaie să mai aștepte, vedeți-vă de nevoi. (Îi ia deoparte pe Gardian.) Totul e pregătit !

GARDIANUL : Da, să trăiți !

DIRECTORUL : Au venit toți ?

GARDIANUL : Și gidele cu frînghia și prețul cu ultimul maslu și ziaristii cu televiziunea.

DIRECTORUL : Carlucci ? (Gardianul face o mutră nedumerită) Ziaristul ăla scirbos de la ziarul de opoziție... Bețivul ăla cu dinți ascuțiți...
GARDIANUL : Nu... (Ride.) Pesemne că a adormit !

DIRECTORUL : Mai bine... Execuțiile sînt mai plăcute cînd știți că au parte de o relatare obiectivă.

CONDAMNATUL (răsucesce scandalizat ziarul pe toate părțile) : Rubrica asta am mai citit-o !... Asta-i ziarul de ieri ! (Arată ziarul.) Mortii ăștia sînt mortii de ieri !

DIRECTORUL (la ziarul, se uită la el, apoi îl mototolește și îl aruncă) : De ce nu i s-a adus Condamnatului ziarul de azi ?

GARDIANUL : Încă n-a apărut, să trăiți !

AL DOILEA GARDIAN (întră și spune Directorului ceva la ureche.)

DIRECTORUL (enervat) : Acum ?... N-are decît ! Lasă-l să evadeze ! (Al doilea Gardian vrea să-i spună iarăși ceva la ureche) : Am spus, avem alte treburi acum ! Lasă-l să evadeze ! (Al doilea Gardian iese ca să se întoarcă din nou. Îi spune ceva la ureche.)

DIRECTORUL : Au și evadat ? ! Citiți ? (Gardianul îi spune ceva la ureche.) Zece deținuți și ceva ? Ce inseamnă acest „și ceva” ? (Al doilea Gardian îi spune ceva la ureche.) Numai o parte din el ?... Cît ?... (Al doilea Gardian îi șoptește ceva la ureche.) Pe gura de ventilație !... Nemaipomenit ! (Al doilea Gardian iese pentru ca să se întoarcă imediat. Se apropie iar și îi șoptește ceva la ureche.)

DIRECTORUL (împă enervat) : Să aştepte ! (Al doilea Gardian îi sopteşte 'va la ureche.) Cum ?... (La poziţie de reptă.) Părintele Patriei ? ! A şi sosit ?... (Condannatul.) Hai, fă un efort, preşedintele e superstitios, i-a ghicit cineva într-un ochi de pisică de lapte că la al-lea beatificat va pierde conducerea atului şi va fi răstignit ! Nu-i poţi face na ca asta ! Bine măcar că nu a venit Carlucci, cine ştie ce perdat ne întea !

AL DOILEA GARDIAN : (intră din nou şi spune Directorului ceva la ureche.)
DIRECTORUL (speriat) : Generalul araba !...

GENERALUL BARABA (imbrăcat ompos, plin de eghilii şi tîreturi. În jur e 50 ani. So'ld impunător, acriat, Prieste la cei din celulă.) Ce se întîmplă, e ce întîrzie execuţia ?

DIRECTORUL : Domnule General !... condannatul nos nu a căruî dorinţă de uticipare la spirîtul regulamentului nu e putem plînge, are o mică problemă, u-i vine !

GENERALUL (mirat) : Nu îi vine ?... nu îi vine ? (Directorul îi spune ceva la ureche. Generalul dă din cap afirmativ.) Înţeleg !... E de neînţeles !... Ceva e totul confuz !... Ba chiar rusinos deşi nenesc... Şi într-o zi aşa importantă !... înd însuşi Părintele Patriei !... (Energie.) Nu-i poate face una ca asta !... Este varte sensibil !... Dacă nu-i merge bine e dimineaţă este prost dispus toată ua... (Condannatul.) Hai, fă un efort !... Fă mai multe eforturi !... Dacă-i evole... Dacă poţi... Şi de ce să nu poţi ?... Doar ai mîncat, nu ?... Ai servit asa de seară ?... Şi masa de dimineaţă ?... Atunci apelază la puterea ta de pînă... la caracterul tău integru şi duplicitar... la sistemul tău imuno-deficitar... şurează-te !... Fii credincios patriei în în ultima clipă. (Condannatul trece rin toate stările, jenă, ruşine, confuzie, nin, rugă implorare a Celui de Sus, în tîdar, Generalul priveşte la Director.)

DIRECTORUL : Sigur că da... În ciuda irădelegii săvirşite, e patriot sută-n tă.
GENERALUL : Deci l-am intuit cît se oate de bine... (Ride multumit.) Cehii nei crînceni, neiertători nu şi-au pierdut grîmea !... E un finăr virtuos, plin de oli şi speranţe... Ca toţi cetăţenii... Ca ūji condannaţii la moarte. Puţin palid, uţin încercănat... (Condannatul plînge.) linge !... Îi e jenă de noi... Îi e ruşine, Condannatul se chinuie.) Uite, l-am ovinş (entuziaşt), vrea să încerce din ou ! (Generalul se apropie de condannat şi strigă ca un microbist.) Hai, hai !... cum ! Nu te lăsa !... (Condannatul încearcă, se chinuie, cade epuizat.)

GENERALUL (dezolat) : În zadar !... Directorului.) Vezi ? El a încercat. Nu -aţi pregătit indatajuri !

DIRECTORUL : L-am pregătit... L-am ajmănit ! Sufleteşte... spiritual... I-am at şi ulei de ricin. Degeaba !... E încă în aza în care spirîtul său nu poate comana trupului.

GENERALUL : Cunoşc faza asta... O ză ţă tipică... De subdezvoltare... Inversă. E obicei la subdezvoltaţi trupul comană spirîtul. E una din temele de bază ale ecologiei moderne după ultimul război mondial. S-a studiat îndelung însă nu-aj pe negri şi pisici ; şi la ei este ştiut, spirîtul este redus. În privinţa asta dar-inismul nici nu infirmă nici nu confirmă... Trebuie căuţat altceva... Altundea... (Îi ia pe Director deoparte.) Ce rea ?... Bani ?... Graţiere ?...

DIRECTORUL : Nici una nici alta !

GENERALUL : Un ziar... Cu o rubrică e mică publicitate... Zice că e singurul ieru care-l ajută. Mai ales coloana de ecese.

GENERALUL : Extraordinar !... N-o să rezi dar si mie mi se întîmplă la fel !... i de ce nu i-aţi dat un ziar ?

DIRECTORUL : I-am dat. Însă ziarul e care l-am dat e de ieri. Şi pentru urgatia de azi...

GENERALUL : Are nevoie de ziarul e azi...

DIRECTORUL : Încă n-a apărut ! Şi upă cite bănuiesc, cei de la ziare nici u dau drumul rotativelor pînă nu au estî despre execuţie. (Dă din mijni neutilincios.) Opozitie !... (soptit.) Asteaptă estî proaste ! (Intră Gardianul II. Îi opteşte ceva la ureche.) Directorul rapor-ează. Au intrat în grovă deţinutii de la ectia 2 !

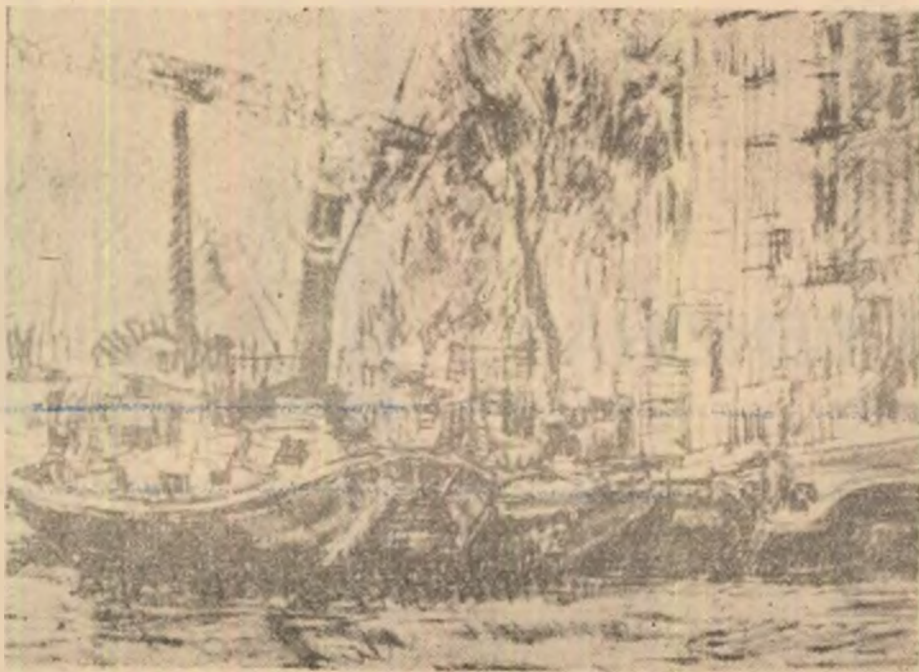
GENERALUL : Refuză mîncarea ?...

DIRECTORUL : Mai rău... Scaunul !

GENERALUL (priveşte la condannat are stă pe W.C. neajutorat. Supărat.)

oate astca din cauza lui (Ingîdurat.) Şi otuşi incapacitatea lui este slinceră. I-are nici un subtext. (Îi dă ocol)... nu oate pentru că nu poate. (Îi pipăie.) Ni-ncie ascuns, nici un pretext nici un arti-cticiu... Asta poate face şi prozelitii... Şi ūji ce se poate întîmpla dacă greva asta scaunului trece de zidurile închiso-ri ? !... Se răspîndeşte-n oraş ! Poate uce la o epidemie... O revoluţie... E oarte grav... (Cugcă.) I-asaţi-mă singur u el ! (Toţi ies. Generalul eugeţ şi mai rofund. Condannatul caută o poziţie naj demnă.)

GENERALUL : Nu te deranja. Vezi-ţi e treabă ! Bineînţeles dacă poţi. Nu reau să se creadă că faci ceva împotri-va voinţei. Cît timp eşti în viaţă poţi eneficia de toate drepturile... Constipa-ionale... Îţi sint garantate (se duce la şă, revine cu un scaun.) Deci să stăm i să vorbim. (Condannatul încearcă să orbească. Generalul îl intrerupe.) După un vezi sint un om cu vederi democra-

lice... Largi... Nu folosesc armele mele secrete de care se teme tot duşmanul de- cît în cazuri extreme... (Pauză) Încă nu ?

CONDAMNATUL : Nu ! (Stău amîndoi, condannatul face eforturi, Generalul bi-ţije nervos din picior.)

GENERALUL : Soţie ?

CONDAMNATUL : Am avut.

GENERALUL (curios) : Te-a părăsit ?

CONDAMNATUL : Am omorît-o !

GENERALUL : Cum ? !

CONDAMNATUL (face semnul tăierii gutului).

GENERALUL (după o pauză) : Da... Totdeauna e mai bine cu un ceas mai devreme decît un ceas prea tîrziu... Sint intru totul de acord, deşi asta e mai bine să rămînă-nre noi... Ştii ce cult al femeii există în ţara asta... O adevărată manie, sint privite ca nişe sfinte ! (convins.) Dacă aş mai avea timp aş face la fel ; din păcate pentru mine e prea tîrziu, nevastă-mea a fugit ! Cine ştie cu ce culturist muschulos îmi cheltuieste banii adunati cu atîta efort !... Mai bine... De tot ce sint curios este dacă şi aluia îi bagă noan'ea peşti în pantofii...

CONDAMNATUL : Peşti în...

GENERALUL : Îi băga în încălţări, sub ciorapi şi ca să nu sară afară îi lega şi de gît cu şireturile... (Enervat.) Luni de zile m-am chinuit să-nţeleg dacă gestul ăsta avea vreo semnificaţie. Am consultat zeci de chiromancieri, de sociologi de poezi simbolisti, de pescuitori subacvatici, nici unul nu mi-a putut da un răspuns plauzibil... Nu că m-ar fi deran-jat, dar noi militarii n-avem înţe de-acasă cum se crapă de ziua nu-mi dădeam seama de accident decît în curtea că-zărmii, era prea tîrziu, cum să scot peştii din cizme în faţa regimentului adunat la raport, fără o undiţă ?... Ar fi bătut la ochi !... (Pauză.) Tot nu îi vine ?... (Condannatul face semnul nega-ţiei cu regret.) Da noi bărbaţii nu avem decît de tras de pe urma femeilor !... (Discret.) Nimic ?

CONDAMNATUL (gata să plîngă de supărare) : Nimic !

GENERALUL : Nu îi amărit !... Te în-ţeleg !... Totul ar putea rămîne-nre noi din păcate, afară, Preşedintele, clerul, presa şi nu în cele din urmă, prietenul gîde, somează... Fără a mai vorbi de directorul închisorii... (Ride.) E strîns cu uşa de nişte schimnicii ai scaunului !... Tot nu ?

CONDAMNATUL : Tot...

GENERALUL : Al naibii ziar !... Tu nu poţi să-ţi faci treaba pentru că n-aj ce citi, el nu poate să apară pentru că îi lipseşti din materialul de bază... (Bi-ţije dintr-un picior.) Blonda ?

CONDAMNATUL : Cine ?

GENERALUL : Festa soţiei...

CONDAMNATUL : Blonda...

GENERALUL : Voluptuoasă ?

CONDAMNATUL (lacrimogen) : Volup-tuoasă !

GENERALUL : Picioare lungi, de spio-oaă ?

CONDAMNATUL (gîroaic de lacrimi) : Picioare lungi, de spioană...

GENERALUL : Bestia ! Exact ca a mea !... (Discret.) Vrei să-ţi spun un se-cret ? Şi Preşedintele are una la fel... (Ride gîdilat de un gînd.) Încă puţin şi o să-i bage şi lui peştele în pantof... (Bruso serios.) După părerea mea con-damnarea la moarte pentru uciderea pro-priei soţii ar trebui abrogată ! E un de-lict minor, este ştiut, rufele murdare se spală în familie ; ce se mai bagă acolo justiţia ? Dacă vrei să ştii i-am spus şi Preşedintelui ceva despre asta... Şi el s-a arătat receptiv, n-a spus nici da, nici nu... Dacă ai face o cerere de graţiere cred că aş fi capabil să îl conving să o semneze... Ce zici ?... Am pune şi clerul şi presa cu botul pe labe... Fără să mai vorbim de Preşedinte care are varice. Un asemenea gest de clemenţă ar destinde ambele părţi...

CONDAMNATUL (hotărit) : Domnule General !... Tin să vă multumesc dar eu nu doresc să fii graţiat. Dimpotrivă. Cred că pedeapsa primită este prea blîndă faţă de ce am făcut. Eu, domnule General, vreau să vă spun... vreau să vă spun... (Plînge.) Regret că am omorît-o pe Mimi !...

GENERALUL : Te cred, te cred... Cum să nu regreti o femeie care n-a apucat să te înşele şi nici nu ţi-a pus nici un peşte în patofii...

CONDAMNATUL : S-a purtat atît de frumos... M-a spălat... M-a pieptănat... M-a dat mîncare şi... noapte de noapte... (Nu mai poate vorbi.)

GENERALUL : Bestia !...

CONDAMNATUL : Adevărul e că eu... de mic copil am avut un defect... Dar nu ştiu dacă am timp să vă povestesc. Afară evenimentele presa, Părintele Ţării...

GENERALUL : Povesteşte... Sint cu-rios...

CONDAMNATUL : Mie de mic copil... mi-a plăcut să umblu pe acoperisuri de case şi să subtilizez lucrurile întinse acolo pe frînghii la uscat mai ales sufience, chilotii şi ciorapii de damă întens coloraţi...

GENERALUL : Extraordinar !... Si mic cînd eram mic-copil îmi plăcea să umblu pe acoperisuri şi să subtilizez lucrul le în-tinse la uscat, pe frînghii... şi acumă mai am aşasă o multime de obiecte de damă întens colorate, le întind pe culere si din cînd în cînd, trag cu ochiul la ele (uimit.) Niç nu-mi vine să cred că există o asemenea potrivire de obiceiuri în doi oameni atît de diferiţi... Şi totuşi există !...

CONDAMNATUL : Apoi, cînd am mai crescut am început să fac curte fetelor şi nu a mai trebuit să umblu pe acoperisuri... Dar obiceiul de a aduna obiecte întime întens colorate, l-am păstrat.

GENERALUL : Nemaipomenit !... Şi eu, cînd am crescut, am început să fac curte fetelor şi nu am mai furat obiecte din alea de damă de pe acoperisuri ! Con-ţinua !... Aşa cum îţi povestesti viaţa, am impresia că pătrunzi în secretele mele cele mai ascunse mai tainice...

CONDAMNATUL : Asa că mica mea avere secretă şi inutilizabilă a continuat să crească cu timpul, fetele rîdeau, hihii, hahaha şi se lăsau deposedate fără prea multe proteste ce conta pentru ele un sulian, un ciorap în timp ce pentru mine ele deveneau nişte trofee, nişte sim-boluri victorioase ale hărbăţiei şi agre-sivităţii asupra genului feminin...

GENERALUL (cu însufletire) : Şi ce simboluri, ce neuitate agresivităţi !... Nici eu nu pot să le uit, deşi a trecut atîta timp de-atunci !

CONDAMNATUL : Apoi, m-am însu-rat... Şi după un timp Mimi a dat peste obiceiurile cucerite cu atîta trudă şi nebă-nind importanţa lor pentru mine le-a aruncat ne foc.

GENERALUL (scotea un strigăt de ororă) : Nu !... Unde le-a găsit ?

CONDAMNATUL : În magazia de lemna.

GENERALUL : Ce imprudentă, ce gre-seală fatală !... Să le fii atît de la vedere. De ce nu le-ai ascuns ca şi mine, după panoplia de arme ?

CONDAMNATUL : De unde să am eu o panoplie de arme ?

GENERALUL : Ai dreptate pentru asta ar fi trebuit să fii general (Pauză.) Vezi dragul meu de ce te înteleg de ce fii dau în mare măsură dreptate ? Pentru că femeile, în special cele blonzi şi volup-tuoase, sint nişte bestii. În faţa lor dis-tanta dintre un general şi un criminal este infinitesimală (Arată la W.C.) Astî !... Dacă n-ai fi avut panoplia de arme, acum puteam să stau cu pe acasă şi capodope-ră intimistă (Arată la W.C.) astepînd să fii executat cît mai repede...

CONDAMNATUL : Aşa zice el omul... Am uels trebule să fii pedanş (Plînge.) Şi să ajung cît mai repede acolo unde sint astepînat de Mimi !...

GENERALUL : Din păcate nu e atît de simplu... Nu te putem executa pînă nu te sună regulamentul închisorii şi re-fuzi scaunul...

CONDAMNATUL : Nu îl refuz. Nu pot. Organismul meu asa s-a obişnuit. Să mă scol dimineaţă, să-mi beau cafeluta şi să-mi iau ziarul cu mine la baie... Nu am ziar, nu am buđa...

GENERALUL : Din păcate... (Suspînă.) Cu toate că te înţeleg, faptul acesta mă obligă la o soluţie forte. (S-a hotărit.) Ai văzut, am încercat să te conving ome-neşte, te-am ascultat, am găsit între noi chiar şi similitudini uluitoare... dar, în caz de pericol, eu sint militar ! Am avan-sat din treaptă în treaptă şi am cîştigat toate bătăliile cu duşmanii datorită unei singure calităţi... Ochiul meu ager, sfrede-litor. Soldaţii mei, soldaţii duşmanilor mei, m-au şi poreclit din cauza privirii mele crunte şi fioroase, Baraba cel ne-milos...

CONDAMNATUL : Stiu !...

GENERALUL (multumit) : Pe cîmpul de luptă era de-ajuns să arunc o privire asupra infanteriei inamice, si, aceasta indiferent că era la Assterloo sau la Chi-din, la Matango sau la Vitograd îşi arun-că armele şi fugea cu pantalonii pe vine, cuprînsă de o pîntecăraie subită.

CONDAMNATUL : O ştiu şi asta...

GENERALUL : Sigur, toate aceste vic-torii fulgerătoare, cu timpul au fost tre-cute în tratatele de istorie cu nişte in-terpretări maj semantice, maj filozofice. Nu m-a deranjat, important pentru mine e că ţărişoara noastră să nu mai fie atacată de nimeni ! E clar ?

CONDAMNATUL : Da, domnule Gene-ral !

GENERALUL : Atunci să trecem la sub-blect ! Această arma teribilă care este privirea mea nemiloasă, am jurat să nu o mai folosesc niciodată (Pauză), Însă încă-păţinarea acestei nevoi mai mult decît o-monesti mă obligă la o derogare. Sper să nu aile nimeni, mă bizui pe discretia du-mitale de ceăţean şi de frate intru subli-lizarea obiectelor colorate. Eşti de acord ?

CONDAMNATUL : Da !

GENERALUL : Fără să inchizi ochii ?

CONDAMNATUL : Fără !

GENERALUL : Atunci...

(Generalul ia distanţă, se concentrează, execută nişte pase hipnotice. Condanna-tul face eforturi să-şi stăpînească remu-ratul şi să reziste cu ochii deschişi în timp ce generalul îi arunca privirea ace-aa teribilă. Ochiul său caută, sfredeleşe, străpung. W.C.-ul maestrului Florio înce-pe să se clatine sub condannat, pereţii celulei să crape, duşumeaua de piatră să fumege, pîrul condannatului se ridică electricizat de violenţa impactului. Apoi, treptat totul se linişteşte. O bucată de moloz cade de sus, Generalul îşi strînge fruntea cu o batistă. Bătăi în usă.)

GENERALUL : Ce s-a întîmplat ?

VOCEA DIRECTORULUI : Zidurile în-chisorii au crăpat ! Tavaniul sălii de mese s-a prăbusit ! În ciuda grevel pe care au declarat-o, scaunele deţinutilor au cedat fără voie ! (Intră în celulă Directorul şi Gardianul.)

GENERALUL (cu faţa-n batistă) : Şi aici ? (Privirile se îndreaptă spre con-dannat. Acea a clătina capul dezolat.)

CONDAMNATUL (auto critică) : Nimic...

GENERALUL : Mă rog... Cu trecerea anilor mai slăbeşte vederea !

DIRECTORUL : Cît despre Părintele Patriei (în soaptă.) Tropăie ! Tropăie în continuu... E nerăbdător, E nervos, Ce să-i raportez ?

GENERALUL : Încercarea de a-l con-vinge pe condannat a dat greş. Refuză cele trebuincioase refuză şi graţierea... Sintem în faţa unei situaţii limită cu efecte imprevizibile în masă... (Strigă.) Aghiotant !... (acesta apare.) Decretăm starea de alarmă ! Suspendăm temporar aparitia unor ziare de opoziţie !

DIRECTORUL : Ce tragedie !

GENERALUL : Ce tragedie ?

AGHIOTANTUL : Domnule General ! Ca de obicei ordinea dumneavoastră au fost executate cu atîta entuziasm incît au luat-o inaintea decretului ! Cinci regi-mente au ocupat principalele puncte strategice ale Capitalei, Bisericiile au fost inchise, ziarele de opoziţie au fost sus-pendate. (Scotea din buzunar un ziar.) Din păcate la redactia principalului ziar de opoziţie am ajuns prea tîrziu. Iată descrierea detaliată a execuţiei de azi dimineaţă !

DIRECTORUL : Dar condannatul n-a fost încă executat !

GENERALUL (mirat) : Au scris despre execuţie fără să o astepte ?

AGHIOTANTUL : Ziaristul acela năbă-dăios, Carlucci... S-a sculat prea tîrziu. Aşa că în loc să vină aici s-a dus direct la tipografie si a dat descrierea execuţiei de săptămîna trecută schimbînd numele executatului de atunci cu al condanna-tului de azi.

GENERALUL (citeste) : O porcărie ! Informarea asta greşită o să-l discredî-teze si mai mult în fata opiniei publice. Din păcate fără ca să ne poate fi de fo-los... Ce să mai spun ? Execuţia se amî-nă ! Domnilor ! (Iese, Iese şi aghiotantul.)

DIRECTORUL : Am plecat şi eu, e timpul să mă ocup si de alţi deţinutii. (Priveşte dispreţuitor la Condannat.) Aici tot nu mai avem nimic de făcut.

GARDIANUL : Şi eu ?

DIRECTORUL : N-ai auzit că execuţia se amînă ?

GARDIANUL : Tocmai acum cînd mă pregăteam să ies într-un mod onorabil la pensie (Iese.)

(Deţinutul rămîne singur. Sta pe W.C. copleşit de ruşine. Apoi se aplea-că şi ridică ziarul aruncat de General. Începe să-l răsfoiască absent, fără chef. Pe măsură ce începe să citească cronica morţii sale, devine tot mai interesat, faţa i se luminează trupul se destinde.)

CONDAMNATUL (dîndu-şi seama de situaţie) : Domnule General... Domnule Director ! Patria este salvată !... Execuţia nu va fi aminată !

mioara cremene

CE, AM BĂUT BENZINĂ?

Îmi amintesc precis: era exact șase și douăzeci și patru, când am ajuns în sfârșit cu trenul la destinație... Sandi ajunsese în zori la Lomnița. Cu alte cuvinte pe la ora lăptarilor. Așa se spunea în Carpatia: ora lăptarilor... Firește era doar un fel de-a vorbi.

Îndeletnicirea dispăruse de mult, și numele ei nici nu mai figura, cred, în noile dicționare... Gîndul că un oarecine ar mai putea suna în zori de zi la ușa cui-va numai pentru a vărsa un lichid onc-tuos dintr-un bidon argintiu într-un litru, iar din litru într-o modestă cratiță din cîmpul muncii socialiste, un asemenea gînd, o asemenea idee nu i-ar mai fi trîsnit nici unei gospodine cu scaun la cap, nici chiar locuitoare a unei astfel de vechi urbe universitare, îndepărtată îndeajuns de Burg, de Capitală, pentru a mai păstra cite ceva din bunele și tradiționalele obiceiuri.

Și totuși... Crainicii zorilor lăptoase existaseră cîndva... Ba Sandi apucase chiar să-și cunoască. Îi zărise dînd năvală odinioară la ora matinală, la ceas știut, lăptari și lăptărese, arhangheli și bivoli, pogoriți din neant spre săvîrșirea miraculoaselor lor rituri.

Își amintea prea bine de chipul unei lăptărese mai ales: auzind-o sunînd, tatăl lui Sandi ieșea din sala de baie cu brîcîul în mînă anume ca s-o zărească; pe cînd studenta, chirișa casei, se arăta și ea în halat pufos ca să admire cum, de pe sub rîndurile de mărgele răsăreau două bidonașe argintii ținute pe sub braț și împingînd înainte două țite, vizibile prin răscoiala bundiței. Și cum șiruia în cratiță un lichid cam anemic, alb-ver-zul, ca izvorit din îngereștile sfîrcuri...

Pe urmă, s-a întîmplat odată ca lăptă-reasa familiei Gorea să nu-și mai arate nuri mai mult de-o săptămînă. Era toc-mal pe vremea cînd îndeletnicirea asta începuse să se cam plardă, altminteri doamna Gorea, mama lui Sandi, n-ar mai fi stat să aștepte după laptele ei prost îndoit cu apă. Și iată în sfîrșit, divina vestitoare a zorilor dalbe că sună din nou la ușă. Aceeași. Tot alii de vorbăreată, de zîmbitoare. Aducătoare a unui lapte tot atît de prost. Doar cu virful nasului lipsă.

Cică vina era a lăptarului, a soțului acestei femei îngerești. El îi mușcase, sau mai bine zis îi pîscuse nasul, cu prilejul uneia dintre acele bătăi sfinte, obișnuite din moși strămoși în unele sate mocă-nești din Carpatia.

— Să-l lași!... Să nu mai stai cu el!, a țipat plină de indignare domnișoara, studenta...

Îngerul casei a dat trist din cap: — Așa am să fac! Nici vorbă... Ceva mai la toamnă, după strînsul recoltelor... Acum nu se poate, am lucru la el...

— Ia mai lasă, tubițico! Nu-ți mai face sînge rău... Dacă stă cu el înseamnă că-1

place. Tot ei se culcă după aceea!, a șoptit doamna Gorea luînd studenta de braț.

Bietul inger pocit a zîmbit, arătîndu-și două rînduri de dinți fără cusur: — Ssst!... Nu în fața unui copil nevinovat...

Dar copilul acela, băiatul numit ca mine Sandi, era și atunci mult mai puțin nevinovat decît se bănuia. Știa destule. Atît el, cit și sora lui mai mică, și ea de față, privind peste umărul frăților lui, sub gene lungi.

Oricum ar fi însă, istorisirea noastră începe la ora lăptarului, la un astfel de ceas de o mare puritate matinală. Cu mai puțină întîrziere ca de obicei și în tot cazul înainte de șapte, trenul lui Sandi — trenul meu — s-a oprît pufînd și arun-cînd mult fum încărcat de aburi negri-cioși. Era prin 1959, și dacă nu mă înșel într-o joi... Îmi aduc aminte cum, pri-vind prin ferestra compartimentului în care mă perpelisem întreaga noapte, am aruncat către peronul gării o privire des-tul de plictisită: nu mă așteptam să ză-resc vreo nutră cunoscută la asemenea oră. Am tresărit însă surprins. Rudi Schuller, vechiul meu coleg de univer-sitate, era pe chel și pare-se mă aștepta.

— Servus, bătrîne! — Servus...

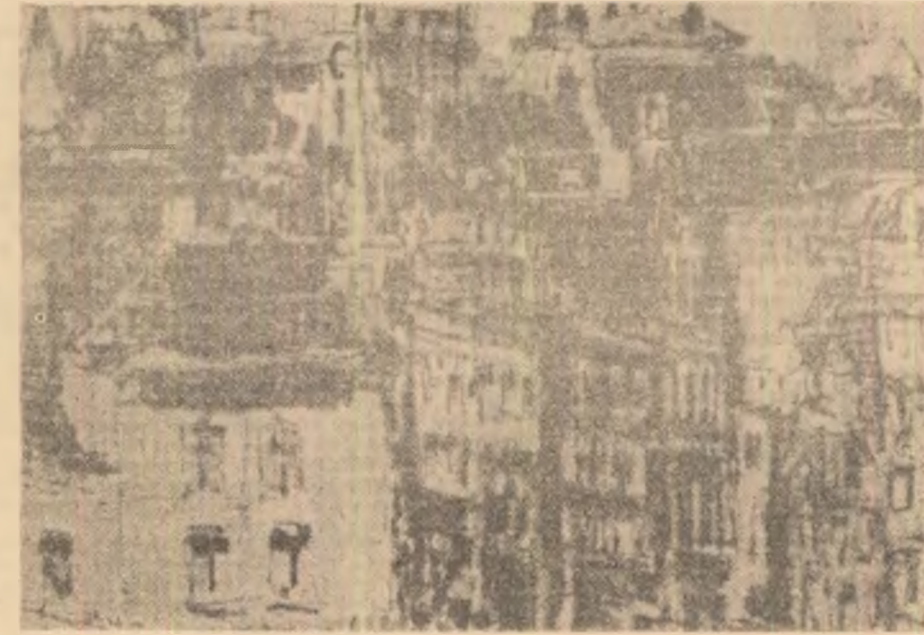
Voloșia părea că-i pătrunde în obraji scofîlciți ca aerul suflat într-o mînușă. Ochii, doi nasturi verzi, străluceau.

Am coborît în grabă. Pe urmă, cu cele două valize la picioare, ne-am strîns în brațe și ne-am bătut pe umăr în tăcere.

Atunci, cu acest prilej, mi-a apărut primul chip necunoscut, fețița aceea plim-bindu-și cîinele, mi se pare... În rest, nu era nimeni pe chel. Gara părea pustie. Îmi mai revine și-acum în nări mirosul acela de tocăniță locală gătită cu ulei de rapiță răzbind din partea dinspre res-taurant și-amestecat cu izul chiștoacelor rîncede... După cum, întîmplarea face că mai păstrez undeva pe rețetă imaginea celui dulău uriaș, flocos și cenușiu-roș-covan. O clipă, mi s-a părut chiar că stăpîna lui fixează cu interes acel nou venit care eram. Dintr-un soi de instinct, m-am prefăcut că n-o văd...

Gara din Lomnița anunță destul de binisor arhitectura orașului. De cum co-bori te izbește nu știu ce-ul ei, pedant și profesional. Are în ea ceva de temple ri-dicat în secolul trecut spre cinstirea și gloria geniului politehnic inventator al drumului de fier. Și totodată, pare că se încruntă și strîmbă din nas profund ne-mulțumită de banalitatea călătorilor și de duhoarea fumului de locomotivă! De-aceea pesemne, mai păstrează pe unul din pereți un ornic de pe vremea diligențe-i lor.

Dedesubt și în centrul geometric al a-celuiasi perete, zăresc parcă și-acum un cadru cu figura plinuță și zîmbetul pri-tenos al celui mai destoinic fiu al Car-patiei, conducătorul și cîrmaciul ei. Era Dmitri Antononeik. Însă și-atunci, în ciuda aerului sănătos din cadru, umbra o vorbă cum că ar fi suferind...

Deocamdată însă, chipul său mai tre-ică dedesubtul unui spațiu albicios. simțea că aici se lăfăise cîndva o a-figură aparținînd unui cîrmaci-conduc-tor superior primului, pe numele s Stalin. Dar cineva dăduse fără îndoii ordin să se scoată tabloul. Sic transit g-ria mundi. Stalin era mort...

...Deci Rudi venise să mă întîmpine gară. Îi revăd și acum zîmbetul voios, timp ce mă bate pe umăr pregătindu-să rostească primele cuvinte de b-venit: — Superb ca de obicei! Bra-bătrîne... Îmi amintesc cum, ușor jer-de această remarcă admirativă, m-am-plecat să-mi strîng calabățul... În fo-și dacă nu mă înșel, pe Sandi l-au jer-întotdeauna astfel de remarci.

Stau și mă întreb de altfel: să fi fost cu adevărat frumos la urma urmei? (atît mai mult cu cit în '59, la douăzeci-nouă de ani trecuți, își pierduse de-bună bucată de timp, acru sau de bărl-foarte tînăr.

Am chiar acum în fața mea o poză chipul lui Sandi din acea vreme. Str-curată în portvizit, nu m-a părăsit nic-dată; a însoțit cei alți douăzeci și noi-de ani ai mei de peregrinări și exil...

Smead, cu părul negru răvășit în ș-uite buclate deasupra unei frunți prem-tur încrețită și poate puțin prea înal-bărbatul acela cu trăsături distante, usc-tive, contrazise de un nas de o regula-tate de statuie antică și de o privire-tensă, arzătoare, omul, tipul acela, drept nu prea junc, dar nici încă mab-îmi pare că posedă un farmec tenebr-dar indiscutabil... Poartă înscrise-образ semnele unei virilități din păca-evanescente. În stare însă pe atunci-tulbure tîncele doamne... Și bătrînoar-de altfel, de ce să tăgăduim. Frumoas-sau mai puțin frumoasele, pe cele slat-subțirațelce ori grase, ba chiar și foar-grasele. De ce nu? Chestie de gust. A-pot s-o recunosc.

Îmi acord acest drept cu atît mai m-cu cit, în schimb, la ora actuală, în s-cunda în care încerc să descriu în m-obiectiv un relativ tînăr mascul abia c-borît din tren, pe care să își recupere-două valize roșe, precum și obiectul s-cel mai de lux, un radio marca Starsfu-rămase pe un chel de gară, în același tî-nu mă pot împiedica să nu arunc d-cînd în cînd cite o privire critică spre-splendida oglindă venețiană care-mi fa-față: cel pe care-l zăresc își poate pe-mite să judece fără părtinire omul d-fotografic... Prea multe-l deosebesc-chip vizibil! Pe jumătate chel, îmbătr-nit și buhăit de băutura, tipul acela c-ochelari din oglindă n-are nimic dintr-i-Don Juan... Să ne întoarcem mai bine-bărbatul din poză...

Parcă-l revăd: cu gulerul paltonului-ridicat și un șal lung de mătase albă în-fășurat romantic în jurul gîtului. Cărî-du-și calabățul, el și Rudi se îndreap-cu pași lenți către sala de așteptare. Timp ce, în spatele lor se aud niste pas-

— Să nu întorci capul, sopteste Ruc-Au și început să se tîna după noi... A-cultă: e mai bine să-ți-o spun de la f-cepăt, aici unde nu ne poate auzi r-meni... Mi-au trasat sarcina să te supr-veghez și să le fac un raport.

Străbătînd sala pașilor pierduți pe lî-n, niște ghișee întredeschizîndu-și fără ch-pleoapele, iesim în sfîrșit. Ne întîmpin-motîind încă, cetatea universitară.

Iat-o! Mă bucură să o revăd. Lonevo-să ca întotdeauna și molatec întînsă pe-te dealuri... La ora asta cînd pe tot t-ritoriul, prin toate tîrgurile și orașele i-dustriose ale Carpatiei, activitatea-deja în toi... Locuitorii lor stau la coar-prin stațiile de autobuz; ori se înghesu-se agată clochine la usa tramvaelor. E-nimic. Ea tot mai rămîne calmă. Cucor-na bătrînă își îngăduie să mai picotea-înca. Pesemne s-o fi culcat cam tirz-aseară, obișnuită să citească pînă căt-zori cu ochelarii pe nas cine știe ce te-interzis, ascuns sub plapumă. Cu scu-alba pe cap, cu cocul de nori pus i-moațe, abia de-și ridică grațios pleoapele în-timp ce caută pe sub pat — a și înc-put! — sticla scăpată aseară din mîn-Avind în vedere că baba asta savantă-adorabilă mai are obiceiul să și bea a-darul beției. Ba pot spune că îl arc su-forma lui cea mai periculoasă: închisă-sine. Beția solitară. Ochi în ochi cu tî-insuși. În fața oglinzii... Consecință dire-tă: la ora șapte dimineața, aici, la N-pocavari abia de se zăresc citiva napoc-vareșeni, vagi siluete strecurîndu-se c-tre gară: niște medici desigur nevoiți-facă naveta, ori niste învățători repa-zați la țară. În timp ce către Soar-Rasare, sus, pe dealul cu imobile n-locuite mai ales de salariați (hutu-ai unei fabrici de încălțămînte, cite-becuri licîrînd slab par să indice totu-începutul unei oarecari activități cotidi-ne... Fapt care nu pare să influențe-însă liniștea domnind pe versantul celu-lalt deal, din față, în cartierul așa-z-aj curvelor, unde nimic nu mișcă. Iată-Nici cele două planuri cincinale și ni-ordinele strașnice venite de sus, de-Burg, nu au izbutit să alunge din ace-s-fortificații membrele unei confrerii, re-pectuoase și respectate odinioară. C-pleoapele lor storuri lăsate și vărute i-din afară, căsuțele astea, în care se vin-d-amor, ultim vestigiu al unui comerț i-floritor conform tradițiilor antice, rezî-tă, se perpetuează, datorită probabil str-vechii arte de a se adapta la circumstar-te. Acum de pildă, au o alură proletar-ai zice un rînd de scolărite, de pionier-cumînți, disciplinate, stînd dreptî-curtea școlii și asistînd la înălțarea m-tinală a drapelului...

Jos, la poalele dealului, un rînd c-copaci te face să presimți că acolo se a-cunde patul unei girle. E cam tot ce-ce se poate zări cînd ieși din gara n-pocavăreșeană. În afară binecîntes-c-Biserica Neagră, împungînd cerul. D-turla ei înaltă o poți zări de peste t-c...

...Revăd cei doi amici coborînd trept-ile și cărînd unul geamantanele roas-

iulian comanescu

Pictură
din coji de portocală

Din tristețe, după lungi eforturi
laborioase

rupe cu cleștele dințisului miezul

— în formă intimă de pară și viscer —

alunecă apoi pe gheața oglinzii a clipei

către capătul acestei serii,

pînă în cușca unde

maimuța curăță o portocală cu miez de

minge de baschet

cojile aruncîndu-le otova,

pictînd cu ele acest poem.

Silogism

vine o zi cînd sufletul actorului se
pitulează
în crăpătura din podeaua scenei,
în memoria de elefant a decorului.

vine o zi cînd fizionomia lui se muțcează
pe masca veche,
grecească.

Nevroză

În loc să dorm fumam o țigară,
ca o odaie goală așteptam să intri-n ea
(ignorat trai al lucrurilor, în spatele
utilului).

În loc să te iubesc fumam o țigară,
mizeria mă bîntuia ca un fior,

în loc să vii fumam o țigară,
clipa se topea în rotocoale de fum.

Excese

Aprilie se face mai
și raza de soare pornește, către ochiul
meu,
ca glonte din pușcă.

Sînt greoi și permat ca un dinozaur.
Curînd vor crește alte flori,
alte furnici vor gidila
subsuoara verde a pămîntului.
Curînd, Darwin va lansa pe piață
variante simțitor ameliorate
ale strămoșilor.

și celălalt prețiosul aparat de radio. În piața din fața lor, la brutăria din colț, e coadă. Un șir de babe și moșnegi însonniaci pâlăvrăgesc așezați pe scaunele. Ceva mai încolo, un rînd de gazuri și de pobece a adormit de-a binelea sub așternutul auriu al frunzelor de castan.

Drept în fața lor se întind străduțele orașului vechi; datînd din perioada cînd localnicii, vîcari, agricultori, păstori coboriți din podinile înalte dintre munți sau de prin cheiuri, n-aveau dreptul să se așeze în cetate. Așa au și rămas de altfel: oarecum extra muros, în fața zidurilor, niște marginali, acești urmași ai unei țărîni străvechi, călcînd apăsat, găsindu-și greu cuvintele, firi închise, bărbați și femei absorbiți de cunoașterea lor, de știința lor intimă, inexprimabilă în vorbele de ficcare zi...

Cît despre ceilalți, cît despre cetățenii autorizați să ocupe casele înalte din centru sau din cartierele de lux, imobilele construite pe vremuri de aristocrația orașului și repartizate acum lor, cît despre toți acești învîrțiți, acești descurcăriți dibaci și smecheri, bine cazați, drogători mai mici sau mai mari, instalați însă toți cît se poate de confortabil pe diferitele trepte ale administrației de stat și ridicînd acuma glasul, strigînd, manifestîndu-se activ, ei bine!, au fost și sînt în general niște aventurieri, niște venetici. La ora actuală, mulți Gi-tani.

...Da, așa s-ar părea. Noua rasă a seniorilor locali, năvălitorii cei mai recenți nu sînt alții decît sclavii, foștii sclavi ai noroadelor de la ses: gitanii, trib chinuit, nomad, silit de împrejurări să se sedentarizeze... Afta rău! Mahalaua asta veche napocavărească a mai văzut mulți și multe. De-ajuns să privești mai atent fațadele caselor ei, ca să ghicești ca să simți că așa tăcute cum sînt își strecoară ceva, comunică între ele. Și, ce anume...? Ce-si spun, fără glas, sprijinindu-se una pe alta, asențența unor bătrînoare ostentive de-o prcă lungă așteptare în fața cine știe cîruj magazin?... „Lasă!, au aerul să si spună, „Lasă! lasă... N-au decît să strige cît vor. Să dea din mîini. Să ne umple de tozinei și de drapele... Să mărșăluieșă pe străzile noastre urînd prin defuzoarele lor. Or să se ducă și ei, precum afitia alți năvălitori, Răbdare! Toți au slîșit prin a se duce. Apa trece, pietrele însă ramin și noi sîntem pietrele... Deocamdată să nu crierim, să ținem locul. Să nehidem pleoapele. Noi știm ce știm... Să creadă ei că încuviințăm“.

...Dar acoperișurile joase și frontispiciile cu dunga albastru nu însoțesc drumetel decît o foarte scurtă vreme. Ele constituie în realitate o mahală măruntă, o zonă seculară spre care cetatea, devenită oraș, a întins de multă vreme un braț tentacular. Așa înert lui Sandi și lui Rudi nu le-a trebuit mult ca să ajungă la un bulevard mai larg ducînd către centru.

Rudi și cu mine ne continuăm deci drumul... Tot mergînd, ma întreb în sinea mea dacă știe ceva. O fi aflat sau nu ce mi s-a întimplat de curînd?

— Ai primit telegrama mea? — Bineînțeles, încă de ieri seară. — Și atunci? Unde mergem acum? La tine? La o casă de oaspeți? la un hotel?

— Glumești? Ți-am găsit, bătrine, un hogaec pe cînte. Ai să dormi la vechia noastră gazdă, îți mai aduci aminte? La coana Irenke.

— Nu-mi vine să cred! Ce spui? Să mai dispună ea de un spațiu locativ?

— Hm, hm! Cu condiția să faci rost de repariție. Și în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Dar ea știe că ai relații. Așa încît deocamdată te primește, fiindcă fi-su e la armată și o aranjează.

Rudi nu îmi dă alte explicații. Cît despre mine, tac și încep să îmi fac socoteala cum și în ce fel am să obțin autorizația de a mă instala în odaia cu pricina.

— Ascultă, reîncep să vorbesc peste cîtiva pași. Ascultă, frate: trebuie să-ți spun că nu mai sînt ce eram... Ies de-a dreptul dintr-o ședință de critică de la Comitetul Central. Dintr-o plenară. La Burg la ora actuală...

— Nu te mai osteni... Mai bine tac! De altfel, vrei să-ți spun ceva? Fă-te că nu-ți pasă. Te frămîntă prea mult, rezonezi prea mult și nu e bine... Ții totdeauna să precizezi, să pui punctul pe i, un obicei timpit, acolo unde o aluzie e arhisuficientă... Pe urmă, ți-am mai spus-o: ferește-te de gafe în fața mea. Ai uitat ce-am vorbit adineauri?

Cei doi amici au ajuns acum la un pod noroios și se mențin pe bordura îngustă în timp ce din spatele lor se aud pași. O fetiță sosește în fugă și depășindu-i, se întoarce:

— Salut voios, nene Rudi!
— Ei, ia te uită: Irinel! Ce e cu tine? Nu ești la școală?

— Ba tocmai acolo mă duc. Dar alerg fuga acasă să-mi iau ghiozdanul, că am dormit azi-noapte la gară, la tata...

În ciuda spuselor ei, fetița asta nu pare prea grăbită... Acum s-a oprit și țopăie în fața lor, iar părul ei, de un blond cam spălăcit și nedisciplinat, neadunat în codițe se ciufulește, saltă și el, zglobiu, copilărește.

În fine, Irina își îndreaptă arătătorul ei roz către noul venit și întrebă plină de inocență. — Cine e el?

— Nu știi? E nenea Sandi! Nu-ți mai aduci aminte? Venea pe vremuri la voi... Dar tu desigur, erai încă mică.

— Și... e aici pe multă vreme?

— S-ar putea... Dar nu e încă sigur.

— Nenea Sandi este frumos.

— Îți place?

— Umm, hmm!

Fără să mă scape din ochi, copila dă din cap luînd un aer experimentat. Apoi, deodată, sare înapoi și o la la gouna:

— ...Cu bine! Iertați-mă, dar mă grăbesc.

— Nu care cumva să ajungi după intrarea în clasă...

— Eu? Ce, am băut benzină? Nu, nu... Eu? Niciodată...

Am auzit oare bine? A spus: „Ce, am băut benzină“? Fata asta? Prin urmare tot se mai spune așa? Frîntura asta de frază îmi trezește nostalgiile... de parcă ar fi fost ieri...

Pentru că da, am cunoscut și eu pe vremuri un băiețel și o fetiță obișnuind să pronunțe aceleași cuvinte siciltoare... Era, taman în anii aceia cu lăptărese sunîndu-ți la ușa și cu tot soiul de alte minunate strigăte și zgomote, cu o ade-vărată muzică, o melodie a tîrgului atît de îndepărtată și de dispărută, încît în mîntea mea se însece în niște ani miraculoși. De vrajă. Ani fericiți. Chiar dacă pentru părinții băiatului în cheștiune, numit Sandi, și ai surioarei lui, începuseră de acum să fie timpuri grele pline de lipsuri și de griji.

Dar n-are a face!... Oricum, pe-atunci, laptele, hana în general, avca obiceiul să îți sosească așa, ca de la sine, în fața ușii și prin curți pe sub geamuri... Tot soiul de vestitori îți dădeau de știre. O auzeci venînd, Ți se anunța strigîndu-ți „pui, pui“ și „rahat cu apă rece“, „lapte covăsit“, și „pește peste“... Tineri pescari de prin Sud de pe malurile Dunării, urcau către munte. Cu cobilița pe umeri, băteau drumurile tîrgului gata să îți descopere de îndată ce îți manifestai dorința, pe sub prelate, crapi dînd încă din coadă în enormele coșarnițe, somni mustăcioși, ori cegi, ba chiar nasul ascuțit al unui naseiru.

Uneori, li se mai alătura și glasul meșterilor călători. Tot soiul de mese-riși veneau de departe, disprețuind frunțariile, pentru că să li se plîmbe pe străzi cu metrul în mină, și purtînd în spinare, într-un cadru de lemn, bucăți mari de sticlă: Oamenii ăștia strigau: „geamuri, geamuri“... Mai veneau pe urmă și cărbunarii, strigînd: „chiop, chiop!“ Da citeodată se mai auzea pe uliță și „gaz, gaz“... Era semn că trecea prin apropiere vreun gazar, un păcurar, o profesiune rămasă din moși strămoși, de pe cînd păcura, singele ăsta viscos al pămîntului, mai mustea încă deasupra gliei și se făcea bălți; încît păcurarii o luau cu gălcata. Bărbații aceștia ne dădeau de știre că sînt aici, gata să alimenteze lămpile noastre de petrol și reșourile gospodinelor. Mi-aduc aminte că odată, unul, a urcat pînă în bucătăria mamei, în timp ce noi zburdam prin curte... Il mai văd și acum. Era un țap destul de bătrîn, sur și pîros cam peste tot... Iar prin șlițul de la țtari, acolo pe seară, în timp ce urca treptele, drumetel ăsta ne-a scos să-l vedem sula, daraveja... un instrument de joată frumusețea, roșu, gros, și lung aproape atît cît cobilița! Drept care, sora mea s-a prefăcut speriată și a fugit chițcîind, cum îi șade bine unci domnișoare bine crescute. Or, dacă nu mă înșel, la vîrsta aceea, aveam și noi necontenit pe buze această întrebare, un soi de formulă magică. I-am spus-o lui Rudi.

— Cu sora-mea Margareta, pe cînd eram copil, întrebam și noi: „ce-am băut benzină“...?

— Da, zice. Așa era moda și-atunci. La noi, la Dorhei de pildă, în cetatea mea de obirșie, ne deprinseserăm să spunem: „Da' ce? Am băut benzol“?

Cu încetul, bulevardul pe care ne aflam își schimbase între timp aspectul. Era acum parcă mai puțin părăgînit, mai curat și mai impunător, pe măsură ce ne apropiam de centrul orașului... Pe cînd tot mergînd și discutînd, continuam să depăn în sinea mea amintiri. ...Benzina, era folosită de mama lui Sandi pentru a scoate petele de pe îmbrăcăminte. De ce, și în ce împrejurări ar fi trebuit oare Sandi să o bea? Nimeni dintre băieții și fetele care repetau la infinit aceeași propozițiune nu avea aerul să o știe prea bine! În timp ce, calea pe care înaintam împreună cu prietenul și fostul meu coleg, Rudi, evolua către o oarecare majestate. La rîndul ei, lumina zilci evolua și ea: trimis din cer, un mînunchi de raze se revărsa brusc pe trotuar atîngînd părul insolitorului meu și scoțînd în relief firele cărunte. Băgai atunci de seamă cît a îmbătrînit, în ciuda tenului său spînat; și în ciuda faptului că sîntem practic de aceeași vîrstă. Dar ce să-i faci, as-a-i provincia!

— ...Erau încă vremurile bune atunci! mămăra Rudi de parcă mi-ar fi ghicit gîndurile. Era pe timpul războiului...

— Așa e.

— Hei, anii trec! E de ajuns, ca să-ți dai seama de asta, să te uiți cum cresc plozii. Copila de adineauri de pildă. Știi, este fata lui Pop.

— Cîți ani are?

— Vreo unsprezece, doisprezece.

— Foc de drăguță.

— Îți place?

(Fragment din romanul „Oribila crimă din Carpatia“)

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un indemn al lui Gellu Naum: „Poetizați, poetizați...“

...și un semiprofil pe pagina de gardă a vo'umului „Profiluri literare“: Romul Munteanu

„Paznic de far“: Geo Bogza

„Creatorii și lumea lor“.
Azi: Ovidiu Papadima

„Glasul“ lui Iulian Vesper

Daimonul interior

Cercetarea vie și profund innoitoare a lui Socrate nu se confundă cu — și nici nu se reduce la — mecanismul intim al conștiinței de sine, „mecanism“ obscur încă pentru filosofii elini (care l-au intuit, totuși, într-un înțeles diferit de cel modern). Sinele se raportează la — și se scrută mai adânc prin — ochiul întredeschis, la rindu- i, „cercetător“, al Zeului. Cunoașterea obiectului dat este, implicit, **cunoaștere a ființei conștiente despre sinele-i pătruns în orizontul transcendent**, reflectat de (și transfigurat prin) acesta.

Dacă momentul (și fenomenul) conștiinței au făcut posibile înscăunarea și, mai apoi, cercetarea temeiului unificator, noua confruntare aprofundează fenomenul însuși al conștiinței, perspectiva de la care se pleacă — principiul însuși — și la care se ajunge — omul proiectat în lumina acestui principiu — fiind, intrucitva, deosebită. Ființa umană își caută în individualitatea, ci **universalitatea**, după cum, reciproc, temeiul unic își caută adevărul în și prin chipul (determinat) al ființei umane. Cunoașterea de sine (a omului conștient de propria-i entitate prin orizontul transcendent și, simultan, a principiului însuși prin ființa umană pe care a înobilat-o) verifică acțiunea efectivă a temeiului unic.

Categoriile logice devin implicit categorii etice. Cunoașterea logică va presupune cunoașterea concomitentă a valorilor morale, așa după cum, reciproc, cunoașterea (lucidă) a categoriilor etice nu va putea evita — ba se va supune chiar — **logos-ului** profund al Ființei-in-dezvăluire. Filosofia nu va mai despărți, decît metodologic, **logica de etica implicită** a meditației, trăirii și viețuirii prin care sinele ființei umane se deschide spre orizontul transcendent (cărui i se supune), chiar dacă cele două „discipline“ ale unicei științe — filosofia — vor fi tratate separat. În esență, logica și etica sînt profund unitare: **consubstanțiale** (nu întimplător cercetarea eminamente logică a temeiului unic efectuată, peste două milenii, de Spinoza va explora teritoriul etic, sub genericul acestei din urmă dimensiuni).

Gîndind principiul și pășind în orizontu-i unificator, **sintem obligați** prin chiar actul acestei pătrunderi să ne desprindem de limitele ființei (noastre) determinate și să **ființăm în deplina universalității lumina**, întil-

nindu-ne — aici, în spațiul sintetic — cu fiecare semen, cu fiecare entitate (pină atunci mărginită). Ecoul acestui eveniment va persista, neîndoelnic: sunetul pur va răsună ca o chemare și ca un îndemn în tîmnița sinelui revenit la (sau în) orizontul conștiinței. „Tavanul despărțitor“ s-a subțiat și, de sus, de pretutindeni răzbate lumina difuză a **Ființei** unificatoare, capabilă de a governa acum, din înălțimi (sau din adîncuri) ființa umană.

Socrate a surprins procesul transformării interioare; s-a concentrat asupra-i, căutîndu-l în sine și-n ceilalți, pentru a-l analiza apoi meticolos. **Zei sînt dincolo, dar și în mine insumi**, prin sufletul care, nemuritor fiind, îmi guvernează trupul. **Daimonul** lăuntric reprezintă îndemnul vocii divine care și deconspiră prezența, operînd eficient prin mine. Totul va depinde de felul în care știu „asculta“ această voce (dacă sînt, desigur, pregătit s-o ascult). „Vocea“ vorbește fiecăruia, așa cum rațiunea — **logos-ul** — operează în intimitatea fiecăruia. Să rămînem deci treji, atenți la îndemnul (și gîndul) lăuntric care — universal fiind — nu poate să nu rodească în și prin mulțimea semenilor. Acesta a fost și este temeiul **maleuții** socratice: răbdarea, arta de a deștepta lumina principiului unic în fiecare suflet prin dialogul atent, condus cu tact, sistematic.

Orizontul unificator se (poate) impune cu aceeași fermitate în orice individualitate; altfel n-ar avea sens și nici n-ar domni autoritar „deasupra“ și deopotrivă, în „interiorul“ ființei noastre. Pentru a-l institui însă, trebuie să ne sustragem inertei somnolării ce ne păstrează în cătușele unei gîndiri lipsite de reper. Ființa trebuie „provocată“ conștient metodice, trebuie „surprinsă“ în faptele, fenomenele, procesele comune. Orice act, noțiune sau entitate nu reprezintă, în fond, decît intruchiparea temeiului unic. Putem sesiza, ca atare, orizontul principiului pornind de la orice fapt (sau obiect) comun: de la orice „pretext“. Cu mențiunea că acest **pre-text** conține în adîncu-i (și precede) marea răsturnare (de perspective și sens) pe care o aduce cu sine rațiunea: gîndul temeinic, desfășurat în orizontul sintetic al principiului.

Socrate a descoperit, cum se exprima Aristotel „metoda inductivă“¹. Individualul conține generalul și înaintează — atunci cînd este încurajat, — spre acesta. Orice entitate, orice fapt, orice acțiune „răsfrînge“ universalul. Rămîne doar să-l sesizăm cu răbdare Să

Aștepți
Atitea umiliri
sub mușchiul ce arată nordul...

GLOSSĂ

La ce e bună această viață cînd stai dimineața pe marginea patului și te gîndesti la toate și la nimic și ascuți razioul rău să vrei ca pe-o tristă complezență făcută bătailor singelui pe care le simți în degetul arătător acesta pe care-l stringi pe pix. Nu vrei să mai faci nimic, să te mai întilnești cu nimeni și totuși aștepți un telefon ca să te vezi cu un prieten care să te pună în legătură cu cineva care să-ți procure 5 foi de tablă galvanizată, la o adică măcar neagră, care-ți trebuie la reparația casei. E prea mult. E prea mult totul. Totuși, tu trebuie să scazi puțin preamultul, ca să-ți mai rămînă un mic spațiu de respirat, puțină substanță nervoasă pentru a nu exploda, un dram de îngăduință pentru a te ocupa de trup, de această biată umbră care se tîrîie pe lingă case și pe lingă inutila linie de tramvai în vesnică reparație. Totul se repară la noi dar nimic nu se drege. Totul se începe dar nimic nu se termină. De aceea nu există nici bucurie a muncii, nici julsare. Totul e tern, insipid, anost. Și plinul și golul sînt niste ruine. Purita-

tea e un loc geometric invizibil, o abstracție a minților noastre dormice.

Să stai așa pe marginea patului urmărind urmele celor citorva rectanțluri vizibile pe planșetă — urme ale proiectelor tale de-odinioară cînd eral student la Arhitectură — rectanțluri pasionale care-ți divid viața, și-o i-realizează..

Telefonul nu mai sosește, nedumerrirea așteptării, rostul nu mai contează, sînt de ajuns gestul, mișcarea, schimbarea decorului. Soarece care rozi prin galerii, ronțăitul tău însufleteste lamelele parchetului și dă tencuiei un fosnet silnic — e o întrecere între elemente, e un timp care se punctiformizează deschizînd orizontul nimicului.

În vasul gol de pe masă e o floare de care-mi amintesc, o floare scutită de curgerea timpului și proaspătă în orice clipă, o floare nedelimitată de tot ce e în jur. Simt și miros această floare. Îmi pipăi ușor fata cu miinile. Tip brusc. Tip fără să aud ceva și-o lumină mare îmi cade moale pe creștet.

Constantin Abăluță

Jurnal anticameleonic — 2/3 nov. 1991

îndepărtăm, deci, straturile „aparenței“ și să înaintăm metodic spre esența ce nu ne va putea „scăpa“ atunci cînd ea subzistă în fiecare fenomen.

Cercetarea socratică a căutat să pună în lumină **dedesubtul fundamental**: ce este în ființa ei fiecare entitate. După Aristotel, pe lingă metoda inductivă, Socrate a descoperit și principiul **definiției generale**. A căuta (și a formula) definiția unui lucru anume înseamnă a-l înțelege în **esența** naturii sale. Metoda „diviziunii“ — despre care s-a vorbit atît — trebuie înțeleasă mai curînd ca o des-părțire progresivă de „fașetele“ fenomenale ale obiectului, despărțirea ce proiectează, sistematic, spre **esența** acestuia. Îndepărtîndu-ne de fals și aparență, progresiv și temeinic, ne apropiem de orizontul traic, subteran, învăluitor. Acest drum a fost conturat de Socrate: drumul spre esență. Drum ce nu poate fi despărțit de **purificarea** simultană a sufletului devenit mai bun și mai frumos din clipa-n care a devenit mai adevărat.

Căci dacă eu insumi caut — și mă îndrept spre — ceea ce este vesnic, mă desprind inevitabil de sinele-mi bintuit de pulsuni și afecte, pentru a **mă identifica cu esența — cu Ființa pură** — care mă purta și anterior, desigur, de care abia acum se dez-văluie. Căutînd definiția adîncă a obiectului contemplat, devin conștient, cu alte cuvinte, de **Ființa** care-l conține și guvernează: sau prin mine, Ființa însăși devine

conștientă de Sine. Deschiderea spre universal determină **ethos-ul** („atitudinea“) subiectului ce gîndește principiul integrîndu-l — ca „obiect“ universal — comunității „somate“ să caute orizontul principiului fundamental. Atitudinea (**ethos-ul**) față de temeiul unificator se răsfrînge în „atitudinea“ față de semen. Întoarcerea spre adevărul esențial reflectă întoarcerea spre adîncul „întredeschis“ al fiecărui individ, cercetat acum din perspectiva Binelui suveran.

Fie că s-a referit, concret, la valorile etico-morale, fie la capacitatea rațiunii de a sesiza și institui conceptul, filosofia socratică a confruntat lumea „dată“ și precară cu principiul subteran. S-a văzut o dată mai mult că reperatele cunoașterii comune sînt șubrede, că nu rezistă la un examen atent și profund al gîndirii. O nouă dimensiune — si un reper mult mai sigur — s-a impus după ce examenul cunoașterii (conștiente de propria-i dimensiune transcendentă) s-a încheiat: esența: temeiul unic. Omul a ieșit biruitor din această confruntare: si „a rezistat“ numai în măsură-n care s-a știut apropia de — și pătrunde în — ceea ce este durabil, omniprezent, fundamental: temeiul-a-toate.

Corneliu Mircea

¹ Metafizica, XIII, 4, 1078 b 17-32

dana oprită

Miercuri

Ochi albicioși enormi diformi se prăbușesc spre pămînt dintr-un paradis pierdut pentru totdeauna memoriei noastre; ningedesigur și am impresia că acei ochi imensi sînt trimiși spre noi să ne supravegheze să ne urmăriască gesturile și cuvintele să ne mai dea o sansă; — pietre decolorate îmbătrinite ochi firedenisip diamante priviri spirale lovînd casele cu materia lor moale atingînd cu degete imaginare un imaginar tărîm al fărîduintelor — iar noi repetăm cumînți greșeală după greșeală dezgheocăm literă după literă alergăm disperati după cuvinte să le alegem să le primim să le împărțim ca pe cuminecătura fără ca nimic să se schimbe fără ca zăpada să ne poată vorbi purifica gonind pelingăea ca dintr-un vagon inlinăviteză tricotînd pulovăre frizuroase după un model interstelar — îmi doresc si eu unul de ce să mînt dar nu se găsisse pentru mine mărimea potrivită despre această sinucidere în masă a fulgurilor eu nu știu încă mai nimic nu-i înțeleg încă mecanismul știu că nu sînt încă pregătita pentru marea întîlnire chiar dacă acum nu-mi doresc decît un buchet de ghiocei.

Duminică

Nimic nu poate fi mai plăcut într-o cameră de spital decît să sorbi sucul amărui al unui greșit cu gesturi bătuteincucile m a si nii d e se ris devorînd aerul de afară fiindcă e de afară de acolo de unde știi că s-ar putea să nu mai ajungî niciodată. „Sauvequieput!“ deodată strigă comandantul cu glasul lui răgusit ceea ce ai făcut și tu, iubitul meu, aruncîndu-te de la etaj ceea ce ai făcut și ceilalți de-a valma femeii copii bărbați bunici (bunicile erau mai intelepte mai așteptau ceva) te-ai azvirlit cu miinile întinse parcăaifivrutsăzbori

dar un zbor spre în jos nici măcar spre adînc un zbor atît de caraghios! Îmi pare rău, iubitul meu, eu nu te voi urma chiar dacă este cutremur chiar dacă a început potopul chiar dacă însuși comandantul s-a aruncat primul pe fereastră strigînd mereu să ne salvăm. Cine poate. Eu nu pot.

Uneori după ce cu un cutîț de o mie de ani am decupat colile unei portocale și am stropit peste tot cu aroma lor în timp ce-i spăl lama — încă tăioasă încă lucitoare — sub jetul de apă fîșîndcasinglecaldaluneiveneabiatălate m ademeneste gîndul ucigasului și mă uit cu ură spre propriu-mi pat spre urma trupului ce încă mai încălzeste asternutul neschimbat de un secol. As vrea să pot asista la propria-mi moarte să întuiesc durerea violentă a glonțului azvirlit în inimă flicat stomac să tremur la zvîcnirea spasmodică a trupului atîrnat de gîtlee cu un streang abia dat cu săpun Lux sau Rexona să mă încercer senzația de sufocare și de apă invadîndu-mi plămîni într-un înec prin imprudentă.

Nu as putea să mă sinucid nici nu vreau dar as asista cu plăcere la propria-mi moarte la îngropăciune incinerare mai mult sau mai puțin falsele lacrimi la pomeni slujbe rugăciuni..

Mi-e lehamite ca de orice duminică. Zi a soarelui — de noapte poate — a tristetii a disperării singurătății ziua în care cu bucurie îi-ai turna otravă în papuci sau te-ai scufunda în alcoolul zilei de miine dîndu-te cu capul de perna zidurilor.

„N-ai cura!“ — îmi spun îmi repet „Ba-l am!“ — îmi spun îmi repet fiindcă tocmăi accent să trăiesc. Dar fără tine.

La Naționalul bucureștean:

O coplesitoare „Livadă cu vișini“

La deschiderea cortinei, te coplesesc albul total al scenei (decor Mihai Mădăscu), cu bombardamentul floral al vișinilor, turlul dind fluzia visului frumos, romantic... O natură ireală pură, pe fundalul căreia apar, vijelios, petele de culoare ale personajelor (costume Doina Levintă) sperind o fantomă albă, timpul (de fapt mama sau bunica actualei moșierese Ranevskaia, ea însăși jucându-se cu copilul care a murit), slalom somnambulic prin livadă... Cei care revin ce la Paris, năvălesc în camera copiilor, cu jucării, cu dulapul centenar — simbol al blazonului familial — și cu alte însemne care trezesc nostalgia, dar și dureri sufletești. Apoi, spațiul se inversează, sala de spectacole devine livadă de vișini, iar scena un colț patriarhal citadin al vieții aparent liniștite (din spatele livezii), având în „coastă“ cimitirul, ceea ce aminteste permanent eroilor că viața lor, așa cum este ea (mizorabilă sau înălțătoare), se va sfârși tot... acolo! Este și fintașă cu apa stăută a tradiției, oglindă a sufletelor moarte! Nu lipsește fundalul cu fabrici și ferestre de „foc“, cu proletari mișcînd greoi și solidarizîndu-se în grupuri stațuare sau în cerc, nici pavilionul cu distracțiile lui boieresti și snoabe, distracții care trec dincolo de limită, în isterie și demență, dansurile stereotipe devenind bititiei și bălăbăneli schizo-epileptice. În sfîrșit, spațiul pustiu al casei moșieresti părăsire, se întinde pe toată scena. Cad sfîșietor ca niște schelete uscate vișinii doborîți de securile barbarului Lopahin iar muzica (Henry Mălineanu) după ce a punctat acțiunea scenică prin sonori expresive, întregitoare de atmosferă hierarhică sau pămînteană, se transformă în liturghie sau prehod pentru a reinvia în ritmul drăcesc semnificînd că timpul și viața și secolul se grăbesc nebuneste... Deci, timpul trece și îngroapă vieți, destine, întregul spectacol fiind o scurgere transformatoare a timpului și vieții pe fundalul transformator al naturii de la romanticul peisaj rustic al livezii (cu lu-

mini amăgitoare, cu magie și poezie) și pînă la amenințatorul poluant și dezumanizantul peisaj industrial...

Pe multe meridiane ale globului, prin fantezia creativă și novatoare a mulți regizori de marcă, printre care se numără și Andrei Șerban, piesele lui Cehov au cunoscut variante ultra-moderne, supra-realiste și avangardiste, originale viziuni recreatoare ale universului uman cehovian, accentuînd teatral fin observație a disoluției omului (sclav al vremii și al societății), acucînd dezbateră scenică, în zilele noastre cruciale, într-o țesătură de coduri pe măsura cerebralismului receptorului contemporan de artă. Spectacolul lui Șerban împlinește un periplu românesc de mare forță (vezi montările lui Pintilie, Harag, Alexa Cornișteanu Dembinski) și valorifică experiența celor două „livezi“ realizate anterior în America și Japonia, șlefuită ideatic și estetic o reprezentare coplesitoare, într-un ritm alert, trepidant, frenetic. Folosește o teatralitate concentrată și o vizualitate generoasă prin care demonstrează „zezagregarea omului măcinat de timpul și al și de istorie, Folosește o interpretare plină pînă la refuz de verbalitate, de vorbărie nevrotică între patetism, lirism și paroxism disecînd cu minuțiozitate chirurgului obsesive și crizele spirituale ale eroilor, propunîndu-le iocurile terapeutice ale psihanalizei, astfel răspunzînd tuturor întrebărilor asupra lumii și ale omului prezente în textul cehovian. Totul se petrece într-o realitate crudă și onirică anesteziant, sugestiile și metaforele scenei semnificînd **inconstența și raționalitatea**, într-o acerbă luptă deschisă, pe viață (distrusă) și pe moarte (salvatoare a demnității). Previzunile cehoviene s-au împlinit și noi (spectatorii) savurăm din plin falimentul dictaturii proletariatului și al comunismului celebrînd multe din replici, piese și nativa trăitorilor direcți ai ultimelor eronimente determinate de o istorie bolnavă (evenimente prognozate de Cehov prin căderea nobilimii albe și prin nașterea burgheziei din moșierimea rus-

nacă, devenind treptat roșie, precum și prin trezirea din somnolență a plugarilor și proletarilor, hrăniți cu oratoria petlică a unui fanatic proletarist). Regizorul privește istoria bolnavă cu oîstantarea comicului fin, a umoristului parodic și sarcastic, dar permanent lucid. Totul este o zbatere (zadarnică) ridicolă, neputincioasă. **Timpul istoric** (pierdut) nu iartă! Involuția omului și-a naturii nu mai poate fi oprită! Șerban, prin comicitate, nu sufocă ambiguitatea și transparentele, nu atenuează maleficul distrugător nu anulează dramaticitatea și tragismul eroilor, coar le translează în blindă caricatură a unor oameni sfîrșiți, care mor sufocați, în ciuda exercițiilor de respirație regeneratoare (mediul ambiant este poluat, aerul proaspăt s-a terminat)! Un singur personaj este consecvent grotesc, întirziatul student și viitor tribun al unei ideologii dogmatice — blbișite și sîsiite pe fondul la fel de morfolit al Internaționalaj — bolșevicul „mameluc“ Petea Trofimov. Mișcarea scenică este infernală, masele moșierimii și slujitorilor apăsătoare, ale burgheziei în ascensiune și ale proletariatului în trezire, se învîlmășesc haotic în prelungesc monstruos umbrele conștient spațiului scenic deosebită plasticitate și dinamism la limita sincopei cardiace (virtuțiu timpului, turbionul istoriei). Oamenii vorbesc între ei, dar nu comunică. Își deapănă soliloquiile și se adîncesc în insinjurare și-n alienare. Își scaldă visurile și speranțele în penibila și stufăcită. Cu toată această încărcătură semiotică limpezimea mesajelor curge ca un izvor în sufletul spectatorului...

Toate personajele rid mult, rid de ele însele, rid de ceilalți rid de viața lor, rid de soarta lor, rid de societatea și timpul lor rid pînă la rictus, pînă la rinjet, pînă la plîns. Se ride maladiu, nervos, strident, prostest angelic, draconic, cultabil, defulant, trist, jalnic... Se zimbete rar. Se trăiește într-o veselie forțată, falsă, mortificatoare, dar se trăiește arzător, cu patimă, cu voluptate, năstitor, ca-n apropierea crepusculului. Ne cuorînd mila și compasiunea, dar simțim și satisfacția că acești oameni au dispărut, ba ne cuprinde îngrijorarea cînd ne amintim că s-au născut și se nasc mereu alte asemenea specimene în jurul nostru, chiar și astăzi, cînd ne-am luat responsabilitatea de-a stăpîni istoria și ti nou...

Ranevskaia Lepoldinei Bălănuță este o cabolină, o uzată piesă de muzeu, cu morga bioeroicej rasate, cu singele albastru al banului, cu caratele (care și-au pierdut strălucirea) nobilimii, nu-și descoperă feminitatea sau o ține-n friu, o înăbușă sau pur și simplu nu o are. În dublură, Ileana Stana Ionescu este mai mult femeie cu temperament vulcanic, cu sensibilitate chinuitoare, autoflagelantă, cu pasiune flămîndă, chiar vicioasă uită adesea că i moșierasă de viață veche. Ovidiu Iuliu Moldovan este un Lopahin autentic în bădărâna sa, în moșieria sa, în ignoranța sa, stie să aplice biblia parvenitismului, ru și ascunde venerația pentru moșierii scăpătați, dar le cumpără livada, dezvoltă

gradat lipsa de afecțiune, de suflet. Claudiu Bleont creează un memorabil student întirziat, acel spirit malefic propovăduitor și deschizător de zări noi, roșii, Petea Trofimov, ridicol și sfertodot, intelectual infantil, avorton al boierimii și trădător al acesteia, prin mariajul revoluționar cu proletariatul imbecil, cu acea turmă oarbă pe care el dorește cu obstinație s-o conducă... Ghicim viitorul esec al cauzei pentru care Petea (probabil onanist așa explicîndu-se răceala în fața asalturilor Aniei) pledează grobian, dezgustător, Leonid Gaev și-a găsit interpretul ideal în Damian Crîșmaru, alcătuiindu-l cu mijloace simple portretul decrepit, fanat, acel bolnăvicios de sentimental apărător găunos și senil al blazonului nobiliar, psihopatul jucător, care a pierdut marea partidă de biliard al vieții. Varia este fiica „prusacă“ a familiei bolnavă de autoritate și velleitarism, rece, insensibilă, isterică (Eugenia Maci), dar și tumultuoasă, habotnică și agățătoare de oricare sensă spre-a salva familia de la pierzanie (Maia Morgenstern). Mezina Ania joacă naivitatea și candoarea, iubirea maternalistă, dar deschide și perspectiva iubirii erotice, este victimă credulă a idealurilor timpului ce va să vină (nevăzînd prăpastia), se azață de demagogul Petea (varianta Anel Ciotea), este, în același timp, sinceră și bolnăvicioasă de sensibilitate adolescentă maturizată care vede în studentul Petea salvatorul ei (egoism?), iar în vremurile prorocite de acesta o sensă la supraviețuire (varianta Raluca Penul). Vecinul Piscik, moșierul scăpătat care-si prelungeste agonia împrumutîndu-se mereu cu ruble de la alți boieri scăpătați, este fostul moșier ajuns stăpîn de averi, lacom și lenes, escroc abil și cerșetor, ascunzîndu-și manevrele sub masca umorului rusesc tradițional, redat grosier de Gh. Dinică și ceva mai „subțire“ de Val Uritescu. Servitoarea Dunlăsa își imită stăpînele în fond și în istericale, ba și-n tinută și-n violoncel. Cerasela Stan realizează o compoziție bolnăvicioasă, nescrupuloasă și hazlie iar Cecilia Bîrbora fiind mai artătoasă și temperamentală, dezvoltînd calități de viitoare autoritară stăpînă. Guvernanta refuzată și bufonul burlesc, resuscitator și revendicător în Carmen Galin interpretează ideea de înțelegere de laoc și provocatoare de haz desore dramatica situație a moșierimii rusești în plină deșertăciune, singur rîsul detasat și distantat fiind modicumul care-l mai poate lungi supraviețuirea. Iacheul Iasa este otreană ascunsă în epohism și bune maniere (Adrian Pintilie) și în lincusire și perusinare (Mircea Rutsu). Firs este servitorul devotat, păstrător al tradiției și cutumele de castă nobiliară (Ch. Crîșmaru). Enihodov ratatul năfărău și purtător al unui imaginar blestem esuarea fiind drapată cu clovernil este Claudiu Istodor. Figuratia, ecleratul și scenotehnica sînt exacte, parcă elaborate de un computer.

Vlad Andrei Orheianu

muzica

Ios, Bianca Manoleanu, Pompei Hărășteanu acompaniați la pian de Mihai Virtosu, Remus Manoleanu și Ina Oncescu. O întîlnire în plan valoric diferit, avînd, însă, ca numitor comun, marea muzică, aplaudată, din păcate, de prea puțini spectatori — unde vor fi fost profesorii, medicii sau elevii școlii de muzică din oraș? Absența îndelungată a culturii adevărate pe aceste meleaguri își spune cuvîntul, dar existența acestui nou și elegant Centru Cultural va determina, sperăm, o schimbare în modul de a gîndi și în preocupările locuitorilor. S-au acordat premii și mențiuni tinerilor concurenți, studenți ai Academiiilor de muzică din București și Cluj precum și elevi ai Liceului de muzică „George Enescu“ din capitală, premiul Perlea revenind Claudiu Codreanu, studentă a Academiei bucureștene — clasa prof. Georgeta Stoleriu — o frumoasă voce de mezzosoprană. Innobilată de o excelentă înțelegere a sensurilor frazei, de o rosti-re expresivă în germană franceză sau rusă Repertoriul divers abordat de interpretă a cuprins lucrări de Mozart, Schubert, Brahms, Wolf, Strauss, Musorgski, Enescu, Jora etc.; ediția următoare va include în programul de concurs și piese impuse din creația de lied semnată de Ionel Perlea, concretizînd, și în acest fel, semnificația și prestigiul muzicianului născut în cîmpia Ialomiței. Prin inițierea Festivalului și Concursului „Ionel Perlea“ se dorește, pe de o parte, renașterea școlii românești de interpretare a liedului, iar pe de altă parte, includerea orasului Slobozia în circuitul vieții muzicale a țării, alături de centre de tradiție precum Cluj, Iași, Timișoara. Reușita acestei prime ediții va fi, sperăm, o garanție pentru nivelul și interesul pe care îl va suscita manifestarea în edițiile sale viitoare.

În clădirea destinată, cu ani în urmă, a fi gazdă secerii, ciocanului și tractorului socialist, devenită, acum, Casa Culturală, în ambianța cărților, a expozițiilor de pictură, sculptură și arheologie, s-a auzit de această dată sunetul etern al muzicii.

Anca Florea

parțial color

Sportul rege

În sfîrșit, televiziunea română ne-a răsfățat. Atît de mult că pe unele doamne le-a astenizat, aruncîndu-le în priviri fotbal european ore în sir, iar, în pauze, tot fotbal, intern de data asta, cu goluri și plinuri de antologat, dar nu antologice. Golurile s-au arătat pe teren, plinurile în vitrine, unde spectatorii britanici — se putea să nu-și dea iarăși arama pe față! — au simțit nevoia să le imprăstie pe străzi dacă nu cumva să le diminueze valoarea Altfel spus, carnavaul nu a rămas dator suedezilor, acolo unde răceala nordică se aprinde la orice scînteie. Dar, fiindcă în micul nostru ecran au intrat mai ales echipe, numai una și una, fotbaliști de clasă și de rasă, încît erai tentat să spui că, prin ten, ai de-a face cu un campionat mondial, părăsim străzile pentru a rămîne numai în incinta stadioanelor. Unii afirmă că am asistat la multe partide mediocre, dovadă și rezultatele nedecise iar unele faze au avut rezolvări de campionat iudețean. Nicî chiar așa. Să urcăm totuși în B, fiindcă aici se trag fazele pe sfoară. Oricum, la pomul lăudat nu trebuie să te duci cu sacul. Apărări beton atacuri neînspirate, combinații fedeseniste, în care Văcaru, Ninosu și Solcanu ar fi fost vedete, ca și în partidul ce s-a desprins, dar nu s-a încheiat încă. Disperarea de a nu ieși din competiție — fată și gîndul lui Birlădeanu! — a creat un antifotbal de zile mari. Nu mai vorbim de jocul la intimidare și de atacurile vehemente la corp. Numai în jocul Germania-Scotia au ieșit patru capete sparte, ceea ce înseamnă că picioarele au fost mult mai active, ca în una din mineriadele noastre, cînd erou a devenit Alexandru Stark, legidu-se la cap fără să-l doară. Pentru

această strategie a fost expediat la Paris, în vreme ce fotbalistii în Suedia. Agonia pentru verzițuri a arătat lumii fotbalistice, dar și ceilalți, care a tras cu ochiul la gazonul frămîntat, că trăim într-un sfîrșit de secol mult prea pragmatic, pentru a mai urmări evoluțiile mistico-poetice ale bardului de la Bărca. Sportul rege, atît de strălucitor altădată, a pătît în multe momente, și doar Papin, vedeta francezilor, sau Dobrovolschi, vedeta moldavo-rusă, au mai ieșit din serie, fără a deveni eroi de serial. Și totuși, acolo unde s-au spart mai multe capete a mai apărut și fotbal spectaculos. Partida Germania-Scotia a fost o rară avis într-un campionat cenușiu. Cel puțin pînă la ora la care scriem noi acest text, Singurul care a făcut o figură de excepție a fost arbitrul danez Mickelsen. Mare artist! Credeam că măcar aici, în furturi la drumul mare, deținem supremația, avînd actori de talie, cum ar fi Neculescu, Velea, Constantin, dar ne-am înșelat. Mereu ne-o iau alții înaintea. Dănezu-l a validat semnificarea tușierului și, închizînd ochii, a anulat un gol senzațional al lui Van Basten, aruncaț în poarta rusilor. Să mai spună cineva că falitiul lui Boris nu-s avantațati de destin! Rar, foarte rar, în vîzul milioanele de telespectatori, te poți juca atît de ușor cu propriul tău destin de cavalier. Un cavalier nu în negru ci în roșu, căci aici trebuie să stea explicația. Să-l înțelegem și pe danez: decizia sa a fost influențată de această culoare, desti acum nu prea mai are căutare, decît pe la noi, oarecum.

Ca și televiziunea, crainicii deportați în Suedia ne-au încîntat realmente. Drama lui Graur e aceea că are un nume ce nu-l poate trăda. Ori de cîte ori pune mina pe un microfon, ciripește de intră toate zburătoarele în alertă, darmite noi, care invățăm tot mai greu o limbă ca a lui. Ionel Stoica mai ponderat, a vorbit și mai puțin. Singura tăcere il poate salva definitiv. Cu Emiil Grădinescu e mai greu, fiindcă el pronunță și corect și ce trebuie făcînd o notă discordantă cu ceilalți doi. Să nu ne temem. S-ar putea să-i imite într-o zi și să avem o tripletă de elită.

Marius Tupan

Ca-n Texas!

Intem tributari farmecului mediocru al locurilor comune atunci cind vine vorba despre Texas. Intre John Wayne si J.R., sintem striviți ca un hamburger de la McDonald fiindcă si americanii au mințit poporul cu televizorului, cind un set-cadru de false imagini Eastmancolor, din care lucesc flinte ghintuite si danturi impecabile, ici si colo cite-un sin impecabil sfidind si el cerbicia sulienului. Si, uite-așa, preț de 5-600 de episoade visăm cu ochii deschisi la Pamele si piscine, crezind că Edenul s-a mutat pe undeva prin comitatul Braddock...

Poți scăpa de aceste stupide prejudecăți de coafeze si, de pildă, citind clasicul *Horseman, Pass By* al lui Larry McMurry, carte — culmea! — ecranizată si ea sub titlul *Hud*. Nevăzind în-

să filmul, mă declar mulțumit de story-ul original, deloc roz-bonbon. Un roman așa-zicind clasic în formă, povestea inițiativă a unui adolescent ajuns la momentul critic al desprinderii copilărie / familie / trecut. (Nu degeaba s-a subliniat influența unor James Jones, J. D. Salinger si Thomas Wolfe.) Dacă ar fi să caut o sintagmă definitorie pentru unitatea stilistică de ansamblu, aceasta ar fi „anti-idilismul cinic si, totuși, nostalgic”. Alegînd perspectiva lui Lonnie Bannon, puștanul (17 ani) lovit de un Zburător... de culoare, Larry McMurry nu și-a propus să inoveze din punct de vedere narativ. Ba chiar, dimpotrivă, a riscat un anume conformism. Dacă totuși, în aceste condiții, n-a căzut în platitudine si într-o previzibilitate enervantă, a-

ceasta se datorează excelenței sale prize la cotidianul agresiv al vieții de fermier, fapt explicabil si prin ascendența de cowboy a autorului. *Cattlemen*-ii lui McMurry nu fac paradă de puștile lor, n-au veste cu franjuri si, dacă vă vine să credeți, se descalifică prin neaprezentare la rodeo. În schimb, luptă cu o teribilă epizootie ce seceră vacile precum SIDA marile vedete ale showbiz-ului. McMurry prezintă asemenea scene în culori întunecate si, într-un fel, nediferențiat, umorul nedîndu-l deloc afară din ranch. Episoadele casnice sint cam haotice, fiind dominate de conflictul dintre Hud Bannon (unchiul protagonistului) si restul lumii echipă eteroclită în care intră un petrolist milionar (pe a cărui soție o seduce), negresa de la bucătărie (pe care o violează cu martori), un argat (pe care îl face K.O. fiindcă încercase să intervină în pomenita agresiune erotică) si, mai ales, bătrînul Homer Bannon, care — la 86 de ani — „se încăpățînează” încă să conducă ferma după tipicul autocratiei patriarhale (ne aflăm, de fapt, prin 1954).

Lonnie este, în ciuda pulsuniilor vîrstei, un spectator pasiv al acestor încleștări pe viață si — cum se va vedea curînd — pe moarte. Singura excepție o constituie relativ tardiva sa intervenție pseudo-salvatoare în scena violului. Cu multă finețe, este analizat comportamentul său interior în aceste clipe. Spre deosebire de prietenul său Jesse, care, instinctiv, intervine pe neașteptate, Lonnie nu se poate abține să nu contemple mai întîi scena de la fereastră timp de citeva minute si abia apoi trage două-trei focuri de armă fără adresă, dar care pun punct situa-

ției așteptabile. Minutele de contemplare reprezintă însă concretizarea, chiar dacă prin intermediar, a unor obsesive fantasme erotice, peste care se suprapune instantaneu imaginea propriilor rateuri anterioare. Ca orice timid, preferă în absența inițiativei parterului prezumtive, satisfacția de substituție. Lonnie participă la violul Halmeei într-un mod puberal ce anunță, totuși, pe viitorul mascul. Din alt unghi, el își apare asemenea unui sîngurcios cititor al revistei *Prostituția*, purificat de ipocrizia onanistă a detractorilor ei printr-un catharsis homeopatic. Dacă un asemenea băiat ar exista în realitate, i-aș trimite un abonament gratuit la această rogină neincoronată a presei noastre postbelice, chiar de-ar fi să-i rog pe prietenii mei de la *Tinerama* să facă oficiul de expeditori si, în prealabil, de traducători. „Chestie de traducere”, nu?

Revenind la *Horseman, Pass By*, să notăm si foarte filmic si relativ imprezibilul său final, parțial justificat însă pe linie narativă, în care Hud îl impușcă pur si simplu pe matusalemicul Homer, anticipînd — în stilul lui Miron Cosma — cel mult o pedeapsă cu suspendare. Previzibilă rămîne însă opțiunea lui Lonnie, care, lipsit de pilonii încrederii de sine (reprezentati aproape alegoric de bunicul Homer, confidentul Jesse si negresa Halmee — catalizatoarea elanurilor sale neîmplinite), nu poate decît să plece în lume spre a-și încerca șansele luîndu-se la trîntă, bărbătește de pe-acum, cu viața si așa mai departe.

Dan-Silviu Boerescu

JURNAL VIENEZ

Paul Celan și arta sinuciderii în Mitteleuropa (III)

dacă sinuciderea celorlalți se supune unei legi a finalurilor, solicitărilor unei înalte ordini, acea Ordine care a așezat în ierarhiile K.u.K. în prim-plan Ofițerul si Funcționarul sinuciderea artiștilor urmează si inspiră o artă a sinuciderii. Finalul încornează o artă de a trăi. De la Kronprinz la Weininger, sinuciderea consfințește nu supunerea față de lege, ci abateră. Subminarea artistă a legii. Ca în societățile secrete, există un semn de recunoaștere a aleșilor. Scrie Stefan Zweig despre Kleist: „El ridică moartea la scara pasiunii, beției, orgiei, extazului. Sfirșitul lui este un abandon, o beatitudine pe care n-a cunoscut-o niciodată în viața sa, totul este bucurie mentală, exaltare! Se aruncă în prăpastie cîntînd!”.

Nu se poate să nu te ducă gîndul că el, Stefan Zweig, cel mai popular, deci cel mai bine înșurubat în realitățile deceniului al patrulea, nu și-a visat o asemenea moarte. Bărbatul de succes al deceniului, mondenul si rafinatul, cel care posedă rarissima știință de a armoniza, în viață si societate, contrariile, visa să se arunce în prăpastie cîntînd. Ar fi fost o împlinire a Operei! Un apogeu! Încă o demonstrație de iubire si fidelitate față de **Lumea de ieri**, pe care o evocase cu atîta iubire. Ar fi fost o încoronare a artistului, ca adevărat erou al veacului.

Istoria are însă ironiile ei si Stefan Zweig a trebuit să părăsească scena altfel. Paginile sale testamentare nu transcriu victoria ci, mai degrabă, eșecul. Cînd, la 23 februarie 1942 el se va sinucide (la Petropolis, oraș imperial!) el va lăsa acest mesaj, atît de depărtat de beatitudine, exaltare, delir pasional: „Cred că este mai bine să pui capăt, la timp, cu capul sus, unei existente în care munca intelectuală a fost mereu bucuria cea mai pură si libertatea individuală binele suprem al acestei lumi. După o lungă noapte, vor putea vedea aurora. Eu sint prea nerăbdător, plec înaintea lor”.

Jean-Marie Rouart, care citează acest fragment testamentar, crede că Zweig a fugit nu numai de o lume devenită barbară, ci și de regresul sufletului său către o stare primitivă. **Ura față de sine**, Selbst-Hass, „deja latentă în su-

fletul evreu al Europei Centrale si pe care isteria totalitară o încălzea tot mai mult” începe să ia locul iubirii de sine, atît de înfloritoare în mediile umaniste. Iar, Zweig fusese, nu-i așa, un umanist.

Haideti să discutăm despre ura de sine, despre Selbst Hass, specialitate a Mitteleuropei! Înainte de a fi teritoriul pe care sinuciderea bate toate recordurile, **locul** bate toate recordurile în descoperirea si afirmarea **urii** de sine. Cioran pleacă spre lume dintr-o Mitteleuropa care a practicat decenii de-a rîndul acest sentiment straniu, „**modern**” prin excelență. Antiromânismul lui e o dulce poezie față de antisemitismul citorva mari scriitori evrei, dintre care Weininger e cel mai celebru. Cei mai mari antisemiți ai secolului XX, crede Aaron Apelfeld nu sint germani, sint evrei. Într-un text superb, Manes Sperber încearcă să racordeze ura de sine la ideea de dezechilibru interior. Ura față de sine, scrie Manes Sperber, nu este o specificitate evreiască. „Ea îi acaparează pe toți aceia care se identifică cu cei ce îi disprețuiesc pentru că ei cred că astfel ar putea nu numai să-i dezarmeze, ci și să-și schimbe părerea în favoarea lor. Așa acționează oamenii care fac să depîndă judecata asupra lor de aceea a altora, a-

dică a inamicilor. Împinși de un sentiment de insecuritate care sfărîmă echilibrul lor interior, ei se întrebă fără încetare ce ar putea gîndi acești inamici despre ei. Ei însiși se disprețuiesc si devin disprețuitori în speranța de a fugi, astfel, de dispreț” (s.n.).

Dar nici Rouart nu face din ura de sine o specialitate evreiască: „Această Selbst-Hass, care duce la distragere, nu apartine, evident, numai poporului evreu. În anumite condiții, poate să treacă prin ea oricine. Hidoasă, ea se trage din copilărie si din profunzimile inconștientului. (...) Ceea ce nu iubim în noi insine, este ceea ce nu a plăcut altora, ceea ce ne au învățat ei să detestăm în imaginea noastră”.

Cine a iubit Viena mai mult decît românii, decît slovenii, decît naționalitățile care credeau în draguțu de împărat? se întrebă Roth. Austriecii pur și sine cîntau *Wacht am Rhein*, visau Germania Mare, Reichul de o mie de ani; românii, croații, evreii, slovacii însemnau, de fapt, Felix, Austria sus-

ține autorul **Marșului lui Radetzky**. El o iubeau. Ura față de sine a Austriei, iată o temă de meditație.

Poate că ar trebui să scriem despre golul pe care spațiul venic îl crează la sfirșitul secolului trecut: cum în el se revărsă toți ceilalți. **Cum pun piciorul pe pămîntul din afara Vienei**, spunea Freud, **ciștig, ca Anteu, pulcre**. Viena se revărsa în afară. Imperiul se revărsa în Viena. Drumul către Viena e o mișcare aproape inertială a vremurilor postbelice. Ani mulți cei de pe margine, chiar atunci cînd s-au așezat în noile lor state, cînd s-au împlinit în națiunile lor, pleacă spre Viena. Amy Colin, în studiul consacrat lui Celan a făcut o listă lungă, lungă de actori filosofi, scriitori cernăuțeni care au plecat către Viena. Si dacă mă gîndesc că încă lipsese de pe această listă scriitorii de anvergura lui Robert Flincker! Chiar în vremea în care locuiau în Cernăuții românești, ei rămîneau în limba germană. Locuiau în limba germană. Trăiau în limba germană, scria Rose Auslander. Rămăseseră în această limbă sublimă a exilului lor.

Moartea e un meșter german, va scrie Celan, după ce ai săi pieriseră în lagăr.

După ce el se exilase în limba germană.

Ar trebui, prin urmare să vedem, cum se îndepărtează de sine Paul Celan, pînă la descoperirea ideii de dispariție.

Despărțirea de sine a lui Celan e melodioasă, poetică, descoperindu-și ritmurile. Prin poezie, (Holograma **intinericului** se cheamă cartea lui Amy Colin). Am văzut că lumea în care s-a născut migrează, fuge, trece **dîncolo**. Acest dîncolo, care este un spațiu al suferinței si al morții îl încearcă mereu. Unde se află refugiul, celălalt Centru care ar putea oferi o dreaptă așezare în Lume? Întîlnirile esențiale ale lui Celan au loc în subteranele negației. Evreu, va locui în limba germană. Iubitor al Centrului roșu, se va refugia în Orașul-lumină. Boem, sărac, se va căsători cu o femeie din înalta societate. A intrat într-una din marile familii exclusiviste si, poate, sovine. **Tot ceea ce l-a negat i-a dat sens**, îi spun domnișoarei Hu (stăm la Café Central si bem cafele, îl așteptăm pe Consul să plătească). Iar domnișoara Hu, un pic iritată de întîrzierile repetate ale vienamezului; iar domnișoara evocîndu-și copilăria bucareșteană: **mătușa ei l-a spus atunci, demult, că singurul om cu care s-ar fi sinucis, împreună, împreună! ar fi fost Paul**. Era ea și cum ai fi făcut dragoste pentru ultima oară, ca și cînd ți-ai fi trăit iubirea de adio! **O, spune ea, o singură dată te poți îneca în Sena împreună cu Paul Celan! Si să ratezi această șansă!**

Cornel Ungureanu

• Din confesiunea lui Cioran, **Despre două tipuri de societate**: „Născut dîncolo de Carpați, n-ati putut să cunoașteți jandarmul ungar, teroare a copilăriei mele transilvane. Chiar atunci cînd zăream doar de departe unul, intram în panică si o luam la fugă: era străinul, era dușmanul ură, era ură”.

În favoarea cui rece timpul?

F.F.: Da, și asta înseamnă că trebuie usă mai întâi întrebarea: de unde vine această agitație perpetuă, această revoluție permanentă de care Marx o atribuie urghiezi? De unde vine acest dinamism care a dissociat definitiv civilizația noastră de civilizațiile pasive sau statice, precum cele ale Indiei sau ale Chinei?

J.C.-S.: Și de unde vin ele, după părerea dumneavoastră?

F.F.: A scinda istoria în perioade este faptă periculoasă. Rădăcinile a ceea ce oi numim modernism urcă cu siguranță în Antichitatea greco-romană. Grecii în cel care au inventat rațiunea critică. Dar cred că mișcarea în care sîntem anenati a început în secolul al XVI-lea prin reunirea în discuție a fundamentelor spirituale ale societății tradiționale.

J.C.-S.: Deci odată cu Reforma?

F.F.: Într-adevăr, odată cu Reforma, a însăși un copil al umanismului. Istoria Reformei este ca o paradigmă a materiei în care procedeză istoria. Totul început cu Erasmus care, fără a vrea să istrugă Tradiția, a dorit să așeze practica Bisericii, după părerea lui deviată la coruptă, în armonie cu principiile ei. A intenția lui Reforma, adică restaurația Bisericii în puritatea ei evanghelică originală, trebuia efectuată de către ierarhia ecleziastică, la vîrf, într-un spirit de plerantă persuasivă. El însăși a fost în-păimîntat de rezultatul revoluționar al criteriilor sale prin care supunea auto-itatea „datorată lui Dumnezeu, prin gra-țiu lui Dumnezeu” judecării rațiunii in-viduale. Reformismul său pacifist a suscitat un nou avatar al religiei min-urii, noi fanatisme, războaie religioa-e, violentele Sfîntului Bartolomeu. Cînd folentele s-au sfîrșit, după ce armele au acut iar Statele au iesit din confuzia eocratică, s-a născut filozofia Luminilor, o nouă speranță de reformă, o nouă cre-ștință în rațiune și știință, un nou vis le conciliere a autorității cu suveranita-ța poporului. Nu mai continui, cunoas-eti urmarea.

J.C.-S.: Vreți să spuneți că ne învîrtim într-un cerc vicios și că tentativele de a afișonpliza istoria și de a elibera omul suezază în mod fatal în noi violente, în evoluții și contrarevoluții singeroase, și a fanatisme?

F.F.: Nu cred în fatalism. Una dintre principalele mele preocupări care m-a condus în cercetările și reflecțiile mele istorice a fost chiar aceea de a interoga istorii și martorii asupra manierei în care interpretau istoria pe care o trăi-eră. L-am menționat deia pe primul, martor, Goethe, care ezita între un opti-nism fragil și scepticism. Da credea că, recînd prin toate catastrofele, insanită-ile, războaiele și revoluțiile, umanitatea nsează totuși în știință și civilizație, gîndea că omenirea nu reușește să se colizeze, că vor exista întotdeauna cei „ernici” — care nu vor impliedca abu-le de putere, și masele — care nu se mulțumesc cu progrese lente și cu meliorări progresive ale condițiilor lor le viață. Așa că a ajuns la o concluzie toică, asemănătoare celei a lui Voltaire — să-și cultive grădina: adică fiecare să-și facă meseria cît poate mai bine, în ofida a toate acestea. Al doilea mar-or, Burke, acest conservator liberal în pirat, și-a exprimat speranța că poste-itate civilizată va trage învățăminte lin crimele celor două secole barbare și e va abține să mai lupte împotriva vio-ărilor toleranței printr-o și mai mare ntoleranță, căutînd mereu noi pretexte

religioase, ideologice și morale pentru agresiuni.

J.C.-S.: Acest conservator și-a făcut o multime de iluzii.

F.F.: Ca și utopiștii progresiști ai se-colului XIX. Revoluția franceză, răz-boaiile napoleoniene au dat naștere la două noi ideologii, la două noi alibiuri pentru a mobiliza pasiunile distructive ale maselor: ideea suveranității sau a autodeterminării națiunilor, a Statului-Națiune și a naționalismului pe de o parte, și utopia socialismului și societății absolut drepte pe de altă parte. Ri-valitatea monștrilor reci, a Națiunilor-State, resentimentele maselor, frica de comunismul nivelator, speranța mintuirii au condus la două noi războaie, unul mai devastator ca celălalt, și la două totalitarisme. Evident eu simplific, căci istoria ultimelor două secole este atît de bogată, atît de complexă, atît de diversă, încît nu poate fi redusă la istoria unor conflicte între state și între clase. Spe-ranța lui Burke într-o posteritate mai civilizată nu s-a realizat deloc, mai cu-rînd s-a adevărit scepticismul lui Goethe.

J.C.-S.: Al lui Goethe care găsea o explicație a dezastrelor succesive în avi-ditatea celor mari și în nerăbdarea celor mulți. De ce această nerăbdare?

F.F.: O vedem demonstrată de-a lun-gul întregii istorii moderne. Cred că ea se naște din inegalitatea de evoluție a țărilor și din atracția pe care o exercită țărilor cele mai înaintate, mai prospere, mai fericite, asupra popoarelor inapo-iate. În zilele noastre o regăsim în atracția pentru societățile mai libere și mai prospere din Europa Occidentală și Statele Unite. Ea a erodat sistemele co-muniste și a suscitat o agitație perman-entă în țările din lumea a treia.

J.C.-S.: Cursa dezlănțuită a germanil-or din est către vest ar putea fi o ilus-trare în acest sens.

F.F.: Magnetismul unei societăți de consum atît de apropiate a făcut să se năruie zidul de la Berlin... Orbire a con-ducătorilor, nerăbdare a maselor. Sche-ma este aplicabilă.

J.C.-S.: Se pare că există totuși un progres. De data aceasta revoluțiile au fost pașnice.

F.F.: Pînă acum. Dar asta nu înseam-nă că sînt mai puțin radicale. Priviți stricăciunile pe care le-a făcut comunis-mul. Cîte ruine, cîte orașe și uzine prost construite, care îmbătrînesc prost. Iar distrugerile mentale sînt probabil mai grave decît cele materiale. Sărăcie, in-vi-die, perspective frînte.

J.C.-S.: Regrețiți cumva și dumneavoastră, ca mulți alți observatori, ordinea și stabilitatea care au domnit timp de patruzeci de ani datorită... trebuie s-o spunem, datorită diviziunii Germaniei și aservirii a jumătate din Europa?

F.F.: Este foarte adevărat că Europa Occidentală a profitat de această ordine, de ceea ce se numea „echilibrul terorii”. Dar, pentru 150 de milioane de europeni, această ordine însemna supunere și re-gresivitate. O ordine împotriva naturii. Dar între această ordine și noua ordine pe care o dorim se află dezordinea tranzi-ției. Diviziunii Europei nu îi poate urma imediat unitatea Europei. Cel mai grav lucru în zecste condiții este vidul lăsat în spirite de eșecul a ceea ce Edgar Morin numește „cele două mari basme despre emanipare și eliberare, cele două mari mituri totalitare”.

J.C.-S.: Nu-și datorau ele oare înflori-rea și puterea de seducție faptului că umpleau un alt vid?

F.F.: Într-adevăr, comunismul ca și nazismul sînt de neînțeles dacă nu le pui în legătură cu decrestinlizarea progresivă, dar și cu criza civilizației raționaliste. Ele sînt ideologii ale mintuirii prin vio-lență. Și nu ar fi fost posibile fără eșe-cul ideologiei salvării prin fraternitate și știință.

J.C.-S.: Sînteți pesimist?

F.F.: Nu, sînt optimist prin tempera-ment, dar vreau să rămîn lucid. Pe ma-rele maldan din estul continentului nos-tru, evacuat de comunism, vîd cum dau tircoale stafii malefice: clericalismul, sovinișmul, invidia deghizată în egalita-rism, rasismul, fără a ultia inevitabilul

antisemitism. Vîd popoare care și-au cucerit libertatea, popoare cărora li s-a dăruit libertatea. Ele se află adesea în situația unor oameni ieșiți din închisoa-re care, neștiind unde să se îndrepte și nici cum să-și ia viața de la capăt, reci-divează, căutînd să-și plătească polițele. Căci a fi liber și a ști să te folosești de libertatea ta sînt două lucruri diferite. După război, Carlo Levi a scris o carte frumoasă: „Frica de libertate”. Oamenii năzuiesc la libertate cînd sînt lipsiți de ea, dar, cum o cîștigă, ea li înspăimîntă. Prea multă responsabilitate, prea multă nesiguranță, prea multă dezordine. Dra-ma încă nu s-a sfîrșit. Eu cred că era revoluțiilor nu este terminată. Ea va continua.

J.C.-S.: Emmanuel Berl a declarat într-o zi că „Lumea se va schimba, din mo-ment ce lucrurile nu mai pot merge așa.”

F.F.: E un fel de a descrie necesitatea schimbării. Celălalt fel ar fi de a spune că lumea se va schimba pentru că ea nu se poate opri din schimbare, dintr-o schimbare în toate direcțiile. Unele nați-uni se integrează, marile imperii se dez-integrează.

În timp ce noi vorbim, Imperiul stali-nist se dislocă; Iu-oslavia, microimperiu construit după modelul sovietic, suportă aceeași soartă, cu scene de oroare pe care le contemplăm zdrobiți și neputincioși. Unele țări se unesc, pregătesc o nouă ordine europeană, altele se aruncă în anarhie. De-abia ne-am golit cupele de șampanie pentru a sărbători căderea zi-dului de la Berlin și prăbușirea comu-nismului în Europa cînd, iată, că alți ex-tremiști încearcă să ocupe cîmpul rămas liber... Alte intolerante, alte violente. Ne dăm seama că infringementa comunis-mului nu este neapărat o victorie a democrației; că extremismele sau cele două mari totalitarisme ce au sfîrșit printr-un dezastru au fost prețul plătit pentru incapacitatea prinților care con-duc țărilor cele mai civilizate din lume, pentru neputința lor de a rezolva pro-bleme politice, economice, sociale și cul-turale din ce în ce mai complexe. Evo-luțiile demografice și tehnologice se de-fășoară cu viteze diferite, ceea ce este în sine o sursă de tensiuni. Aceste probleme continuă să aștepte să fie rezolvate și nu încetează să se agraveze.

Acest secol ne-a adus două mari răz-boai fratricide, și două păci stupide: plătim încă pentru greșelile din 1917—1918. Totul rămîne de făcut, totul este de refăcut: administrația, învățămîntul, spi-rituale, sistemul asigurărilor sociale, jus-țiția, drumurile, orașele lăstate în pără-sire timp de mulți ani. Mediul inconj-urător este sinistru, economiile epuizate, prețurile cresc, uzinele se închid. Se va putea oare construi o democrație stabilă

în țări care se află într-o situație încă și mai dificilă decît cea a Germaniei de Est și care nici nu sînt, precum aceasta, luate în grija compatrioților din R.F.G.? Prăbușirea U.R.S.S.-ului pune probleme încă și mai neliniștitoare. Reformismul lui Gorbaciov a eșuat. Tentativa de con-trareformă a conservatorilor a avut ca singur efect declanșarea revoluției. Către ce se îndreaptă această Rusie aruncată în anarhie? Nu cred că voi mai trăi destul ca să vîd sfîrșitul acestei revoluții ce va fi fără îndoială singeroasă. Common-wealth-ul Statelor suverane, libere, de-mocratice, în locul Uniunii Sovietice nu este oare o utopie încă și mai utopică decît a fost socialismul democratic al menșevicilor din 1917?

Dar agresivitatea și trezirea a ceea ce putem numi vechii demoni ai sovinișmu-lui și ai diverselor tipuri de fanatisme întegriste nu sînt cele mai mari primej-dii care ne amenință civilizația. Eu mă gîndesc mai curînd la vechiul mit al ucenicului vrăjitor. Cea mai mare primejdie se ascunde în neputința noastră de a stăpîni forțele pe care noi însine le-am dezlănțuit. Am trezit pofta de bu-năstare și de libertate a popoarelor, fără a le oferi și mijloacele de a și-o satisface. Sistemele noastre politice au fost concepute la o scară mică, pentru cetăți, pentru niște state mijlocii, fie și pentru state mari, dar nu pentru o scară mondială. Filozofia Luminilor nu a fost concepută la scara unei lumi de o atît de mare diversitate, și aflată într-un dezechilibru crescînd, li încităm pe un-guri, pe cehi, pe polonezi să se inspire din modelul nostru de cultură pentru a-și reconstrui societatea. Credem oare că ei nu observă cît de mult ne lipsește chiar nouă stabilitatea, cît de mult ne îndolm chiar noi de valoare și finalita-tea modelului nostru? Eu sînt aproape visceral antideterminist. Futurologii nu au prevăzut niciodată nimic. Cine ar fi prevăzută, acum o sută de ani, ca dintre Rusia, China, India și Japonia, cea mai săracă și mai puțin dezvoltată dintre ele le va întrece pe celelalte? Care sovietolog a prevăzută evoluția Uniunii Sovie-tice după 1990? Și totuși este sigur că întietatea demografică și economică a țărilor în curs de dezvoltare este însoțită deja de pe acum de o repunere sub semnul întrebării a vechii noastre ordi-ni. Tare mi-e teamă că Homo Euro-peus va pierde beneficiul milenilor de gîndire, de organizare instituțională și de eforturi industriale care au condus la statul nostru de drept și la societatea noastră pluralistă. O fi acesta un fel de rasism — într-un sens mai larg — sau conservatorism? Putem răspunde acestor întrebări angoasante cu „amor fati” al lui Nietzsche sau cu resemnarea lui Paul Valéry asupra mortalității civilizațiilor de felul alicei noastre. Oricum ar fi, nu pot să-mi ascund neliniștea de a vedea cum moare o calitate de viață de care sînt atașat mai mult ca niciodată. Mi-e teamă pentru Europa.

J.C.-S.: Iată-vă îndreptînd remarcile pe care diplomatul și istoricul Sergio Romano mi le-a făcut despre dumneavoastră: „Singurul imperiu din lume care să fie în același timp liberă, demo-crație și multinațional este astăzi Europa de Vest. Ea este adevărata patrie a lui Fejtó căci ea este singura țară din lume ce îngăduie tuturor celor care îi compun cultura să coexiste armonios într-o con-cetățenie ideală. În ce altă parte a lumii ar mai putea exista un François Fejtó?”

F.F.: Într-adevăr. La capătul drumului revii la vatră, țara, valorile tale. Ia ai-ți. Dar cum ai putea să nu-mi mărtu-risesc neliniștea ce se strecoară în în-te-lepciunea dobîndită? Oriunde se duce timpul care trece, lumea în care vor trăi nepoții mei va semăna mai puțin cu lu-mea pe care o voi părăsi eu decît a semă-nat aceasta cu lumea în care m-am nă-scut. Va fi probabil o lume mult mai dură. O vîrstă de fier mai curînd decît una de aur. Dar profesunea de credință pe care le-o voi lăsa cu limbă de moarte va fi aceeași pe care mi-au transmis-o mie părinții și străbunii mei: încredere, in-diferență de orice, în puterea inteligenței și în dragostea de bine.

moda, altfel

„Le style est l'homme mème”

(Buffon)

1900... GUSTAV KLIMT (II)

Contemporan cu Oscar Wilde, cu Beardsley, Pierre Loti și Maeterlinck, Gustav Klimt este un burghez adevărat, cu un temperament exuberant, un bărbat cu un foarte mare apetit pentru femei, generos cu modelele sale, plătește bancnotele fără să le privească, n-are nimic din morbidețea și decadenta pe care alții o reclamau în secol. O fotografie dintr-o vacanță ne prezintă un bărbat puternic, mare, surizător, cu obrazul încadrat de barbă. Fizicul artistului n-are absolut nimic comun cu rafinamentul picturii sale. După moda vre-

mii, își inchepea diminețile cu o plim-bare în zori, pînă la micul pavilion Schoenbrunn, de unde contempla răsă-ritul soarelui, apoi se înveselca cu un mic dejun copios și substanțial, la Ti-voli.

G.K. a făcut o carieră strălucitoare, îndestulată, recunoscută la timpul său sub aprecierea că a fost un pictor oficial și monden, specializat în decoruri istorico-alegorice, dintre care se pot vedea cele de pe scara de onoare de la Burgtheater și de la Kunsthistorisches din Viena.

La patruzeci de ani își schimbă viața și trece de partea celor ce se conside-rau „artiști neînțeleși”. Se cunoaște data precisă a acestei schimbări pe care el a considerat-o „alegera libertății” — 3 aprilie 1897. În această zi, 40 de artiști, membri ai sobrei și respectabile Societăți a artiștilor vienezi, i-au urmat exemplul și au hotărît să facă o „Secesiune”, ca altădată plebea roma-nă ce s-a retras pe Aventin pentru a protesta împotriva puterii. Numai că secesiunea vieneză nu avea intenția să se retragă într-un turn de fildeș și de însingurare, ci anunța că va participa activ la marea luptă eliberatoare care deja se desfășura pe mai multe fron-turi ale lumii sub numele ce-i scanda-

liza pe mulți și li înspăimînta pe și mai mulți, ARTA NOUĂ.

Programul reclama o privire larg deschisă asupra lumii, ridicarea artei vieneze la nivelul celei internaționale și considera pictura o soră egală tutu-ror disciplinelor artistice, începînd cu arhitectura și artele aplicate. „Secesiunea”, avîndu-l președinte pe G.K., cu Revista albă, avea corespondențe la Paris, prin Rodin și Puvis de Chavan-nes, prin revista Ver Sacrum. Con-strucția în care aveau loc întîlnirile și expozițiile era un gest și un exemplu de modă nouă, strecurat printre greoa-iele construcții neoclasicale ale Vienei de atunci, de arhitectul avangardist Jo-seph Olbrich.

Încă din perioada sa academică pic-tura lui G.K. includea un anumit mis-ter, o anumită neliniște. Între 1900—1903 K. expune trei mari compoziții pentru plafonul aulei Universității din Viena: Filozofia, Medicina și Jurispru-dența. Proiectele sînt uluitoare; în spații interstelare, plutesc aglutinate în ciorchine nudități patetice, femei fa-tale ornamentate ca idoli orientali, te-sute în motive fantastice în alegorii ce se deslușesc bizar. Scandalul a fost ca un incendiu uriaș, s-a tipat despre por-nografie și alienare mintală; 70 de pro-

fesori au semnat o petiție de protest iar medicii s-au revoltat. G.K. a decla-rat jurnaliștilor că nu-l interesează nu-mărul celor cărora opera lui place ci „cui” place, calitatea lor. Ca răspuns greutăților și mizeriilor declanșate de ministerul Instrucțiunii publice, „Sece-siunea”, cu mare pompă, a depus o co-roană de lauri la picioarele Filozofiei, cu inscripția „Fiecare timp cu arta sa, fiecare artă cu libertatea sa”. Klimt, repetînd gestul lui Rodin în „afacerea Balzac”, și-a retras pinzele, care, din păcate au pierit în ultimul război, dar francezii au avut timp, cu flerul care-i caracterizează, să-i ofere Filozofiei me-dalia de aur în timpul Expoziției uni-versale de la Paris. Academismul fran-cez s-a dovedit a fi mai puțin intransi-gent, mai puțin obtuz decît cel vienez. Moda lui Klimt a început la Paris și acum a cucerit lumea, motiv pentru care vienezii sînt foarte mindri și pe care-l fructifică din plin.

Corina Cristea

IN FAVOAREA CUI TRECE TIMPUL?

François Fejtő este aproape necunoscut cititorului român chiar dacă, vreme de câteva decenii, cartea sa „Istoria democrațiilor populare” (vol. I în 1952, vol. II în 1969, vol. III va apărea în 1992) a constituit un fel de „pasaj obligatoriu” pentru toți cei care voiau să se documenteze în problemele estului european, ori pur și simplu să înțeleagă ce se petrece în această parte a lumii. Specialist al agenției „France-Presse” apoi profesor la Institutul de Studii Istorice din Paris Fejtő s-a născut în 1909 în Ungaria, într-o familie de evrei răspândită pe întreg teritoriul fostului imperiu austro-ungar, acea Mitteleuropa al cărei locuitor spiritual încă se mai consideră. Într-o viață lungă și nu lipsită de peripeții (închis sub Horthy, în 1933, pentru comunism fugit din țară în 1938, naturalizat francez în 1955) Fejtő mărturisește acum a

fi avut avantajul de a vedea „un larg peisaj al Istoriei privită ca o lungă durată”: de la comunism la nazism (care i-a exterminat familia din partea tatălui), de la Rezistență la metamorfozele de după război.

„Où va le temps qui passe”, cartea-interviu alcătuită de Jacqueline Cherrault — Serper și apărută în toamna lui 1991, relevă nu numai multiplele fațete ale complexe identități a istoricului și individului Fejtő, se instituie nu numai ca prelungire și adesea chiar lămurire a luărilor sale de poziție ca istoric ziarist și pedagog, dar ne dezvăluie și prospețimea unui spirit care, ca marior al tuturor marilor drame ale secolului, nu a înecat nici un moment să fie contemporanul vremurilor pe care le-a trăit.

Acum, după dispariția lagărului comunist, Fejtő se alătură aceluia care prevăd așteptată/nădăjduieste

hegelianul „sfârșit al istoriei”, considerând că perioada 1989—1992 este doar „primul act al Revoluției Mondiale”, — cum își și intitulă acum un articol scris în primele zile ale acestui an: „... puțin câte puțin, opinia publică occidentală începe să-și dea seama că intrăm într-o fază nouă a istoriei civilizației noastre, o fază revoluționară, de revizuire a tuturor valorilor și instituțiilor, o revoluție profetizată atît de către Marx cît și de către Nietzsche. Or, dacă actualele revoluții sînt cu totul diferite de ceea ce au profetizat pesimiștii, în schimb ele au în comun cu marile revoluții ale trecutului faptul că o dată izbucnind, capătă o dinamică sui generis care le face irezistibile și își devorează atît copiii cît și părinții: prima revoluție rusă i-a devorat pe Kerensky și pe menșevici, iar a doua cea actuală, l-a devorat deja pe Gorbaciov.” (8 ianuarie 1992, Neuilly/Seine).

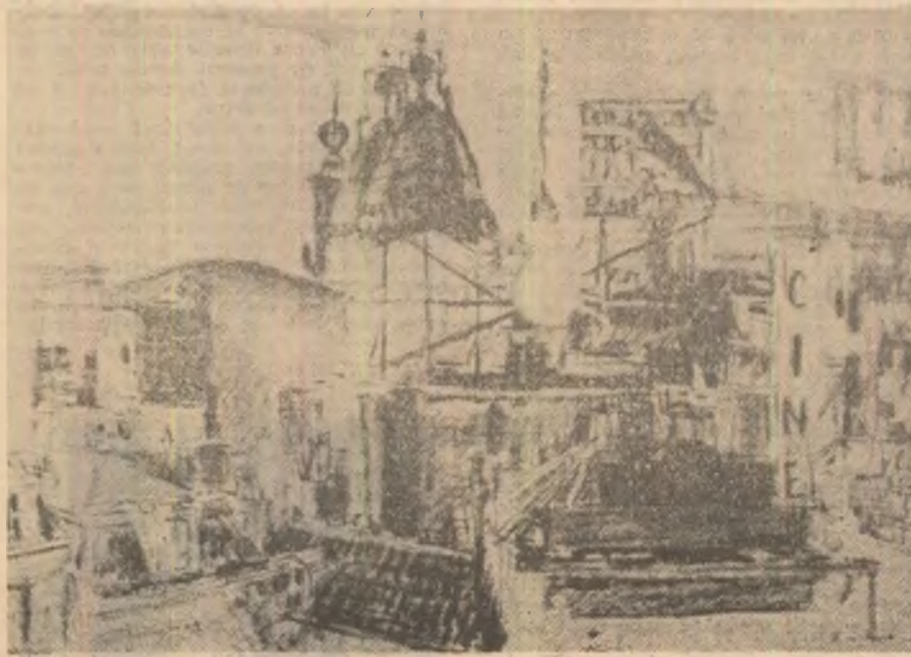
O convorbire cu FRANÇOIS FEJTŐ

J.C.-S.: Cum vedeți dumneavoastră, acum, prezentul și viitorul?

F.F.: Cum am spus deja în „Memoriile” mele, experiența m-a învățat să fiu prudent. Goethe evocă binecuvîntarea unei victii lungi ce i-a permis să vadă desfășurarea Istoriei într-un peisaj vast și pe o durată lungă. „Am trăit”, spune el, într-un moment în care evenimente foarte mari au răsturnat istoria universală și s-au succedat fără întrerupere de-a lungul existenței mele. Născut în timpul războiului de Sapte ani, am trăit apoi emotivile războiului de independență al americanilor. A urmat Revoluția franceză și am fost, precum toți compatrioții mei cu idei liberale, plin de bucurie și entuziasm. A venit Terorarea, care m-a înfricosat, m-a oripilat. Pe urmă Napoleon. L-am văzut în persoana la Iena. «Este istoria universală călare pe un cal» am strigat. Apoi am trăit Waterloo-ul și pe urmă Restauratia și acum — asta era în 1830 — simt că se apropie din nou evenimente și mari tulburări. Astfel, înaintînd în viață, viziunea mea asupra istoriei s-a schimbat. Judecățile mele asupra unui eveniment sau al altuia, asupra unei epoci sau alteia, spre exemplu asupra Revoluției franceze, s-au schimbat cu timpul. Astfel încît acum gîndesc că bilanțul acestei ere revoluționare este, totuși, pozitiv, căci peste tot în Europa încep să învingă liberalismul, moderatia și toleranța. Or, după revoluția din Iulie, cu un an înaintea morții sale, Goethe a revenit asupra acestei conversații: „Iată o revoluție pe care am prevăzut-o. Dar să nu credem că totul se va termina odată cu ea. Lupta dintre radicalism și conservatorism va continua. Istoria nu s-a sfîrșit.”

Cu ocazia unei mese rotunde organizate de Universitatea din Milano despre „Informație și Politică externă”, unde mi s-a făcut onoarea de a mi se propune să lîncez dezbaterile printr-o retrospectivă și un bilanț al activității mele, am avut posibilitatea să aplic aceste observații ale lui Goethe la propria mea experiență, datorită aceluși beneficiu al vârstei. Și eu am văzut multe schimbări.

Născut sub Franz-Josef în Imperiul austro-ungar, îmi aduc minte de Sarajevo, de război — aveam nouă ani — pe vremea revoluției din Octombrie, pe urmă de Comuna lui Bela Kun, cea care n-a durat decît o sută de zile. A fost prima mea întîlnire cu comunismul. Am trăit Contra-Revoluția, Terorarea albă, o trecătoare refacere, criza mondială din 1929, recrudescența militarismului german, nasterea nazismului, ascensiunea puterii sovietice și procesele de la Moscova. Am trăit și am observat toate acestea în Ungaria, fiind mai întîi comunist, apoi socialist și codirector al unei reviste antifasciste. Pe urmă am venit în Franta, unde am fost martorul decadentei. Apoi, războiul, M-am înrolat ca voluntar, dar asta n-a durat prea mult. Eram în Bretonia cînd am auzit, pe 18 Iunie 1940, apelul lui Charles de Gaulle, și am înțeles ce însemna asta. Am trăit în Franta pe-tainistă, am asistat la organizarea rezistenței, la care am participat modest în Lot. Am trăit marea zi a eliberării Parisului. În sunetul clopotelor care sărbătoreau evenimentul, M-am întors la Paris pentru a afla vestea pieririi familiei mele din partea tatălui, în Ungaria. Am hotărît să rămîn în Franta, am devenit ziarist francez, scriitor de limba franceză. A urmat perioada de după război, cu suferințele și căderile ei, cortegiul ei de bucurii și decepții. Am trăit insurecția

ungară din 1956 și Primăvara de la Praga în 1968.

Mi-am terminat expozeul de la Milano spunînd: „Zăresc acum niște lumini la Est, ca și cum s-ar pregăti o răsturnare, ca și cum am asista la ultimii ani ai stalinismului în Rusia. Speranța renaste, dar impresurată de cite incertitudini! Ezit asadar să trag vreo concluzie.” Pe 7 august anul următor am consemnat concluzia noii editii germane a „Istoriei democrațiilor populare” pe un ton mai optimist: „Țările Europei centrale s-au angajat pe calea reformelor. Schimbările nu sînt încă ireversibile. Dacă, în lumea noastră complexă, totul nu depinde decît de încrederea în sine, de dinamismul, voința de a trăi și disciplina popoarelor, atunci mai sînt încă multe lucruri care mai depind de acestea. Se poate imagina că Uniunea Sovietică va înțelege că guvernele impuse de algerii libere în Europa centrală ar putea practica o politică prietenească față de URSS, chiar dacă ele n-ar mai fi controlate de partidele comuniste dependente de ea.”

Cîteva săptămîni mai tîrziu tabloul se schimbasesc complet. Și, abia la un an de la sceptica mea luare de cuvînt de la Milano, mă aflam la Budapesta, asistînd la funeraliile naționale ale lui Imre Nagy, preludiu al înmormîntării comunismului în Ungaria. În cursul celor 6 luni care au urmat, exploziile au fost succesive: Germania reunificată, Europa centrală eliberată, țările balcanice în plină revoluție. Perspectiva lui 1988 se modificase integral în 1989. Doi ani mai tîrziu, în urma unui putch derizoriu, comunismul din URSS s-a prăbusit, iar acesta nu e decît începutul. Patruzeci și cinci de ani după războiul cel mai distructiv din Istorie și după zdrobirea nazismului, noi am asistat la prăbusirea celui mai totalitarism, învins în războiul rece. Cum să nu vezi în aceasta marea victorie a civilizației noastre ratiionaliste, industriale, tehnologice, liberale și mercantile, asupra irationalului, inumanului și spiritului de dominație? Și totuși, euforia din 1989 nu va dura multă vreme. Noi nu credem, precum spunea Goethe în 1930, că odată

cu această victorie lucrurile sînt terminate. Avem mai curînd impresia că intrăm într-o perioadă căreia nu-i întrevădem sfîrșitul. Confruntarea Est-Vest, care se termină — acum, acoperise și camuflase în umbră penumărate probleme nerezolvate.

J.C.-S.: Deci nu sinteti de părerea istoricului japano-american Fujuyama care sustine că Istoria și-a spus ultimul cuvînt, că ea s-a sfîrșit prin capitularea aproape fără condiții a colectivismului în fața capitalismului și a marxismului în fața liberalismului?

F.F.: Nu nu cred că Istoria s-a sfîrșit, nu cred că victoria civilizației noastre este ireversibilă și definitivă. Desigur marxismul ca sistem politic și economic alternativ s-a prăbusit. Totuși Sartre cu care în realitate am fost de foarte putine ori de acord nu s-a înșelat spunînd că filozofia istoriei a lui Marx va rămîne „orizontal de nedepășit” al secolului nostru și fără îndoială și al secolului următor.

J.C.-S.: Iată-vă redevenit marxist ceea ce poate părea paradoxal, după tot ce ati spus și ati scris.

F.F.: Nici marxist, nici sartrian. Dar puțini istorici au descris și au analizat mișcarea civilizatiei capitaliste industriale și tehnice cu atîta inteligență și chiar cu atîta entuziasm precum Marx în „Manifestul Comunist din 1848”. El cîntă acolo în citeva pagini un imn de glorie marcului actor faustian al secolului său, burghezia, despre care spune că „a arătat ce poate realiza activitatea umană... Ea a realizat minuni care sînt altceva decît piramidele egiptene, apeductele romane, catedralele gotice... Expeditiile pe care le-a dus la bun sfîrșit sînt cu totul altceva decît invaziile și cruciadele.” As vrea ca aceste pagini să fie înțelese, căci ele îmi par mai actuale acum decît în momentul în care tînărul Marx le-a aruncat pe hîrtie. El spune că burghezia nu poate exista fără a răsturna în mod constant instrumentele de producție, deci raporturile de producție, deci ansamblul condițiilor sociale. El spune că „împinsă de nevoia unor deșusece din ce în ce mai

largi pentru produsele sale burghezia învadează întreaga suprafață a globului... că exploatarea piata mondială ea dă o formă cosmopolită producției și consumului în toate țările. Autarhia locală și națională fac loc unui trafic universal, unei interdependente universale a națiunilor.

J.C.-S.: Prevăzuse deci extensiunea economică de plată la întreaga lume.

F.F.: Da. Și societățile multinaționale, și integrarea europeană. Și multe alte lucruri. Crezînd că descrie mișcarea secolului său el a descris de fapt o mișcare care continuă și nici gînd să se oprească. Marx gîndea în mod greșit — și tocmai această eroare, devenită un mit a dat naștere marxismului — că mișcarea de industrializare și comercializare declansată de burghezie va fi stînjinită de structurile proprietății private. E credea că, presată de proletariat, burghezia nu va fi la înălțimea acestui proces. Trebuia deci colectivizată economia pentru ca aceasta să-și poată urma nestînjinită dezvoltarea. Colectivismul trebuia să fie o împlinire a acestei evoluții, eliberarea definitivă a forțelor de producție, sfîrșitul contradicțiilor, al alienărilor și al conflictelor, și sfîrșitul Istoriei. Viziunea lui avea dreptate, utopiul s-a înșelat. Capitalismul este cel care a reușit să răstoarne colectivismul. Și noi urmărîm în prezent cum el își continuă mersul revoluționar de distrucție-construcție care face să sară în aer limitele naționale de-a lungul planetei. Ce este asta altceva decît o revoluție permanentă, care nu are nimic linistitor în ea în ceea ce privește individul. Utopiștii au visat o dinie bazată pe libertate. O ordine bazată pe libertate a fost realizată, chiar dacă nu e decît o ordine foarte relativă și cu libertăți foarte relative. Ea există în citeva țări care sînt numite dezvoltate precum Franta. Și, cu fiecare zi, mai mult, noi ne dăm seama de fragilitatea acestei ordini și de precaritatea libertăților.

J.C.-S.: Credeți deci că schema lui Marx asupra mișcării Istoriei este în continuare valabilă?

F.F.: Cu condiția de a o prelungea în amonte și în aval, ea este valabilă pentru marea durată, as zice pentru macro-Istorie. Ea servește pentru a survola secolele, cu peisajele lor accidentate. Și de asemenea și cu condiția de a fi nuanțată dacă vrem să ne servim de ea în imediat. Căci viziunea lui Marx este rectilinie precum cea a majorității contemporanilor săi, în special cea a lui Hegel. Est vorba despre o viziune a Istoriei înteleasă ca o creștere continuă a puterii o mului asupra propriei sale naturi și progreselor sale continui în domeniul științei și al moralei. Or credința în progresul continuu a primit o lovitură mortală în 1914. Noi am învățat din propriul nostru destin că Istoria progresaază ori eșecuri și erori, prin deviații și fundături. Primul război mondial a surprins umanitatea occidentală în plină visare pacifistă. Nimeni nu voia să-i creadă pe profetii nenorocirii, precum Nietzsche. Cine ar fi putut crede că poporul cel mai civilizată al Europei va putea să se dedea, ca actor ori numai complice, unor acte pentru care cuvîntul „barbarie” este un eufemism inadecvat?

J.C.-S.: Spuneti că trebuie prelunșit gîndirea lui Marx în amonte și în aval.

Prezentare și traducere de Mihail Oprea

continuare în pag. a 15-a

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 21 Iunie 1992

23 (122)

PE LOCURI, FIȚI GATA... (I)

Șădar, data alegerilor generale a fost în sfârșit stabilită : 27 septembrie. S-a votat ceva în Parlament în legătură cu asta, a fost votată și legea aferentă. Se mai așteaptă doar promulgarea prezidențială. Ar urma ca în 27 iulie să înceapă oficial campania electorală. Care campanie se va desfășura la munte și la mare, semn că originalitatea noastră politică se ține tare în șa. Noroc cu bugetul cetățeanului român care va cenzura sever dorul de munte sau de mare, obligându-i pe cei mai mulți să-și petreacă zilele de concediu la domiciliu sau, cel mult, la neamurile de la țară. Gurile rele zic că bugetul acesta e atât de sărac tocmai pentru a-i face pe oameni să se implice în campania electorală, pentru a le spori, nu-i așa, conștiința politică. E o glumă, desigur, dar una cu miez serios, cu miez și cu miză, și s-ar putea ca promotorii ideii originale de a fixa campania electorală în plină vacanță tradițională să aibă surpriza celui care sapă groapa altuia. Pentru că electoratul român a dat deja semne de trezire și va înțelege, credem, cită perfidie dar și cită nepricepere a stat în mintea parlamentarilor care au impus amânarea alegerilor. Oricum, zarurile fiind aruncate, rămâne ca vreme de o lună, adică până la startul propriu zis al campaniei electorale, partidele politice să caute și să găsească drumul cel mai scurt de la velenitatea Puterii la realitatea ei care, în mod normal, se află în mina electoratului. Cu alte cuvinte, să aibă calea regală de acces la această mină. O repede privire asupra mișcărilor din interiorul formațiunilor noastre politice ne poate ajuta să intuim câteva din liniile tactice ale strategiilor lor electorale dar pentru o analiză cu mai mare coeficient de siguranță e nevoie de o privire mai insistentă. Înainte de a o încerca se cuvine să observăm că prima preocupare comună tuturor partidelor în luna care a rămas până la declanșarea campaniei electorale va fi, indiscutabil, întocmirea listelor de candidați pentru cele două camere ale viitorului Parlament. Experiența alegerilor anterioare care au propulsat în Parlament persoane ce au izbutit să se compromită iremediabil în ochii electoratului va duce, probabil, la o întărire a atenției față de propunerile de candidatură. Vor fi căutate nume noi, ceea ce nu e foarte simplu. Mai ales în cazul coalițiilor de partide, unde se vor ivi, suplimentar, dificultăți mari legate de prezența pe lista comună a candidaților fiecărui partid din coaliție. Orgolilor — poate firești — va trebui să li se opună o sumă de criterii cit de cit rezonabile de întocmire a listei, criterii care nu sînt nici ușor de precizat și nici ușor de impus în dispută — căci dispută va fi — ordonării numelor pe listă. Dificilă va fi, apoi, — atât pentru partidele solitare cit și pentru coaliții — armonizarea intențiilor de la centru cu dorințele din teritoriu, știut fiind că la această oră electoratul român nu este încă ispitit de programe politice, de doctrine sau de principii de partid, ci mai mult de orientări generale și de persoane. În fine, o anume dificultate va ridica și exprimarea publică a candidaților în condițiile nesustențierii financiare de la bugetul statului a campaniei electorale. Vor fi avantajate în această privință partidele puternice și coalițiile, ceea ce, în definitiv, e firesc. Toate aceste dificultăți sînt, cum spuneam, proprii intervalului pre-electoral. Fiecare din ele conține și presupune o seamă de motivații și consecințe pe care — întrucît ni se par de maximă importanță — le vom analiza data viitoare.

Jean Al. Steriadi : Trăsuri în Piața Mare din București • În celelalte pagini ale revistei sînt reproduse desene și gravuri ale aceluiași artist.

Președinte călare pe o Carte

Are aerul prostiei
crase : în timp ce îi miroase carnea în jur a
trandafir, ei, umbră
a unei plăceri trecătoare, se scutură că
ii e totuna și mai trîntește o
prefață în piața
mare a orașului, ateu, unde e în vizită și
unde e o viermulă de nedescris, ce naiba, este
zi de sărbătoare
religioasă și azi ? E zi de țîrg... Știi,

sînt căldură pe aici, în această parte a locului
nostru natal și totodată frig
în cealaltă parte a corpului ! Sunt
hărțuit, mă auziți ! Își
aruncă pelerina de pe sine, „mai presus de turma
mea”, spune, cabotin și ride la
public : dar de ce îmi descarc eu vouă
sufletul, pentru că voi cîrțiți...

Desface paginile vii, cu proscrisi și tăieturi, de față
cu toți și citește, pe sărite, lozinci,
informări, poezii de demult, curiozități
comuniste... Lepădînd orice
mindrie, ingimfare și
neînțelepciune : o, voi, surizători ai sorții,
strigă, avem o nădejde
comună, cîntările de pace ale cetelor
îngerești ! Vechea lor cîntare de pe vremea visului
de aur

a iubitorilor de slavă
lumească, pizmuiți... izgoniți și
mai ales răstălmăciți... Președinte călare

pe o Carte de carne, urlă, pe
terenul
excitabilității primare.

Liviu Ioan Stoiciu

În favoarea
cui trece
timpul?

Portret de turc

EXECUȚIA nu va fi amînată!

- piesă într-un act,
de Iosif Naghiu

semn

Elicoptere sau alegeri

În sfârșit, dl. Ion Iliescu s-a hotărât: candidează pentru președinție. Am fi ipocriți dacă am spune că ne încântă anunțul făcut undeva, pe la Zalău. Dar din ziua aceea de ianuarie (1990) când domnia sa și-a luat înapoi cuvântul, dat „în focul revoluției” din Decembrie (1989), nu ne mai miră multe lucruri ce vin din direcția asta. La urma urmelor am auzit atâtea și am văzut atâtea încit acest anunț ne lasă reci. Ba chiar, mă gândesc, grea soartă au comunistii în zilele noastre! Ultimul refugiu este, cum știm, întotdeauna și pentru toți, casa părintească („Home, sweet home”). Numai că, după ce le-au aruncat în aer casele părintești milionelor de oameni, comunistii s-au trezit și ei fără „home, sweet home”, acolo unde ar fi putut să se retragă la o adică. Asta pentru că, deși scoaterea în afara legii a P.C.R. a fost ca „alba-neagra”, patronată de noul candidat la președinție, la Moscova, acolo unde era căsuța lor „cuibușor de nebunii”, PCUS-ul a fost eliminat cu hotărâre din viața politică. Deci, unde să se mai ducă un comunist de omenie căruia i s-a retras creanga de sub picioare, după ce singur și-o tăiasă? În mod obișnuit ar fi luat drumul Moscovei, cum a făcut Erich Honecker, dar și el a trebuit să se refugieze te miri unde, tocmai pentru că

refugiul tuturor comunistilor, din toate țările, s-a desființat. Și cum Erich Honecker, „Honicher” pre limba lui Ceaușescu, nu prea are unde să mai candideze, a rămas pe drumuri. Cum pe drumuri ar rămâne și comunistii noștri, fără o președinție, un Senat, o Adunare a Deputaților. Așa că ne arătăm înțelegători chiar cu cele care nu ne convin, ne este limpede pentru ce a luat dl. Ion Iliescu hotărârea „în cestie”. Înțelegem și cum vor arăta listele de candidați ale FDSN, FSN, PRM, PSM și restul companiei. Îi vom vedea acolo pe toți cei care nu mai au unde să se refugieze și o iau în sus, tot mai în sus. Cum în sus o luase, în ziua de 22 Decembrie (1989) și fostul lor stăpîn.

Rămîne, totuși, o întrebare: avem destule elicoptere pe Dealul Mitropoliei și pe cel al Cotrocenilor? Că-n Piața Palatului putem spera. Deși istoria nu se repetă chiar întotdeauna și, oricum, vehiculul ei evoluează, adesea, neașteptat.

Nicolae Prelipceanu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

„O putere neocomunistă nu poate îngădui democratizarea societății”. „Ion Iliescu ar fi putut deveni factor important al reconcilierii naționale.” „Busola președintelui indică, din nou, comunismul. Ruperea definitivă a societății românești a culminat cu spargerea Pietei Universității. Cu înecarea Zonei Libere de neocomunism în singe. Era singele poporului său.” „Povara răspunderii pentru această ruptură adîncă a societății românești este limpede, o poartă Ion Iliescu”. (România liberă) ● „Se implinesc doi ani de la suprimarea prin forță a demonstrației maraton din Piața Universității. Doi ani de cînd mineri, la chemarea celui ce are ca simbol o cucuvea, au sosit cu bite, topoare, lanțuri să curețe Piața de «Golani». Ei și alții ca ei, prin acțiuni barbare, prin distrugerile unor instituții de învățămînt, sedii de partid, redacții ale unor ziare, au pus pecetea regimului instaurat în Duminica Orbului, Jălnica imagine a României se datorează acestor personaje, iesite la lumina zilei, dar și celor din umbră: S.R.I., F.S.N., Poliției, președintelui cu sediu într-un palat uzurpat”. (Zig-Zag) ● OCTAVIAN PALER: „... de din ce în ce mai clar că un om al Estului, la Cotroceni, în următorii patru ani poate însemna o catastrofă pentru România”. (România liberă) ● RADU G. TEPOSU: „La Cotroceni, președintele Iliescu reprezintă în acrasă clipă punctul maxim al conservatorismului, al închistării și nostalgiei comuniste. Construind cu tenacitate stalinistă, tot mai durabile metereze pentru o nouă dictatură, președintele Iliescu nu mai are de așteptat decît prima brumă a toamnei, căci toamna se numără bobocii. Și tot atunci li se sucește gîtul”. (Cuvîntul) ● DAN-SILVIU BOERESCU: „O spusă a lui Ion Iliescu, președinte legi-

tîm al României și al unei anumite părți a românilor: «La noi, sînt unii extremiști care vor unirea cu Basarabia!!!”. (Phoenix) ● OCTAVIAN PALER: „Am ascultat într-o seară, la televizor, un fel de declarație-apel a F.D.S.N.-ului și nu-mi venea să-mi cred urechilor”: „După tot ce au făcut de la revoluție încoace, acum pozează în opozanți și pretind că au «soluții»! Ce soluții? Chinezăria lui Iliescu? Cele care ne-au transformat în excepție a Estului european? Oare acești domni ne cred amnezic sau cretini?”. (România liberă) ● DAN STANCA: „F.D.S.N. și-a dat arama pe față și arată cît se poate de limpede că îl interesează stagnarea societății românești”. (Tineretul liber) ● „Dl. deputat F.S.N. — Bacău, Viorel Aramă, a fost văzut în zorii zilei de joi, 21 mai în oborul de vite băcăuan, căutînd să-și plaseze cît mai avantajos marfa: un porc de vreo sută cincizeci de kilograme”. (EM PRESS) ● VALERIA DORNEANU: „Sîntem o țară la cheremul unui Parlament pe drojdie”. (Zig-Zag) ● ... „în Cluj, bufetul «La trei păduchi» (cum de nu i-a schimbat denumirea marele primar amar Funar? n.n.) din strada Gheorgheni nr. 12 are patru patroni. Fiecare vinde prin rotație, cite o săptămînă. Tot așa se roteau președinții fostei Iugoslavii, și se știe ce a ieșit”. (Cuvîntul) ● PETRE FLOREAN: „... „penisul mai căpăta cîtiva centimetri în lungime”; „O întoarse pe Aida cu spatele și fesele acestela îl excitau înnebunitor așa că anusul ei primi cu o imensă plăcere sexul extrem de răsăritean.” (Prostituția) ● „Na-ți-o frîntă că-ți-am dres-o!”. (Politica) ● „P.N.L. doarme în FRONT”. (Expres magazin) ● „În ce-l privește pe mediatorul partidelor politice pe micul ecran, el este imparțial ca... Covrigul: 5 minute — fără deosebire politică, 20 pentru F.D.S.N. Și uite așa am participat la ceea ce nu mai sperăm să apucăm vreodată: o ședință de P.C.R. O ședință hotărîită și fermă, cu lozinci luate din adîncul istoriei Cominternului: da, co-

dictatura personală

Mirosul luminărilor arse îmi face rău

Sentimentul crepuscular post-revolutionar neocomunist continuă... 13 iunie 1992: de ce revin în Piața Universității? Revin la ora cînd soseam și acum doi ani, înainte de ora 17, să fi fost 16,20? Că se repetă refugiul contemplativ... Acum doi ani la ora 16,20 ardeau baricadele Poliției, autobuze și camioane speciale, era fum înecăcios, funingine și ploaia mărunt: astăzi, poliția deviază circulația mașinilor, Piața Universității este ocupată de manifestanți pașnici, e soare și destindere... În 1990 și în 1992, la 13 iunie, înainte de ora 17, Marian Munteanu vorbește de la Balcon, e extraordinară amintirea vocii lui, îmi dau seama, îl ascult tot lingă eseistul Toma Roman (vedeți Jurnalul unui martor, Editura Humanitas, 1992), întilnit întîmpător: sigur, datele problemei s-au schimbat, azi Marian Munteanu este liderul unui partid contestat (Mișcarea pentru România), fost și actual „legionar”, pe cînd în 1990 el era „apolitic”! Azi, 13 iunie 1992, fostul lider al Pietei Universității (22 aprilie — 13 iunie 1990), Marian Munteanu, de la microfoanele instalate în Balconul Universității... Ce spune? Spune, de pildă că „au sperat dumanii noștri că o să ne cuprîndă frica și deznădejdea, dar s-au înșelat”: sau că „acest comunism post-revolutionar care se zvîrcolește” — netrebuind să avem nici o îndoială că „victoria este a noastră”! Retică goală...

13 iunie 1992, Marian Munteanu, de la același Balcon al fostei Zone Libere de Neocomunism: „Dumnezeu să-i odihnească pe cei ce-au murit pentru noi! Vom învinge!”, cei ce-au murit și la 13 iunie 1990 — în vreme ce mulțimea scandează azi, ca și acum doi ani, „Jos Iliescu!” „Regele Mihai!” sau „Nu mai vrem nici un pic președinte bolșevic!” Nu e nimic nou... În 1992, la ora 17, în 13 iunie, închizîndu-se microfoanele Balconului Universității, deschise simbolic, așa cum s-a întîmplat

și în 13 iunie 1990: se repetă sentimentul că în preajma morții nu mai ai nimic de făcut? Moarte a memoriei noastre imediate, atît de perfect speculate de vinovații principali, I. Iliescu și P. Roman și complicitii lor la crima politică organizată pentru 13—15 iunie 1990...

13 iunie 1992: cei de la Balconul Universității, fosti „golani”, coboară și vin să se închine la Troitele din centrul Pieței, să se roage, să aprindă o luminare și să pună o floare. Deschizîndu-se acum microfoanele tribunei improvizate de „Alianța Poporului”, contestată și ea, peste drum de Universitate, pe trotuar, în fața esplanadei Teatrului Național: Octavian Rădulescu, „golan” agresiv, îi invită pe fostii „golani” ai Pietei Universității să vorbească în fața multimei adunate, îi invită pe greviștii foamei de atunci, adevărații eroi... E aceeași tribună improvizată ce a supraviețuit pînă la 13 iunie 1990, apărută după retragerea studenților din Piața Universității: de ea atîrnă azi o pancartă de pînză pe care scrie — „Dacă acum nu, atunci cînd? Dacă nu noi, atunci cine?”

Nu lipsesc, de altfel, azi, 13 iunie 1992, din Piața Universității „piatra de hotar” (distrusă și ea la 13 iunie 1990 și refăcută) a Kilometrului Zero al libertății noastre, nici steagul găurit al României prins în virful unei prăjini elastice: se scandează „Iliescu judecat pentru singele vărsat!”, în vreme ce Octavian Rădulescu îi strigă de la microfon președintelui țării, plecat în aceste zile la o suetă ecologică la nivel înalt în Brazilia — „Ion Iliescu, ești un gunoi al istoriei românești”, făcîndu-mă să roșesc brusc, în general „cuvintele politice „tari” îmi provoacă emotii! I. Iliescu fiind făcut în continuare trădător al intereselor de stat, căruia — aud bine! — ar trebui să i se pregătească „o cameră la un spital de nebunii”!

„Jos criminalii!”, scandează mai departe mulțimea: „Iliescu -a tras în noi după 22!”... Mirosul luminărilor arse, sute și sute, insinuat în Piața Universității prin cine știe ce curenți de aer de la Troitele Eroilor, îmi face rău, îmi schimbă poziția, mă mișc din loc în loc: mă ridic pe virful picioarelor și caut din ochi cunoscuți, eventual pe cele două personaje ale mele „golani” fondatori ai Pietei Universității, cărora eu le sunt nas, îi surid unuia sau altuia, dar pe personajele mele nu le văd, cum nu le-am văzut nici în 13 iunie 1990, deși bănuiam că-mi sunt în preajmă, prezenți neapărat pe aici? Personajele mele au adus azi aici, știu, o coroană de flori la Troite și au aprins luminări martirilor din 13—15 iunie 1990, în numele Partidului Alianței Civice...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Petre Stoica

RIB INTERNATIONAL S.R.L.
bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMIA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN.

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC (FETE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

**PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ**

Recunoașterea cititorilor

Probabil că peste puțină vreme în revistele literare va începe să se discute, ca noutate, străvechea noastră problemă: de ce nu avem roman. Cu sau fără semn de întrebare. As fi fost ceva mai sigur de viteza de reacție a prozatorului român dacă, în răstimpul din urmă, acesta si-ar fi încercat norocul (o spun cu toată seriozitatea) în proza scurtă pentru reviste. Fiindcă, pînă la roman povestirea e cel mai sigur indiciu de adaptare la noua prozatură. Vorbesc de prozatorul generic, cel care întretine starea literaturii și îi dă pulsul, indiferent de locul pe care îl ocupă în ierarhia publicului sau a criticii literare.

Un scriitor, în a cărui mobilitate narativă aveam o încredere totală, m-a dezorientat cu câteva luni în urmă. Mi-a spus că nu-și mai recunoaște cititorii. Dacă vă amintiți, unul dintre primele subiecte despre care s-au scris mai multe escuri memorabile în '90 a fost acela despre dispariția cenzurii. Și a autocenzurii. În acele escuri am simțit o teamă, un fel de inhibiție a scriitorului care, după ce a inventat o sumedenie de arme secrete cu ajutorul cărora să dea peste cap redutele cenzurii, se trezește în stăpînirea unui exercițiu de mijloace cu care nu mai știe ce să facă. Ceva asemănător s-a petrecut în așa-numita artă militară în clipa cînd zidul de cetate a fost înlocuit de tranșee. Pentru că libertatea prozatorului de a scrie despre orice (ine nu neapărat de disponibilitatea sa de a spune adevărul, numai adevărul și nimic altceva în plus: martorul nu poate relata mai mult decît e în stare să vadă, și pentru o relatare adevărată, care să nu fie nici simplu reportaj și nici parabolă dezlegată de reprezentarea strictă a lui aici și acum, martorul are nevoie de instrumente adecvate. Adică, într-un cuvînt, trebuie să știe să vadă. Într-un interviu apărut de curînd în *Contrapunct*, Gellu Naum vorbea despre starea de poezie, o for-

mă integratoare de cunoaștere care n-are nimic în comun cu „rutina de mijloace a literaturii”. Această alternativă, a vîrfului de lance care strică deprinderi, pentru a provoca ulterior altele, are avantajul că netezește locul capodoperei. Dar există o relație inversă, și ea de analizat, în măsura în care „literatura”, cu rutina ei, provoacă reacția de exasperare a capodoperei.

Or, la ora asta, există o făcere îngrijorătoare din partea „literaturii”. Ideea cu nerecunoașterea cititorilor funcționează, după mine, ca o excelentă figură de stil, dar ea trădează mai curînd un soi de complex al neadaptării scriitorului. Pur și simplu lumea s-a modificat mai iute decît capacitatea mea de a o lua în primire. Încît chestiunea esențială nu e aceea de a mă descotorosi de mijloacele inutile. Mai curînd trebuie ca, măcar temporar, să am tăria de a redeveni eu însuși cititor. Cititor al unui text care urmează să fie scris.

O bună parte din literatura noastră interbelică, mai ales aceea apărută imediat după primul război, păcătuiește prin neînțelegerea procesului de modernizare în care intrase România.

Cristian Teodorescu

Ștefan Agopian
16 iunie, orice an

Romanul orașului, cel puțin, abundă în victime de tot soiul: puri, neacomodați, neacomodabili sau, pur și simplu, dezamăgiți. Trebuie spus însă că acest tip de personaje, ca și nostalgia după o perioadă anterioară, edenică, vezi bine, avea deplinul concurs al cititorilor, care oftau la oraș după liniștea țîrgului natal sau după lipsa de complicații a vieții la țară. Dar chiar la romancierii ai unei acuzate modernități, cu personaje acomodate la ritmul existenței urbane mai apare reflexul acestei neînțelegeri. Gheorghidiu al lui Camil Petrescu disprețuiește lumea a-facerilor, nu vrea să se lanseze în speculații de bursă, respinge discuțiile frivole, deși nu e atât de categoric în alegerea cărărilor vieții, încît să refuze moștenirea care-i cade pe cap. Ca mînuitor de capital Gheorghidiu e complet ireponsabil, în vreme ce alfabetul Luminărilor dovedește un remarcabil spirit practic și un simț al a-facerilor care-l ajută să facă avere. De altfel, nici protagonistul celuiilalt roman interbelic al lui Camil Petrescu nu e mai chibzuit decît Gheorghidiu. Fred Vasileșcu trăiește modern, are mari complicații sufletești și pare a încerca să răscumpere păcatele tatălui său. Luminărilor, care și-a strîns averea fără să-și bată capul cu chestiuni de etică, cheltuind zdravăn și evitînd vulgarele probleme financiare.

Acum, treptat, începe să se profileze aversiunea față de cei care aleargă să se îmbogățească și nu m-aș mira să vedem apărînd o literatură a frumoasei lumi dinainte, a acelei sărăcii cuminții, din care ne împărtășeam cu toții. Deocamdată însă scriitorul preferă să tacă. Oricum, sînt curios ce înfățișare va avea semănătorismul acestui sfîrșit de secol.

Despre momos

dl Al. George a constatat (public) că domnia-sa nu este aniversată: drept pentru care a hotărît că singura soluție în fața singurătății este să te aniversezi cum poți: cel mai bine în scris. Așa că a scris un „articol” și l-a oferit fostei (deocamdată) reviste „România literară”. Articolul a apărut și am înțeles cu toții că lucrurile merg prost: iată, un mare scriitor modest, implinind o vîrstă deloc oarecare, a fost uitat de confrăți și, în modestia pe care și-o oferă scrisul, dînsul s-a uitat în oglindă. A văzut acolo un scriitor, dar mai mult decît atât. A văzut acolo cerul instelat. Șiți d-voastră despre ce e vorba. În fulgarii și fără telefon, scriitorul Al. George a avut curaj să-și ridice în nas. Mai orgolios decît dînsul, eu voi scrie un articol despre mine: fără nici un merit, fiind numai dintr-o întîmplare fericită coleg cu adevărații scriitori ai acestei țări, mi-am permis să țin o rubrică numită „Momos”. Rubrică în care nu am fost atenți cu nimeni. Fiindcă „Momos” înseamnă, repet, a nu crede în nimeni, din grecescul dispreț, glumă, batjocură. El a fost „zeul grec al istoriei, zefemelei și birfei”. Am ales o cale nebătătorită știind că „Momos” nu are prea mult de pierdut dacă rămîne neglorificat, fiindcă nu a fost din cei cărora li s-au adus onoruri, nici chiar în vremurile bune”. (Lucian din Samosata). Cîțiva scriitori au avut rubrici, mulți au și acum. Ca aspirant la meseria de scriitor am visat să ajung la acest drept, o încununare, într-un fel, a meseriei pe care și-ai ales-o. Dl. Laurențiu Ulci, critic și director a hotărît că am acest drept: să țin o rubrică în revista pe care domnia-sa o conduce. Astăzi, fără a fi Alexandru George, fără a fi nici măcar un scriitor important, iată că dintr-o întîmplare fericită a vieții mele, sînt titularul unei rubrici în care pot să-mi bat joc de orice.

Nu cred că Ion Rațiu, un babale sărac (nimeni nu știe dacă I.R. este bogat sau nu, asta rămîne de discutat) cu duhul, hotărît să-și consume „potența” la 75 de ani ar putea fi bun de președinte al României. Eu, Ștefan Agopian, după opt (8) luni de „lucru” cu domnia-sa mi-am dat seama că: drept pentru care semnez.

Ștefan Agopian
16 iunie, orice an

Raționalitatea violenței

Coincidență! Încă una prin care gândirea politică românească își reafirmă vocația originalității atît de puternică încît „tiparele” sociologiei și politologiei „clasice” par să fi rămas cu totul neîncăpătoare. Deci, nici mai devreme, nici mai tîrziu, ci tocmai așa, în ajunul comemorării a doi ani de la iunie cel negru al României, Parlamentul (pînă una-altă, scăpat de grila alegerilor) a găsit de cuviință să se producă în fața poporului telespectator, în direct din cifire, cu intonație, raportului despre a patra mineriadă — oîncîntecul, oficial se cheamă altfel, păstrată fiind tradiția titlurilor cu lungimi ce depășesc posibilitățile mnemotehnice obișnuite. Asadar, vezi Doamne, în spiritul transparenței s-a voit ca tot românul să aibe cum și de ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat în septembrie '91 ba încă mai mult, abordată fiind și delicata problemă a responsabilității ce iese bănuiala că cineva, cîndva cumva ar urma să dea socoteală pentru geamurile și capetele sparte, doar ce naiba!, sintem într-un stat de drept. Sau dacă nu chiar tocmai asta a urmărit comisia parlamentară păstorită de dl. senator Timofte: consolidarea ordinii de drept. Treptat care și întrebarea: armîndu-se, într-adevăr, oare ce? Sigur, nu e primul raport parlamentar despre nenorociri petrecute în România post-decembristă și, cunoscută fiind soarta celorlalte, ar trebui poate, să fie tratat ca atare, cu nonșalanță adică. În același timp însă, gîndind conținutul raportului acum în cauză prin corelarea cu situația politică actuală, n-ar fi deloc exclus ca de astă dată semnificația și implicațiile lușterii parlamentare să fie altele, de așa natură încît neliniștea continuă în între-barea de mai sus să-și aibă rost.

Abstracție făcînd încă de conținut, în primul rînd, nu poate să nu intrîie alegerea momentului destinat prezentării ra-

portului. Atît de nepotrivit, momentul, incît parcă dinadins s-a urmărit confirmarea crizei de raționalitate remarcată într-o recentă cronică politică a fi dominantă vîetii noastre publice. (Andrei Cornea, *Iraționalitate*, în 22, nr. 23 (124), 1992). Deși tentantă, o asemenea interpretare se dovedește însă mai curînd „poetică”, bref nu rezistă, impunîndu-se căutarea unei alte explicații a coincidenței, ca și, în genere, a tuturor acțiunilor circumiri ce par a se plasa în zona „misterioasă” a irraționalității. Iar atunci, dacă nepotrivirea ce intrîgă este între (a) scopurile afirmate, sau atribuite Puterii, și (b) modalitățile de acțiune adoptate întru atingerea respectivelor scopuri, în varianta refuzului unei crize de raționalitate, înscenamă că (a) trebuie reconsiderat, ori, altfel spus, înscenamă că scopurile Puterii sînt altele decît cele ce par a se vedea „cu ochiul liber”. Într-un astfel de gînd, momentul ales pentru detonarea raportului „comisiei Timofte”, departe de a fi o stîngăcie sau gafă politică, evidentiază coerența logică a unei raționalități înăuntru și potrivit căreia Puterea a acționat și acționează consecvent. **Raționalitatea violenței.** O raționalitate tragică, atît pentru că au fost jertfite viețile unor oameni nevinovați, cît și datorită înălțurii evenimentelor aldoma împlinirii destinului în tragediile antice.

Începutul se află de bună seamă în cele întîmplate în dec. '89 cînd, concomitent cu înlăturarea dictatorului, s-a confecționat „legiimitatea revoluționară” a unei noi elite politice prin provocarea țeserii în stradă a maselor și inscenarea bîsmului cu teroriști. La fel ca în orice revoluție, în momentul imediat următor cuceririi puterii politice noul guvernant li s-a impus dezamorsarea potențialului de violență anterioară provocată, a maselor oferindu-li-se o nouă mitologie politică (democrație, abolirea comunismului, stat de

drept, libertăți civice s.a.m.d.) dar și doi „emanaiți” a căror „aură revoluționară” să poată cataliza consensul unei majorități sociale necesară pentru cîștigarea unor alegeri cît de cît libere: subita acceptării noului regim pe plan internațional. Odată trecută însă euforia inițială, atunci cînd la întrebarea „Frontul ăsta ce mai e?” singurul răspuns plauzibil s-a dovedit a fi cel bine cunoscut, „pe ce re!”. Puterea a fost confruntată cu ample manifestații contestatatoare de stradă în orașele unde „revoluția” i-a vindecat pe mulți de frică. În aceste condiții schema de guvernare adoptată a constat în provocarea și/sau chiar inscenarea unor acțiuni violente împotriva ordinii de drept care să compromită opoziția politică (cos-tul/riscul asumat fiind întretinerea unor falii sociale, inclusiv cea interetnică generatoare de „complicații” politice internaționale), totodată obținîndu-se astfel legitimitatea intervenției represive a Statului prin exercitarea a ceea ce în politologie este numit „violenta instrumentală”. Distorsiunea intervenită pe parcursul aplicării acestei scheme se datorează luptei existente între fracțiunile Puterii, momentul de criză intervenind în partea a doua a zilei de 13 iunie '90 cînd angrenajul de reprimare s-a blocat ceea ce l-a obligat (?) pe dl. Ion Iliescu să a-peleze la mineri. Succesul obținut în următoarele două zile de cosmar conținea însă în sine mai multe efecte bumerang: (1) compromiterea iremediabilă a președintelui Ion Iliescu, dezecilibrul intervenit în relația cu celălalt „emanat” furnizîndu-i acestuia din urmă o periculoasă

încercătură de „muniție politică”; (2) consolidarea unui centru de putere cu statut ambiguu ilegal/legal, întîmplarea făcînd ca în Valca Jiului masa mînerilor să-și aibă și un lider pe măsură, subapreciat pînă în septembrie '91; (3) radicalizarea luptei politice, după iunie '90 orice compromis al opoziției cu Puterea fiind pasibil de grave acuzații morale; (4) izolarea politică și economică a României în plan internațional, handicape recuperabil pentru „guvernarea Roman”. Și astfel pentru a se ajunge la „septembrie negru '91” nu mai lipsea decît ca, pe măsura agravării crizei economico-sociale, aparatul de reprimare al Statului să se modernizeze continuu așa încît guvernantii să se poată simți în siguranță indiferent de amploarea nemulțumirii celor guvernăți. Ceea ce s-a întîmplat. A doua mineriadă n-a fost decît consecința firească a unei guvernări bazată pe raționalitatea violenței responsabilitatea pentru cele întîmplate revenind în mod egal tuturor compartimentelor Puterii, eventual cu o mențiune specială pentru dl. Ion Iliescu a cărui carieră prezidențială a interferat meru cu aceea mai mult sau mai puțin sindicală a dlui Miron Cosma. Iar că acesta din urmă și-a ajutat și se dîntele în debarcarea unui tovarăș de drum incomod, nu este cea mai absurdă dintre interpretările posibile ale celei de a patra mineriade.

După cum era de așteptat, concluziile comisiei parlamentare sînt altele, importantă fiind atribuirea rolului de tap ispășitor dlui Miron Cosma, în subsidiar, dacă tot s-a ivit prilejul lovindu-se și în forțele politice de opoziție. Or, dată fiind adeziunea de care beneficiază liderul sindical din Valca Jiului, funcționalitatea reală a menționatei concluzii nu poate fi alta decît că ea pune la dispoziția Puterii posibilitatea ca la nevoie (iminența unei înfringeri electorale), să poată declanșa un nou val de violență. Și nu este singura rezervă „de siguranță”. Încă una mai este pregătită în Ardeal unde românii de talia dlui Funar întretin ncreu aprinsă flacăra „patriotismului”.

17 iunie 1992

Șerban Ionescu

Dumnezeiască este rufăria...

Spre deosebire de proză, care l-a fost privită cu interes încă de la început, poezia lui Călinescu a dat multor cititori impresia unei improvizații, a unui joc („și titanii au dreptul să se joace din când în când“ zice un recenzent în *Buna-vestire*), și apariția volumașului din 1937 prilejuiește doar patru sau cinci recenzii dintre care două numai în *Viața românească*, revistă al cărei redactor fusese cu puțin timp înainte și care îl cultiva în continuare (chiar în acel an, Ralea îi propunea din nou redacția revistei). Între acestea, cronică literară a lui D. I. Suchianu manifestă un entuziasm ieșit din comun pentru poezia lui Călinescu, care i-ar fi pricinuit criticului „o bucurie imensă“ pentru că îi aducea „ceea ce totdeauna dorisem: un poet care să nu se mărginească, la fel cu ceilalți, a visa și eventual a ne povesti pe urmă visul“; Călinescu „este acel Santos Dumond care a făcut cea dintâi plimbare efectivă în tara visului“, poeziile lui au „o originalitate enormă și un farmec unic“, „minunate găsiți verbale“ și, în concluzie, „este un mare și adevărat poet“. Mai la obiect și mai echilibrată este recenzia apărută în numărul următor sub semnătura P. (în care I. Bălu îl identifică pe Al. Philippide); autorul confirmă în volum „existența unui material poetic bogat“, unde „o inspirație ciudată, înclinată către rit și legendă, se revărsa în versuri puternic construite... fără rigiditate totuși și fără stricteți prozodice“, „o sensibilitate trecută prin sита culturii și o emotivitate cerebrală“ care duc, toate, la concluzia rezonabilă: „este o poezie de cunoaștere, adine intelectuală, lucidă și gândită, care aduce o interesantă diversitate în lirica noastră contemporană“ (în *Viața românească* nr. 8—9, 1937, p. 139—140). Al doilea volum de versuri antum, *Lauda lucrurilor*, apărut în 1963, beneficiază de o primă entuziasă care nu mai tolerează decât superlativul: „atitudinea civică, împede și bine marcată... anunțându-se solemn identificarea cu cauza masei, cu cauza socialismului... noua atitudine ideologică se manifestă în întreaga carte prin optimismul ce o inundă“ zice un critic bucuureștean, un altul clujean vorbește de „suflet puternic și generos al unui temperament arzător, de candoarea primordială ce

prezidează nașterea poeziilor călinesciene, candoare desăvârșită uneori ce învinge în cititor aproape orice rezistență sau obiecție...“, iar pe malul Bahluului se remarcă „atitudinile lirice caracteristice poeziei noi, realist-socialiste... funcția socială a poeziei“ și există impresia că „o pulbere de diamante... sclipește peste tot în *Lauda lucrurilor*“. Mai exersată, sau mai puțin strinsă în cleștele obligațiilor sociale, istoria literară nu va întârzi să pună în evidență structura compozită a unor texte și să ridice întrebări după ce poemele în cauză intră în patrimoniul său, adică după ce titanul va fi plecat în căutarea cetății Cambalu. În monografia sa din 1979, D. Micu vorbește astfel de finalul impropriu din *Profesorul de latină*, de „finalul lipit absolut arbitrar“ din *Lauda zăpezii* sau de vibrația din *La un portret*, care „e stricată în ultima strofă de o pseudoideologizare inutilă, inadecvată motivului liric și cu totul stingace“. Aceste discrepante, aceste rupeți de nivel, de idee, nu pot fi discutate fără o absolută independență de spirit și fără întregul material necesar înainte, adică fără o ediție în sensul adevărat al cuvintului, critică sau nu, dar alcătuită după rigorile filologice și istorico-literare.

Până când va mai putea să apară o ediție științifică a operelor lui G. Călinescu, Marcel Duță — care a colaborat la pregătirea uneia în Institutul purtind astăzi numele maeștrului — publică recent un volum în care reia întreaga lui producție lirică „după manuscrise“*. Ținând cont adică de sumarul celor două volume pregătite

de el (al volumului dactilografiat de autor prin 1950 și cel alcătuit zece ani mai târziu, „cu toate poeziile pe care le-ar fi vrut publicate, exclusiv cele 11 din prima plachetă“), Marcel Duță include în volumul de față cele patru secțiuni stabilite de autor (*Lauda materiei*, *Doina lui Orfeu*, *Statornicie* și *Gloria cîntării*) cărora le adaugă: o primă secțiune intitulată *Ars poetica* (incluzind *Cititorului*, *Condeii care arde* s.a.), o *Addendă* de paisprezece poezii, o secțiune *Din manuscrise* cu patru texte din care două parodii (după Tzara și Arghezi) și alta simetrică, *Din manuscrise*, cu șase texte, și alte patru într-o ultimă rubrică de *Traduceri-parafraze* (Catul, Petrarca, Ronsard, Baudelaire). Fiind publicate după manuscris, sau după prima apariție (în revistă sau volum), aceste texte sînt în măsură să dea cititorului imaginea fidelă a voinței autorului și nu aceea deformată, la care a fost silit, după împrejurări, de cenzorul circumstanței istorice și al editurii sau de propria sa complezență. Astfel se lămuresc și nedumeririle — adevărate sau simulate, pentru conturnarea aceleiași cenzuri — cărora le dădea glas cartea lui D. Micu. Întrucît ediția lui M. Duță este extrem de parcimonioasă cu comentariile istorico-literare, aceste elemente sînt doar în fugă amintite în *Argumentul* editorului și cititorul trebuie să le caute în chiar textele acum scoase la iveală pentru întâia oară în forma lor genuină. Strofa finală din *Profesorul de latină*, care în volumul din 1963 suna strident conformist („Astăzi dascălul teribil reieșindu-mi înainte / Mi se pare fără minte, / Azi și eu declam pe antici, dar minind cum pot mai bine / Mari tractoare și combine“), arată de fapt astfel: „Astăzi dascălul teribil reieșindu-mi înainte / Ride candid și cuminte. / Abia azi cînd viața doare înțeleg că

este bine / Să cresc turme și albine“, lăsînd cititorului impresia că sensul cugetării conlucive a fost întors cu o sută optzeci de grade, iar în *Lauda zăpezii* ingerința este de-a dreptul enormă și nu poate să nu implice cunoscutul spirit ludic, înclinarea către canular, a profesorului, care devenea mai acută în momente de contrarietate. Căci ultimul distih al poemei („Așa fără păcat este rufăria / Țesută la fabrică de frunțașă Maria“) suna în realitate „Așa dumnezeiască este rufăria / În care dorm Isus și Fecioara Maria“, cu toate conotațiile posibile în viziunea biblică, mistică sau morală.

Din nefericire (cel puțin pentru istoricul literar), zgircenia cu care sînt oferite detaliile de istorie literară sau textologică, impuse fără îndoială de costurile care sugrumă inițiative editoriale mai puțin norocoase decît aceea de față, împiedică punerea în lumină a întregului proces disimulat în spatele unei simple constatări: un text ia locul altuia. Pentru poeziile incluse în secțiunile *Addenda*, *Din periodice* și *Din manuscrise*, o foarte succintă explicație împreună cu minimele trimiteri bibliografice fac accesibile cititorului elementele esențiale ale acestei istorii interne: pentru *Oglinda* e preferat textul inedit, aflat în manuscris, celui apărut în 1963, care este publicat în *Addenda*, *Nocturna* din aceeași secțiune este prima formă (apărută în 1947) a poeziei *Paful din Lauda lucrurilor*, *Naufragiu* e forma inedită a poeziei din care va fi „extrasă“, și prelucrată varianta *Cosmonaut*, inclusă în volumul din 1963 s.c.l. Comparația este de tot interesul pentru că nu e vorba întotdeauna de modificări circumstanțiale, ci și de variații în tonalități diferite, cu chei diferite: *Nocturna* din 1947 apăsă mai mult asupra sugestiei materiale, a carnalității vegetale implicate în lucruri, dacă se poate spune așa, de unde și ciclicitatea ei, față de reformularea din 1963, care mută accentul pe reprezentările mentale, pe ludic, pe gratuit („O ladă a Pandorei / Umplută cu himere“). Din notele foarte eliptice grupate în „precizări istorico-literare“ nu înțeleg: preferința pentru varianta din 1963 este a autorului sau a editorului? Dar la *Oglindă I* și *Oglindă II*?

Este însă de sperat că imensul material documentar și bibliografic înveșit în notele la acest volum și la toată ediția Călinescu în general nu va fi pierdut și că acest prim volum, care prezintă un esanțion al meritorilor ei rezultate, va fi punctul de plecare al unei valorificări integrale — pentru opera lui Călinescu și pentru altele. Deocamdată, avem întâia oară la îndemînă textul necenzurat al versurilor lui Călinescu și judecata critică poate intra în scenă abia acum.

Mircea Anghelescu

* G. Călinescu, *Lauda lucrurilor, Poezii 1927—1965*, ediție integrală după manuscrise, text stabilit și argument de Marcel Duță, Ed. „Grai și suflet — Cultura națională“, București, 1992, 295 p.

povestea verbei

Modalizatori

Categoria modalizării cuprinde, în limbile naturale, mijloacele prin care se exprimă atitudinea vorbitorului față de propriul său enunț. Un tipic enunț modalizat e cel format dintr-o afirmație și un adverb care îi certifică acesteia, din punctul de vedere al vorbitorului, adevărul: „Desigur că e noapte“. Sistemele logice ale modalizării stabilesc tipuri clare: modalități aletice (necesar/posibil), epistemice (se știe/se crede), deontice (obligatoriu/permis), axiologice (bun/acceptabil), etc.: studiul unei limbi identifică, în marca varietate de forme prin care se exprimă modalizarea, câteva raporturi fundamentale corespunzătoare celor logice dar înregistrate în primul rînd numeroase ambiguități și interferențe. Analiza lor pragmatică surprinde diferențe de utilizare între forme aparent sinonime sau sinonime (cum ar fi *pe-semne, pasămite, cică, chipurile*) sau cuprinse în șiruri bazate pe gradăție. Cel mai interesant e să urmărești modalizarea nu într-o simplă propoziție izolată, ci în text. Textele comunicării curente, mai ales cele de tip persuasiv, desfășoară strategii deloc simple ale modalizării; chiar o statistică e rele-

vantă în acest domeniu, căci „ticurile“, preferințele pentru un tip sau altul de modalizare, pot întemeia o tipologie a textelor și a autorilor acestora.

Ar trebui observat că pînă și limbajul de lemn a utilizat — și chiar destul de intens — formulele de modalizare. Lungi, greoaie, cu suprapunerii inutile, acestea aveau (cel puțin în textele oficiale românești din ultimii ani) o structură-tip: cu modalizator deontic — *trebuie, poate* (acesta din urmă, în sensul „are voie“, „îi e permis“) și verb de declarație — în primul rînd *a spune*: „putem afirma cu îndreptățită mindrie că...“, „se poate spune că...“, „iată de ce putem spune că...“, „trebuie să spunem deschis că...“, „consider necesar să subliniez faptul că...“, etc. Asemenea formule alternau cu cele prin care se exprima, explicit, certitudinea („fără nici o îndoială“). Analiza sumară a acestor construcții nu poate fi decît superficială: termenii lor sînt polisemantici (*a putea*, de pildă, are cel puțin două sensuri principale modale — de posibilitate și de permisiune, și unul nonmodal — referitor la aptitudine, capacitate) și contextul mai larg e hotărîtor în a stabili valoarea reală a formulei. În exemplele citate, paradoxal, *a putea* e echivalent cu *a trebui*, neutralizarea diferenței dintre cele două verbe corespunzînd de fapt unui principiu general după care tot ce se poate spune (adică e permis), *trebuie*

spus (e obligatoriu). Obligatorietatea opiniilor impuse și certitudinea absolută sînt consecințe firești ale existenței instanței atotputernice și impersonale din totalitarismul comunist. Formulele citate exprimă însă și un adevăr pe care ar vrea să-l ascundă: că limbajul instituie o lume independentă de cea reală, o ficțiune obligatorie; de aici frecvența verbului *a spune* și a echivalentelor sale. Jocul valorilor modale se dovedeste, de la distanță, foarte interesant și ambiguu; obligația sau permisiunea sînt prezentate ca fiind acordate de real („putem spune pentru că așa e“), cînd de fapt sînt acordate de putere („putem spune pentru că asta ni se cere“); textul permite, oricînd, ambele lecturi, și în plus una cinică, în care *a putea* își actualizează sensul de pură posibilitate: „putem spune pentru că orice se poate spune; de ce nu?“ (Nu e nevoie să mai precizăm că asemenea lecturi „postmoderne“ nu au fost prevăzute de textele în discuție).

În textele actuale nesupuse altor constrîngerii decît cele ale stilului și intențiilor de comunicare, ale strategiilor persuasive, dominantele sînt semnificative. Am comparat cîteva editoriale din mai multe publicații recente: diferențele care apar între ele în utilizarea modalizatorilor sînt dintre cele mai frapante. Există, de pildă, un model al „necesității obiective“. În care certitudinea subiectivă a enunțului e prezentată constant ca o realitate incontestabilă și independentă de vorbitor („în mod sigur“, „e clar că...“). Formulele de certitudine alternează cu cele apreciative, la care subiectivitatea e și mai puternică în fond, dar tot atît de atenuată în formă („din păcate“, „din fericire“).

Un alt tip de text e cel dominat de modalizarea căreia i se recunoaște des-

chis caracterul subiectiv — prin explicită raportare la persoana vorbitorului: „eu cred că...“, „eu nu mă îndoiesc“, „mă tem că...“, „pe cuvînt că...“ etc. Există desigur și modele hibride, în care jocul constă tocmai în oscilația permanentă între confundarea și disocierea autorității personale („eu știu că“) cu aceea socială, obiectivă („se știe că“). O strategie de succes pare a fi și evitarea sistematică a modalizării. În fond, o propoziție nemodalizată poate fi mai convingătoare decît cea care acumulează mijloace de întărire — tocmai pentru că prima nici nu evocă posibilitatea de a fi contestată sau pusă la îndoială. Textul care evită modalizarea încearcă de fapt să creeze o puternică impresie de real.

Exemplele de mai sus au avut în vedere doar termenul tare al acestui tip de modalizare: certitudinea. Tehnica de convingere poate însă uza chiar de mărturisirea îndoielii ca de o garanție a onestității vorbitorului. Există texte în care predomină formele incertitudinii și rezervei („presupun că...“, „probabil“, „se pare“, „e posibil“, „nu sînt convins“) și în care modelul propus este cel al dubiului intelectual al moderației: uneori — simplă strategie, folosită pentru a scoate în relief puținele afirmații prezentate ca sigure. Nu e rar nici abuzul de dubitative, ezitînd între ticul unei simple precauții formale — și teama de claritate și de fermitatea expresiei.

Desfășurată în text, modalizarea alcătuiește (alături de alte mijloace, în primul rînd de conectori), un schelet un mecanism al discursului rațional, argumentat, coerent. Pe care unii din cei ce i-au surprins sau i-au deprins tehnica îl pot umple cu cele mai puțin raționale și argumentate aserțiuni.

Rodica Zafiu

Romanul cu geometrie variabilă

Ioan Petru Culianu, HESPERUS, Editura Univers, București, 1992

ă sasinat în împrejurări care au rămas pînă astăzi neelucidate și la o vîrstă la care, de regulă, marile energii creatoare abia încep să iasă din faza de proiect, Ioan Petru Culianu poate fi considerat totuși un adevărat savant, cu o operă impresionantă atît prin dimensiune cît și prin semnificația ei. A apucat să publice aproximativ 15 volume în cîteva din limbile de mare circulație mondială, s-a impus, pe urmele maestrului său Mircea Eliade, la Catedra de Istorie a religiilor de la „Divinity School“ din Chicago și tot ca Eliade a reușit să îmbine vocația literară cu cea științifică, într-o încercare aproape supraomenească de a cuprinde **totalitatea** existenței, după un proiect inaugurat de antichitate și reinviat apoi de marii renașteriști.

Dintre cărțile sale, cea dintîi care apare și în România se întimplă să fie romanul științifico-fantastic **Hesperus**, prefațat de Mircea Eliade în 1982 și publicat pentru prima dată într-o versiune italienească la Milano, în 1990.

Punctul de plecare al cărții lui Ioan Petru Culianu îl reprezintă catastrofa nucleară din anul 2384, care va distruge aproape întreaga civilizație a planetei noastre. Vor supraviețui doar **hiperboreenii**, retrași într-un gigantic adăpost subteran, și **hesperienii**, adică locuitorii coloniei Hesperus—2, din inima continentului sud-american : „Hesperus—2, singura porțiune din Terra locuită de oameni [...] este izolată de natura sălbatică dimprejur prin intermediul unui zid electromagnetic invizibil. Orice obiect, de orice natură, care se apropie de zid la o distanță de mai puțin de 100 metri, este avertizat de primejdie printr-o descărcare de scînteie verzi uriașe, acompaniată de un zgomot de tunet [...]”. Dacă obiectul înaintea pînă la o distanță de 10 metri, este dezintegrat de o scînteie de același fel. Același lucru este valabil și pentru obiecte provenind dinlăuntru suprafeței circumscrise, cu deosebirea că acestea nu sînt niciodată dezintegrate, ci respinse de suflul unei puternice descărcări de culoare roșie“.

Hiperboreenii sînt oameni în înțelesul vechi al cuvîntului, hesperienii în schimb au realizat „visul profeților libertății fără efort“, reușind să scape de emoții, prin extirparea „centrului

inimii“ și să trăiască peste 6—7000 de ani prin regenerarea anuală a celulelor corpului. Hiperboreenii ar vrea să iasă la suprafața planetei (care după circa 6000 de ani de la catastrofa din 2384 a devenit din nou locuibilă), dar se tem de ostilitatea hesperienilor și mai ales de liderul acestora, Dennis Horton, marele Artist al Transformării, un fel de Budda-yogin explicat cînd „mistic“, cînd „științific“ : „În principiu este vorba de utilizarea completă a posibilităților latente ale creierului uman, ceea ce îngăduie anularea tuturor ficțiunilor cu care sîntem obișnuți : spațiul, timpul, cauzalitatea naturală, compoziția fizico-chimică a universului, structura atomului etc., etc. Toate acestea sînt pure modele euristice care explodează de îndată ce sînt puse față în față cu o forță capabilă să transforme în acțiune ideea relativității și a simultaneității lumilor. Într-un mod și mai concret, s-ar putea spune că Horton e capabil să minuiască visele în așa fel încît poate crea, după plac, orice fel de lume, fără a se supune vreunei constrîngerii logice“.

La rîndul lor, liderii hesperienilor bănuiesc că și hiperboreenii ar dispune de serviciile unui Mutant, comparabil cu Horton prin disponibilitățile sale mentale. De aceea, între cele două lumi va începe o activitate febrilă de infiltrare cu spioni și cu agenți de securitate cu nume extrem de evocatoare (Mc Kellog, Vassiliev, Lester Holiatov etc.), în ideea unei anihilări reciproce.

N-ar fi deloc exclus ca în momentul în care și-a compus cartea, Ioan Petru Culianu să fi vrut să recicleze, printr-o combinație aproape cibernetică de „metisaj“, cele mai importante coduri din sistemul literaturii științifico-fantastice și de aventuri.

Din această perspectivă, în **Hesperus** putem identifica de la început „urmele unui roman de anticipație tehnico-științifică, plin de toate acele invenții și gadgeturi cu care imaginația noastră populează realitatea cotidiană a secolelor care vor urma. Coloniștii din Hesperus—2, utilizează propulsoare „ferăstraie moleculare“ pentru prepararea alimentelor sau dezintegratoare electromagnetice, iar locuințele lor sînt realizate din substanțe stranii, obținute prin acțiunea unor tehnologii de vis : „Pornind de la două tipuri principale de material de construcție, [hesperienii

au știut că creeze o uimitoare varietate de locuințe. Cu ajutorul ferăstraielelor moleculare, ei au transformat respirația nocturnă a plantelor într-un fel de spumă. Fișile suprapuse, tratate cu pigmenți extrași din aer, care le asigurau culori diverse și discrete, au format, după solidificare, mari locuințe expuse luminii, transparente dinlăuntru și perfect opace pentru privitorul dinafară“.

Avem apoi un sistem de relații proprii pentru romanul S.F. post-atomic, în care civilizația se conservă pe principiul rezervațiilor închise, cu relativ puțini supraviețuitori, iar lumea exteroară se întoarce la aparența celor mai vechi ere geologice. Așadar, în colonia din Hesperus vom înfîlîi copaci de peste 200 de metri, în timp ce prin atmosfera planetei va zbura uriașa pasăre Gavin sau Elethalul, care se va hrăni cu fructele roșii ale arborelui Kanaph.

Contrautopia este și ea reprezentată în **Hesperus** printr-un număr de exigențe tipice acestei specii : controlul riguros al tuturor activităților (inclusiv al celor reproducătoare), extirparea sentimentelor sau indexarea tuturor cuvintelor legate de afect (spaimă, rușine, ris etc.).

S.F.-ul de tip **space opera**, își semnalează prezența prin tema războiului dintre două lumi aflate, la care Ioan Petru Culianu va mai adăuga însă și cîteva din ingredientele romanelor de spionaj, cu agenți secreți ingenioși, dar lipsiți de scrupule, strecurați în inima taberei adverse.

Există în **Hesperus** și o suficient de consistentă partitură umoristică, realizată după tipicul romanelor de călătorii aventuroase, cu savanți-exploratori care se pun în cele mai comice și neașteptate situații, prin naivitatea lor funciară, de oameni cu capul în nori. E cazul profesorului Jacques Guillaume, care cunoaște peste 600 de limbi sau de dialecte arhaice și care a fost trimis de hiperboreenii să-l descopere pe misteriosul Mutant, printre sălbatecii supraviețuitori ai planetei.

Însă lucrul cel mai interesant care se petrece în **Hesperus** este faptul că

schimbîndu-și de mai multe ori înfățișarea, travestindu-se sau metamorfozîndu-se permanent, romanul își adaugă încetul cu încetul o dimensiune vanvogetiană, în care esențial se dovedește a fi potențialul speculativ. Din acest punct de vedere, romanul lui Ioan Petru Culianu pare să reproducă și naratologic traseul unei adevărate inițieri, căci la capătul tuturor metamorfozelor din **Hesperus** se află lumea libertății absolute, cînd oamenii ajung să trăiască în propriul lor vis : „Bărbatul care îl înlocuise pe Keph Solins porni încet spre trunchiul unui arbore, iar în momentul în care piciorul lui îl atinse, în loc de ciocnire urmă o pătrundere lină în masa compactă a lemnului. Intrat pe jumătate în trunchiul uriaș, o invită să-l urmeze. / — Nu-ți fie teamă. Vei ajunge într-un spațiu familiar. / Femeia îl urmă înlăuntru lemnului, care nu opuse nici o rezistență. Pătrunse într-o gelatină de culoare cenușie, în care nu deslușea nimic. Se agăță de mina bărbatului, care o călăuzi către o peluză întinsă, proaspăt cosită, înconjurată de un parc sălbatic“.

Pe traseul acesta, care ne amintește de virtețul lumilor paralele din S.F.-ul speculativ, cel din urmă pas pare să fie operațiunea de „fisiune“ mistică, prin care din trupul fizic al pămîntenilor se va desprinde trupul lor astral : „Își vîrî miinile, încet, sub coastele lui. De data aceasta nu se simți nici o durere, deși vedea dispărînd degetele în carne. Apoi brațele ei se depărtară deodată, trăgînd de cosul pieptului să-l rupă. Oasele și măruntaiele lui slăteau să se despică, pîrîiau din ce în ce mai tare, pînă ce o deschizătură largă în piept îi eliberă singele în șuvoaie. Nu mai vedea miinile stăpînei, dar le simțea încă presiunea, sub care întreaga sa ființă se rupse în două. Fu o explozie totală, din rătăcirea căreia se regăsi cu greu, dar, în mod straniu, complet dublat. Două conștiințe deliberau la oarecare distanță una de alta, auzindu-se și percepuindu-se distinct. / Stăpîna ieși, lăsînd ușa larg deschisă. Una din ființele care se născuseră din rupea în două a lui Keph o urmă. Găsînd cale liberă, alergă în salturi pînă afară și se ascunse în iarbă. (...) Forma ei de existență era cu totul diferită de a lui însuși. La început, energia desprinsă fusese egală cu cea rămasă, dar acum, în timp ce el rămînea același, constant și liber, viața acelei creaturi elementare se micșora tot mai mult, conștiința ei se întuneca. Atunci cînd murmurul ei deveni imperceptibil, Keph rămase din nou unic, deși profund schimbat față de omul plin de rani care intrase noaptea în casa stăpînei“. Nu incape nici o îndoială, partea cea mai profundă și mai artistică din **Hesperus** e de căutat la acest nivel al romanului, plin de viziuni ametoitoare, de freamăt inițiat și de mister.

Cu o intrigă căreia puterea de concentrare a cititorului obișnuit nu-i poate face față și fără să aibă claritatea stilistică a unui text bine șlefuit, romanul **Hesperus** rămîne însă un excelent exemplu de narațiune cu ofertă multiplă.

Florin Manolescu

De-amorul artei (I)

«A SCRIE. Amăgiri, zbateri și potențieri pe care le aduce dorința de „a exprima“ sentimentul iubirii într-o „creație“ (indeosebi scrisă).»

Roland Barthes Fragment dintr-un discurs îndrăgostit

INSUFICIENȚA POEMULUI

Poemul visează să fie scrisoare. Vrea să aibă un singur destinatar.

Poemul aproape că nu mai suportă să aibă cititori. El își dorește prieteni.

Visul poemului este de-a fi o discuție la crîșmă, la un pahar de vin, cu amicii.

Visul poemului este de-a fi o prelungită privire în ochii femeii. (Nu-mai iubita se poate privi și-n ochi și-n gol în același timp.)

Poemul aproape că nu mai suportă să însemne proasta veșnicie a textului care noaptea se țese și ziua se strică. Poemul visează să fie „cămașă fără

cusătură, de sus țesută în întregime“ (Ioan 19, 23).

Iubita nu este lumea în general ; iubita este o persoană. Dar, în același timp, dragostea pentru ea este o întrupare a dragostei pentru Lume. (În poem lumea de-aici și lumea de dincolo sînt una și aceeași.)

Visul poemului este de-a fi alcătuit numai din cuvîntul **te-iubesc**. Cuvîntul **te-iubesc** este tăcere. (Roland Barthes spune că acest cuvînt „nu e supus nici unei constrîngerii sociale“, „nu are nuanțe“, „suprimă explicațiile, construcțiile, gradele“, „nu este metaforă a ceva“, „nu transmite vreun sens“, „nu poate fi folosit“.) S-ar putea ca **te-iubesc** să fie chiar acel Cuvînt-Unic din care, după Origen, este formată întreaga „limbă“ edenică.

Orice poem visează să fie de dragoste.

De fapt, poemul este doar un exercițiu preliminar, o „sedință de antrenament“. El visează performanța neîncetatei mărturisiri — rugăciuni — psalmodieri — bucurii.

IUBIREA NU ESTE NICI BĂRBAT, NICI FEMEIE

Inima, atunci cînd se cuprinde înăuntrul ei de rugăciune, atunci cînd este umplută cu sfințenia liturghiei, este chiar Fecioara Maria în rugăciune : „Iată roaba Domnului, Fie mie după cuvîntul Tău !“ (Luca 1,38).

Iubirea-in-rugăciune este înțeles. Poemul, visînd să fie inimă, nu este nici bărbat, nici femeie. Orice poem tinjește să fie inger păzitor, adică un „inger al castității“.

Poemul-inimă visează să fie gravid de pruncul Iisus, să-l renască la nesfîrșit Logosul.

„Povestea“ poemului nu e cu Binele și cu Răul : poemul e fără conflict : „povestea“ poemului e cu ingeri.

Poemul visează să nu fie un act de

posesiune. (Vorbele se pot rosti cu adevărită **putere** numai dacă le rostește Dumnezeu — Matei 7,29. De obicei, vorbele se spun numai în schimbul a ceva ; ca și banii, sînt neputincioase, așteaptă un răspuns, o răs-plată). Iubirea nu se face, nu vrea să aibă și nici nu este avută. Iubirea nu există prin posesiune. (Față de tatăl lumesc care are un fiu și față de fiul lumesc care are un tată, în Evanghelia Fiul este în Tatăl și Tatăl este în Fiul.). În iubire nu mai ești eu.

Fecioara Maria este pre-figurarea arhetipală a Sfirșitului Lumii. Primul om îndumnezeit. Orice poem visează să să „re-virgineze“ lumea. Orice poem este visul la Lumea-Fecioară. Continuă Apocalipsă.

În ebraică, „Duh“ are două genuri. El este și feminin. În **Evanghelia evreilor** Iisus spune : „mama mea, Sfințitul Duh“. Iar Dostoievski observă că „Sfințitul Duh este o manifestare a Frumuseții.“ Orice poem este un vas care așteaptă Duhul.

Poetul grădinaște icoana Lumii-Fecioară, icoană înminunată, locuită de soare. Icoana Fecioarei ce ține la piept copilul Iisus. Copilul — preot — Pantocrator.

(Aceste vorbe „ale mele“ — cele de mai sus — sînt adresate, bine-înțeles, oricărui cititor ; dar au ajuns la mine de la textele lui Gheorghe Iova și sint spuse mai ales lui.)

Cristian Popescu

radu sergiu ruba

Arborele magnetic

Odată smulse toate cuiile vine ea, în micile cratere singurătatea... improvizând... Să vezi și să nu crezi! Tot trupul face cultură citește cu ochii cu degetele de la mîini, de la picioare tălpile noaptea pe gheață calcă din literă-n literă: Alpha Centauri... Epsilon Eridanni și așa mai departe pină la Omega. Lecturi! Căci treizeci de ani în geometria euclidiană

a stat și a așteptat măsurînd în neștire lungimi de paturi lipind din diferențe protocolul femeii ideale.

A scris. Nu le-a trimis. Lăsînd cutiile poștale să se-nmulțescă în toate direcțiile. A dormit cu fruntea pe o imagine: un idolatru! Cum ce să aștepte? Ca tot omul dar pierzîndu-și pină la urmă credința în minune.

A stat și a privit. Știa că se scufundă. O civilizație, acolo minoică...

Dar revărsîndu-se uneori în strădă scăpat de sub psihanaliză balcoane, turle și ganguri fluturîndu-i pe urme..

O rușine continentală! Ce spaimă pe sosiile sale! Se-mprăstiau luau chipul prietenilor apropiați apoi din ce în ce mai depărtați. În timp ce singele ca riu înconjură de trei ori infernul vîind la orice reținare a circuitului s-abată cumva privirile femeilor. Ce dans nupțial! — cădea și gîndul peste nu mai știu care păsăroi singuratic...

Unde nu vine un Monte Cristo să răzbune toate tufele acestei lumi!...

Cînd biblioteca odihnește dispusă totuși într-o ordine a culorilor de la coperti să citească tot trupul și s-ajungă în cele din urmă

într-un fel de amurg sub orizont cu prețul ochilor părăsindu-și spirala cromozomială să i se piardă urma sub altă-nfățișare.

Singur în șifonier

Nu-i fac curte de teama să nu strîc o prietenie cu toate că pîndesc un moment favorabil

pe fondul plictiselilor sale și de aceea mingii cu grijă toate cele treizeci și șapte de pisici ale prefacerii ei în ființă umană dar mai ales o stlmez venită cum este direct din neolitic să-și încerce buzele asupra mea abia aștept.

Cu ea îmi umplu viața ca să nu fiu nevoit să înțeleg ce se întîmplă. Mie îmi place spațiul verde din fața blocului

de unde alung copiii miești ca nu cumva să se sărute eu ador să păzesc intrările-n aleea noastră

pe amîndouă deodată interzicînd sorcovele confiscîndu-le celor dintr-a VII-a steaua

eu caut mereu pentru mine în viață exemple de viață superioare.

Cu ea îmi motivez absențele. Directorul săpăturilor o cunoaște. Frumusețea ei nu o dată a pus în ordine tot șantierul. Cu toții mă felicită căci sînt într-adevăr iubitul ei... Ce bine-ar fi totuși s-avem un copil!... Cu el mi-aș motiva neatenția dreptul de-a nu-mi bate capul că tot n-aș pricepe doar mă-nțelegeți e băiețelul la mijloc

educația lui viitorul. Mie îmi plac mai departe treptele de la intrare

cum tot vor ele să ducă undeva și ne scot astfel din bloc eu îl simpatizez chiar și pe ciinele premiat de la cinci care nu știe să latre decît la sonerie alcea noastră în general e plină de turisme parcate și ca particular sînt mindru de asta-n tot timpul meu liber.

Cum să am eu copil cu prietena mea? Cînd adică?! E numai așa... un fel de a trage cu urechea pe la ce se mai spune e... ce mai! E o prostie. De fapt eu rămîn același cu obiceiuri fixe

lăudîndu-mă cel mult că timpîții mei sînt mai deștepți ca timpîții colegului de psihologie iar acolo la școală fac figură de medie între amicul Ispas și amicul Enache nimic mai mult. Blocurile din aleea noastră au jucării ce-l drept nevăzute stau față în față să ne uităm unii în casele altora

coordonîndu-ne astfel lingurițele în ceai Cînd lingurița mea e pe direcția acelor de ceasornic cea a prietenei mele se rotește în sens invers. Cu prietenia ei umplu toate razele cercului.

Salvez aparențe. Nimic nu înțeleg din tot ce fac. Ea mă ajută să uit că pe etajera din baie

chelește zilnic perița de dinți mă-ndeamnă să golesc această catedră de persoana mea visătoare și să devin credibil în fața deștepților mei și la intrările-n aleea cu atenția trează întotdeauna căci dinozaurul a dispărut dar șobolanii persistă.

O nimica toată

Am înființat printre copiii de la bloc o mică organizație de apărare spațiului verde

și prin aceasta morala. E mai bine astfel căci ei țipă teribil la presimțirea oricărui pericol deci nu-i picior de cetățean nici de arici

să calce-ntr-un gard și perete ba chiar am pe unul care-n trompeta de hirtie

vestește intruna sfîrșitul lumii e-asa l a învățat bunică sa penticostala.

Plantele în frunte cu un pom își vîd de primăvară și de toamnă iar eu morala e așa că bunăoară o fetiță își critică întotdeauna mama cînd aceasta urcă scările indiferentă.

Sînt duși ca exemplu și pe la alte blocuri.

Trompetistul susține pe acolo că ar vrea să se facă tanchist știu că nu dintr-o chemare anume ci în memoria unui bunice birjar. Eu — spune și fetița — vreau în viață să mă fac eu funcționar.

Mă iubesc s-ar crede ea pe-un tată. Nicidecum. Poate ea pe un taximetrist de lux știindu-le pe toate sosit cum e direct din circulație și dîndu-le pe mîni o joacă ușoară cu jucării ce-l drept nevăzute dar care funcționează... funcționează... funcționează.

despre...

Marginile tăiate

Horia Bădescu e un poet la care elementul artizanal a precumpănit întotdeauna asupra celorlalte. Indiferent de tentațiile vizionare sau de reacțiile atitudinale, poemul său se lăfăia în calofilie, întorcînd totul în pretiozitate și rafinament. Ce-i drept, nici atitudinile nu erau din cele mai brutale și nici tentațiile din cele mai imperative, ambele surdinate într-un proiect muzical al confesiunii. Poetul a găsit o linie de mijloc, domestică și confortabilă, în care frustrările se pierdeau în nostalgii iar nostalgiiile în reverii. Există întotdeauna o limită cuminte în durere și una rezonabilă în fervoare. Un duh caligrafic tăia excesele, programat mai degrabă de-o himeră estetistă decît de vreo exigență existențială. Discursul său năzuia mai curînd la delicatețe decît la acuitate și mai înții la ingeniozitate decît la depozitia de conștiință. Tristeți senine și suferințe voluptuoase defilau pe un ecran grațios al limbajului, întrelăiate de reverii acrișoare și de meditații cu performanță metrică. Confesiunea se aburea, străbătînd un filtru eufemizant și derivînd în grațiozități. Ușoare pale cosmaresti mai crispuu din cînd în cînd cite-un vers sau cite-o imagine, dar rareori un poem întreg îndrăzne să iasă din muzicalitate și vrajă pentru a se angaja în de-

presivitate și a se lavi tranșant de atrocitatea existențială. Utopia calofilă, transformată în religie a poemului, desținea liniile durerii sau ale anxietății într-o lirică mai incîntată de propria-i subtilitate decît îngrijorată de propria-i greutate. Nostalgii și exultanțe se uneau într-un limb amoral al poeziei, sedusă parcă iremendibil de savanteria sensibilității și de bravura livrescă. Horia Bădescu nu numai că nu părea în stare să se mai schimbe, dar nici nu părea să dorească așa ceva. Panta elegiacă pe care mergea avea o înclinație lină, ceea ce dădea suferinței un simț ceremonial. Era greu de presupus că această cumintenie ce-si pusese o țintă fascinatorie a limbajului era, de fapt, rodul unei tunsori sistematice. Iată învîșă că defuncta cenzură scoate acum la iveală un alt Horia Bădescu. **Furcile caudine** (Ed. Eminescu, 1991) sînt chiar lirica sa depozițională. Stocate de la debut și pină în decembrie '89 — și tot mai vertiginos după '71 — piesele volumului „nu schimbă — zice Cornel Moraru în *Vatra* (4/92) — esențial imaginea poetului”, dar ele fac trecerea la „vehemența satiricului și grotescului, pe un fond acut de tragism”. Atît și încă ar fi destul pentru a tulbura imaginea unui poet eminent melancolic și suav ori exultant și rafinat. Notele noi nu intră în orizontul de așteptare al evoluției sale, chiar dacă, procedural, poemele nu diferă de genele lor mai fericite.

Două sînt, în principal, marginile tăiate ale acestei poezii: accentele de-

presive în care a alunecat tot mai des elegia existențială și coarda morală. Cele două sînt, firește, întretesute, dar adesea una din ele domină poemul. Coarda morală produce poeme latine, satire născute din indignare și inversurare. Verbul se asprește brusc și cadrul sonetului începe să spumege, întetînd imprecația pină la viziunea atroce a jegului moral: „Încep s-aud troznînd împărăția: / bicisnici, hoți, lichele, trădători: / rămîne bilciul agătat de sfori / și în urechea lumii vorbăria. / Și șobolanii care să socoată / cît loc uscat sub punte a rămas / și liota de nespălată gloată / infulecînd flămînd la parastas / și descheații prea setosi să urle / tot ce-au tăcut cu pantalonii uzi / și toți dogmaticii rămași lehuzi / cu sfînterele înghetate-n surle: / și noi rămînem Sancho mai departe / un biet nebun, un înțelept și-o carte”. În acest climat de scribă morală poetul păstrează o vreme iluzia salvatoare a poeziei, opunînd-o detracării. Poemul ca refugiu se dovedește însă curînd o etică fragilă și inconsistentă și Horia Bădescu ajunge repede să-i simtă condiția alienată. Ultima iluzie stînsă e chiar iluzia mintuitoare a poemului. Orizontul existențial devine atunci de o deceptivitate compactă și poetul atinge un sunet bacovian al disperării: „Ceață și ploaie, ploaie și cea-

ță... / Unde-i în urmă, ce e în față? / Viața e moartă, moartea-i în viață / Ceață și ploaie, ploaie și ceață...” Acest sunet ajunge dominant atît în construcția fină a „ronsetelor”, cît și în piesele degrevate de idealul și rigooarea formei fixe. El e adesea calchiat, servit de o memorie insistentă și imediată a cosmarului bacovian, așumat ca o paradigmă. Dar nu mai puțin el e nutrit de propria experiență a atrocității. Poemele și-au pierdut sensul fascinatoriu și ele nu mai leagă realitatea în incantații meticuloase. Ochiul agresat de grotesc răspunde printr-o sintaxă a notației brute în care norma eufemizării a fost substituită de cea a acuității. Realitatea nu mai incîntă în poemele lui Horia Bădescu, ea dezgustă și oripilează. Întors cu fața la real, poetul e socat de mizerabilitatea lumii. El nu mai e tentat acum s-o rafineze, ci doar s-o fotografieze: „Sordid, / pe treptele cerului / lîngă gară: / plin de păduchi / și de prostituate nedecorate, / plin de speranțe și de vagabonzi, / cu grinzile trosnînd / de atîtea imbrățișări vinovate, / plin de rîia timpului / și de benedictia socială, / cuib de oameni săraci / coșcovit de uitare / și de grija zilei de mîine, / scîrbit de numele lui / ca de o tîrzie autorizație / nupțială” (*Hotel Pax*). În **Furcile caudine** notația consemnează progresia sordidului, confesiunea transpune cosmarul interior al conștiinței în meditația se angajează într-o viziune a detracării. Liniile lirismului se adună într-un mînunchi angoasant și se comprimă într-o noapte infernală. Din această noapte Horia Bădescu iese prin invocarea din **Addenda**, datată chiar 25 decembrie 1989.

Însiruite așa, pe ața cenzurii, poemele dovedesc o deosebită coerență de atitudine, în ciuda diversității lor formale și a distanței în timp. Fără îndoială că, împrăstiate la locul lor, ele n-ar fi avut decît forța minimă de a nuanța, pe ici — pe colo, un lirism altfel tonic și solar. Principiul sertarului e cel care le dă coerența.

Al. Cistelecan

POEZIE ȘI RUGĂCIUNE (II)

— despre funcția soteriologică a artei —

De la hotarul morții aduci o mărturie despre viața ta

Încet se ivește o întrebare tulburătoare pentru cel care se ocupă nu numai cu arta de a scrie (**ars scribendi**), dar și cu aceea de a muri (**ars moriendi**) întru Hristos, Dumnezeu nostru: este scrisul un act de iubire și de smerenie față de Dumnezeu sau, tot ca imitație a actului demiurgic, o răzvrătire trufașă, o tragică izbucnire a orgoliului nemăsurat, după care această lume este considerată imperfectă, și deci fie că trebuie corectată, fie imaginată din nou? „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte“, iată un enunț care exprimă un adevăr esențial al religiei, al cuplului om — Dumnezeu: a sta bine în fața celui Atotputernic înseamnă a sta cu frică și smerenie, în conformitate cu ordinea filial-paternală, în care noi sintem, ca fiii ai Domnului, creaturile Sale, iar El va fi mereu și de-a pururi, Creatorul. Credinciosul, ca și poetul (prin poet înțeleg artistul în general) este o ființă în căutarea lui Dumnezeu, a Absolutului, și, născut fie cu un gol, fie cu un prea plin al inimii, el rămâne un sfîșiat între cer și pământ, între inger și demon, încercînd, dacă a avut norocul sau neșansa să călătorească la Delphi, cu gîndul, cu vorba sau cu fapta, să dea curs poruncii oraculare: „Gnothi seauton! Cunoaște-te pe tine însuși în ceea ce ai esențial, nepieritor, care este de esență divină, pînă cînd vei ajunge la adevărurile cele mai simple enunțate în principiile ontologice care stau la baza lumii, enunțuri axiomatice, paradigmatiche, adevăruri exprimate la modul tautologic specific cunoașterii paradisiace, în felul în care Dumnezeu i se dezvăluie lui Avraam: „Eu sînt cel ce sînt“, adevăruri și enunțuri pe care le au în comun și religia și arta, cele două forme ale cunoașterii, care se întemeiază în mod expres pe revelație, pe iluminarea în **orizontul noietic**, al locului de unde începe speculația, în **orizontul metafizic**, și în cel estetic, pentru care imaginarul, recrearea lumii nu se pot realiza decît pornind de la o experiență senzuală practică asupra ei. Dar ambele căi de acces către Ființa absolută, fie că pe aceasta o numim Dumnezeu din punctul de vedere al religiei, fie că Frumusețe — deci aici au intervenit, în conceptul ca atare în devenirea sa istorică, metamorfoze spectaculoase, nu o dată idealul artistic, al frumosului clasic, fiind înlocuit cu uritul, răul și absurdul —, din punctul de vedere al artei, am văzut că apar brusc în conștiința noastră, ca un incendiu sau un cutremur în urma căruia vâlul amăgitor care acoperă obrazul schimbător al lumii se rupe și un nou echilibru se instalează, o altă ordine a universului se instaurează ca adevărată și externă: de aici înainte clipa siderală în care eu și tu devenim conștient de existența conștiinței universale ca un element, sau poate componentă, sau pur și simplu o proiecție de o clipă — a **clipei siderale** — a acestei conștiințe universale, devine începutul lungului drum al cunoașterii, deci al autocunoașterii, lui Dumnezeu prin picătura de eternitate pe care acesta ne-a dăruit-o din prea mare mila sa. Căci spre deosebire de Iehova, predecesorul său iudaic din Vechiul Testament al cărui succesori de drept este, pe Dumnezeu creștin nu-l definește în primul rînd puterea, forța lui punitivă în cazul încălcării legilor și poruncilor, nu setea de sînge și răzbunare care-și au izvorul într-o ciudată gelozie pe devotamentul trădat al credincioșilor, ci o nesfîșită generozitate și iubire care merg pînă la sacrificiu: sacrificarea propriului său fiu, Iisus Hristos, și jertfă, și răscumpărare, în același timp, și sub același aspect, pentru a aminti una dintre problemele capitale ale teologiei, tratată și într-o carte a Părintelui Galeriu. Sincretismul noțiunii Dumnezeului ebraic cu alte forme de proiectare a zeităților și divinităților antice este subliniat de Hegel prin apropierea sensului, rolului justițiar al lui Iehova cu cele ale zeiței Nemesis. Dar voi spune că Dumnezeu creștin care-i succede și care va deveni punctul de convergență al celei mai răspîndite și puternice religii mondiale, tocmai fiindcă are la bază iubirea față de aproapele în toate ipostazele sale, deci o generozitate infinită care izvorăște din toate manifestările

sale cerești și pămîntești, **imitatio Christi** nu mai rămîne la nivelul unei practici de cult, ci un ideal soteriologic vizînd revenirea picăturii de eternitate la eternitatea-mamă din care s-a desprins, a conștiinței umane la conștiința divină, topirea omului cu Dumnezeu. Tată al cărui fiu este. **A fi înseamnă a fi crucificat (Esse est crucifigari — Jaspers)**, înseamnă nu numai să atîngi ultima treaptă a păcatului, moartea, dar și să te salvezi, să te mîntuiești, prin această jertfă.

„De la hotarul morții / aduci o mărturie despre viața ta — Cu moartea pre moarte călcînd, asadar același lucru cu „cine moare pentru mine, se naște pentru mine“. Moartea nu înseamnă stingere și dispariție fără urmă într-o irealitate informă și deci inconstientă, în afara bunătății și milostivirii conștiinței divine care prin ea însăși trebuie să fie infinită în spațiu și veșnică în timp, dar în concepția noastră creștină moartea ca experiență limită a cunoașterii absolute înseamnă **Viață, Înviere, Religia** în accepția noastră creștină îl conține pe Dumnezeu ca pe adevărul său revelat, iar Arta care este demnă de acest nume, în clipele sale de glorie, este tot epifanie și urmărește aceeași cale de acces către ideea absolută, cum ar spune bătrînul Hegel, la care trebuie să revenim me-

reu, atît pentru seriozitatea și puterea de analiză, comparabile la numai cu cele ale lui Aristotel, dar mai ales pentru ceea ce-l face contemporanul și fratele nostru, un bărbat pe cit de vrednic în a ieși cu fața curată, luminoasă, din cele mai obscure și primejdioase capcane ale spiritului filosofic, pe atît de credincios și cu frica lui Dumnezeu prin abandonul final în brațele Domnului al oricărui proiect metafizic al omului, al rațiunii sale de a fi, al cunoașterii de sine a omului prin Dumnezeu. Religia și arta, în aceeași concepție, sînt nu numai două căi de acces către cunoașterea absolută, ci și două forme de a ne reprezenta scopul acestei cunoașteri absolute: discursul religios al pietății, credinței și rugăciunii și încercarea de recreare a lumii în conformitate cu gestul demiurgic inițial sînt legate prin același reflex profund specific naturii antropologice — imperativul absolut al lui **imitatio dei**.

Formele sau treptele acestei cunoașteri, ale sacralizării lumii profane prin coborîrea logosului în istorie, a veșniciei în existența temporală, sînt aceleași, fenomenologia spiritului ca desfășurare artistică și religioasă avînd ca punct de plecare și factor declanșator iluminarea epifania, revelația, fie că ea aparține lui Saul din Tars, pe drumul Damascului, fie, **mutatis mutandis**, lui Marcel Proust, pentru care faimoasa bucătică de prăjitură, madeleina, este începutul lungii sale călătorii în memoria voluntară și mai ales involuntară, în căutarea timpului pierdut. Mesajul divin este receptat prin cuvîntul biblic, prin imaginea lui intrupată în icoanele adăpostite de biserică, acest trup mistic al Domnului, de însuși simbolul acestui trup al lui Iisus Hristos, concretizat în sînta împărtășanie. Intuiția și reprezentarea formală, iconică a artei și religiei, ca epifanii ale spiritului absolut sau ale lui Dumnezeu, se pot realiza însă numai prin cre-

dință și totală dăruire, fie că scopul acesta este urmărit și atins ca imagine a frumuseții și binelui, fie ca alternativă a răului prin decăderea omului din raiul său metafizic originar în dezordine, în haosul lucrurilor lipsite de spirit, de conștiința apartenenței la legea universală, la punctul unic de emergență pe care orice credincios și orice artist demn de acest nume le-a putut recunoaște în contemplarea adevărului că: „imaginile sculptoare ce-n rezezi siruri se distern / repaosă nestrămutate sub raza gîndului etern“. Aceste două versuri ale lui Eminescu nu o dată mi-au fost paradigme după care s-au rezumat diferitele forme de manifestare ale spiritului meu, reprezentat fie în direcția senzorială, estetică a cunoașterii și reprezentării lumii („imaginile sculptoare ce-n rezezi siruri se distern“), fie în cea intelectuală, noietică („amor intellectualis“), („repaosă nestrămutate sub raza gîndului etern“), aparență și esență, forma și fondul unei realități spirituale unice cu expresie duală, încît nu o dată am definit poezia ca fiind forma fondului (**fondul artei este forma**!).

Ars amandi = ars scribendi = ars moriendi: de la hotarul morții aduci o știre despre viața ta: punerea semnelor de egalitate între dragoste și

formulă către care tinde orice cunoaștere dusă la pragul extrem al esenței și după care urmează tăcerea, tautologia fiind ea însăși o expresie sonoră a tăcerii așa cum o visăm noi, poeții moderni, de mai mult de un secol încoace, și cum ea, ca rezultat, ca fruct al cunoașterii metafizice, există încă din cea mai veche antichitate în definirea filosofică a Ființei, de la Parmenide și Heraclit — după care nu s-a făcut nici un progres, pînă la Heidegger, în zilele noastre: **FIINȚA ESTE! Ens est esse! Deus est esse!** De unde rezultă încă o dată că scopul ultim și cel dinții principiu al Religiei, și Artei, și Filosofiei, ca vizînd cunoașterea și întemeierea absolutului, rămîne unic și același, definit tautologic, prin sine însuși, adică trecut sub/acoperit de tăcere.

Cel mai spectaculos caz de iluminare și convertire la opera lui Dumnezeu este însă acela al lui Saul din Tars, care, pe drumul Damascului, din prigonitor al creștinilor, devine, sub numele sfîntului Apostol Pavel, cel mai important propovăduitor al Evangheliei lui Hristos: „Eu sînt iudeu, născut în Tarsul Ciliciei, dar am fost crescut în cetatea aceasta; am învățat la picioarele lui Gamaliel, în întregime potrivit legii părinților noștri, și am fost atît de plin de rîvnă pentru Dumnezeu cum sinteti și voi toți azi. Am prigonit pînă la moarte această Cale, am legat și am pus în închisoare bărbați și femei. Marele preot și toată bătrînimia îmi sînt martori. Primind și scrisori de la ei către frați, m-am dus spre Damasc, să aduc legați la Ierusalim pe cei care se aflau acolo, ca să fie pedepsiți. Cînd eram pe drum și mă apropiam de Damasc, deodată, pe la amiază, a strălucit în jurul meu o mare lumină din cer (s.m.). Am căzut la pămînt și am auzit un glas care-mi zicea: «Saul, Saul, pentru ce Mă prigonești?» «Cine ești, Doamne?» am răspuns eu. Iar El mi-a zis: «Eu sînt Iisus Nazarineanul, pe care tu îl prigonești». (Faptele apostolilor).

Dacă aceste două cazuri de iluminare aparțin **Bibliei**, din care cel al lui Moise, **Vechiului Testament**, iar cel al lui Pavel, **Noului Testament**, în descrierea cărora este implicat și depune deci mărturie un text sacru, el însuși revelat de la Cel de Sus, următoarele două aparțin timpurilor mult mai apropiate nouă și manuscrisele eroilor acestor miraculoase revelații ne stau la îndemînă, pot fi citite cu ochii noștri. Primul îl are ca protagonist pe filosoful și matematicianul **Blaise Pascal** care, la mănăstirea Port Royal, în vestita noaptea de 23 nov. 1654, „de la aproape zece și jumătate noaptea, pînă la aproape douăsprezece și jumătate noaptea“, încearcă marea iluminare a adevărului lui Dumnezeu, aproape în aceeași termeni de foc cu eroii **Bibliei**: „Foc! Dumnezeu lui Abraham, Dumnezeu lui Isaac, Dumnezeu lui Iacob și nu al filosofilor și savanților. Dumnezeu lui Iisus Hristos. Certitudine. Bucurie. Certitudine. Sentiment. Vedere, bucurie. Pace. **Dumnezeu lui Iisus Hristos**, „Deum meum et Deum vestrum“ **Ioan, XXVII** „Dumnezeu tău va fi Dumnezeu“ — Ruth. Uitate a lumii și a tuturor lucrurilor, în afară de Dumnezeu. Nu-l găsești decît pe căile arătate în Evanghelie. Măreție a sufletului omenesc. „Părinte drept, lumea nu te-a cunoscut, — dar eu te-am cunoscut“ **Ioan, XVII**. Bucurie, Bucurie, Bucurie — și lacrimi de bucurie. M-am despărțit... Dereliquerunt me fontem aquae vivae“. „Dumnezeu meu, mă vei părăsi oare? Să nu fiu despărțit de tine întru eternitate! (...) — Iisus Christos! Iisus Christos! M-am despărțit de el, am fugit de el, am renunțat la El. L-am răstignit — Să nu fiu niciodată despărțit de El! Nu poate fi păstrat decît prin Căile arătate de Evanghelie. Renunțare totală și dulce — **Supunere totală lui Iisus Christos și confesorului meu. Bucurie eternă pentru o zi de exercițiu pe pămînt**.

„Non obliviscar sermones duos. Amen“.

MISTERUL — lui Iisus Christos (1655?)“

Dan Laurențiu

EXECUȚIA NU VA FI AMÂNATĂ!

Personaje :

Condamnatul la moarte
Gardianul I
Directorul închisorii
Generalul Baraba
Aghiotantul
Gardianul II

Celula unul condamnat la moarte. În colț, locul unde ar trebui să existe un recipient pentru nevoi este acoperit cu o pinză albă. Condamnatul doarme liniștit, senin și pare împăcat cu situația sa, ba chiar mulțumit. Din când în când geme în somn și spune alintat : „Hai Mituleco !”. O rază de soare îi zace pe față. Încearcă să o alunge, apoi prins de jocul ei, fără să se trezească, o mingeie, îi caută formele calde rîzînd și spunînd : „Hai Mituleco !”. Zgomot, scrișnet de balamale. Ușa se deschide. Apar Directorul Inchișorii și Gardianul. Primul, funcționar asalfat de probleme, corpulent, sănătos, cu mustață. Amîndoi privesc la condamnat cu căldură și înțelegere. Apoi, Directorul începe să inspecteze celula, în timp ce Gardianul se apropie de rampă.

CĂLAUL (arătînd către Condamnatul la moarte) : Toti fac pe nepăsătorii !... Că le e lene să se trezească pînă și-n ultima zi. Să nu credeți că fac asta din dorința de a trece pe lumea cealaltă în somn fără nici o durere sau spalmă și să năcălească justiția ! Nu... O fac din delicatete, din dorința ca noi executorii unei sentințe atât de teribile să nu ne simțim vinovați. (Pauză) Si, de cele mai multe ori, reușesc. Execuția decurge senin, ca o mică serbare familială sau de recunoștință. Nimeni nu se mai miră că unul din cei prezenți la serbare a dispărut ! (Priveste la spectatori ca să vadă efectul.) Da, condamnații noștri de azi nu mai sînt cei de altădată, care nu reușeau — din te miri ce motive — trece pe lumea cealaltă fără scandaluri, recursuri reproșuri și alte subterfugii ! (Priveste cu tandrețe la Condamnat.) Sînt niște condamnați de tin nou, constienți, cu simțul răsunderii, trec granița dintre viață și moarte discret, fără patetismul ridicol și demodat al vechilor condamnați, care, după ce erau decapitați — într-un ultim elan de protest — își luan și capul în mîini, el dînd ca îl sărutau lung anăsat, pe gură, îl depuneau în coșul alăturat... (Pauză)

E adevărat că în fața unor asemenea dovezi de delicatete nici noi nu ne lăsăm mai prejos. (Se duce în colțul camerei lîngă Director. Scoate de undeva niște instrumente muzicale și la un semn, în celulă răsună un cîntec suav și subtil. Directorul îl însoțește minînd cu dexteritate un triunghi cu niște ciocănașe transparente de sticlă. Ecourile se răspîndesc în celulă, ușor, diafan, ca un cîntec de leagăn. Condamnatul se trezește tîrînt. Privește în sus, pipăie pîriul, apoi cu un zîmbet copilăresc, nevinovat, se scarpină în cap ca în filmele mute. Cei doi privesc la el încințați. Cîntecul a încetat. Condamnatul s-a trezit. Isi dă cu palma peste față ca și cum s-ar spăla mișcă de cîteva ori limba sub buze și cu asta a terminat spălatul pe dinți. Se așază cuminte pe marginea pîriului).

GARDIANUL (admirativ) : Acum o să mă întrebe cit e ceasul !

CONDAMNATUL : N-am să întreb ca să nu deranjez și tot nu mai are importanță !

GARDIANUL : Dar eu tot spun pentru că așa scrie la Regulament : „Înainte de execuție condamnatului i se va spune cit e ora exactă ca să știe cînd a murit !” Patru și un sfert !

CONDAMNATUL (respiră adînc mulțumit) : De cînd așteptam clipa aceasta !

GARDIANUL : Pentru dumneata este ultima deșteptare !

CONDAMNATUL : În sfîrșit !

GARDIANUL : Și drumul de aici pînă la locul execuției va fi ultimul drum !

CONDAMNATUL : Sper să fie cit se poate de scurt. Nu-mi place tîrăgînarea !

DIRECTORUL (publicului) : În ciuda infracțiunilor comise, a rămas același cetățean conștiincios, care nu vrea să întîrzie cu nimic mersul neabătut al justiției. E încă o dovadă că între mecanismul statal și cetățeni s-a instaurat o armonie deplină ! (Se întoarce.) Bună dimineața domnule Condamnat ! Tin să vă spun că deși atitudinea dumitale e exemplară ne pune în situații tot mai ingrate. Mai ales în cazul de față cînd, înainte de execuție, mai avem de îndeplinit o formalitate destul de meschină. (Arată o foaie tipărită.) Din păcate Regulamentul ! (Face semn Gardianului.) Ce scrie aici, Gardian ?

PIESĂ ÎNTR-UN ACT

GARDIANUL (la foaia, citește) : Serie așa : (Tușeste). Ca să nu se facă de rușine în ultima clipă, Condamnatul trebuie să-și execute mai înainte, toate nevoile ! (Tace jenat.) Vă rog să mă scuzați !

CONDAMNATUL (săritor) : Prudența aceasta mi se pare normală !

GARDIANUL : Unde mai pui că unii condamnați, deși au făcut tot ce trebuia înainte, chiar și de „două ori, tot degeaba !

DIRECTORUL (elegant) : Nu va fi cazul cu dumneavoastră... Sînteți un infractor dintr-o bucată !...

GARDIANUL : Ca și delictul comis. Pînă și avocatul apărării nu a mai cerut onoratei instanțe decît „O moarte cit mai ușoară !” Ca și cum ar exista o moarte ușoară. Toate-s la fel. Și glonțul, și funia și ghilotina !

CONDAMNATUL : Putea fi și mai rău. Am auzit că în unele țări există și condamnarea la moarte prin electrocutare !

GARDIANUL : E o moarte grea ! E o moarte mult mai grea decît celelalte !

CONDAMNATUL : P-asta o merităm ! (Tace.) Dar să nu pierdem vremea și să trecem și peste acest ultim amănunt prevăzut de Regulament ! (Caută cu ochii locul cu pricina.)

DIRECTORUL (zrăbit) : Mai ales că în ciuda mijloacelor noastre de confid destul de modeste v-am pregătit o surpriză. (Dă jos pinza ridicată în colțul celulei. Apare un W.C. de porțelan sau faianță înalt, fastuos, împodobit cu desene exotice. Mindru.) O capodoperă a stilului renascentist din perioada barocă, executată de însăși marile nostru italian Florio !

CONDAMNATUL (coplesit) : Sînt măguli ! Vă garantez că dacă timpul nu m-ar presa, l-aș folosi mai pe îndelete ! (Îi dă sticoale și după cîteva clipe de studiu se așază pe el.)

DIRECTORUL : Nu trebuie să vă grăbiți ! Cu toate că afară gidele procul și nu în cele din urmă, ziaristii asteaptă. Ba, după cîte am auzit, la ultimul drum care vă așteaptă au tinut să fie prezente și cîteva personalități resoectabile ; printre care generalul Baraba !

GARDIANUL (la poziție) : Temutul Baraba ? Cel care la ultima bătălie a măturat infanteria inamică dintr-o privire ?

DIRECTORUL : Dar nu vă faceți probleme... Cîteva minute întîrziere, abia că o să vă facă mai așteptat !

GARDIANUL : Mai ales cînd aceste minute întîrziere sînt cauzate de necesitatea respectării Regulamentului !

CONDAMNATUL (se mișcă stingherit pe W.C.) : Ciudat !

DIRECTORUL : Care a fost conceput de însuși Părintele Patriei !

CONDAMNATUL : Nu imi vine ! Ezit !

GARDIANUL : A căruia grijă față de condamnații la moarte este mult cunoscută !

CONDAMNATUL : Pentru prima oară în viață !

DIRECTORUL : Vă preocupă ! Fiti mai degajat ! Ce-ar fi să vă gîndiți la ceva mai plăcut și mai puțin actual... (Priveste

iosif
naghiu

la Gardian) De exemplu la linia viltoare a modei ?

GARDIANUL (Prompt, scoate dintr-un pachet o cămașă albă, fără guler) : Uitați ce cămașă frumoasă v-am adus pentru ultimul drum... O raritate ! (Condamnatul s-a chireit pe W.C.) Nu vă place ? Fiti liniștit, e curată, nevastă-mea a spălat-o și ea se pricepe ; nu-mi spală decît mie și condamnaților la moarte. N-a avut pînă acum nici o reclamație. (discret.) Și după cite știți, asta contează. (și mai discret.) Pentru dosarul meu de pensionare.

CONDAMNATUL : Nu-i vorba de asta. N-aș vrea să vă închipuiți că nu fac ceea ce trebuie cu scopul ignobil de a trage de timp. (Cei doi protestează. Condamnatul face un mic efort și scoate un strigăt.)

DIRECTORUL (speriat) : Nu, nu așa ! Vreți ca ziaristii să creadă că vă chinuim ? Nemaivorbind de preoții care abia așteaptă ca bucătarul inchișorii să uite să dea deținutului bucătica de carne la felul doi sau prăjitura preferată și hop ! Au și anunțat Vaticanul ca să-l beatifice pe năpăstuit ! Dacă ține așa, Dumnezeu să mă ierte, dar locul celor 12 apostoli va fi luat de 12 tilhari ! (Se deschide ușa celulei și Gardianul II îi șoptește ceva la ureche. Directorul agitat, ceremonios) Domnule condamnat, o veste grozavă. Însuși Părintele Patriei va veni să asiste la execuție !

CONDAMNATUL (stîns) : Nu aveți un ziar ?

DIRECTORUL : Un ziar ? !...

CONDAMNATUL : Acasă, cînd mă ducem dimineața la baie, luam și ziarul cu mire ca să citesc pagina de vinzare, cumparări și decese. Mai ales rubrica de decese mă ajută grozav la purgație !

DIRECTORUL : Bineînțeles ! ... Sigur că da ! Să se aducă de undeva un ziar !

CONDAMNATUL : Nu știu cum sa vă mulțumesc !

DIRECTORUL : Dar de ce să imi mulțumim ?... De ce credeți ca sîntem noi puși aici ? Sa va pazim ? Sa va tînem mîniși ca sa nu fugiți ? Eroare ! Într-un stat evoluat ca al nostru, conștiința, cinstea infracțiunilor sînt mai presus de pedeapsă ! (explica) Sîntem puși aici pentru aici pentru a va satisface orice dorință. Doar este știut, nu exista condamnați care înainte de execuție să nu abia o dorința mai capricioasă, mai poetica... Nu-i așa Gardian ?

GARDIANUL : Poetică să trăiți !

DIRECTORUL : Imi aduc aminte de unul, cu trei omucideri, știți ce-a dorit ? Sa i se faca un om de zapadă ! În pînă vară ! (Așteapta să vadă efectul.) Am ras toată zapada de pe congelatoarele personalului inchișorii și i-am făcut un om de zapada cum n-a mai văzut... (Se uită spre ușa în așteptarea ziarului. Discret.) Un autul a vrut să vadă cum arăta un timp cînd se uită pentru ultima oară într-o oglindă venețiana... I-am adus din Veneția o oglinda venețiană. Pentru noi ultima dorință a condamnatului este sîntă chiar înainte ca el să fie beatificat de biserică, așa cum s-a împlinit într-o inchișoare vecină... Știți, biserica nu agreează pedeapsa cu moartea și luptă pe toate căile s-o abrogăm.

CONDAMNATUL : Mie condamnarea la moarte mi-ajunge. Am meritat-o, vreau s-o ispășesc. Crima săvîrșită de mine a fost feroasă, nu merit nici să mai trăiesc dărmite să mai fiu și beatificat ! Domnule Director, mă simt onorat că imi fîneți companie în niște momente atît de grele și nici nu vă închipuiți cit imi e de rușine că eu, între timp, stau aici fără nici un folos. Dar ce să fac, credeți-mă e pentru prima oară.

DIRECTORUL (bucuros) : Uite și ziarul mult așteptat... Acum să sperăm că nimic nu va mai sta în calea dorințelor noastre... (Se întoarce cu spatele, Gardianul face la fel.) Așa... (Trage cu ochiul.) Și acum să-l lăsăm pe condamnatul nostru să savureze presa în liniște... (Trage cu ochiul) Va trece de pagina intii, de pagina a doua, de pagina a treia și va ajunge acolo unde dorește... (Trage cu ochiul.) La Mica Publicitate... Fără nici o presiune din partea Direcției Inchișorii... (Trage cu ochiul.) Miine, poa e chiar azi, ziarele vor consemna cu exaltatie : „Condamnatul nostru la moarte, datorită condițiilor puse la dispoziție de conducerea inchișorii, și-a bătut înainte de execuție cafeleța și și-a citit ziarul acolo, unde îl citește tot cetățenii !” (Trage cu ochiul.) Gata ? (Condamnatul neagă disperat.) Nici acum ? ! (Condamnatul nu știe ce să spună.) Nu-i nimic, nu vă impacientați, timpul poaie să mai aștepte, vedeți-vă de nevoi. (Îi ia deoparte pe Gardian.) Totul e pregătit !

GARDIANUL : Da, să trăiți !

DIRECTORUL : Au venit toți ?

GARDIANUL : Și gidele cu frînghia și prețul cu ultimul maslu și ziaristii cu televiziunea.

DIRECTORUL : Carlucci ? (Gardianul face o mutră nedumerită) Ziaristul ăla scirbos de la ziarul de opoziție... Bețivul ăla cu dinți ascuțiți...
GARDIANUL : Nu... (Ride.) Pesemne că a adormit !

DIRECTORUL : Mai bine... Execuțiile sînt mai plăcute cînd știți că au parte de o relatare obiectivă.

CONDAMNATUL (răsucesce scandalizat ziarul pe toate părțile) : Rubrica asta am mai citit-o !... Asta-i ziarul de ieri ! (Arată ziarul.) Mortii ăștia sînt mortii de ieri !

DIRECTORUL (la ziarul, se uită la el, apoi îl mototolește și îl aruncă) : De ce nu i s-a adus Condamnatului ziarul de azi ?

GARDIANUL : Încă n-a apărut, să trăiți !

AL DOILEA GARDIAN (întră și spune Directorului ceva la ureche.)

DIRECTORUL (enervat) : Acum ?... N-are decît ! Lasă-l să evadeze ! (Al doilea Gardian vrea să-i spună iarăși ceva la ureche) : Am spus, avem alte treburi acum ! Lasă-l să evadeze ! (Al doilea Gardian iese ca să se întoarcă din nou. Îi spune ceva la ureche.)

DIRECTORUL : Au și evadat ? ! Citiți ? (Gardianul îi spune ceva la ureche.) Zece deținuți și ceva ? Ce inseamnă acest „și ceva” ? (Al doilea Gardian îi spune ceva la ureche.) Numai o parte din el ?... Cit ?... (Al doilea Gardian îi șoptește ceva la ureche.) Pe gura de ventilație !... Nemaipomenit ! (Al doilea Gardian iese pentru ca să se întoarcă imediat. Se apropie iar și îi șoptește ceva la ureche.)

DIRECTORUL (împă enervat) : Să aştepte ! (Al doilea Gardian îi sopteşte 'va la ureche.) Cum ?... (La poziţie de reptă.) Părintele Patriei ? ! A şi sosit ?... (Condannatul.) Hai, fă un efort, preşedintele e superstitios, i-a ghicit cineva într-un ochi de pisică de lapte că la al-lea beatificat va pierde conducerea atului şi va fi răstignit ! Nu-i poţi face na ca asta ! Bine măcar că nu a venit Carlucci, cine ştie ce perdat ne înlea !

AL DOILEA GARDIAN : (intră din nou şi spune Directorului ceva la ureche.)
DIRECTORUL (speriat) : Generalul araba !...

GENERALUL BARABA (imbrăcat ompos, plin de eghilii şi tîreturi. În jur e 50 ani. So'ld impunător, acriat, Prieste la cei din celulă.) Ce se întîmplă, e ce întîrzie execuţia ?

DIRECTORUL : Domnule General !... condannatul nos nu a căruî dorinţă de uticipare la spirîtul regulamentului nu e putem plînge, are o mică problemă, u-i vine !

GENERALUL (mirat) : Nu îi vine ?... nu îi vine ? (Directorul îi spune ceva la ureche. Generalul dă din cap afirmativ.) Înţeleg !... E de neînţeles !... Ceva e totul confuz !... Ba chiar rusinos deşi nenesc... Şi într-o zi aşa importantă !... înd însuşi Părintele Patriei !... (Energie.) Nu-i poate face una ca asta !... Este varte sensibil !... Dacă nu-i merge bine e dimineaţă este prost dispus toată ua... (Condannatul.) Hai, fă un efort !... Fă mai multe eforturi !... Dacă-i evole... Dacă poţi... Şi de ce să nu poţi ?... Doar ai mîncat, nu ?... Ai servit asa de seară ?... Şi masa de dimineaţă ?... Atunci apelază la puterea ta de pînă... la caracterul tău integru şi duplicitar... la sistemul tău imuno-deficitar... şurează-te !... Fii credincios patriei în în ultima clipă. (Condannatul trece rin toate stările, jenă, ruşine, confuzie, nin, rugă implorare a Celui de Sus, în tîdar, Generalul priveşte la Director.)

şi apelat la sentimentele lui patriotice ?
DIRECTORUL : Sigur că da... În ciuda irădelegii săvirşite, e patriot sută-n tă.
GENERALUL : Deci l-am intuit cît se oate de bine... (Ride multumit.) Cehii nei crînceni, neiertători nu şi-au pierdut grîmea !... E un finăr virtuos, plin de oli şi speranţe... Ca toţi cetăţenii... Ca ūji condannaţii la moarte. Puţin palid, uţin încercănat... (Condannatul plînge.) linge !... Îi e jenă de noi... Îi e ruşine, Condannatul se chinuie.) Uite, l-am ovinş (entuziaşt), vrea să încerce din ou ! (Generalul se apropie de condannat şi strigă ca un microbist.) Hai, hai !... cum ! Nu te lăsa !... (Condannatul încearcă, se chinuie, cade epuizat.)

GENERALUL (dezolat) : În zadar !... Directorului.) Vezi ? El a încercat. Nu -aşi pregătit indestaj !

DIRECTORUL : L-am pregătit... L-am ajmăjit ! Sufleteşte... spiritual... I-am at şi ulei de ricin. Degeaba !... E încă în aza în care spirîtul său nu poate coman-a trupului.

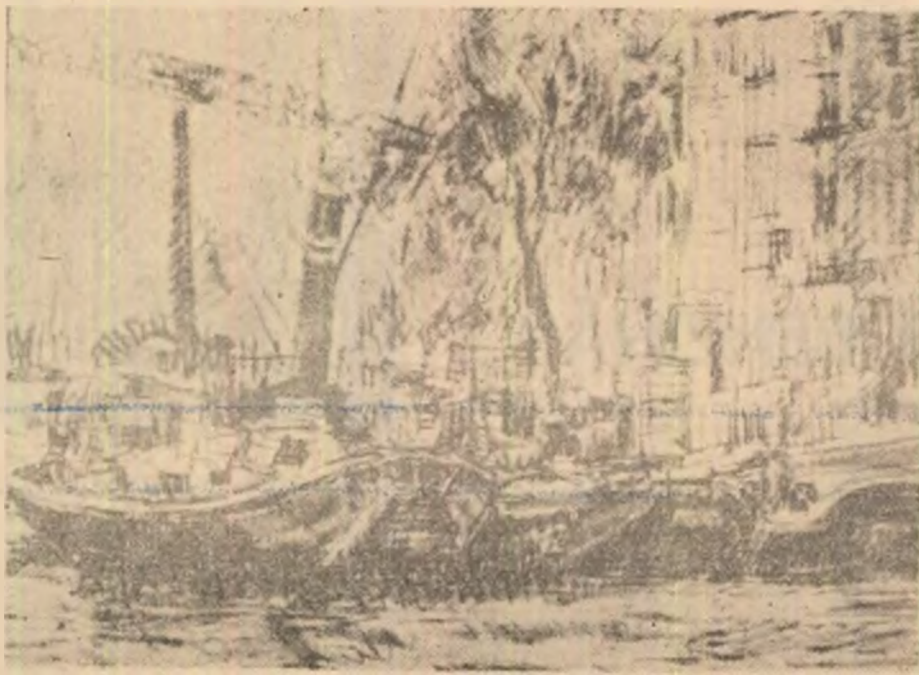
GENERALUL : Cunoşc faza asta... O ză tipică... De subdezvoltare... Inversă. E obicei la subdezvoltaţi trupul coman-ă spirîtul. E una din temele de bază ale ecologiei moderne după ultimul război mondial. S-a studiat îndelung însă nu-aj pe negri şi pisici ; şi la ei este ştiut, spirîtul este redus. În privinţa asta dar-inismul nici nu infirmă nici nu confir-ă... Trebuie căuţat altceva... Altunde... (Îi ia pe Director deoparte.) Ce rea ?... Bani ?... Graţiere ?...

DIRECTORUL : Nici una nici alta ! ; un om simplu, de modă veche... cu biceiri la fel... Ceea ce doroste e un iar...
GENERALUL : Un ziar !
DIRECTORUL : Un ziar... Cu o rubrică e mică publicitate... Zice că e singurul ieru care-l ajută. Mai ales coloana de ecese.

GENERALUL : Extraordinar !... N-o să rezi dar si mie mi se întîmplă la fel !... i de ce nu i-aşi dat un ziar ?
DIRECTORUL : I-am dat. Însă ziarul e care l-am dat e de ieri. Şi pentru urgatia de azi...
GENERALUL : Are nevoie de ziarul e azi...
DIRECTORUL : Încă n-a apărut ! Şi upă cite bănuiesc, cei de la ziare nici u dau drumul rotativelor pînă nu au estî despre execuţie. (Dă din mijni neutilincios.) Opozitie !... (soptit.) Asteaptă estî proaste ! (Intră Gardianul II. Îi opteşte ceva la ureche.) Directorul rapo-ază. Au intrat în grevă deţinutii de la celia 2 !

GENERALUL : Refuză mîncarea ?...
DIRECTORUL : Mai rău... Scaunul !
GENERALUL (priveşte la condannat are stă pe W.C. neajutorat. Supărat.) Poate asta din cauza lui (Ingîdurat.) Şi otuşi incapacitatea lui este sînceră. I-are nici un subtext. (Îi dă ocol)... nu oate pentru că nu poate. (Îi pipăie.) Ni-ncie ascuns, nici un pretext nici un arti-iciu... Asta poate face şi prozelitii... Şi liţi ce se poate întîmpla dacă greva asta scaunului trece de zidurile închiso-ri ? !... Se răspîndeşte-n oraş ! Poate uce la o epidemie... O revoluţie... E oarte grav... (Cugcă.) I-asaţi-mă singur u el ! (Toţi ies. Generalul eugeţ şi mai rofund. Condannatul caută o poziţie mai demnă.)

GENERALUL : Nu te deranja. Vezi-ţi le treabă ! Bineînţeles dacă poţi. Nu reau să se creadă că faci ceva împotri-va voinţei. Cît timp eşti în viaţă poţi beneficia de toate drepturile... Constipa-ionale... Îţi sint garantate (se duce la să, revine cu un scaun.) Deci să stăm i să vorbim. (Condannatul încearcă să orbească. Generalul îl intrerupe.) După un vezi sint un om cu vederi democra-

lice... Largi... Nu folosesc armele mele secrete de care se teme tot duşmanul de- cît în cazuri extreme... (Pauză) Încă nu ?

CONDAMNATUL : Nu ! (Stău amîndoi, condannatul face eforturi, Generalul bi-ţie nervos din picior.)

GENERALUL : Soţie ?
CONDAMNATUL : Am avut.
GENERALUL (curios) : Te-a părăsit ?
CONDAMNATUL : Am omorît-o !
GENERALUL : Cum ? !
CONDAMNATUL (face semnul tăierii gutului).

GENERALUL (după o pauză) : Da... Totdeauna e mai bine cu un ceas mai devreme decît un ceas prea tîrziu... Sint intru totul de acord, deşi asta e mai bine să rămîna-nre noi... Ştii ce cult al femeii există în ţara asta... O adevărată manie, sint privite ca nişe sfinte ! (convins.) Dacă aş mai avea timp aş face la fel ; din păcate pentru mine e prea tîrziu, nevastă-mea a fugit ! Cine ştie cu ce culturist muschulos îmi cheltuieste banii adunati cu atîta efort !... Mai bine... De tot ce sint curios este dacă şi aluia îi bagă noan'ea peşti în pantofii...

CONDAMNATUL : Peşti în...
GENERALUL : Îi băga în încălţări, sub ciorapi şi ca să nu sară afară îi lega şi de gut cu şireturile... (Enervat.) Luni de zile m-am chinuit să-nţeleg dacă gestul ăsta avea vreo semnificaţie. Am consultat zeci de chiromanşieri, de sociologi de poezii simbolişti, de pescuitori subacvatici, nici unul nu mi-a putut da un răspuns plauzibil... Nu că m-ar fi deran-şat, dar noi militarii n-avem înţe de-acasă cum se crapă de ziua nu-mi dădeam seama de accident decît în curtea că-zărmi, era prea tîrziu, cum să scot peştii din cizme în faţa regimentului adunat la raport, fără o undiţă ?... Ar fi bătut la ochi !... (Pauză.) Tot nu îi vine ?... (Condannatul face semnul nega-ţiei cu regret.) Da noi bărbaţii nu avem decît de tras de pe urma femeilor !... (Discret.) Nimic ?

CONDAMNATUL (gata să plîngă de supărare) : Nimic !
GENERALUL : Nu îi amărit !... Te în-ţeleg !... Totul ar putea rămîna-nre noi din păcate, afară, Preşedintele, clerul, presa şi nu în cele din urmă, prietenul gîde, somează... Fără a mai vorbi de directorul închisorii... (Ride.) E strîns cu uşa de nişte schimnicii ai scaunului !... Tot nu ?

CONDAMNATUL : Tot...
GENERALUL : Al naibii ziar !... Tu nu poţi să-ţi faci treaba pentru că n-ai ce citi, el nu poate să apară pentru că îi lipseşti din materialul de bază... (Bi-ţie dintr-un picior.) Blonda ?

CONDAMNATUL : Cine ?
GENERALUL : Fosta soţie...
CONDAMNATUL : Blonda...
GENERALUL : Voluptuoasă ?
CONDAMNATUL (lacrimogen) : Volup- tuoasă !

GENERALUL : Picioare lungi, de spio- ană ?

CONDAMNATUL (gîroaic de lacrimi) : Picioare lungi, de spioană...
GENERALUL : Bestia ! Exact ca a mea !... (Discret.) Vrei să-ţi spun un se- cret ? Şi Preşedintele are una la fel... (Ride gîdilat de un gînd.) Încă puţin şi o să-i bage si lui peştele în pantof... (Bruso serios) După părerea mea con- dannaarea la moarte pentru uciderea pro- priei soţii ar trebui abrogată ! E un de- licţ minor, este ştiut, rufele murdare se spală în familie ; ce se mai bagă acolo justiţia ? Dacă vrei să ştii i-am spus si Preşedintelui ceva despre asta... Şi el s-a arătat receptiv, n-a spus nici da, nici nu... Dacă ai face o cerere de graţiere cred că aş fi capabil să îl conving să o semneze... Ce zici ?... Am pune şi clerul si presa cu botul pe labe... Fără să mai vorbim de Preşedinte care are varice. Un asemenea gest de clemenţă ar destinde ambele părţi...
CONDAMNATUL (hotărit) : Domnule General !... Tin să vă multumesc dar eu nu doresc să fii graţiat. Dimpotrivă. Cred că pedeapsa primită este prea blîndă faţă de ce am făcut. Eu, domnule General, vreau să vă spun... vreau să vă spun... (Plînge.) Regret că am omorît-o pe Mimi !...
GENERALUL : Te cred, te cred... Cum să nu regreti o femeie care n-a apucat să te înşele şi nici nu ţi-a pus nici un peşte în patofii...

CONDAMNATUL : S-a purtat atît de frumos... M-a spălat... M-a pieptănat... M-a dat mîncare şi... noapte de noapte... (Nu mai poate vorbi.)

GENERALUL : Bestia !...
CONDAMNATUL : Adevărul e că eu... de mic copil am avut un defect... Dar nu ştiu dacă am timp să vă povestesc. Afară evenimentele presa, Părintele Ţării...
GENERALUL : Povesteşte... Sint cu- rios...
CONDAMNATUL : Mie de mic copil... mi-a plăcut să umblu pe acoperisuri de case şi să subtilizez lucrurile întinse acolo pe frînghii la uscat mai ales sufience, chilotii si ciorapii de damă întens coloraţi...
GENERALUL : Extraordinar !... Si mic cînd eram mic-copil îmi plăcea să umblu pe acoperisuri şi să subtilizez lucrul le în- tînse la uscat, pe frînghii... şi acumă mai am aşasă o multime de obiecte de damă întens colorate, le întind pe culere si din cînd în cînd, trag cu ochiul la ele (uimit.) Nici nu-mi vine să cred că există o asemenea potrivire de obiceiuri în doi oameni atît de diferiţi... Si totuşi există !...
CONDAMNATUL : Apoi, cînd am mai crescut am început să fac curte fetelor şi nu a mai trebuit să umblu pe acoperisuri... Dar obiceiul de a aduna obiecte întime întens colorate, l-am păstrat.
GENERALUL : Nemaipomenit !... Si eu, cînd am crescut, am început să fac curte fetelor şi nu am mai furat obiecte din alea de damă de pe acoperisuri ! Con- tinuă !... Aşa cum îţi povestesti viaţa, am impresia că pătrunzi în secretele mele cele mai ascunse mai tainice...
CONDAMNATUL : Asa că mica mea avere secretă şi inutilizabilă a continuat să crească cu timpul, fetele rîdeau, hihii, hahaha si se lăşau deposedate fără prea multe proteste ce conta pentru ele un sulian, un ciorap în timp ce pentru mine ele deveneau nişte trofee, nişte sim- boluri victorioase ale hărbăţiei si agre- sivităţii asupra genului feminin...
GENERALUL (cu însufletire) : Si ce simboluri, ce neuitate agresivităţi !... Nici eu nu pot să le uit, deşi a trecut atîta timp de-atunci !
CONDAMNATUL : Apoi, m-am însu- rat... Si după un timp Mimi a dat peste obiceiurile cucerite cu atîta trudă si neab- nînd importanţa lor pentru mine le-a aruncat ne foc.
GENERALUL (scotea un ştrigăt de oarece) : Nu !... Unde le-a găsit ?
CONDAMNATUL : În magazia de lemne.
GENERALUL : Ce imprudentă, ce gre- seală fatală !... Să le fii atît de la vedere. De ce nu le-ai ascuns ca si mine, după panoplia de arme ?
CONDAMNATUL : De unde să am eu o panoplie de arme ?
GENERALUL : Ai dreptate pentru asta ar fi trebuit să fii general (Pauză.) Vezi dragul meu de ce te înteleg de ce fii dau în mare măsură dreptate ? Pentru că femeile, în special cele blonzi, si volup- tuoase, sint nişte bestii. În faţa lor dia- tanta dintre un general şi un criminal este infinitesimală (Arată la W.C.) Atît !... Dacă n-ai fi avut panoplia de arme, acum puteam să stau cu pe aşasă o canedone- ră intimistă (Arată la W.C.) astînd să fii executat cît mai repede...
CONDAMNATUL : Aşa zic ei om... Am uels trebule să fii pedanş (Plînge.) Si să atîng cît mai repede acolo unde sint aşteptat de Mimi...
GENERALUL : Din păcate nu e atît de simplu... Nu te putem executa pînă nu te sună regulamentului închisorii si re- fuzi scaunul...
CONDAMNATUL : Nu îl refuz. Nu pot. Organismul meu asa s-a obişnuit. Să mă scol dimineaţă, să-mi beau cafeluta si să-mi iau ziarul cu mine la baie... Nu am ziar, nu am buđa...
GENERALUL : Din păcate... (Suspînă.) Cu toate că te înteleg, faptul acesta mă obligă la o soluţie forte. (S-a hotărit.) Ai văzut, am încercat să te conving ome- neste, te-am ascultat, am găsit între noi chiar şi similitudini uluitoare... dar, în caz de pericol, eu sint militar ! Am avan- sat din greaptă în treaptă şi am cîştigat toate bătăliile cu duşmanii datorită unei singure calităţi... Ochiul mei ageri, sfrede- litorî. Soldaţii mei, soldaţii duşmanilor mei, m-au si poreclit din cauza privirii mele crunte şi fioroase, Baraba cel ne- miles...
CONDAMNATUL : Stiu !...
GENERALUL (multumit) : Pe cîmpul de luptă era de-ajuns să arunc o privire asupra infanteriei inamice, si, aceasta indiferent că era la Assterloo sau la Chi- din, la Matango sau la Vitograd îşi arun- că armele şi fugea cu pantalonii pe vine, cuprînsă de o pîntecăraie subită.
CONDAMNATUL : O ştiu şi asta...
GENERALUL : Sigur, toate aceste vic- torii fulgerătoare, cu timpul au fost tre- cute în tratatele de istorie cu nişte in- terpretări maj semantice, mai filozofice. Nu m-a deranjat, important pentru mine e că ţărişoara noastră să nu mai fie atacată de nimeni ! E clar ?
CONDAMNATUL : Da, domnule Gene- ral !
GENERALUL : Atunci să trecem la sub- blect ! Această arma teribilă care este privirea mea nemiloasă, am jurat să nu o mai folosesc niciodată (Pauză). Însă încă- păţinarea acestei nevoi mai mult decît o- monesti mă obligă la o derogare. Sper să nu aile nimeni, mă bizui pe discretia du- mitale de ceăţean şi de frate intru subli- lizarea obiectelor colorate. Eşti de acord ?
CONDAMNATUL : Da !
GENERALUL : Fără să inchizi ochii ?
CONDAMNATUL : Fără !
GENERALUL : Atunci...
(Generalul ia distanţă, se concentrează, execută nişte pase hipnotice. Condanna- tul face eforturi să-şi stăpînească remu- ratul si să reziste cu ochii deschişi în timp ce generalul îi arunca privirea ace- ea teribilă. Ochiul său caută, sfredeleşe, străpung. W.C.-ul maestrului Florio in- cepe să se clatine sub condannat, pereţii celulei să crape, duşumeaua de piatră să fumege, pîrul condannatului se ridică electricizat de violenţa impactului. Apoi, treptat totul se linişteşte. O bucată de moloz cade de sus, Generalul îşi strînge fruntea cu o batistă. Bătăi în usă.)
GENERALUL : Ce s-a întîmplat ?
VOCEA DIRECTORULUI : Zidurile în- chisorii au crăpat ! Tavaniul sălii de mese s-a prăbusit ! În ciuda grevel pe care au declarat-o, scaunele deţinutilor au cedat fără voie ! (Intră în celulă Directorul şi Gardianul.)
GENERALUL (cu faţa-n batistă) : Si aici ? (Privirile se îndreaptă spre con- dannat. Acea a clătina capul dezolat.)
CONDAMNATUL (auto critică) : Nimic...
GENERALUL : Mă rog... Cu trecerea anilor mai slăbeşte vederea !
DIRECTORUL : Cît despre Părintele Patriei (în soaptă.) Tropăie ! Tropăie în continuu... E nerăbdător. E nervos. Ce să-i raportez ?
GENERALUL : Încercarea de a-l con- vinge pe condannat a dat greş. Refuză cele trebuincioase refuză si graţierea... Sintem în faţa unei situaţii limită cu efecte imprevizibile în masă... (Strigă.) Aghiotant !... (acesta apare.) Decretăm starea de alarmă ! Suspendăm temporar aparitia unor ziare de opoziţie !
DIRECTORUL : Ce tragedie !
GENERALUL : Ce tragedie ?
AGHIOTANTUL : Domnule General ! Ca de obicei ordinea dumneavoastră au fost executate cu atîta entuziasm incît au luat-o inaintea decretului ! Cinci regi- mente au ocupat principalele puncte strategice ale Capitalei, Bisericiile au fost inchise, ziarele de opoziţie au fost sus- pendate. (Scotea din buzunar un ziar.) Din păcate la redactia principalului ziar de opoziţie am ajuns prea tîrziu. Iată descrierea detaliată a execuţiei de azi dimineaţă !
DIRECTORUL : Dar condannatul n-a fost încă executat !
GENERALUL (mirat) : Au scris despre execuţie fără să o aştepte ?
AGHIOTANTUL : Ziaristul acela năbă- dăios, Carlucci... S-a sculat prea tîrziu. Aşa că în loc să vină aici s-a dus direct la tipografie si a dat descrierea execuţiei de săptămîna trecută schimbînd numele executatului de atunci cu al condanna- tului de azi.
GENERALUL (citeste) : O porcărie ! Informarea asta greşită o să-l discredî- teze si mai mult în fata opiniei publice. Din păcate fără ca să ne poate fi de fo- los... Ce să mai spun ? Execuţia se amî- nă ! Domnilor ! (Iese, Iese si aghiotantul.)
DIRECTORUL : Am plecat şi eu, e timpul să mă ocup si de alţi deţinutii. (Priveşte dispreţuitor la Condannat.) Aici tot nu mai avem nimic de făcut.
GARDIANUL : Şi eu ?
DIRECTORUL : N-ai auzit că execuţia se amînă ?
GARDIANUL : Tocmai acum cînd mă pregăteam să ies într-un mod onorabil la pensie (Iese.)
(Deţinutul rămîne singur. Sta pe W.C. copleşit de ruşine. Apoi se aplea- că şi ridică ziarul aruncat de General. Începe să-l răsfoiască absent, fără chef. Pe măsură ce începe să citească cronica morţii sale, devine tot mai interesat, faţa i se luminează trupul se destinde.)
CONDAMNATUL (dîndu-şi seama de situaţie) : Domnule General... Domnule Director ! Patria este salvată !... Execuţia nu va fi aminată !

mioara cremene

CE, AM BĂUT BENZINĂ?

Îmi amintesc precis: era exact șase și douăzeci și patru, când am ajuns în sfârșit cu trenul la destinație... Sandi ajunsese în zori la Lomnița. Cu alte cuvinte pe la ora lăptarilor. Așa se spunea în Carpatia: ora lăptarilor... Firește era doar un fel de-a vorbi.

Îndeletnicirea dispăruse de mult, și numele ei nici nu mai figura, cred, în noile dicționare... Gîndul că un oarecine ar mai putea suna în zori de zi la ușa cui-va numai pentru a vărsa un lichid onc-tuos dintr-un bidon argintiu într-un litru, iar din litru într-o modestă cratiță din cîmpul muncii socialiste, un aseme-nea gînd, o asemenea idee nu i-ar mai fi trîsnit nici unei gospodine cu scaun la cap, nici chiar locuitoare a unei ast-fel de vechi urbe universitare, îndepărta-tă de aici de Burg, de Capitală, pentru a mai păstra cite ceva din bunele și tra-ditionalele obiceiuri.

Și totuși... Crainicii zorilor lăptoase existaseră cîndva... Ba Sandi apucase chiar să-și cunoască. Îi zărise dînd nă-vală odinioară la ora matinală, la ceas știut, lăptari și lăptărese, arhangheli și bivoli, pogoriți din neant spre săvîrșirea miraculoaselor lor rituri.

Își amintea prea bine de chipul unei lăptărese mai ales: auzind-o sunînd, tatăl lui Sandi ieșea din sala de baie cu bri-clul în mînă anume ca s-o zărească; pe cînd studenta, chirișașă casel, se arăta și ea în halat pufos ca să admire cum, de pe sub rîndurile de mărgele răsăreau două bidonașe argintii ținute pe sub braț și împingînd înainte două țite, vizibile prin răscoiala bundiței. Și cum șiruia în cratiță un lichid cam anemic, alb-ver-zul, ca izvorit din îngereștile sfîrcuri...

Pe urmă, s-a întîmplat odată ca lăptă-reasa familiei Gorea să nu-și mai arate nuri mai mult de-o săptămînă. Era toc-mal pe vremea cînd îndeletnicirea asta începuse să se cam plardă, altminteri doamna Gorea, mama lui Sandi, n-ar mai fi stat să aștepte după laptele ei prost îndoit cu apă. Și iată în sfîrșit, divina vestitoare a zorilor dalbe că sună din nou la ușă. Aceeași. Tot alii de vorbăreată, de zîmbitoare. Aducătoare a unui lapte tot atît de prost. Doar cu virful nasului lipsă.

Cică vina era a lăptarului, a soțului a-cestei femei îngerești. El îi mușcase, sau mai bine zis îi pîscuse nasul, cu prilejul uneia dintre acele bătăi sfinte, obișnuite din moși strămoși în unele sate mocă-nești din Carpatia.

— Să-l lași!... Să nu mai stai cu el!, a țipat plină de indignare domnișoara, studenta...

Îngerul casel a dat trist din cap: — Așa am să fac! Nici vorbă... Ceva mai la toamnă, după strînsul recoltelor... Acum nu se poate, am lucru la el...

— Ia mai lasă, tubițico! Nu-ți mai face sînge rău... Dacă stă cu el înseamnă că-ți

place. Tot ei se culcă după aceea!, a șoptit doamna Gorea luînd studenta de braț.

Bietul inger pocit a zîmbit, arătîndu-și două rînduri de dinți fără cusur: — Ssst!... Nu în fața unui copil nevinovat...

Dar copilul acela, băiatul numit ca mine Sandi, era și atunci mult mai puțin nevinovat decît se bănuia. Știa destule. Atît el, cit și sora lui mai mică, și ea de față, privind peste umărul frăților lui, sub gene lungi.

Oricum ar fi însă, istorisirea noastră începe la ora lăptarului, la un astfel de ceas de o mare puritate matinală. Cu mai puțină întîrziere ca de obicei și în tot ca-zul înainte de șapte, trenul lui Sandi — trenul meu — s-a oprit pufînd și arun-cînd mult fum încărcat de aburi negri-țioși. Era prin 1959, și dacă nu mă înșel într-o joi... Îmi aduc aminte cum, pri-vind prin ferestra compartimentului în care mă perpelisem întreaga noapte, am aruncat către peronul gării o privire des-tul de plictisită: nu mă așteptam să ză-resc vreo nutră cunoscută la asemenea oră. Am tresărit însă surprins. Rudi Schuller, vechiul meu coleg de univer-sitate, era pe chel și pare-se mă aștepta.

— Servus, bătrîne! — Servus...

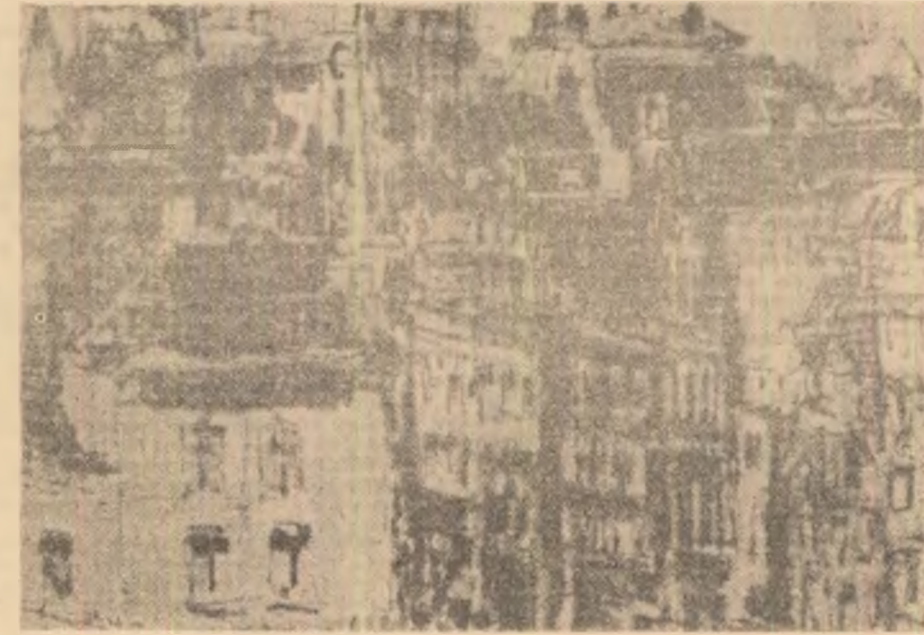
Voloșia părea că-i pătrunde în obraji scofîlciți ca aerul suflat într-o mînușă. Ochii, doi nasturi verzi, străluceau.

Am coborît în grabă. Pe urmă, cu cele două valize la picioare, ne-am strîns în brațe și ne-am bătut pe umăr în tăcere.

Atunci, cu acest prilej, mi-a apărut pri-mul chip necunoscut, fetița aceea plim-bindu-și cîinele, mi se pare... În rest, nu era nimeni pe chel. Gara părea pustie. Îmi mai revine și-acum în nări mirosul acela de tocăniță locală gătită cu ulei de rapiță răzbind din partea dinspre res-taurant și-amestecat cu izul chiștoacelor rîncede... După cum, întîmplarea face că mai păstrez undeva pe rețetă imaginea celui dulău uriaș, flocos și cenușiu-roș-covan. O clipă, mi s-a părut chiar că stăpîna lui fixează cu interes acel nou venit care eram. Dintr-un soi de instinct, m-am prefăcut că n-o văd...

Gara din Lomnița anunță destul de binisor arhitectura orașului. De cum co-bori te izbește nu știu ce-ul ei, pedant și profesional. Are în ea ceva de temple ri-dicat în secolul trecut spre cinstirea și gloria geniului politehnic inventator al drumului de fier. Și totodată, pare că se încruntă și strîmbă din nas profund ne-mulțumită de banalitatea călătorilor și de duhoarea fumului de locomotivă! De-aceea pesemne, mai păstrează pe unul din pereți un ornic de pe vremea diligențe-i lor.

Dedesubt și în centrul geometric al a-celuiasi perete, zăresc parcă și-acum un cadru cu figura plinuță și zîmbetul pri-tenos al celui mai destoinic fiu al Car-patiei, conducătorul și cîrmaciul ei. Era Dmitri Antononeik. Însă și-atunci, în ciuda aerului sănătos din cadru, umbra o vorbă cum că ar fi suferind...

Deocamdată însă, chipul său mai tre-nea dedesubtul unui spațiu albicios. Șimțea că aici se lăfăise cîndva o a-figură aparținînd unui cîrmaci-conduc-tor superior primului, pe numele s Stalin. Dar cineva dăduse fără îndoii ordin să se scoată tabloul. Sic transit g-ria mundi. Stalin era mort...

...Deci Rudi venise să mă întîmpine-gară. Îi revăd și acum zîmbetul voios, timp ce mă bate pe umăr pregătindu-să rostească primele cuvinte de b-venit: — Superb ca de obicei! Bra-bătrîne... Îmi amintesc cum, ușor jer-de această remarcă admirativă, m-am-plecat să-mi strîng calabaiul... În fo-și dacă nu mă înșel, pe Sandi l-au jer-întotdeauna astfel de remarci.

Stau și mă întreb de altfel: să fi fost-cu adevărat frumos la urma urmei? C-âtît mai mult cu cit în '59, la douăzeci-nouă de ani trecuți, își pierduse de-bună bucată de timp, acru sau de bărl-foarte tînăr.

Am chiar acum în fața mea o poză-chipul lui Sandi din acea vreme. Str-curată în portvizit, nu m-a părăsit nic-dată; a însoțit cei alți douăzeci și noi-de ani ai mei de peregrinări și exil...

Smead, cu părul negru răvășit în ș-uite buclate deasupra unei frunți prem-tur încrețită și poate puțin prea înal-bărbatul acela cu trăsături distante, usc-țive, contrazise de un nas de o regula-tate de statuie antică și de o privire-tensă, arzătoare, omul, tipul acela, drept nu prea junc, dar nici încă mab-îmi pare că posedă un farmec tenebr-dar indiscutabil... Poartă înscrise-образ semnele unei virilități din păca-evanescente. În stare însă pe atunci-tulbure tînerele doamne... Și bătrînoar-de altfel, de ce să tăgăduim. Frumoas-sau mai puțin frumoasele, pe cele slat-subțirațel ori grase, ba chiar și foar-grasele. De ce nu? Chestie de gust. A-pot s-o recunosc.

Îmi acord acest drept cu atît mai m-cu cit, în schimb, la ora actuală, în s-cunda în care încerc să descriu în m-obiectiv un relativ tînăr mascul abia c-borît din tren, pe care să își recupere-două valize roșe, precum și obiectul s-cel mai de lux, un radio marca Starsfu-rămase pe un chel de gară, în același tî-nu mă pot împiedica să nu arunc d-cînd în cînd cite o privire critică spre-splendida oglindă venețiană care-mi fa-față: cel pe care-l zăresc își poate pe-mite să judece fără părtinire omul d-fotografic... Prea multe-l deosebesc-chip vizibil! Pe jumătate chel, îmbătr-nit și buhăit de băutura, tipul acela-c-ochelari din oglindă n-are nimic dintr-Don Juan... Să ne întoarceam mai bine-bărbatul din poză...

Parcă-l revăd: cu gulerul paltonului-ridicat și un șal lung de mătase albă în-fășurat romantic în jurul gîtului. Cărî-du-și calabaiul, el și Rudi se îndreap-cu pași lenți către sala de așteptare. Timp ce, în spatele lor se aud niste pas-

— Să nu întorci capul, sopteste Ruc-Au și încep să se tîna după noi... A-cultă: e mai bine să-ți-o spun de la f-cepăt, aici unde nu ne poate auzi r-menii... Mi-au trasat sarcina să te supr-veghez și să le fac un raport.

Străbătînd sala pașilor pierduți pe lî-n, niște ghișee întredeschizîndu-și fără ch-pleoapele, iesim în sfîrșit. Ne întîmpin-motîind încă, cetatea universitară.

Iat-o! Mă bucură să o revăd. Lonevo-să ca întotdeauna și molatec întînsă pe-te dealuri... La ora asta cînd pe tot t-ritoriul, prin toate tîrgurile și orașele i-dustriose ale Carpatiei, activitatea-deja în toi... Locuitorii lor stau la coar-prin stațiile de autobuz; ori se înghesu-se agățînd clochine la usa tramvaelor. E-nimic. Ea tot mai rămîne calmă. Cucor-na bătrînă își îngăduie să mai picotea-înca. Pesemne s-o fi culcat cam tirz-aseară, obișnuită să citească pînă cînt-zori cu ochelarii pe nas cine știe ce te-interzis, ascuns sub plapumă. Cu scu-alba pe cap, cu cocul de nori pus în-moațe, abia de-și ridică grațios pleoapele în-timp ce caută pe sub pat — a și înc-put! — sticla scăpată aseară din mîn-Avind în vedere că baba asta savantă-adorabilă mai are obiceiul să și bea a-darul beției. Ba pot spune că îl are su-forma lui cea mai periculoasă: închisă-sine. Beția solitară. Ochi în ochi cu tir-insuși. În fața oglinzii... Consecință dire-tă: la ora șapte dimineața, aici, la N-pocavari abia de se zăresc citiva napoc-vareșeni, vagi siluete strecurîndu-se c-tre gară: niște medici desigur nevoiți-facă naveta, ori niste învățători repa-zați la țară. În timp ce către Soar-Rasare, sus, pe dealul cu imobile n-locuite mai ales de salariați (hutu-ai unei fabrici de încălțămînte, cite-becuri licîrînd slab par să indice totu-începutul unei oarecari activități cotidi-ne... Fapt care nu pare să influențe-însă liniștea domnind pe versantul celu-lalt deal, din față, în cartierul așa-z-aj curvelor, unde nimic nu mișcă. Iată-Nici cele două planuri cincinale și ni-ordinele strașnice venite de sus, de-Burg, nu au izbutit să alunge din ace-sfortificații membrele unei confrerii, re-pectuoase și respectate odinioară. C-pleoapele lor storuri lăsate și vărute l-din afară, căsuțele astea, în care se vin-amor, ultim vestigiu al unui comerț în-floritor conform tradițiilor antice, rezî-tă, se perpetuează, datorită probabil str-vechii arte de a se adapta la circumstan-te. Acum de pildă, au o alură proletar-ai zice un rînd de scolărite, de pionier-cumînți, disciplinate, stînd dreptî-curtea școlii și asistînd la înălțarea m-tinală a drapelului...

Jos, la poalele dealului, un rînd c-copaci te face să presimți că acolo se a-cunde patul unei girle. E cam tot ce-ce se poate zări cînd ieși din gara n-pocavăreșeană. În afară de binecunoscu-t-Biserica Neagră, împungînd cerul. D-turla ei înaltă o poți zări de peste to-...Revăd cei doi amici coborînd trept-le și cărînd unul geamantanele roas-

iulian comanescu

Pictură
din coji de portocală

Din tristețe, după lungi eforturi

laborioase
rupe cu cleștele dințisului miezul

— în formă intimă de pară și viscer —
alunecă apoi pe gheața oglinzii a clipei

către capătul acestei serii,

pînă în cușca unde

maimuța curăță o portocală cu miez de

minge de baschet

cojile aruncîndu-le otova,

pictînd cu ele acest poem.

Silogism

vine o zi cînd sufletul actorului se
pitulează

în crăpătura din podeaua scenei,

în memoria de elefant a decorului.

vine o zi cînd fizionomia lui se mușcă

pe masca veche,

grecească.

Nevroză

În loc să dorm fumam o țigară,
ca o odaie goală așteptam să intri-n ea
(ignorat trai al lucrurilor, în spatele
utilului).

În loc să te iubesc fumam o țigară,
mizeria mă bîntuiea ca un fior,

în loc să vii fumam o țigară,
clipa se topea în rotocoale de fum.

Excuse

Aprilie se face mai
și raza de soare pornește, către ochiul
meu,
ca glonte din pușcă.

Sînt greoi și permat ca un dinozaur.
Curînd vor crește alte flori,
alte furnici vor gidila
subsuoara verde a pămîntului.
Curînd, Darwin va lansa pe piață
variante simțitor ameliorate
ale strămoșilor.

și celălalt prețiosul aparat de radio. În piața din fața lor, la brutăria din colț, e coadă. Un șir de babe și moșnegi însonniali pâlăvrăgesc așezați pe scaunele. Ceva mai încolo, un rînd de gazuri și de pobece a adormit de-a binelea sub așternutul auriu al frunzelor de castan.

Drept în fața lor se întind străduțele orașului vechi; datînd din perioada cînd localnicii, vîcari, agricultori, păstori coboriți din podinile înalte dintre munți sau de prin cheiuri, n-aveau dreptul să se așeze în cetate. Așa au și rămas de altfel: oarecum extra muros, în fața zidurilor, niște marginali, acești urmași ai unei țărîni străvechi, călcînd apăsat, găsindu-și greu cuvintele, firi închise, bărbați și femei absorbiți de cunoașterea lor, de știința lor intimă, inexprimabilă în vorbele de ficcare zi...

Cît despre ceilalți, cît despre cetățenii autorizați să ocupe casele înalte din centru sau din cartierele de lux, imobilele construite pe vremuri de aristocrația orașului și repartizate acum lor, cît despre toți acești învîrțiți, acești descurcăriți dibaci și smecheri, bine cazați, drogători mai mici sau mai mari, instalați însă toți cît se poate de confortabil pe diferitele trepte ale administrației de stat și ridicînd acuma glasul, strigînd, manifestîndu-se activ, ei bine!, au fost și sînt în general niște aventurieri, niște venetici. La ora actuală, mulți Gi-tani.

...Da, așa s-ar părea. Noua rasă a seniorilor locali, năvălitorii cei mai recenți nu sînt alții decît sclavii, foștii sclavi ai noroadelor de la ses: gitanii, trib chinuit, nomad, silit de împrejurări să se sedentarizeze... Afta rău! Mahalaua asta veche napocavărească a mai văzut mulți și multe. De-ajuns să privești mai atent fațadele caselor ei, ca să ghicești ca să simți că așa tăcute cum sînt își strecoară ceva, comunică între ele. Și, ce anume...? Ce-si spun, fără glas, sprijinindu-se una pe alta, asențența unor bătrînoare ostentive de-o prcă lungă așteptare în fața cine știe cîruj magazin?... „Lasă!, au aerul să si spună, „Lasă lasă... N-au decît să strige cu vor. Să dea din mîini. Să ne umple de tozinei și de drapele... Să mărșăluieșă pe străzile noastre urînd prin defuzoarele lor. Or să se ducă și ei, precum afitia alți năvălitori, Răbdare! Toți au slirșit prin a se duce. Apa trece, pietrele însă ramin și noi sîntem pietrele... Deocamdată să nu crierim, să ținem locul. Să nehidem pleoapele. Noi știm ce știm... Să creadă ei că mecuvi-năm“.

...Dar acoperișurile joase și frontispiciile cu dunga albastru nu însoțesc drumetul decît o foarte scurtă vreme. Ele constituie în realitate o mahală măruntă, o zonă seculară spre care cetatea, devenită oraș, a întins de multă vreme un braț tentacular. Așa înert lui Sandi și lui Rudi nu le-a trebuit mult ca să ajungă la un bulevard mai larg ducînd către centru.

Rudi și cu mine ne continuăm deci drumul... Tot mergînd, ma întreb în sinea mea dacă știe ceva. O fi aflat sau nu ce mi s-a întimplat de curînd?

— Ai primit telegrama mea? — Bine-înțeles, încă de ieri seară. — Și atunci? Unde mergem acum? La tine? La o casă de oaspeți? la un hotel?

— Glumești? Ți-am găsit, bătrine, un hogaec pe cînst. Ai să dormi la vechia noastră gazdă, îți mai aduci aminte? La coana Irenke.

— Nu-mi vine să cred! Ce spui? Să mai dispună ea de un spațiu locativ?

— Hm, hm! Cu condiția să faci rost de repariție. Și în mai puțin de douăzeci și patru de ore. Dar ea știe că ai relații. Așa încît deocamdată te primește, fiindcă fi-su e la armată și o aranjează.

Rudi nu îmi dă alte explicații. Cît despre mine, tac și încep să îmi fac socoteala cum și în ce fel am să obțin autorizația de a mă instala în odaia cu pricina.

— Ascultă, reîncep să vorbesc peste cîtiva pași. Ascultă, frate: trebuie să-ți spun că nu mai sînt ce eram... Ies de-a dreptul dintr-o ședință de critică de la Comitetul Central. Dintr-o plenară. La Burg la ora actuală...

— Nu te mai osteni... Mai bine tac! De altfel, vrei să-ți spun ceva? Fă-te că nu-ți pasă. Te frămîntă prea mult, rezonezi prea mult și nu e bine... Ții totdeauna să precizezi, să pui punctul pe i, un obicei timpit, acolo unde o aluzie e arhisuficientă... Pe urmă, ți-am mai spus-o: ferește-te de gafe în fața mea. Ai uitat ce-am vorbit adineauri?

Cei doi amici au ajuns acum la un pod noroios și se mențin pe bordura îngustă în timp ce din spatele lor se aud pași. O fetiță sosește în fugă și depășindu-i, se întoarce:

— Salut voios, nene Rudi!
— Ei, ia te uită: Irinel! Ce e cu tine? Nu ești la școală?

— Ba tocmai acolo mă duc. Dar alerg fuga acasă să-mi iau ghiozdanul, că am dormit azi-noapte la gară, la tata...

În ciuda spuselor ei, fetița asta nu pare prea grăbită... Acum s-a oprit și țopăie în fața lor, iar părul ei, de un blond cam spălăcit și nedisciplinat, neadunat în codițe se ciufulește, saltă și el, zglobiu, copilărește.

În fine, Irina își îndreaptă arătătorul ei roz către noul venit și întrebă plină de inocență. — Cine e el?

— Nu știi? E nenea Sandi! Nu-ți mai aduci aminte? Venea pe vremuri la voi... Dar tu desigur, erai încă mică.

— Și... e aici pe multă vreme?

— S-ar putea... Dar nu e încă sigur.

— Nenea Sandi este frumos.

— Îți place?

— Umm, hmm!

Fără să mă scape din ochi, copila dă din cap luînd un aer experimentat. Apoi, deodată, sare înapoi și o la la gouna:

— ...Cu bine! Iertați-mă, dar mă grăbesc.

— Nu care cumva să ajungi după intrarea în clasă...

— Eu? Ce, am băut benzină? Nu, nu... Eu? Niciodată...

Am auzit oare bine? A spus: „Ce, am băut benzină“? Fata asta? Prin urmare tot se mai spune așa? Frîntura asta de frază îmi trezește nostalgia...

de parcă ar fi fost ieri...

Pentru că da, am cunoscut și eu pe vremuri un băiețel și o fetiță obișnuind să pronunțe aceleași cuvinte siciltoare...

Era, taman în anii aceia cu lăptărese sunîndu-ți la ușa și cu tot soiul de alte minunate strigăte și zgomote, cu o ade-vărată muzică, o melodie a tîrgului atît de îndepărtată și de dispărută, încît în

mîntea mea se însece în niște ani miraculoși. De vrajă. Ani fericiți. Chiar dacă pentru părinții băiatului în cheștiune, numit Sandi, și ai surioarei lui, începuseră de acum să fie timpuri grele pline de lipsuri și de griji.

Dar n-are a face!... Oricum, pe-atunci, laptele, hana în general, avea obiceiul să îi sosească așa, ca de la sine, în

fața ușii și prin curți pe sub geamuri... Tot soiul de vestitori îi dădeau de știre. O auzeau venînd, Ți se anunța strigîndu-ți „pui, pui“ și „rahah cu apă rece“, „lapte covăsit“, și „pește peste“...

Tineri pescari de prin Sud de pe malurile Dunării, urcau către munte. Cu cobilița pe umeri, băteau drumurile tîrgului gata să își descopere de îndată ce

îți manifestai dorința, pe sub prelate, crapi dînd încă din coadă în enormele coșarnițe, somni mustăcioși, ori cegi, ba chiar nasul ascuțit al unui naseiru.

Uneori, li se mai alătura și glasul meșterilor călători. Tot soiul de meseriași veneau de departe, disprețuind fruntariile, pentru ca să li se plîmbe pe străzi cu metrul în mină, și purtînd în spinare, într-un cadru de lemn, bucăți mari de sticlă: Oamenii ăștia strigau: „geamuri, geamuri“...

Mai veneau pe urmă și cărbunarii, strigînd: „chiop, chiop!“ Da citeodată se mai auzea pe uliță și „gaz, gaz“... Era semn că trecea prin apropiere vreun gazar, un păcurar, o profesiune rămasă din moși strămoși,

de pe cînd păcura, singele ăsta viscos al pămîntului, mai mustea încă deasupra gliei și se făcea bălți; încît păcurarii o luau cu gălcata. Bărbații aceștia

ne dădeau de știre că sînt aici, gata să alimenteze lămpile noastre de petrol și reșourile gospodinelor. Mi-aduc aminte că odată, unul, a urcat pînă în bucătăria mamei, în timp ce noi zburdam

prin curte... Îl mai văd și acum. Era un țap destul de bătrîn, sur și pîros cam peste tot... Iar prin șlitul de la țtari, acolo pe seară, în timp ce urca treptele, drumetul ăsta ne-a scos să-l vedem sula, da-

raveja... un instrument de joată frumusețea, roșu, gros, și lung aproape atît cît cobilița! Drept care, sora mea s-a prefăcut speriată și a fugit chițcîind,

cum îi șade bine unci domnișoare bine crescute. Or, dacă nu mă înșel, la vîrsta aceea, aveam și noi necontenit pe buze această întrebare, un soi de formulă magică. I-am spus-o lui Rudi.

— Cu sora-mea Margareta, pe cînd eram copil, întrebam și noi: „ce-am băut benzină“...?

— Da, zice. Așa era moda și-atunci. La noi, la Dorhei de pildă, în cetatea mea de obirșie, ne deprinseserăm să spunem: „Da? ce? Am băut benzol“?

Cu încetul, bulevardul pe care ne aflam își schimbase între timp aspectul. Era acum parcă mai puțin părăgînit,

mai curat și mai impunător, pe măsură ce ne apropiam de centrul orașului... Pe cînd tot mergînd și discutînd, con-

tinuam să depăn în sinea mea amintiri... Benzina, era folosită de mama lui Sandi pentru a scoate petele de pe îmbrăcăminte. De ce, și în ce împre-

jurări ar fi trebuit oare Sandi să o bea? Nimeni dintre băieții și fetele care repetau la infinit aceeași propozițiune nu

avea aerul să o știe prea bine! În timp ce, calea pe care înaintam împreună cu prietenul și fostul meu coleg,

Rudi, evolua către o oarecare majestate. La rîndul ei, lumina zilci evolua și ea:

trimis din cer, un mînunchi de raze se revărsa brusc pe trotuar atîngînd părul insolitorului meu și scoțînd în relief

firele cărunte. Băgai atunci de seamă cît a îmbătrînit, în ciuda tenului său

spînat; și în ciuda faptului că sîntem practic de aceeași vîrstă. Dar ce să-i faci, as-a-i provincia!

— ...Erau încă vremurile bune atunci! mîmură Rudi de parcă mi-ar fi ghicit

gîndurile. Era pe timpul războiului...

— Așa e.

— Hei, anii trec! E de ajuns, ca să-ți dai seama de asta, să te uiți cum cresc

plozii. Copila de adineauri de pildă. Știi, este fata lui Pop.

— Cîți ani are?

— Vreo unsprezece, doisprezece.

— Foc de drăguță.

— Îți place?

(Fragment din romanul „Oribila crimă din Carpatia“)

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Un indemn al lui Gellu Naum: „Poetizați, poetizați...“

...și un semiprofil pe pagina de gardă a vo'umului „Profiluri literare“: Romul Munteanu

„Paznic de far“: Geo Bogza

„Creatorii și lumea lor“: Azi: Ovidiu Papadima

„Glasul“ lui Iulian Vesper

Daimonul interior

Cercetarea vie și profund innoitoare a lui Socrate nu se confundă cu — și nici nu se reduce la — mecanismul intim al conștiinței de sine, „mecanism“ obscur încă pentru filosofii elini (care l-au intuit, totuși, într-un înțeles diferit de cel modern). Sinele se raportează la — și se scrută mai adânc prin — ochiul întredeschis, la rindu- i, „cercetător“, al Zeului. Cunoașterea obiectului dat este, implicit, cunoaștere a ființei conștiente despre sinele-i pătruns în orizontul transcendent, reflectat de (și transfigurat prin) acesta.

Dacă momentul (și fenomenul) conștiinței au făcut posibile înscăunarea și, mai apoi, cercetarea temeiului unificator, noua confruntare aprofundează fenomenul însuși al conștiinței, perspectiva de la care se pleacă — principiul însuși — și la care se ajunge — omul proiectat în lumina acestui principiu — fiind, intrucitva, deosebită. Ființa umană își caută în individualitatea, ci universalitatea, după cum, reciproc, temeiul unic își caută adevărul în și prin chipul (determinat) al ființei umane. Cunoașterea de sine (a omului conștient de propria-i entitate prin orizontul transcendent și, simultan, a principiului însuși prin ființa umană pe care a înobilat-o) verifică acțiunea efectivă a temeiului unic.

Categoriile logice devin implicit categorii etice. Cunoașterea logică va presupune cunoașterea concomitentă a valorilor morale, așa după cum, reciproc, cunoașterea (lucidă) a categoriilor etice nu va putea evita — ba se va supune chiar — logos-ului profund al Ființei-in-dezvăluire. Filosofia nu va mai despărți, decit metodologic, logica de etica implicită a meditației, trăirii și viețuirii prin care sinele ființei umane se deschide spre orizontul transcendent (cărui i se supune), chiar dacă cele două „discipline“ ale unicei științe — filosofia — vor fi tratate separat. În esență, logica și etica sînt profund unitare: **consubstanțiale** (nu întâmplător cercetarea eminamente logică a temeiului unic efectuată, peste două milenii, de Spinoza va explora teritoriul etic, sub genericul acestei din urmă dimensiuni).

Gîndind principiul și pășind în orizontu-i unificator, **sintem obligați** prin chiar actul acestei pătrunderi să ne desprindem de limitele ființei (noastre) determinate și să **ființăm în deplina universalității lumina**, întil-

nindu-ne — aici, în spațiul sintetic — cu fiecare semen, cu fiecare entitate (pină atunci mărginită). Ecoul acestui eveniment va persista, neîndoielnic: sunetul pur va răsună ca o chemare și ca un îndemn în tîmnița sinelui revenit la (sau în) orizontul conștiinței. „Tavanul despărțitor“ s-a subțiat și, de sus, de pretutindeni răzbate lumina difuză a **Ființei** unificatoare, capabilă de a governa acum, din înălțimi (sau din adîncuri) ființa umană.

Socrate a surprins procesul transformării interioare; s-a concentrat asupra-i, căutîndu-l în sine și-n ceilalți, pentru a-l analiza apoi meticolos. **Zei sînt dincolo, dar și în mine insumi**, prin sufletul care, nemuritor fiind, îmi guvernează trupul. **Daimonul** lăuntric reprezintă îndemnul vocii divine care și deconspiră prezența, operînd eficient prin mine. Totul va depinde de felul în care știu „asculta“ această voce (dacă sînt, desigur, pregătit s-o ascult). „Vocea“ vorbește fiecăruia, așa cum rațiunea — **logos-ul** — operează în intimitatea fiecăruia. Să rămînem deci treji, atenți la îndemnul (și gîndul) lăuntric care — universal fiind — nu poate să nu rodească în și prin mulțimea semenilor. Acesta a fost și este temeiul **maleității** socratice: răbdarea, arta de a deștepta lumina principiului unic în fiecare suflet prin dialogul atent, condus cu tact, sistematic.

Orizontul unificator se (poate) impune cu aceeași fermitate în orice individualitate; altfel n-ar avea sens și nici n-ar domni autoritar „deasupra“ și deopotrivă, în „interiorul“ ființei noastre. Pentru a-l institui însă, trebuie să ne sustragem inertei somnolării ce ne păstrează în cătușele unei gîndiri lipsite de reper. Ființa trebuie „provocată“ conștient metodice, trebuie „surprinsă“ în faptele, fenomenele, procesele comune. Orice act, noțiune sau entitate nu reprezintă, în fond, decit întruciparea temeiului unic. Putem sesiza, ca atare, orizontul principiului pornind de la orice fapt (sau obiect) comun; de la orice „pretext“. Cu mențiunea că acest **pre-text** conține în adîncu-i (și precede) marea răsturnare (de perspective și sens) pe care o aduce cu sine rațiunea: gîndul temeinic, desfășurat în orizontul sintetic al principiului.

Socrate a descoperit, cum se exprima Aristotel „metoda inductivă“¹. Individualul conține generalul și înaintează — atunci cînd este încurajat, — spre acesta. Orice entitate, orice fapt, orice acțiune „răsfrînge“ universalul. Rămîne doar să-l sesizăm cu răbdare. Să

Aștepți
Atitea umiliri
sub mușchiul ce arată nordul...

GLOSSĂ

La ce e bună această viață cînd stai dimineața pe marginea patului și te gîndesti la toate și la nimic și ascuți razioul rău să vrei ca pe-o tristă complezență făcută bătailor singelui pe care le simți în degetul arătător acesta pe care-l stringi pe pix. Nu vrei să mai faci nimic, să te mai întilnești cu nimeni și totuși aștepți un telefon ca să te vezi cu un prieten care să te pună în legătură cu cineva care să-ți procure 5 foi de tablă galvanizată, la o adică măcar neagră, care-ți trebuie la reparația casei. E prea mult. E prea mult totul. Totuși, tu trebuie să scazi puțin preamultul, ca să-ți mai rămînă un mic spațiu de respirat, puțină substanță nervoasă pentru a nu exploda, un dram de îngăduință pentru a te ocupa de trup, de această biată umbră care se tîrîie pe lingă case și pe lingă inutila linie de tramvai în vesnică reparație. Totul se repară la noi dar nimic nu se drege. Totul se începe dar nimic nu se termină. De aceea nu există nici bucurie a muncii, nici julsare. Totul e tern, insipid, anost. Și plinul și golul sînt niste ruine. Purita-

tea e un loc geometric invizibil, o abstracție a minților noastre dormice.

Să stai așa pe marginea patului urmărind urmele celor citorva rectanțuri vizibile pe planșetă — urme ale proiectelor tale de-odinioară cînd erai student la Arhitectură — rectanțurile pasionale care-ți divid viața, și-o i-realizează..

Telefonul nu mai sosește, nedumescirea așteptării, rostul nu mai contează, sînt de ajuns gestul, mișcarea, schimbarea decorului. Soarele care rozi prin galerii, ronțăitul tău însufleteste lamelele parchetului și dă tencuiei un fosnet silnic — e o întrecere între elemente, e un timp care se punctiformizează deschizînd orizontul nimicului.

În vasul gol de pe masă e o floare de care-mi amintesc, o floare scutită de curgerea timpului și proaspătă în orice clipă, o floare nedelimitată de tot ce e în jur. Simt și miros această floare. Îmi pipăi ușor fata cu miinile. Tip brusc. Tip fără să aud ceva și-o lumină mare îmi cade moale pe creștet.

Constantin Abăluță

Jurnal anticameleonic — 2/3 nov. 1991

îndepărtăm, deci, straturile „aparenței“ și să înaintăm metodic spre esența ce nu ne va putea „scăpa“ atunci cînd ea subzistă în fiecare fenomen.

Cercetarea socratică a căutat să pună în lumină **dedesubtul fundamental**: ce este în ființa ei fiecare entitate. După Aristotel, pe lingă metoda inductivă, Socrate a descoperit și principiul **definiției generale**. A căuta (și a formula) definiția unui lucru anume înseamnă a-l înțelege în **esența** naturii sale. Metoda „diviziunii“ — despre care s-a vorbit atît — trebuie înțeleasă mai curînd ca o des-părțire progresivă de „fașetele“ fenomenale ale obiectului, despărțirea ce proiectează, sistematic, spre **esența** acestuia. Îndepărtîndu-ne de fals și aparență, progresiv și temeinic, ne apropiem de orizontul traic, subteran, învăluitor. Acest drum a fost conturat de Socrate: drumul spre esență. Drum ce nu poate fi despărțit de **purificarea** simultană a sufletului devenit mai bun și mai frumos din clipa-n care a devenit mai adevărat.

Căci dacă eu insumi caut — și mă îndrept spre — ceea ce este vesnic, mă desprind inevitabil de sinele-mi bintuit de pulsuni și afecte, pentru a **mă identifica cu esența — cu Ființa pură** — care mă purta și anterior, desigur, de care abia acum se dez-văluie. Căutînd definiția adîncă a obiectului contemplat, devin conștient, cu alte cuvinte, de **Ființa** care-l conține și guvernează; sau prin mine, Ființa însăși devine

conștientă de Sine. Deschiderea spre universal determină **ethos-ul** („atitudinea“) subiectului ce gîndește principiul integrîndu-l — ca „obiect“ universal — comunității „somate“ să caute orizontul principiului fundamental. Atitudinea (**ethos-ul**) față de temeiul unificator se răsfrînge în „atitudinea“ față de semen. Întoarcerea spre adevărul esențial reflectă întoarcerea spre adîncul „întredeschis“ al fiecărui individ, cercetat acum din perspectiva Binelui suveran.

Fie că s-a referit, concret, la valorile etico-morale, fie la capacitatea rațiunii de a sesiza și institui conceptul, filosofia socratică a confruntat lumea „dată“ și precară cu principiul subteran. S-a văzut o dată mai mult că reperatele cunoașterii comune sînt șubrede, că nu rezistă la un examen atent și profund al gîndirii. O nouă dimensiune — și un reper mult mai sigur — s-a impus după ce examenul cunoașterii (conștiente de propria-i dimensiune transcendentă) s-a încheiat: esența: temeiul unic. Omul a ieșit biruitor din această confruntare: și „a rezistat“ numai în măsură-n care s-a știut apropia de — și pătrunde în — ceea ce este durabil, omniprezent, fundamental: temeiul-a-toate.

Corneliu Mircea

¹ Metafizica, XIII, 4, 1078 b 17-32

dana oprită

Miercuri

Ochi albicioși enormi diformi se prăbușesc spre pămînt dintr-un paradis pierdut pentru totdeauna memoriei noastre; ningedesigur și am impresia că acei ochi imensi sînt trimiși spre noi să ne supravegheze să ne urmăriască gesturile și cuvintele să ne mai dea o sansă; — pietre decolorate îmbătrinite ochi firedenisip diamante priviri spirale lovind casele cu materia lor moale atingînd cu degete imaginare un imaginar tărîm al fărîduintelor — iar noi repetăm cumînți greșeală după greșeală dezgheocăm literă după literă alergăm disperati după cuvinte

să le alegem să le primim să le împărțim ca pe cuminecătura fără ca nimic să se schimbe fără ca zăpada să ne poată vorbi purifica gonind pelingăea ca dintr-un vagon inlinăviteză tricotînd pulovăre frizuroase după un model interstelar — îmi doresc și eu unul de ce să mint dar nu se găsisse pentru mine mărimea potrivită despre această sinucidere în masă a fulgurilor eu nu știu încă mai nimic nu-i înțeleg încă mecanismul știu că nu sînt încă pregătita pentru marea întîlnire chiar dacă acum nu-mi doresc decit un buchet de ghiocei.

Duminică

Nimic nu poate fi mai plăcut într-o cameră de spital decit să sorbi sucul amărui al unui greșit cu gesturi bătuteincucile m a și nîi d e se ris devorînd aerul de afară fiindcă e de afară de acolo de unde știi că s-ar putea să nu mai ajungî niciodată. „Sauvequieput!“ deodată strigă comandantul cu glasul lui răgusit ceea ce ai făcut și tu, iubitul meu, aruncîndu-te de la etaj ceea ce ai făcut și ceilalți de-a valma femeii copii bărbați bunici (bunicile erau mai intelepte mai așteptau ceva) te-ai azvirlit cu miinile întinse parcă ai fivruț să zbori

dar un zbor spre în jos nici măcar spre adînc un zbor atît de caraghios! Îmi pare rău, iubitul meu, eu nu te voi urma chiar dacă este cutremur chiar dacă a început potopul chiar dacă însuși comandantul s-a aruncat primul pe fereastră strigînd mereu să ne salvăm. Cine poate. Eu nu pot.

Uneori după ce cu un cutîț de o mie de ani am decupat colile unei portocale și am stropit peste tot cu aroma lor în timp ce-i spăl lama — încă tăioasă încă lucitoare — sub jetul de apă fîșîndcasingelecaldaluneiveneabiatălate m ademeneste gîndul ucigasului și mă uit cu ură spre propriu-mi pat spre urma trupului ce încă mai încălzește asternutul neschimbat de un secol. As vrea să pot asista la propria-mi moarte să întuiesc durerea violentă a glonțului azvirlit în inimă flicat stomac să tremur la zvîcnirea spasmodică a trupului atîrnat de gîtlee cu un streang abia dat cu săpun Lux sau Rexona să mă încercer senzația de sufocare și de apă invadîndu-mi plămîni într-un înec prin imprudentă.

Nu as putea să mă sinucid nici nu vreau dar as asista cu plăcere la propria-mi moarte la îngropăciune incinerare mai mult sau mai puțin falsele lacrimi la pomeni slujbe rugăciuni..

Mi-e lehamite ca de orice duminică. Zi a soarelui — de noapte poate — a tristetii a disperării singurătății ziua în care cu bucurie î-ai turna otravă în papuci sau te-ai scufunda în alcoolul zilei de miine dîndu-te cu capul de perna zidurilor.

„N-ai cura!“ — îmi spun îmi repet „Ba-l am!“ — îmi spun îmi repet fiindcă tocmăi accent să trăiesc. Dar fără tine.

La Naționalul bucureștean:

O coplesitoare „Livadă cu vișini“

La deschiderea cortinei, te coplesesc albul total al scenei (decor Mihai Mădăscu), cu bombardamentul floral al vișinilor, turlul dind fluzia visului frumos, romantic... O natură ireală pură, pe fundalul căreia apar, vijelios, petele de culoare ale personajelor (costume Doina Levintă) sperind o fantomă albă, timpul (de fapt mama sau bunica actualei moșierese Ranevskaia, ea însăși jucându-se cu copilul care a murit), slalom somnambulic prin livadă... Cei care revin ce la Paris, năvălesc în camera copiilor, cu jucării, cu dulapul centenar — simbol al blazonului familial — și cu alte însemne care trezesc nostalgia, dar și dureri sufletești. Apoi, spațiul se inversează, sala de spectacole devine livadă de vișini, iar scena un colț patriarhal citadin al vieții aparent liniștite (din spatele livezii), având în „coastă“ cimitirul, ceea ce aminteste permanent eroilor că viața lor, așa cum este ea (mizorabilă sau înălțătoare), se va sfârși tot... acolo! Este și fintașă cu apa stăută a tradiției, oglindă a sufletelor moarte! Nu lipsește fundalul cu fabrici și ferestre de „foc“, cu proletari mișcînd greoi și solidarizîndu-se în grupuri stațuare sau în cerc, nici pavilionul cu distracțiile lui boieresti și snoabe, distracții care trec dincolo de limită, în isterie și demență, dansurile stereotipe devenind bititiei și bălăbăneli schizo-epileptice. În sfîrșit, spațiul pustiu al casei moșieresti părăsire, se întinde-n toată scena. Cad sfîșietor ca niște schelete uscate vișinii doborîți de securile barbarului Lopahin iar muzica (Henry Mălineanu) după ce a punctat acțiunea scenică prin sonori expresive, întregitoare de atmosferă hierarhică sau pămînteană, se transformă în liturghie sau prehod pentru a reinvia în ritmul drăcesc semnificînd că **timpul și viața și secolul se grăbesc nebuneste...** Deci, timpul trece și îngroapă vieți, destine, întregul spectacol fiind o scurgere transformatoare a timpului și vieții, pe fundalul transformator al naturii de la romanticul peisaj rustic al livezii (cu lu-

mini amăgitoare, cu magie și poezie) și pînă la amenințatorul poluantul și dezumanizantul peisaj industrial...

Pe multe meridiane ale globului, prin fantezia creativă și novatoare a mulți regizori de marcă, printre care se numără și Andrei Șerban, piesele lui Cehov au cunoscut variante ultra-moderne, supra-realiste și avangardiste, originale viziuni **recreatoare** ale universului uman cehovian, accentuînd teatral fin observație a disoluției omului (sclav al vremii și al societății), acucînd dezbaterea scenică, în zilele noastre cruciale, într-o țesătură de coduri pe măsura cerebralismului receptorului contemporan de artă. Spectacolul lui Șerban împlinește un periplu românesc de mare forță (vezi montările lui Pintilie, Harag, Alexa Cornișteanu Dembinski) și valorifică experiența celor două „livezi“ realizate anterior în America și Japonia, **șlefuit** ideatic și estetic o reprezentare coplesitoare, într-un ritm alert, trepidant, frenetic. Folosește o teatralitate concentrată și o vizualitate generoasă prin care demonstrează **teatralitatea** gregară omului măcinat de timpul și al și de istorie. Folosește o interpretare plină pînă la refuz de verbotitate, de vorbărie nevrotică între patetism, lirism și paroxism disecînd cu minuțiozitate chirurgului obsesive și crizele spirituale ale eroilor, propunîndu-le iocurile terapeutice ale psihanalizei, astfel răspunzînd tuturor întrebărilor asupra lumii și ale omului prezente în textul cehovian. Totul se petrece într-o realitate crudă și onirică anesteziant, sugestiile și metaforele scenei semnificînd **inconstența și raționalitatea**, într-o acerbă luptă deschisă, pe viață (distrusă) și pe moarte (salvatoare a demnității). Previzunile cehoviene s-au împlinit și noi (spectatorii) savurăm din plin falimentul dictaturii proletariatului și al comunismului enlaudînd multe din replici, pieset cu nativă trăitorilor direcți ai ultimelor echimente determinate de o istorie bolnavă (evenimente **prognozate** de Cehov prin căderea nobilimii albe și prin nașterea burgheziei din moșierese rus-

nacă, devenînd treptat roșie, precum și prin trezirea din somnolență a plugarilor și proletariilor, hrăniți cu oratoria petlică a unui fanatic proletarist). Regizorul privește istoria bolnavă cu oîstantarea comicului fin, a umoristului parodic și sarcastic, dar permanent lucid. Totul este o zbatere (zadarnică) ridicolă, neputincioasă. **Timpul istoric** (pierdut) nu iartă! Involuția omului și-a naturii nu mai poate fi oprită! Șerban, prin comicitate, nu sufocă ambiguitatea și transparentele, nu atenuează maleficul distrugător nu anulează dramaticitatea și tragismul eroilor, coar le translează în blindă caricatură a unor oameni sfîrșiți, care mor sufocați, în ciuda exercițiilor de respirație regeneratoare (mediul ambiant este poluat, aerul proaspăt s-a terminat)! Un singur personaj este consecvent grotesc, întirziatul student și viitor tribun al unei ideologii dogmatice — bibliote și sîsiite pe fondul la fel de morfolit al Internaționalaj — bolșevicul mameluc Petea Trofimov. Mișcarea scenică este infernală, masele moșierimii și slujitorilor apăsătoare, ale burgheziei în ascensiune și ale proletariatului în trezire, se învâlmășesc haotic în prelungesc monstruos umbrele conștient spațiului scenic deosebită plasticitate și dinamism la limita sincopei cardiace (virtuțiu timpului, turbionul istoriei). Oamenii vorbesc între ei, dar nu comunică. Își deapănă soliloquiile și se adîncesc în insinjurare și-n alienare. Își scaldă visurile și speranțele în penibila și stufăcită. Cu toată această încărcătură semiotică limpezimea mesajelor curge ca un izvor în sufletul spectatorului...

Toate personajele rid mult, rid de ele însele, rid de ceilalți rid de viața lor, rid de soarta lor, rid de societatea și timpul lor rid pînă la rictus, pînă la rinjet, pînă la plîns. Se ride maladiu, nervos, strident, prostest angelic, draconic, culbabil, defulant, trist, jalnic... Se zimbeste rar. Se trăiește într-o veselie forțată, falsă, mortificatoare, dar se trăiește arzător, cu patimă, cu voluptate, năstitor, ca-n apropierea crepusculului. Ne cuorînd mila și compasiunea, dar simțim și satisfacția că acești oameni au dispărut, ba ne cuprinde îngrijorarea cînd ne amintim că s-au născut și se nasc mereu alte asemenea specimene în jurul nostru, chiar și astăzi, cînd ne-am luat responsabilitatea de-a stăpîni istoria și ti nou...

Ranevskaia Lepoldinei Bălănuță este o cabolină, o uzată piesă de muzeu, cu morga boieroaicej rasate, cu singele albastru al banului, cu caratele (care și-au pierdut strălucirea) nobilimii, nu-și descoperă feminitatea sau o ține-n friu, o înăbușă sau pur și simplu nu o are. În dublură, Ileana Stana Ionescu este mai mult femeie cu temperament vulcanic, cu sensibilitate chinuitoare, autoflagelantă, cu pasiune flămîndă, chiar vicioasă uită adesea că i moșierese de viață veche. Ovidiu Iuliu Moldovan este un Lopahin autentic în bădărâna sa, în moșierese sa, în ignoranța sa, stie să aplice biblia parvenitismului, ru și ascunde venerația pentru moșierii scăpătați, dar le cumpără livada, dezvoltă

gradat lipsa de afecțiune, de suflet. Claudiu Bleont creează un memorabil student întirziat, acel spirit malefic propovăduitor și deschizător de zări noi, roșii, Petea Trofimov, ridicol și sfertodot, intelectual infantil, avorton al boierimii și trădător al acesteia, prin mariajul revoluționar cu proletariatul imbecil, cu acea turmă oarbă pe care el dorește cu obstinație s-o conducă... Ghicim viitorul esec al cauzei pentru care Petea (probabil onanist așa explicîndu-se răceala în fața asalturilor Aniei) pledează grobian, dezgustător, Leonid Gaev și-a găsit interpretul ideal în Damian Crîșmaru, alcătuiindu-l cu mijloace simple portretul decrepit, fanat, acel bolnăvicios de sentimental apărător găunos și senil al blazonului nobiliar, psihopatul jucător, care a pierdut marea partidă de **biliard al vieții**. Varia este fiica „prusacă“ a familiei bolnavă de autoritate și velleitarism, rece, insensibilă, isterică (Eugenia Maci), dar și tumultuoasă, habotnică și agățătoare de oricare sensă spre-a salva familia de la pierzanie (Maia Morgenstern). Mezina Ania joacă naivitatea și candoarea, iubirea maternalistă, dar deschide și perspectiva iubirii erotice, este victimă credulă a idealurilor timpului ce va să vină (nevăzînd prăpastia), se azață de demagogul Petea (varianta Anel Ciotea), este, în același timp, sinceră și bolnăvicioasă de sensibilitate adolescentă maturizată care vede în studentul Petea salvatorul ei (egoism?), iar în vremurile prorocite de acesta o sensă la supraviețuire (varianta Raluca Penul). Vecinul Piscik, moșierul scăpătat care-si prelungeste agonia împrumutîndu-se mereu cu ruble de la alți boieri scăpătați, este fostul moșier ajuns stăpîn de averi, lacom și lenes, escroc abil și cerșetor, ascunzîndu-și manevrele sub masca umorului rusesc tradițional, redat grosier de Gh. Dinică și ceva mai „subțire“ de Val Uritescu. Servitoarea Dunlăsa își imită stăpînele în fond și în istericale, ba și-n tinută și-n violoncel. Cerasela Stan realizează o compoziție bolnăvicioasă, nescrupuloasă și hazlie iar Cecilia Bîrbora fiind mai artătoasă și temperamentală, dezvoltînd calități de viitoare autoritară stăpînă. Guvernanta refuzată și bufonul burlesc, resuscitator și revendică în Carmen Galin interpreta ideală a înțelegătoare de ioc și provocatoare de haz despre dramatica situație a moșierimii rusești în plină deșertăciune, singur rîsul detasat și distantat fiind mediocrul care-l mai poate lungi supraviețuirea. Iacheul Iasa este otreană ascunsă în epocism și bune maniere (Adrian Pintilie) și în linusire și perusinare (Mircea Rusu). Firs este servitorul devotat, păstrător al tradiției și cutumelor de castă nobiliară (Gh. Crîșmaru). Enihodov ratatul năfărău și purtător al unui imaginar blestem esuarea fiind drapată cu clovernil este Claudiu Istodor. Figuratia, ecleratul și scenotehnică sînt exacte, parcă elaborate de un computer.

Vlad Andrei Orheianu

muzica

Ios, Bianca Manoleanu, Pompei Hărășteanu acompaniați la pian de Mihai Virtosu, Remus Manoleanu și Ina Oncescu. O întîlnire în plan valoric diferit, avînd, însă, ca numitor comun, marea muzică, aplaudată, din păcate, de prea puțini spectatori — unde vor fi fost profesorii, medicii sau elevii școlii de muzică din oraș? Absența îndelungată a culturii adevărate pe aceste meleaguri își spune cuvîntul, dar existența acestui nou și elegant Centru Cultural va determina, sperăm, o schimbare în modul de a gîndi și în preocupările locuitorilor. S-au acordat premii și mențiuni tinerilor concurenți, studenți ai Academiei de muzică din București și Cluj precum și elevi ai Liceului de muzică „George Enescu“ din capitală, premiul Perlea revenind Claudiu Codreanu, studentă a Academiei bucureștene — clasa prof. Georgeta Stoleriu — o frumoasă voce de mezzosoprană, înobilată de o excelentă înțelegere a sensurilor frazei, de o rosti-re expresivă în germană franceză sau rusă Repertoriul divers abordat de interpretă a cuprins lucrări de Mozart, Schubert, Brahms, Wolf, Strauss, Musorgski, Enescu, Jora etc.; ediția următoare va include în programul de concurs și piese impuse din creația de lied semnată de Ionel Perlea, concretizînd, și în acest fel, semnificația și prestigiul muzicianului născut în cîmpia Ialomiței. Prin inițierea Festivalului și Concursului „Ionel Perlea“ se dorește, pe de o parte, renașterea școlii românești de interpretare a liedului, iar pe de altă parte, includerea orasului Slobozia în circuitul vieții muzicale a țării, alături de centre de tradiție precum Cluj, Iași, Timișoara. Reușita acestei prime ediții va fi, sperăm, o garanție pentru nivelul și interesul pe care îl va suscita manifestarea în edițiile sale viitoare.

În clădirea destinată, cu ani în urmă, a fi gazdă secerii, ciocanului și tractorului socialist, devenită, acum, Casa Culturală, în ambianța cărților, a expozițiilor de pictură, sculptură și arheologie, s-a auzit de această dată sunetul etern al muzicii.

Anca Florea

parțial color

Sportul rege

În sfîrșit, televiziunea română ne-a răsfățat. Atît de mult că pe unele doamne le-a astenizat, aruncîndu-le în priviri fotbal european ore în sir, iar, în pauze, tot fotbal, intern de data asta, cu goluri și plinuri de antologat, dar nu antologice. Golurile s-au arătat pe teren, plinurile în vitrine, unde spectatorii britanici — se putea să nu-și dea iarăși arama pe față! — au simțit nevoia să le imprăstie pe străzi dacă nu cumva să le diminueze valoarea Altfel spus, carnavaul nu a rămas dator suedezilor, acolo unde răceala nordică se aprinde la orice scînteie. Dar, fiindcă în micul nostru ecran au intrat mai ales echipe, numai una și una, fotbaliști de clasă și de rasă, încît erai tentat să spui că, prin ten, ai de-a face cu un campionat mondial, părăsim străzile pentru a rămîne numai în incinta stadioanelor. Unii afirmă că am asistat la multe partide mediocre, dovadă și rezultatele nedecise iar unele faze au avut rezolvări de campionat iudețean. Nicî chiar așa. Să urcăm totuși în B, fiindcă aici se trag fazele de sfară, Oricum, la pomul lăudat nu trebuie să te duci cu sacul. Apărări beton atacuri neînspirate, combinații fedeseniiste, în care Văcaru, Ninosu și Solcanu ar fi fost vedete, ca și în partidul ce s-a desprins, dar nu s-a încheiat încă. Disperarea de a nu ieși din competiție — fată și gîndul lui Birlădeanu! — a creat un antifotbal de zile mari. Nu mai vorbim de jocul la intimidare și de atacurile vehemente la corp. Numai în jocul Germania-Scotia au ieșit patru capete sparte, ceea ce înseamnă că picioarele au fost mult mai active, ca în una din mineriadele noastre, cînd erou a devenit Alexandru Stark, legidu-se la cap fără să-l doară. Pentru

această strategie a fost expediat la Paris, în vreme ce fotbalistii în Suedia. Agonia pentru verzițuri a arătat lumii fotbalistice, dar și celeilalte, care a tras cu ochiul la gazonul frămîntat, că trăim într-un sfîrșit de secol mult prea pragmatic, pentru a mai urmări evoluțiile mistico-poetice ale bardului de la Bărcă. Sportul rege, atît de strălucitor altădată, a pătît în multe momente, și doar Papin, vedeta francezilor, sau Dobrovolschi, vedeta moldavo-rusă, au mai ieșit din serie, fără a deveni eroi de serial. Și totuși, acolo unde s-au spart mai multe capete a mai apărut și fotbal spectaculos. Partida Germania-Scotia a fost o rară avis într-un campionat cenușiu. Cel puțin pînă la ora la care scriem noi acest text, Singurul care a făcut o figură de excepție a fost arbitrul danez Mickelsen. Mare artist! Credeam că măcar aici, în furturi la drumul mare, deținem supremația, avînd actori de talie, cum ar fi Neculescu, Velea, Constantin, dar ne-am înșelat. Mereu ne-o iau alții înaintea. Danezul a validat semnificarea tușierului și, închizînd ochii, a anulat un gol senzațional al lui Van Basten, aruncaț în poarta rusilor. Să mai spună cineva că falșii lui Boris nu-s avantațai de destin! Rar, foarte rar, în vîzul milioanele de telespectatori, te poți juca atît de ușor cu propriul tău destin de cavalier. Un cavalier nu în negru ci în roșu, căci aici trebuie să stea explicația. Să-l înțelegem și pe danez: decizia sa a fost influențată de această culoare, desti acum nu prea mai are căutare, decît pe la noi, oarecum.

Ca și televiziunea, crainicii deportați în Suedia ne-au încîntat realmente. Drama lui Graur e aceea că are un nume ce nu-l poate trăda. Ori de cîte ori pune mina pe un microfon, ciripește de intră toate zburătoarele în alertă, darmite noi, care invățăm tot mai greu o limbă ca a lui. Ionel Stoica mai ponderat, a vorbit și mai puțin. Singura tăcerea îl poate salva definitiv. Cu Emiil Grădinescu e mai greu, fiindcă el pronunță și corect și ce trebuie făcînd o notă discordantă cu ceilalți doi. Să nu ne temem. S-ar putea să-i imite într-o zi și să avem o tripletă de elită.

Marius Tupan

Ca-n Texas!

Intem tributari farmecului mediocru al locurilor comune atunci cind vine vorba despre Texas. Intre John Wayne si J.R., sintem striviți ca un hamburger de la McDonald fiindcă si americanii au mințit poporul cu televizorului, cind un set-cadru de false imagini Eastmancolor, din care lucesc flinte ghintuite si danturi impecabile, ici si colo cite-un sin impecabil sfidind si el cerbicia sulienului. Si, uite-asa, preț de 5-600 de episoade visăm cu ochii deschisi la Pamele si piscine, crezind că Edenul s-a mutat pe undeva prin comitatul Braddock...

Poți scăpa de aceste stupide prejudecăți de coafeze si, de pildă, citind clasicul *Horseman, Pass By* al lui Larry McMurtry, carte — culmea! — ecranizată si ea sub titlul *Hud*. Nevăzind în-

să filmul, mă declar mulțumit de story-ul original, deloc roz-bonbon. Un roman așa-zicind clasic în formă, povestea inițiativă a unui adolescent ajuns la momentul critic al desprinderii copilărie / familie / trecut. (Nu degeaba s-a subliniat influența unor James Jones, J. D. Salinger si Thomas Wolfe.) Dacă ar fi să caut o sintagmă definitorie pentru unitatea stilistică de ansamblu, aceasta ar fi „anti-idilismul cinic si, totuși, nostalgic“. Alegînd perspectiva lui Lonnie Bannon, puștanul (17 ani) lovit de un Zburător... de culoare, Larry McMurtry nu și-a propus să inoveze din punct de vedere narativ. Ba chiar, dimpotrivă, a riscat un anume conformism. Dacă totuși, în aceste condiții, n-a căzut în platitudine si într-o previzibilitate enervantă, a-

ceasta se datorează excelenței sale prize la cotidianul agrest al vieții de fermier, fapt explicabil si prin ascendența de cowboy a autorului. *Cattlemen*-ii lui McMurtry nu fac paradă de puștile lor, n-au veste cu franjuri si, dacă vă vine să credeți, se descalifică prin neaprezentare la rodeo. În schimb, luptă cu o teribilă epizootie ce seceră vacile precum SIDA marile vedete ale showbiz-ului. McMurtry prezintă asemenea scene în culori întunecate si, într-un fel, nediferențiat, umorul nedîndu-l deloc afară din ranch. Episoadele casnice sint cam haotice, fiind dominate de conflictul dintre Hud Bannon (unchiul protagonistului) si restul lumii echipă eteroclită în care intră un petrolist milionar (pe a cărui soție o seduce), negresa de la bucătărie (pe care o violează cu martori), un argat (pe care îl face K.O. fiindcă încercase să intervină în pomenita agresiune erotică) si, mai ales, bătrînul Homer Bannon, care — la 86 de ani — „se încăpățînează“ încă să conducă ferma după tipicul autocratiei patriarhale (ne aflăm, de fapt, prin 1954).

Lonnie este, în ciuda pulsuniilor vîrstei, un spectator pasiv al acestor încleștări pe viață si — cum se va vedea curînd — pe moarte. Singura excepție o constituie relativ tardiva sa intervenție pseudo-salvatoare în scena violului. Cu multă finețe, este analizat comportamentul său interior în aceste clipe. Spre deosebire de prietenul său Jesse, care, instinctiv, intervine pe neașteptate, Lonnie nu se poate abține să nu contemple mai întîi scena de la fereastră timp de citeva minute si abia apoi trage două-trei focuri de armă fără adresă, dar care pun punct situa-

ției așteptabile. Minutele de contemplare reprezintă însă concretizarea, chiar dacă prin intermediar, a unor obsesive fantasme erotice, peste care se suprapune instantaneu imaginea propriilor rateuri anterioare. Ca orice timid, preferă în absența inițiativei parterului prezumtive, satisfacția de substituire. Lonnie participă la violul Halmeei într-un mod puberal ce anunță, totuși, pe viitorul mascul. Din alt unghi, el își apare asemenea unui sîngurcios cititor al revistei *Prostituția*, purificat de ipocrizia onanistă a detractorilor ei printr-un catharsis homeopatic. Dacă un asemenea băiat ar exista în realitate, i-aș trimite un abonament gratuit la această rogină neincoronată a presei noastre postbelice, chiar de-ar fi să-i rog pe prietenii mei de la *Tinerama* să facă oficiul de expeditori si, în prealabil, de traducători. „Chestie de traducere“, nu?

Revenind la *Horseman, Pass By*, să notăm si foarte filmic si relativ imprevizibilul său final, parțial justificat însă pe linie narativă, în care Hud îl impușcă pur si simplu pe matusalemicul Homer, anticipînd — în stilul lui Miron Cosma — cel mult o pedeapsă cu suspendare. Previzibilă rămîne însă opțiunea lui Lonnie, care, lipsit de pilonii încrederii de sine (reprezentati aproape alegoric de bunicul Homer, confidentul Jesse si negresa Halmee — catalizatoarea elanurilor sale neîmplinite), nu poate decît să plece în lume spre a-și încerca șansele luîndu-se la trîntă, bărbătește de pe-acum, cu viața si așa mai departe.

Dan-Silviu Boerescu

JURNAL VIENEZ

Paul Celan și arta sinuciderii în Mitteleuropa (III)

dacă sinuciderea celorlalți se supune unei legi a finalurilor, solicitărilor unei înalte ordini, acea Ordine care a așezat în ierarhiile K.u.K. în prim-plan Ofițerul si Funcționarul sinuciderea artiștilor urmează si inspiră o artă a sinuciderii. Finalul încornează o artă de a trăi. De la Kronprinz la Weininger, sinuciderea consfințește nu supunerea față de lege, ci abateră. Subminarea artistă a legii. Ca în societățile secrete, există un semn de recunoaștere a aleșilor. Scrie Stefan Zweig despre Kleist: „El ridică moartea la scara pasiunii, beției, orgiei, extazului. Sfirșitul lui este un abandon, o beatitudine pe care n-a cunoscut-o niciodată în viața sa, totul este bucurie mentală, exaltare! Se aruncă în prăpastie cîntînd!“.

Nu se poate să nu te ducă gîndul că el, Stefan Zweig, cel mai popular, deci cel mai bine înșurubat în realitățile deceniului al patrulea, nu și-a visat o asemenea moarte. Bărbatul de succes al deceniului, mondenul si rafinatul, cel care posedă rarissima știință de a armoniza, în viață si societate, contrariile, visa să se arunce în prăpastie cîntînd. Ar fi fost o împlinire a Operei! Un apogeu! Încă o demonstrație de iubire si fidelitate față de **Lumea de ieri**, pe care o evocase cu atîta iubire. Ar fi fost o încoronare a artistului, ca adevărat erou al veacului.

Istoria are însă ironiile ei si Stefan Zweig a trebuit să părăsească scena altfel. Paginile sale testamentare nu transcriu victoria ci, mai degrabă, eșecul. Cînd, la 23 februarie 1942 el se va sinucide (la Petropolis, oraș imperial!) el va lăsa acest mesaj, atît de depărtat de beatitudine, exaltare, delir pasional: „Cred că este mai bine să pui capăt, la timp, cu capul sus, unei existente în care munca intelectuală a fost mereu bucuria cea mai pură si libertatea individuală binele suprem al acestei lumi. După o lungă noapte, vor putea vedea aurora. Eu sint prea nerăbdător, plec înaintea lor“.

Jean-Marie Rouart, care citează acest fragment testamentar, crede că Zweig a fugit nu numai de o lume devenită barbară, ci și de regresul sufletului său către o stare primitivă. **Ura față de sine**, Selbst-Hass, „deja latentă în su-

fletul evreu al Europei Centrale si pe care isteria totalitară o încălzea tot mai mult“ începe să ia locul iubirii de sine, atît de înfloritoare în mediile umaniste. Iar, Zweig fusese, nu-i așa, un umanist.

Haideti să discutăm despre ura de sine, despre Selbst Hass, specialitate a Mitteleuropei! Înainte de a fi teritoriul pe care sinuciderea bate toate recordurile, **locul** bate toate recordurile în descoperirea si afirmarea **urii** de sine. Cioran pleacă spre lume dintr-o Mitteleuropa care a practicat decenii de-a rîndul acest sentiment straniu, „**modern**“ prin excelență. Antiromânismul lui e o dulce poezie față de antisemitismul citorva mari scriitori evrei, dintre care Weininger e cel mai celebru. Cei mai mari antisemiți ai secolului XX, crede Aaron Apelfeld nu sint germani, sint evrei. Într-un text superb, Manes Sperber încearcă să racordeze ura de sine la ideea de dezechilibru interior. Ura față de sine, scrie Manes Sperber, nu este o specificitate evreiască. „Ea îi acaparează pe toți aceia care se identifică cu cei ce îi disprețuiesc pentru că ei cred că astfel ar putea nu numai să-i dezarmeze, ci și să-și schimbe părerea în favoarea lor. Așa acționează oamenii care fac să depîndă judecata asupra lor de aceea a altora, a-

dică a inamicilor. Împinși de un sentiment de insecuritate care sfîrîmă echilibrul lor interior, ei se întrebă fără încetare ce ar putea gîndi acești inamici despre ei. Ei însiși se disprețuiesc si devin disprețuitori în speranța de a fugi, astfel, de dispreț“ (s.n.).

Dar nici Rouart nu face din ura de sine o specialitate evreiască: „Această Selbst-Hass, care duce la distragere, nu apartine, evident, numai poporului evreu. În anumite condiții, poate să treacă prin ea oricine. Hidoasă, ea se trage din copilărie si din profunzimile inconștientului. (...) Ceea ce nu iubim în noi insine, este ceea ce nu a plăcut altora, ceea ce ne au învățat ei să detestăm în imaginea noastră“.

Cine a iubit Viena mai mult decît românii, decît slovenii, decît naționalitățile care credeau în draguțu de împărat? se întrebă Roth. Austriecii pur sînge cîntau *Wacht am Rhein*, visau Germania Mare, Reichul de o mie de ani; românii, croaiții, evreii, slovacii însemnau, de fapt, Felix, Austria sus-

ține autorul **Marșului lui Radetzky**. El o iubeau. Ura față de sine a Austriei, iată o temă de meditație.

Poate că ar trebui să scriem despre golul pe care spațiul venic îl crează la sfirșitul secolului trecut: cum în el se revărsă toți ceilalți. **Cum pun piciorul pe pămîntul din afara Vienei**, spunea Freud, **ciștig, ca Anteu, pulcre**. Viena se revărsa în afară. Imperiul se revărsa în Viena. Drumul către Viena e o mișcare aproape inertială a vremurilor postbelice. Ani mulți cei de pe margine, chiar atunci cînd s-au așezat în noile lor state, cînd s-au împlinit în națiunile lor, pleacă spre Viena. Amy Colin, în studiul consacrat lui Celan a făcut o listă lungă, lungă de actori filosofi, scriitori cernăuțeni care au plecat către Viena. Si dacă mă gîndesc că încă lipsese de pe această listă scriitorii de anvergura lui Robert Flinter! Chiar în vremea în care locuiau în Cernăuții românești, ei rămîneau în limba germană. Locuiau în limba germană. Trăiau în limba germană, scria Rose Auslander. Rămăseseră în această limbă sublimă a exilului lor.

Moartea e un meșter german, va scrie Celan, după ce ai săi pieriseră în lagăr.

După ce el se exilase în limba germană.

Ar trebui, prin urmare să vedem, cum se îndepărtează de sine Paul Celan, pînă la descoperirea ideii de dispariție.

Despărțirea de sine a lui Celan e melodioasă, poetică, descoperindu-și ritmurile. Prin poezie, (Holograma **intinericului** se cheamă cartea lui Amy Colin). Am văzut că lumea în care s-a născut migrează, fuge, trece **dîncolo**. Acest dîncolo, care este un spațiu al suferinței si al morții îl încearcă mereu. Unde se află refugiul, celălalt Centru care ar putea oferi o dreaptă așezare în Lume? Întîlnirile esențiale ale lui Celan au loc în subteranele negației. Evreu, va locui în limba germană. Iubitor al Centrului roșu, se va refugia în Orașul-lumină. Boem, sărac, se va căsători cu o femeie din înalta societate. A intrat într-una din marile familii exclusiviste si, poate, sovine. **Tot ceea ce l-a negat i-a dat sens**, îi spun domnișoarei Hu (stăm la Cafe Central si bem cafele, îl așteptăm pe Consul să plătească). Iar domnișoara Hu, un pic iritată de întîrzierile repetate ale vienamezului: iar domnișoara evocîndu-și copilăria bucareșteană: **mătușa ei l-a spus atunci, demult, că singurul om cu care s-ar fi sinucis, împreună, împreună! ar fi fost Paul**. Era ea și cum ai fi făcut dragoste pentru ultima oară, ca și cînd ți-ai fi trăit iubirea de adio! **O, spune ea, o singură dată te poți îneca în Sena împreună cu Paul Celan! Si să ratezi această șansă!**

Cornel Ungureanu

• Din confesiunea lui Cioran, **Despre două tipuri de societate**: „Născut dîncolo de Carpați, n-ati putut să cunoașteți jandarmul ungar, teroare a copilăriei mele transilvane. Chiar atunci cînd zăream doar de departe unul, intram în panică si o luam la fugă: era străinul, era dușmanul ură, era ură“.

În favoarea cui rece timpul?

F.F.: Da, și asta înseamnă că trebuie usă mai întâi întrebarea: de unde vine această agitație perpetuă, această revoluție permanentă de care Marx o atribuie urghiezi? De unde vine acest dinamism care a dissociat definitiv civilizația noastră de civilizațiile pasive sau statice, precum cele ale Indiei sau ale Chinei?

J.C.-S.: Și de unde vin ele, după părerea dumneavoastră?

F.F.: A scinda istoria în perioade este faptă periculoasă. Rădăcinile a ceea ce oi numim modernism urcă cu siguranță în Antichitatea greco-romană. Grecii în cel care au inventat rațiunea critică. Dar cred că mișcarea în care sîntem anenati a început în secolul al XVI-lea prin reunirea în discuție a fundamentelor spirituale ale societății tradiționale.

J.C.-S.: Deci odată cu Reforma?

F.F.: Într-adevăr, odată cu Reforma, a însăși un copil al umanismului. Istoria Reformei este ca o paradigmă a materiei în care procedează istoria. Totul început cu Erasmus care, fără a vrea să istrugă Tradiția, a dorit să așeze practica Bisericii, după părerea lui deviată și coruptă, în armonie cu principiile ei. A intenția lui Reforma, adică restaurația Bisericii în puritatea ei evanghelică originală, trebuia efectuată de către ierarhia ecleziastică, la vîrf, într-un spirit de plerantă persuasivă. El însăși a fost împăimintat de rezultatul revoluționar al criteriilor sale prin care supunea autoritatea „datorată lui Dumnezeu, prin grația lui Dumnezeu” judecării rațiunii individuale. Reformismul său pacifist a suscitat un nou avatar al religiei minidrii, noi fanatisme, războaie religioase, violentele Sfîntului Bartolomeu. Cînd folentele s-au sfîrșit, după ce armele au acut iar Statele au iesit din confuzia eocratică, s-a născut filozofia Luminilor, o nouă speranță de reformă, o nouă creștină în rațiune și știință, un nou vis de conciliere a autorității cu suveranitatea poporului. Nu mai continui, cunoașteți urmarea.

J.C.-S.: Vreți să spuneți că ne învîrtim într-un cerc vicios și că tentativele de a afionpliza istoria și de a elibera omul suezază în mod fatal în noi violente, în evoluții și contrarevoluții singeroase, și a fanatisme?

F.F.: Nu cred în fatalism. Una dintre principalele mele preocupări care m-a condus în cercetările și reflecțiile mele istorice a fost chiar aceea de a interoga istorii și martorii asupra manierei în care interpretau istoria pe care o trăieră. L-am menționat deia pe primul martor, Goethe, care ezita între un optimism fragil și scepticism. Da credea că, recidiv prin toate catastrofele, insanitățile, războaiele și revoluțiile, umanitatea însează totuși în știință și civilizație, gîndea că omenirea nu reușește să se colizeze, că vor exista întotdeauna cei „ernici” — care nu vor impliedca abuzul de putere, și masele — care nu se mulțumesc cu progrese lente și cu meliorări progresive ale condițiilor lor de viață. Așa că a ajuns la o concluzie toică, asemănătoare celei a lui Voltaire — să-și cultive grădina: adică fiecare să-și facă meseria cît poate mai bine, în vîfida a toate acestea. Al doilea martor, Burke, acest conservator liberal în pirid, și-a exprimat speranța că postelitate civilizată va trage învățăminte din crimele celor două secole barbare și se va abține să mai lupte împotriva violențelor toleranței printr-o și mai mare intoleranță, căutînd mereu noi pretexte

religioase, ideologice și morale pentru agresiuni.

J.C.-S.: Acest conservator și-a făcut o multime de iluzii.

F.F.: Ca și utopiștii progresiști ai secolului XIX. Revoluția franceză, războaiele napoleoniene au dat naștere la două noi ideologii, la două noi alibiuri pentru a mobiliza pasiunile distructive ale maselor: ideea suveranității sau a autodeterminării națiunilor, a Statului-Națiune și a naționalismului pe de o parte, și utopia socialismului și societății absolute drepte pe de altă parte. Rivalitatea monștrilor reci, a Națiunilor-State, resentimentele maselor, frica de comunismul nivelator, speranța mintuirii au condus la două noi războaie, unul mai devastator ca celălalt, și la două totalitarisme. Evident eu simplific, căci istoria ultimelor două secole este atît de bogată, atît de complexă, atît de diversă, încît nu poate fi redusă la istoria unor conflicte între state și între clase. Speranța lui Burke într-o posteritate mai civilizată nu s-a realizat deloc, mai cîrind s-a adevărit scepticismul lui Goethe.

J.C.-S.: Al lui Goethe care găsea o explicație a dezaștelor succesive în aviditatea celor mari și în nerăbdarea celor mulți. De ce această nerăbdare?

F.F.: O vedem demonstrată de-a lungul întregii istorii moderne. Cred că ea se naște din inegalitatea de evoluție a țărilor și din atracția pe care o exercită țărilor cele mai înaintate, mai prospere, mai fericite, asupra popoarelor înapoiate. În zilele noastre o regăsim în atracția pentru societățile mai libere și mai prospere din Europa Occidentală și Statele Unite. Ea a erodat sistemele comuniste și a suscitat o agitație permanentă în țărilor din lumea a treia.

J.C.-S.: Cursa dezlănțuită a germanilor din est către vest ar putea fi o ilustrare în acest sens.

F.F.: Magnetismul unei societăți de consum atît de apropiate a făcut să se năruie zidul de la Berlin... Orbire a conducătorilor, nerăbdare a maselor. Schema este aplicabilă.

J.C.-S.: Se pare că există totuși un progres. De data aceasta revoluțiile au fost pașnice.

F.F.: Pînă acum. Dar asta nu înseamnă că sînt mai puțin radicale. Priviți stricăciunile pe care le-a făcut comunismul. Cîte ruine, cîte orașe și uzine prost construite, care îmbătrînesc prost. Iar distrugerile mentale sînt probabil mai grave decît cele materiale. Sărăcie, invidie, perspective frînte.

J.C.-S.: Regrețiți cumva și dumneavoastră, ca mulți alți observatori, ordinea și stabilitatea care au domnit timp de patruzeci de ani datorită... trebuie s-o spunem, datorită diviziunii Germaniei și aservirii a jumătate din Europa?

F.F.: Este foarte adevărat că Europa Occidentală a profitat de această ordine, de ceea ce se numea „echilibrul terorii”. Dar, pentru 150 de milioane de europeni, această ordine însemna supunere și regresiune. O ordine împotriva naturii. Dar între această ordine și noua ordine pe care o dorim se află dezordinea tranziției. Diviziunii Europei nu îi poate urma imediat unitatea Europei. Cel mai grav lucru în ceaste condiții este vîdul lăsat în spirite de eșecul a ceea ce Edgar Morin numește „cele două mari basme despre emancipare și eliberare, cele două mari mituri totalitare”.

J.C.-S.: Nu-și datorau ele oare înflorirea și puterea de seducție faptului că apleau un alt vid?

F.F.: Într-adevăr, comunismul ca și nazismul sînt de neînțeles dacă nu le pui în legătură cu decrestinizarea progresivă, dar și cu criza civilizației raționaliste. Ele sînt ideologii ale mintuirii prin violență. Și nu ar fi fost posibile fără eșecul ideologiei salvării prin fraternitate și știință.

J.C.-S.: Sînteți pesimist?

F.F.: Nu, sînt optimist prin temperament, dar vreau să rămîn lucid. Pe marele maldan din estul continentului nostru, evacuat de comunism, vîd cum dau tircoale stafii malefice: clericalismul, sovinișmul, invidia deghizată în egalitarism, rasismul, fără a ultia inevitabilul

antisemitism. Vîd popoare care și-au cucerit libertatea, popoare cărora li s-a dăruit libertatea. Ele se află adesea în situația unor oameni ieșiți din închisoare care, neștiind unde să se îndrepte și nici cum să-și ia viața de la capăt, recidivează, căutînd să-și plătească polițele. Căci a fi liber și a ști să te folosești de libertatea ta sînt două lucruri diferite. După război, Carlo Levi a scris o carte frumoasă: „Frica de libertate”. Oamenii năzuiesc la libertate cînd sînt lipsiți de ea, dar, cum o cistigă, ea li înspăimîntă. Prea multă responsabilitate, prea multă nesigurantă, prea multă dezordine. Drama încă nu s-a sfîrșit. Eu cred că era revoluțiilor nu este terminată. Ea va continua.

J.C.-S.: Emmanuel Berl a declarat într-o zi că „Lumea se va schimba, din moment ce lucrurile nu mai pot merge așa.”

F.F.: E un fel de a descrie necesitatea schimbării. Celălalt fel ar fi de a spune că lumea se va schimba pentru că ea nu se poate opri din schimbare, dintr-o schimbare în toate direcțiile. Unele națiuni se integrează, marile imperii se dezintegrează.

În timp ce noi vorbim, Imperiul stalinist se dislocă; Iu-oslavia, microimperiu construit după modelul sovietic, suportă aceeași soartă, cu scene de oroare pe care le contemplăm zdrobiți și neputincioși. Unele țări se unesc, pregătesc o nouă ordine europeană, altele se aruncă în anarhie. De-abia ne-am golit cupele de șampanie pentru a sărbători căderea zidului de la Berlin și prăbușirea comunismului în Europa cînd, iată, că alți extremiști încearcă să ocupe cîmpul rămas liber... Alte intoleranțe, alte violențe. Ne dăm seama că infringementa comunismului nu este neapărat o victorie a democrației; că extremismele sau cele două mari totalitarisme ce au sfîrșit printr-un dezastru au fost prețul plătit pentru incapacitatea prinților care conduc țărilor cele mai civilizate din lume, pentru neputința lor de a rezolva probleme politice, economice, sociale și culturale din ce în ce mai complexe. Evoluțiile demografice și tehnologice se desfășoară cu viteze diferite, ceea ce este în sine o sursă de tensiuni. Aceste probleme continuă să aștepte să fie rezolvate și nu încetează să se agraveze.

Acest secol ne-a adus două mari războaie fratricide, și două păci stupide: plătim încă pentru greșelile din 1917—1918. Totul rămîne de făcut, totul este de refăcut: administrația, învățămîntul, spitalele, sistemul asigurărilor sociale, justiția, drumurile, orașele lăuate în părăsire timp de mulți ani. Mediul inconjurator este sinistru, economiile epuizate, prețurile cresc, uzinele se închid. Se va putea oare construi o democrație stabilă

în țări care se află într-o situație încă și mai dificilă decît cea a Germaniei de Est și care nici nu sînt, precum aceasta, luate în grija compatrioților din R.F.G. ? Prăbușirea U.R.S.S.-ului pune probleme încă și mai neliniștitoare. Reformismul lui Gorbaciov a eșuat. Tentativa de conțrareformă a conservatorilor a avut ca singur efect declanșarea revoluției. Către ce se îndreaptă această Rusie aruncată în anarhie? Nu cred că voi mai trăi destul ca să vîd sfîrșitul acestei revoluții ce va fi fără îndoială singeroasă. Commonwealth-ul Statelor suverane, libere, democratice, în locul Uniunii Sovietice nu este oare o utopie încă și mai utopică decît a fost socialismul democratic al menșevicilor din 1917?

Dar agresivitatea și țezirea a ceea ce putem numi vechii demoni ai sovinișmului și ai diverselor tipuri de fanatisme întegriste nu sînt cele mai mari primejdii care ne amenință civilizația. Eu mă gîndesc mai curînd la vechiul mit al ucenicului vrăjitor. Cea mai mare primejdie se ascunde în neputința noastră de a stăpîni forțele pe care noi însine le-am dezlănțuit. Am trezit pofta de bunăstare și de libertate a popoarelor, fără a le oferi și mijloacele de a și-o satisface. Sistemele noastre politice au fost concepute la o scară mică, pentru cetăți, pentru niște state mijlocii, fie și pentru state mari, dar nu pentru o scară mondială. Filozofia Luminilor nu a fost concepută la scara unei lumi de o atît de mare diversitate, și aflată într-un dezechilibru crescînd, li încităm pe unguri, pe cehi, pe polonezi să se inspire din modelul nostru de cultură pentru a-și reconstrui societatea. Credem oare că ei nu observă cît de mult ne lipsește chiar nouă stabilitatea, cît de mult ne îndolm chiar noi de valoarea și finalitatea modelului nostru? Eu sînt aproape visceral antiterminist. Futurologii nu au prevăzut niciodată nimic. Cine ar fi prevăzut, acum o sută de ani, ca dintre Rusia, China, India și Japonia, cea mai săracă și mai puțin dezvoltată dintre ele le va întrece pe celelalte? Care sovietolog a prevăzut evoluția Uniunii Sovietice după 1990? Și totuși este sigur că întietatea demografică și economică a țărilor în curs de dezvoltare este însoțită deja de pe acum de o repunere sub semnul întrebării a vechii noastre ordini. Tare mi-e teamă că Homo Europeanus va pierde beneficiul milenilor de gîndire, de organizare instituțională și de eforturi industriale care au condus la statul nostru de drept și la societatea noastră pluralistă. O fi acesta un fel de rasism — într-un sens mai larg — sau conservatorism? Putem răspunde acestor întrebări angoasante cu „amor fati” al lui Nietzsche sau cu resemnarea lui Paul Valéry asupra mortalității civilizațiilor de felul alicei noastre. Oricum ar fi, nu pot să-mi ascund neliniștea de a vedea cum moare o calitate de viață de care sînt atașat mai mult ca niciodată. Mi-e teamă pentru Europa.

J.C.-S.: Iată-vă îndreptînd remarcile pe care diplomatul și istoricul Sergio Romano mi le-a făcut despre dumneavoastră: „Singurul imperiu din lume care să fie în același timp liberal, democratic și multinațional este astăzi Europa de Vest. Ea este adevărata patrie a lui Fejtó căci ea este singura țară din lume ce îngăduie tuturor celor care îi compun cultura să coexiste armonios într-o concetățenie ideală. În ce altă parte a lumii ar mai putea exista un François Fejtó?”

F.F.: Într-adevăr. La capătul drumului revii la vatră, țara, valorile tale. Ia ai tăi. Dar cum ai putea să nu-mi mărturisesc neliniștea ce se strecoară în întelepciunea dobîndită? Oriunde se duce timpul care trece, lumea în care vor trăi nepoții mei va semăna mai puțin cu lumea pe care o voi părăsi eu decît a semănat aceasta cu lumea în care m-am născut. Va fi probabil o lume mult mai dură. O vîrstă de fier mai curînd decît una de aur. Dar profesunea de credință pe care le-o voi lăsa cu limbă de moarte va fi aceeași pe care mi-au transmis-o mie părinții și străbunii mei: încredere, indiferență de orice, în puterea inteligenței și în dragostea de bine.

moda, altfel

„Le style est l'homme mème”

(Buffon)

1900... GUSTAV KLIMT (II)

Contemporan cu Oscar Wilde, cu Beardsley, Pierre Loti și Maeterlinck, Gustav Klimt este un burghez adevărat, cu un temperament exuberant, un bărbat cu un foarte mare apetit pentru femei, generos cu modelele sale, plătește bancnotele fără să le privească, n-are nimic din morbidețea și decadenta pe care alții o reclamau în secol. O fotografie dintr-o vacanță ne prezintă un bărbat puternic, mare, surizător, cu obrazul încadrat de barbă. Fizicul artistului n-are absolut nimic comun cu rafinamentul picturii sale. După moda vre-

mii, își inchepea diminețile cu o plimbare în zori, pînă la micul pavilion Schoenbrunn, de unde contempla răsăritul soarelui, apoi se înveselca cu un mic dejun copios și substanțial, la Tivoli.

G.K. a făcut o carieră strălucitoare, îndestulată, recunoscută la timpul său sub aprecierea că a fost un pictor oficial și monden, specializat în decoruri istorico-alegorice, dintre care se pot vedea cele de pe scara de onoare de la Burgtheater și de la Kunsthistorisches din Viena.

La patruzeci de ani își schimbă viața și trece de partea celor ce se considerau „artiști neînțeleși”. Se cunoaște data precisă a acestei schimbări pe care el a considerat-o „alegera libertății” — 3 aprilie 1897. În această zi, 40 de artiști, membri ai sobrei și respectabilei Societăți a artiștilor vienezi, i-au urmat exemplul și au hotărît să facă o „Secesiune”, ca altădată plebea romană ce s-a retras pe Aventin pentru a protesta împotriva puterii. Numai că secesiunea vieneză nu avea intenția să se retragă într-un turn de fildeș și de însingurare, ci anunța că va participa activ la marea luptă eliberatoare care deja se desfășura pe mai multe fronturi ale lumii sub numele ce-i scanda-

liza pe mulți și li înspăimînta pe și mai mulți, ARTA NOUĂ.

Programul reclama o privire larg deschisă asupra lumii, ridicarea artei vieneze la nivelul celei internaționale și considera pictura o soră egală tuturor disciplinelor artistice, începînd cu arhitectura și artele aplicate. „Secesiunea”, avîndu-l președinte pe G.K., cu Revista albă, avea corespondențe la Paris, prin Rodin și Puvis de Chavannes, prin revista Ver Sacrum. Construcția în care aveau loc întîlnirile și expozițiile era un gest și un exemplu de modă nouă, strecurat printre greoalele construcțiilor neoclasicale ale Vienei de atunci, de arhitectul avangardist Joseph Olbrich.

Încă din perioada sa academică pictura lui G.K. includea un anumit mister, o anumită neliniște. Între 1900—1903 K. expune trei mari compoziții pentru plafonul aulei Universității din Viena: Filozofia, Medicina și Jurisprudența. Proiectele sînt uluitoare; în spații interstelare, plutesc aglutinate în ciorchine nudități patetice, femei fatale ornamentate ca idoli orientali, țesute în motive fantastice în alegorii ce se deslușesc bizar. Scandalul a fost ca un incendiu uriaș, s-a țipat despre pornografie și alienare mintală; 70 de pro-

fesori au semnat o petiție de protest iar medicii s-au revoltat. G.K. a declarat jurnaliștilor că nu-l interesează numărul celor cărora opera lui place ci „cui” place, calitatea lor. Ca răspuns greutăților și mizeriilor declanșate de ministerul Instrucțiunii publice, „Secesiunea”, cu mare pompă, a depus o coroană de lauri la picioarele Filozofiei, cu inscripția „Fiecare timp cu arta sa, fiecare artă cu libertatea sa”. Klimt, repetînd gestul lui Rodin în „afacerea Balzac”, și-a retras pinzele, care, din păcate au pierit în ultimul război, dar francezii au avut timp, cu flerul care-l caracterizează, să-i ofere Filozofiei medalia de aur în timpul Expoziției universale de la Paris. Academismul francez s-a dovedit a fi mai puțin intransigent, mai puțin obtuz decît cel vienez. Moda lui Klimt a început la Paris și acum a cucerit lumea, motiv pentru care vienezii sînt foarte mindri și pe care-l fructifică din plin.

Corina Cristea

IN FAVOAREA CUI TRECE TIMPUL?

François Fejtő este aproape necunoscut cititorului român chiar dacă, vreme de câteva decenii, cartea sa „Istoria democrațiilor populare“ (vol. I în 1952, vol. II în 1969, vol. III va apărea în 1992) a constituit un fel de „pasaj obligatoriu“ pentru toți cei care voiau să se documenteze în problemele estului european, ori pur și simplu să înțeleagă ce se petrece în această parte a lumii. Specialist al agenției „France-Presse“ apoi profesor la Institutul de Studii Istorice din Paris Fejtő s-a născut în 1909 în Ungaria, într-o familie de evrei răspândită pe întreg teritoriul fostului imperiu austro-ungar, acea Mitteleuropa al cărei locuitor spiritual încă se mai consideră. Într-o viață lungă și nu lipsită de peripeții (închis sub Horthy, în 1933, pentru comunism fugit din țară în 1938, naturalizat francez în 1955) Fejtő mărturisește acum a

fi avut avantajul de a vedea „un larg peisaj al Istoriei privită ca o lungă durată“: de la comunism la nazism (care i-a exterminat familia din partea tatălui), de la Rezistență la metamorfozele de după război.

„Où va le temps qui passe“, cartea-interviu alcătuită de Jacqueline Cherrault — Serper și apărută în toamna lui 1991, relevă nu numai multiplele fațete ale complexei identități a istoricului și individului Fejtő, se instituie nu numai ca prelungire și adesea chiar lămurire a luărilor sale de poziție ca istoric ziarist și pedagog, dar ne dezvăluie și prospețimea unui spirit care, ca martor al tuturor marilor drame ale secolului, nu a înecat nici un moment să fie contemporanul vremurilor pe care le-a trăit.

Acum, după dispariția lagărului comunist, Fejtő se alătură aceluia care prevăd așteptată/nădăjduieste

hegelianul „sfârșit al istoriei“, considerând că perioada 1989—1992 este doar „primul act al Revoluției Mondiale“, — cum își și intitulază un articol scris în primele zile ale acestui an: „... puțin câte puțin, opinia publică occidentală începe să-și dea seama că intrăm într-o fază nouă a istoriei civilizației noastre, o fază revoluționară, de revizuire a tuturor valorilor și instituțiilor, o revoluție profetizată atît de către Marx cît și de către Nietzsche. Or, dacă actualele revoluții sînt cu totul diferite de ceea ce au profetizat pesimiștii, în schimb ele au în comun cu marile revoluții ale trecutului faptul că o dată izbucnind, capătă o dinamică sui generis care le face irezistibile și își devorează atît copiii cît și părinții: prima revoluție rusă i-a devorat pe Kerensky și pe menșevici, iar a doua cea actuală, l-a devorat deja pe Gorbaciov.“ (8 ianuarie 1992, Neuilly/Seine).

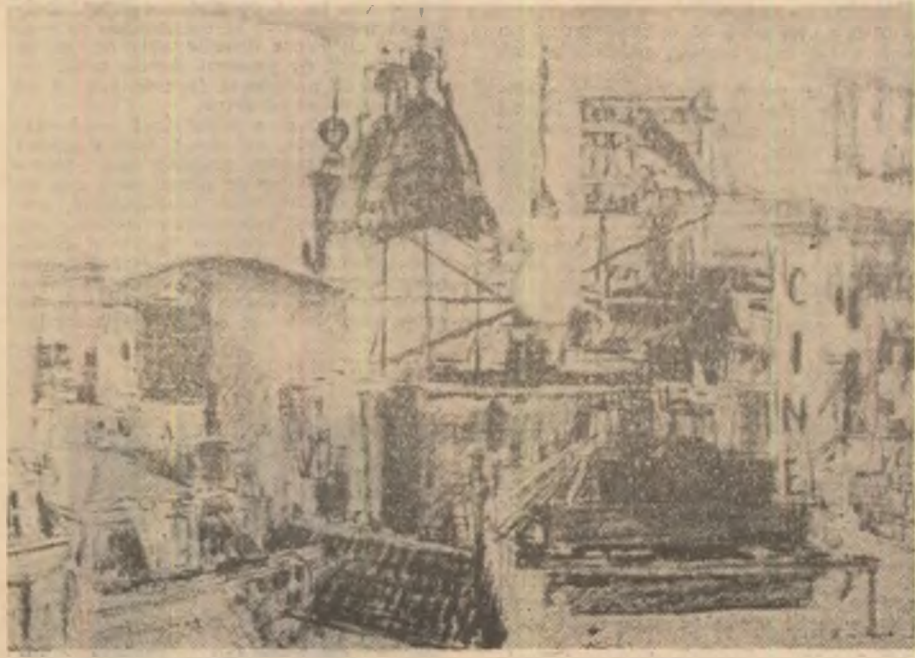
O convorbire cu FRANÇOIS FEJTŐ

J.C.-S.: Cum vedeți dumneavoastră, acum, prezentul și viitorul?

F.F.: Cum am spus deja în „Memoriile“ mele, experiența m-a învățat să fiu prudent, Goethe evocă binecuvîntarea unei victii lungi ce i-a permis să vadă desfășurarea Istoriei într-un peisaj vast și pe o durată lungă. „Am trăit“, spune el, într-un moment în care evenimente foarte mari au răsturnat istoria universală și s-au succedat fără întrerupere de-a lungul existenței mele. Născut în timpul războiului de Sapte ani, am trăit apoi emotivile războiului de independență al americanilor. A urmat Revoluția franceză și am fost, precum toți compatrioții mei cu idei liberale, plin de bucurie și entuziasm. A venit Terorarea, care m-a înfricosat, m-a oripilat. Pe urmă Napoleon. L-am văzut în persoana la Iena. „Este istoria universală călare pe un cal“ am strigat. Apoi am trăit Waterloo-ul și pe urmă Restauratia și acum — asta era în 1830 — simt că se apropie din nou evenimente și mari tulburări. Astfel, înaintînd în viață, viziunea mea asupra istoriei s-a schimbat. Judecățile mele asupra unui eveniment sau al altuia, asupra unei epoci sau alteia, spre exemplu asupra Revoluției franceze, s-au schimbat cu timpul. Astfel încît acum gîndesc că bilanțul acestei ere revoluționare este, totuși, pozitiv, căci peste tot în Europa încep să învingă liberalismul, moderatia și toleranța.“ Or, după revoluția din Iulie, cu un an înaintea morții sale, Goethe a revenit asupra acestei conversații: „Iată o revoluție pe care am prevăzut-o. Dar să nu credem că totul se va termina odată cu ea. Lupta dintre radicalism și conservatorism va continua. Istoria nu s-a sfîrșit.“

Cu ocazia unei mese rotunde organizate de Universitatea din Milano despre „Informație și Politică externă“, unde mi s-a făcut onoarea de a mi se propune să lîncez dezbaterile printr-o retrospectivă și un bilanț al activității mele, am avut posibilitatea să aplic aceste observații ale lui Goethe la propria mea experiență, datorită aceluiași beneficiu al vârstei. Și eu am văzut multe schimbări.

Născut sub Franz-Josef în Imperiul austro-ungar, îmi aduc minte de Sarajevo, de război — aveam nouă ani — pe vremea revoluției din Octombrie, pe urmă de Comuna lui Bela Kun, cea care n-a durat decît o sută de zile. A fost prima mea întîlnire cu comunismul. Am trăit Contra-Revoluția, Terorarea albă, o trecătoare refacere, criza mondială din 1929, recrudescența militarismului german, nasterea nazismului, ascensiunea puterii sovietice și procesele de la Moscova. Am trăit și am observat toate acestea în Ungaria, fiind mai întîi comunist, apoi socialist și codirector al unei reviste antifasciste. Pe urmă am venit în Franta, unde am fost martorul decadentei. Apoi, războiul, M-am înrolat ca voluntar, dar asta n-a durat prea mult. Eram în Bretonia cînd am auzit, pe 18 Iunie 1940, apelul lui Charles de Gaulle, și am înțeles ce însemna asta. Am trăit în Franta pe-tainistă, am asistat la organizarea rezistenței, la care am participat modest în Lot. Am trăit marea zi a eliberării Parisului. În sunetul clopotelor care sărbătoreau evenimentul. M-am întors la Paris pentru a afla vestea pieririi familiei mele din partea tatălui, în Ungaria. Am hotărît să rămîn în Franta, am devenit ziarist francez, scriitor de limba franceză. A urmat perioada de după război, cu suferințele și căderile ei, cortegiul ei de bucurii și decepții. Am trăit insurecția

ungară din 1956 și Primăvara de la Praga în 1968.

Mi-am terminat expozeul de la Milano spunînd: „Zăresc acum niște lumini la Est, ca și cum s-ar pregăti o răsturnare, ca și cum am asista la ultimii ani ai stalinismului în Rusia. Speranța renaste, dar impresurată de cite incertitudini! Ezit asadar să trag vreo concluzie.“ Pe 7 august anul următor am consemnat concluzia noii editii germane a „Istoriei democrațiilor populare“ pe un ton mai optimist: „Țările Europei centrale s-au angajat pe calea reformelor. Schimbările nu sînt încă ireversibile. Dacă, în lumea noastră complexă, totul nu depinde decît de încrederea în sine, de dinamismul, voința de a trăi și disciplina popoarelor, atunci mai sînt încă multe lucruri care mai depind de acestea. Se poate imagina că Uniunea Sovietică va înțelege că guvernele impuse de algerii libere în Europa centrală ar putea practica o politică prietenoasă față de URSS, chiar dacă ele n-ar mai fi controlate de partidele comuniste dependente de ea.“

Cîteva săptămîni mai tîrziu tabloul se schimbasesc complet. Și, abia la un an de la sceptica mea luare de cuvînt de la Milano, mă aflam la Budapesta, asistînd la funeraliile naționale ale lui Imre Nagy, preludiu al înmormîntării comunismului în Ungaria. În cursul celor 6 luni care au urmat, exploziile au fost succesive: Germania reunificată, Europa centrală eliberată, țările balcanice în plină revoluție. Perspectiva lui 1988 se modificase integral în 1989. Doi ani mai tîrziu, în urma unui putch derizoriu, comunismul din URSS s-a prăbusit, iar acesta nu e decît începutul. Patruzeci și cinci de ani după războiul cel mai distructiv din Istorie și după zdrobirea nazismului, noi am asistat la prăbusirea celui mai totalitarism, învins în războiul rece. Cum să nu vezi în aceasta marea victorie a civilizației noastre ratiionaliste, industriale, tehnologice, liberale și mercantile, asupra irationalului, inumanului și spiritului de dominație? Și totuși, euforia din 1989 nu va dura multă vreme. Noi nu credem, precum spunea Goethe în 1930, că odată

cu această victorie lucrurile sînt terminate. Avem mai curînd impresia că intrăm într-o perioadă căreia nu-i întrevădem sfîrșitul. Confruntarea Est-Vest, care se termină — acum, acoperise și camuflase în umbră penumărate probleme nerezoizvate.

J.C.-S.: Decît nu sinteti de părerea istoricului japano-american Fujuyama care sustine că Istoria și-a spus ultimul cuvînt, că ea s-a sfîrșit prin capitularea aproape fără condiții a colectivismului în fața capitalismului și a marxismului în fața liberalismului?

F.F.: Nu nu cred că Istoria s-a sfîrșit, nu cred că victoria civilizației noastre este ireversibilă și definitivă. Desigur marxismul ca sistem politic și economic alternativ s-a prăbusit. Totuși Sartre cu care în realitate am fost de foarte putine ori de acord nu s-a înșelat spunînd că filozofia istoriei a lui Marx va rămîne „orizontul de nedepășit“ al secolului nostru și fără îndoială și al secolului următor.

J.C.-S.: Iată-vă redevenit marxist ceea ce poate părea paradoxal, după tot ce ati spus și ati scris.

F.F.: Nici marxist, nici sartrian. Dar puțini istorici au descris și au analizat miscarea civilizatiei capitaliste industriale și tehnice cu atîta inteligentă și chiar cu atîta entuziasm precum Marx în „Manifestul Comunist din 1848“. El cîntă acolo în citeva pagini un imn de glorie marcului actor faustian al secolului său, burghezii, despre care spune că „a arătat ce poate realiza activitatea umană... Ea a realizat minuni care sînt altceva decît piramidele egiptene, apeductele romane, catedralele gotice... Expeditiile pe care le-a dus la bun sfîrșit sînt cu totul altceva decît invaziile și cruciadele.“ As vrea ca aceste pagini să fie înțelese, căci ele îmi par mai actuale acum decît în momentul în care tînărul Marx le-a aruncat pe hîrtie. El spune că burghezii nu poate exista fără a răsturna în mod constant instrumentele de producție, deci raporturile de producție, deci ansamblul condițiilor sociale. El spune că „împinsă de nevoia unor debusce din ce în ce mai

largi pentru produsele sale burghezii învadează întreaga suprafață a globului... că exploatarea piata mondială ea dă o formă cosmopolită producției și consumului în toate țările. Autarhia locală și națională fac loc unui trafic universal, unei interdependente universale a națiunilor.

J.C.-S.: Prevăzuse deci extensiunea economică de plată la întreaga lume.

F.F.: Da. Și societățile multinaționale, și integrarea europeană. Și multe alte lucruri. Crezînd că descrie miscarea secolului său el a descris de fapt o miscare care continuă și nici gînd să se oprească. Marx gîndea în mod greșit — și tocmai această eroare, devenită un mit a dat naștere marxismului — că miscarea de industrializare și comercializare declansată de burghezii va fi stînjinită de structurile proprietății private. E credea că, presată de proletariat, burghezii nu va fi la înălțimea acestui proces. Trebuia deci colectivizată economia pentru ca aceasta să-și poată urma nestînjinită dezvoltarea. Colectivismul trebuia să fie o împlinire a acestei evoluții, eliberarea definitivă a forțelor de producție, sfîrșitul contradicțiilor, al alienărilor și al conflictelor, și sfîrșitul Istoriei. Viziunea avea dreptate, utopiul s-a înșelat. Capitalismul este cel care a reușit să răstoarne colectivismul. Și noi urmărîm în prezent cum el își continuă mersul revoluționar de distrucție-construcție care face să sară în aer limitele naționale de-a lungul planetei. Ce este asta altceva decît o revoluție permanentă, care nu are nimic linistitor în ea în ceea ce privește individul. Utopiștii au visat o dinie bazată pe libertate. O ordine bazată pe libertate a fost realizată, chiar dacă nu e decît o ordine foarte relativă și cu libertăți foarte relative. Ea există în citeva țări care sînt numite dezvoltate precum Franta. Și, cu fiecare zi, mai mult, noi ne dăm seama de fragilitatea acestei ordini și de precaritatea libertăților.

J.C.-S.: Credeți deci că schema lui Marx asupra mișcării Istoriei este în continuare valabilă?

F.F.: Cu condiția de a o prelunge în amonte și în aval, ea este valabilă pentru marea durată, as zice pentru macro-Istorie. Ea servește pentru a survola secolele, cu peisajele lor accidentate. Și de asemenea și cu condiția de a fi nuanțată dacă vrem să ne servim de ea în imediat. Căci viziunea lui Marx este rectilinie precum cea a majorității contemporanilor săi, în special cea a lui Hegel. Est vorba despre o viziune a Istoriei înteleasă ca o creștere continuă a puterii o mului asupra propriei sale naturi și progreselor sale continui în domeniul științei și al moralei. Or credința în progresul continuu a primit o lovitură mortală în 1914. Noi am învățat din propriul nostru destin că Istoria progresaază ori eșecuri și erori, prin deviații și fundături. Primul război mondial a surprins umanitatea occidentală în plină visare pacifistă. Nimeni nu voia să-i creadă pe profetii nenorocirii, precum Nietzsche. Cine ar fi putut crede că poporul cel mai civilizată al Europei va putea să s dedea, ca actor ori numai complice, unele acte pentru care cuvîntul „barbarie“ este un eufemism inadecvat?

J.C.-S.: Spuneti că trebuie prelunșit gîndirea lui Marx în amonte și în aval.

Prezentare și traducere de Mihail Oprea

continuare în pag. a 15-a